

OĞLU MAHİR DƏN
XATİRƏ

QISA TƏRCÜMEYİ-HAL

ŞAİR QABİL – Qabil Allahverdi oğlu İmamverdiyev 12 avqust 1926-cı ildə Bakıda, dəmiryolçu ailəsində anadan olmuşdur. 1944-1948-ci illərdə V.İ.Lenin adına Azərbaycan Pedaqoji İnstitutunun filologiya fakültəsində ali təhsil almışdır. Moskvada M.Qorki adına Ədəbiyyat İnstitutunun nəzdində iki illik ədəbiyyat kursunun müdavimi olmuşdur. Əmək fəaliyyətinə 1948-ci ildə, Yardımlı qəsəbə orta məktəbində Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi kimi başlamışdır. Sonrakı illərdə “Azərbaycan müəllimi”, “Ədəbiyyat və incəsənət”, “Kommunist” qəzetlərində, Azərbaycan Dövlət Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsində, “Azərbaycan” jurnalında müxtəlif vəzifələrdə çalışmışdır. Azərbaycan Yazıçılar Birliyi Ağsaqqallar Şurasının sədri olmuşdur. Qabil ədəbiyyata 4 aprel 1944-cü ildə, “Ədəbiyyat qəzeti”ndə çap olunan “Gəl, baharım” adlı şeiriylə gəlmişdir. “Qabil İmamverdiyev”, “Qabil Nikbin”, “Qabil” təxəllüsləri ilə yazıb-yaratmışdır. Yaradıcılığının şah əsəri sayılan “Nəsimi” mənzum romanı 1976-cı ildə Azərbaycan SSR Dövlət Mükafatına layiq görülmüşdür. “Azərbaycan SSR Əməkdar İncəsənət xadimi”, “Azərbaycan Respublikasının Xalq şairi” fəxri adlarını almışdır. “Şöhrət” və “İstiqlal” ordenləri ilə təltif olunmuşdur. Azərbaycan və rus dillərində 100-dən çox kitabı çap edilmişdir. Qabil 4 aprel 2007-ci ildə vəfat etmişdir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev, dövlət və hökumət rəsmilərinin iştirakı ilə Rəşid Behbudov adına Mahnı Teatrında vida mərasimi keçirilmişdir. 1-ci Fəxri Xiyabanda dəfn edilmişdir.

Tərtib edən:
Mahir Qabil oğlu İmamverdiyev

Redaktoru:
Mahir Qabil oğlu İmamverdiyev

Korrektoru:
Suğra Mahir qızı İmamverdiyeva

Bədii tərtibat:
Zaur Qafarzadə

Qabil. “Əsərlər”. I cild.
Bakı, “Adiloğlu” nəşriyyatı, 2017, 520 səh.

“ƏSƏRLƏR” yeddi cildliyinin 1-ci cildinə Xalq şairi Qabilin şah əsəri sayılan və 1976-cı ildə Azərbaycan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin 1-ci katibi Heydər Əlirza oğlu Əliyevin qərarı ilə Azərbaycan SSR Dövlət Mükafatına layiq görülən “NƏSİMLİ” mənzum romanı daxil edilmişdir. Redaktə və korrektə zamanı həmin dövrün qrammatik qaydaları nəzərə alınmışdır.

İSBN 978-9952-25-100-5

© M.Q.İmamverdiyev, 2017

QABİL

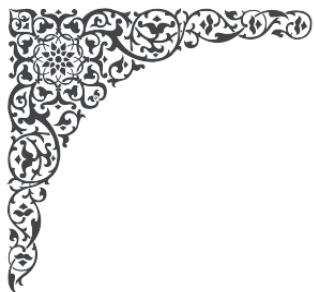
ƏSƏRLƏR

(YEDDİ CİLDDƏ)

I CİLD

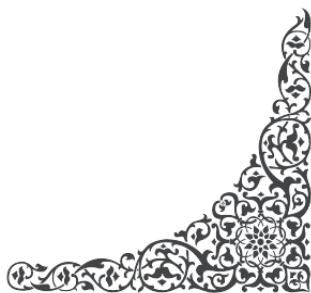
BAKI - 2017

NƏSİMİ

MƏNZUM ROMAN

BİRİNCİ HİSSƏ

HEYRƏT

Belə deyirlər ki, qohumluq itər
 Nəsil yeddiarxa dönərsə əgər.
 Sən hara, mən hara, oğlum, ay oğlum?!
 İl yox, əsrləri bir-bir say, oğlum!
 Dünyanın əvvəli-axırı varsa,
 Bu "əvvəl-axırı" ölçmək olarsa,
 Yenə bu ölçüdən kənardayıq biz,
 Uzaq... uzaqdayıq, gör hardayıq biz.
 Tarixin tilsimli yollarıyla sən –
 De görüm, yanıma necə gəlmisən?
 Həmişə irəli gedirsə bəşər,
 Geri qayıtmağın deyilmi hədə?
 Qədim yazıların, hekayətlərin,
 Uzaq nağılların, rəvayətlərin...
 Döyüb qapısını bir yaz səhəri,
 Neçin diksindirdin qərinələri?
 İşıqla zülmətin yarıb səddini,
 Tapdın tarix yaşlı İmadəddini.
 Yorğun görünürsən gözlərimə, gəl,
 Bu kasıb hücrəmdə bir azca dincəl.
 Gözün qaranlığa alışmır deyən,
 İşıqlı dünyanın sakinisən sən.
 Eybi yox, zülmətə öyrəşir insan,
 Zülmətdə zülmətlə əlləşir insan.
 Ayağın büdrəyər, yapış əlimdən,
 Adət etməmisən qaranlığa sən.

Sənə xırıltılı görünür səsim,
 Sənə rütubətli gəlir nəfəsim.
 Alnım qırış-qırış, saçım ağappaq,
 Qürbətdə pir oldum vaxtından qabaq.
 Bəlalı başımda sevdayi-vətən,
 Vətənimçin oldum cəlayi-vətən.
 Yazdım fəryadımı, yazdım ahımı,
 Mən özümdə tapdım öz Allahımı...
 “Ənəlhəq!” söylədim məğrur, aşikar,
 Əks-səda verdi insanlar, quşlar...
 Mən yollara çıxdım bu etiqadla,
 “İnsanam – Allaham” dedim inadla.
 Dedim, bir addım da dönmədim geri,
 Gəzdim ölkələri, gəzdim elləri.
 Yazdım yana-yana ana dilimdə,
 Üz tutdum cahana ana dilimdə.
 Sözümün kəsəri bu dilə bağlı,
 Şe`rimin dəyəri bu dilə bağlı.
 Nə kəsər, nə dəyər? Mən kiməm ki, kim?
 Nəkarayəm özüm, nəçidir şe`rim –
 Babam Nizaminin yanında, oğlum?!
 Nəvəm Füzulinin yanında oğlum?!
 Günəşmi söyləyim, Aymı onlara,
 Nəsimi Şirvani taymı onlara?
 Onların kəlamı dillərdə gəzər,
 “Xəmsə”si, “Divan”ı əllərdə gəzər.
 Bəs məndən nə qalib sizə yadigar?
 Seyrək yada düşən çətin yazılar.
 Beş-on təzkirənin boz varaqları,
 Beş-on kitabənin daş yarpaqları...
 Məndən nə hifz edib tarix söylə bir?
 Dumanlı ehtimal – beş-altı sətir...
 Məni nə həvəslə salmışan yada,
 Məni xatırladan nə var dünyada?

Görürəm gözündə qaynayır marağ,
 Tapmışan bu yeri sən soraq-soraq.
 Bura nə Hələbdir, nə də ki, Şirvan,
 Xəyal dünyasıdır bu yer, bu məkan.
 Burda kölgəsi yox bağçanın, bağın.
 Görürəm quruyub dilin, dodağın.
 Al, iç bu ayranı, sərindir, sərin,
 Yatar susuzluğun, yanmaz ciyərin.
 Qorxma, nə əfsunu, nə tilsimi var,
 Onun möhtacıdır təşnə dodaqlar.
 Nehrədən süzülən buz kimi ayran!
 Keçməz hürufi də, sufi də ondan.
 Sənin nəzərində kimdir sufilər?
 Onlar düyün düşmüş kələfə bənzər,
 Mən də bir düyünəm, dolam-dolaşığ,
 Bə`zən büllur kimi, bə`zən bulaşığ
 Bulağa bənzərəm, çaya bənzərəm,
 Buludlu-buludsuz Aya bənzərəm.
 Şe`rim müəmmalı, kəlamım qəliz,
 Onlar lazım deyil heç kimə şəksiz.
 Məndə dövrəninlə nə var səsləşən?
 Heyrət eləyirəm heyrətinə mən.
 Çoxdur ürəyimdə sözüm, söhbətim,
 Ancaq danışmağa gəlmir taqətim.
 Görürsən bir sümük, bir dəriyəm mən,
 Şirvan torpağından ayrı düşəli,
 Ellərdən ellərə köçəriyəm mən.
 Çoxdur danışmağa sözüm, söhbətim,
 Bu hürufiliyim, bu təriqətim
 Həyatın eşqiylə yarandı, inan.
 Mənə tərki-dünya deyirsə hər kim,
 İnanma, övladım! İnanarmısan?
 Yalan sanarmısan, puç sanarmısan
 Mənim əqidəmi, e`tiqadımı?!

Çoxuyçun dolaşiq, qaranlıq qalan
Gün kimi aşikar bir muradımı?!
Xoşbəxtəm inansan, inanmasan da,
Yada salmısansa məni cahanda,
Buna şükr edirəm heyrətlə, billah!
Günəşi saralmış üfüqlərimdə
Qızarırdan yeri, açılır sabah!

QIYMƏT

(Müəllifdən)

Sinəm qalxıb-enir ümmanlar kimi
 Seyrinə daldıqca bu xoş səhərin.
 Gün kimi qalxırsan, babam Nəsimi,
 Yaqut qübbəsindən sonsuz göylərin.

Xəyal aləmində görüşmürük biz,
 Ana yurdumuzun torpağındayıq.
 Həsəti qəlbində sahilsiz dəniz
 Şirvanın, Muğanın qucağındayıq.

Ulu əcdadımın yanar nəfəsi!
 Sənsiz boğularam, havasız ollam.
 Əsilsiz etməsin tarix heç kəsi,
 Sənsiz – zəminəsiz, mə`nasız ollam.

Dağa dağ söyləmək heç hünər midir?
 Çətin çıxı bilər zirvəyə minnət.
 Səndən övladların bixəbər midir?
 Nəyə şükr edirsən gözündə heyrət?

Axı kim deyir ki, bizdən uzaqsan,
 Çox da görünürsən göz qabağında!
 Sən qövsi-qüzəhsən, parlayacaqsan
 Sənət göylərinin sonsuz tağında.

Yaxın var – dolaşır ələ-ayağa,
Gözü yaralayır qara tikantək.
Uzaq var – can verir ana torpağa,
Nə deyək? Günəşə uzaqmı deyək?!

Elə yaxındır ki, Günəş bəşərə
Bizdən ayrılanda rəngi saralır.
Nə yaman demişdin o zahidlərə,
Nə yaxşı demişdin, yadımda qalır.

Bəşərmi sanırdın zahidləri sən,
Hər deyən-danışan insanımı? Yox, yox!
Göl də aşa bilər nəlbəkisindən,
Hər aşan, hər daşan ümmanımı? Yox, yox!

İnsan vüqarını tərənnüm etdin,
Təkcə tərənnümlə razı qalmadın.
Əfsanəyə dönmüş ölümə getdin,
Adını, andını yerə salmadın.

Bayrağa çevrildin, qanlı bayrağa,
Axıb üz-gözünü örtdükcə qanın.
Elə bil, boylanıb baxdın uzağa,
Uzaq sabahına Azərbaycanı!

Yandı qürbətini də torpağı, daşı.
Şərqi hekayəti Qərbə yayıldı.
Cəlladların belə çatıldı qaşu...
Necə? Bəni-Adəm diri soyuldu?

Deyirsən nə qalıb səndən yadigar?
Babəklə yanaşı şöhrətin qalıb.
Yurdun babasıdır vüqarlı dağlar,
Dağlara bərabər siqlətin qalıb.

Neynirəm o zəri, o zinəti ki,
 Gizlənir ünvensız xərəbələrdə!
 Neynirəm o şe`ri, o sənəti ki,
 Yuxlayır yosunlu kitabələrdə!..

Bir xəzinəsən ki, bitməz, tükənməz,
 Ünvanın aşikar, yerin aşikar.
 Adın, dəst-xəttin itməz, silinməz,
 Səndə iki nədir, yüz cahən sığar!

Silirəm tozunu təzkiyələrin,
 Onları hörmətlə açıram bir-bir,
 İzinə düşürəm neçə əsərin...
 Heyhat... yarı yolda bu izlər itir.

Neçə şair baxır mənə gileylə:
 – Axı biz də vardıq, vardıq ey... vardıq...
 Bizdən də söhbət aç, bizdən də söylə!
 Axı yaradardıq, axı... yazardıq.

Yapış əlimizdən, qaldır bizləri,
 Yad et heç olmasa söz arasında.
 İtdik əsrlərdən, illərdən bəri
 Rütubət içində, toz arasında.

Onlara nə deyim, nə cavab verim?
 Axı yad etməklə yara sağalmaz.
 Zorla qaldırmasın heç kimi heç kim,
 Toyuq tara qonar, göyə ucalmaz!

Mənim şair babam, sənə qiyməti
 Bir nəfər verməyir, bir millət verir.
 Zaman təsdiq edir bu həqiqəti,
 Səndən danışmağa zəmanət verir.

Ana dilimizin axar-baxarı
Şe`rində bir daha aşikar oldu.
Böyük Füzulinin şah misraları
Sənin bünövrəndə bərqərar oldu.

O uzaq, o qədim lisana bir bax!
Büllur bulaq kimi süzülər, çağlar.
Əsər var yazılıb otuz il qabaq,
Otuz cür lüğətə ehtiyacı var...

“Vətən” kəlməsinə rast gəlmədim mən
Bircə beytində də bircə yol barı,
Fəqət haqq uğrunda döyüşlərdə sən
Oldun xalqımızın fəxri, vüqarı.

Tilsimli yollarda duman içində:
– Duman əvvəl-axır çəkilər – dedin.
Gecə sübhü gəzdin güman içində:
– Üfüqdə dan yeri sökülər – dedin.

Mən sufi, hürufi başa düşmürəm,
Gəlib də, gedib də neçə təriqət...
Onu bilirəm ki, durduqca aləm
Bir amal yaşayır, bir də həqiqət.

Yaşayır əbədi yanan bir ürək.
Böyük düşüncələr, böyük fikirlər
Özgə cür kim olsa itib gedəcək,
Axtarmaq, aramaq hədərdir, hədər.

Səni axtarmadım, səni gəzmədim,
Çünki itən şeyi insan axtarar.
Uzun ayrılığa fəqət dözmədim,
Gəldim hüzuruna, gəldim bir bahar.

İlimiz dörd fəsil – yaz, yay, payız, qış...
Bahar nəsimisən hər fəsildə sən.
Çoxunun tarixdə adı qalmamış –
Tərpənmək olmazdı “dahi” əlindən.

Qonur üfüqlərə sakit bir axşam,
Hanı tufanlarda sönməz çırağın?
Onun işığında söhbət aç, babam!
Təzədən yayılsın sözüün-sorağın.

ŞAHİ XƏNDAN

Mənim böyük qardaşımın
adı Şahi Xəndan idi,
O, şairdi... eşidənlər
kəlamına heyran idi.
Atəşliydi, aovluydu
sinəsində çarpan ürək,
O, sel kimi coşqun idi,
bulaq kimi rəvan idi.
Özümüz də yoxsul idik,
vardı bizdən yoxsulu da,
Kasıbların taleyinə
tüstülənib yanan idi.
Zalimləri, rəzilləri
görən gözü yoxdu onun,
Cəlladların başı üstə
nərildəyən tufan idi.
Həqiqətə, ədalətə
səcdə edər, baş əyərdi,
Saxtakarı, riyakarı
ürəyindən çalan idi.
Atam, anam bu dünyadan
köç edəndə balacaydım...
Həmin gündən Şahi Xəndan
atam idi, anam idi.
Əllərinin nəvazişi
saçımdadır indi belə...

O, çox sadə, çox qayğıkeş,
 çox mübarək insan idi.
 İlk dərşimi ondan aldım,
 ilk mədrəsəm oldu mənim,
 O, elmdə, bacarıqda
 dərin-dərin ümman idi.
 Xeyli sonra başa düşdüm
 yerdən, göydən söhbətini,
 Uşaq idim, məndə o vaxt
 ağıl-kamal hardan idi?
 Yadımdadır: bir yaz günü
 göy gurladı, şimşək çaxdı,
 Asımanın gözlərindən
 yağan abi-neysan idi.
 Yağış kəsdi, göy üzünə
 bəzək vurdu qövsü-qüzeh,
 Cilvələndi yeddi rənglə,
 baxdım, necə əlvən idi.
 Kim bəzəmiş bu qurşağı,
 kim çəkmişdir onu göyə?
 Allahmı, ya təbiətmi?
 Dərək etmədim, pünhan idi.
 Bütün quşlar cikkildəşir,
 bircə bülbül cəh-cəh vurur,
 Yer üzündə niyə ancaq
 bülbül şirinzəban idi?..
 Kim qazıb bu dərələri,
 kim qaldırıb bu dağları?
 Hansı sirli kənkən idi,
 hansı sirli pəlvən idi?
 Bu bəzəkdə, yaraşıqda
 salxım söyüd barsız ikən,
 Nar budağı başdan-baş
 iynə-iynə tikan idi.

Füləyincə iki qarış
 deşik-deşik bir qarğını,
Neçin ondan qopan səda
 nalə idi, fəğan idi?
Çirkinliyi, qəşəngliyi
 kim bəxş edib insanlara?
Neçin biri meymun idi,
 neçin biri ceyran idi?
Gizli nədir, aşkar nədir,
 zahir nədir, batin nədir?
Biri neçin üzdə mələk,
 xasiyyətdə ilan idi?
Heyrət dolu baxışlarım
 zillənirdi qardaşıma,
Heyrətimin, marağımın
 mə`nasını duyan idi.
Xoşbəxt necə xoşbəxt olur,
 bədbəxt necə bədbəxt olur?
Xoşbəxtliyi, bədbəxtliyi
 kim yazan, kim pozan idi?
Allah göydə qərar tutub,
 heç kəs onu görə bilməz,
Bilməyirdim bu e`tiqad
 doğru idi, yalan idi?
Bu dünyada əbədi nə?
 Bu dünyada ötəri nə?
Macərəlar gəldi-gedər,
 məslək eşqi qalan idi!
Vətən nəyə deyirdilər,
 vətən hardan haracandı?
Vətən kimçün müqəddəsdi,
 kimçün adı məkan idi?
Ana südü, ana ruhu,
 ana dili nə deməkdi?

Kim bunlara ağız büzən,
 kim bunlardan qopan idi?
 Ürək necə təmiz qalır,
 ürək necə çirkli olur?
 Axı köksün qəfəsində
 yaranmışdan nihan idi.
 İndiyədək yadımdadır
 bu fikirlər, düşüncələr...
 Elə bil ki, o zamandan
 ötüb keçən bir an idi.

Mən baxardım qardaşıma iftixar ilə:
 – Dadaşımın bilmədiyini nə var, – deyərdim.
 Mərc qoşardım məhəllədə uşaqlar ilə:
 – Lap mollanı, lap dərvişi bağlar, – deyərdim.

İnsanların, kainatın fərqi varmaq!
 Mənə ilkin o bəxş etdi bu keyfiyyəti:
 Bir baltayla bir meşəni mümkündür qırmaq,
 Tilsimləri qırar ancaq aqlın qüdrəti.

Elə bilmə adamları tilsimə salan
 Ya ağ divdir, ya qara div, ya şeytan, ya cin;
 Onlar ancaq nağıllarda qorxuncdur inan,
 İmadəddin, xatirində bu qalsın sənin!

Yeddi başlı əjdahadan çəkinmə əbəs,
 Qorxuludur yarım gilə ilan zəhəri.
 Dərələrdə qulağına gəlsə yeddi səs,
 Bir fitvadan şükürlü say həmin səsləri.

Getdi fikrim, uçdu könlüm, qondu xəyalım
 Şamaxının allı-güllü dərələrinə.
 Xatirələr dumanında dəyişdi halım,
 Duman çökmüş o dərələr dururmu yenə?..

Yadımdadır... axşamüstü, Novruz qabağı
Mən meşədən qayıdırdım dalımda şələ.
Asta-asta isitsə də bahar torpağı,
Ağ yorğanı üstündəydi düzlərin hələ.

Yolum Ərəb dərəsinin düşdü içindən,
Lal dərənin lal sükutu qulaq batırdı.
Mavi gözlü bənövşəni dəng elədim mən,
Boynu bükük mışıl-mışıl xumar yatırdı.

Bənövşəni çox istəyir Şahi dadaşım,
Ehtiyatla qarı eşdim, bir dəstə tutdum.
Qaş qaraldı... elə yaman qarışdı başım,
Xofə düşdüm, tez şələmi dalıma atdım.

Onda mənim elə yaxşı səsim vardı ki...
Qalxdım zilə, endim bəmə, dağıldı xofum.
Uşaq qəlbim elə şaddı, bəxtiyardı ki,
Həyəcandan vaxt qalmaqda üşənim, qorxum.

Ləçəkləri qar düzümlü bu mavi çiçək
Sanki mavi məş`əl olub əlimdə yandı.
Bu alovla mən özümü hiss etmədim tək,
Bir dəstə gül gör necə də qəlbə həyəndi.

Yavaş-yavaş addımladım dərə yuxarı,
Mənim uşaq aləmində doğdu bir heyrət...
Ana torpaq, öyrənəydim, biləydim barı,
Hər canlıyın hardan tapır bir ayrı xislət.

Necə olur qar üstündə üşüyür ayaq,
Necə olur qar altında donmur bənövşə?
Bəlkə elə Allahı da yaradıb torpaq,
Adı göydə, özü yerdə gəzir həmişə?

Ətrinə bax, boyuna bax bənövşənin bir,
 Bütün çöllər bağışlamış ətrini ona.
 Təbiətin özü sanki mənimlə gedir,
 Mən balaca bir uşağam, təbiət ana...

Heç bilmədim haçan gəlib çatdım şəhərə,
 Bir ağırlıq, bir yorğunluq hiss etmədim mən.
 Əzançılar qalxırdılar minarələrə,
 Göy bir az da qaralırdı əzan səmindən.

Məscidlərdə başlanırdı axşam namazı,
 Tutqun idi, acıqlıydı baxışlar, üzlər.
 Müəzzinin qırıq-qırıq gələn avazı
 Ruha təlqin eləyirdi ətalət, kədər.

Əlimdəki bənövşəni tutdum yuxarı,
 Məscid köhnə, əzan köhnə... o, tazə-tərdi.
 Nəfəsində hiss elədim gələn baharı,
 Həyəcanım sellər qədər, sular qədərdi.

Əlimdəki tər çiçəklər mavi tərənə,
 Əlimdəki tər bənövşə körpəcə bahar!
 İstədim ki, meşələrə qayıdım yenə,
 Qorxdum ancaq, Şahi dadaş nigaran qalar.

Əzançılar inləyirdi: "Allahü Əkbər!"
 Əş`ədüənnə la ilahə illəllah.
 Qulağıma pıçıldadı sanki bir nəfər:
 – Nə susmusan, sən də oxu, səslən, ay uşaq!

Axdı... Çoban bayatısı sinəmdən axdı.
 Minarədən qalxan səda susdu əlbəəl.
 Elə bu dəm gözlərimdə ildırım çaxdı,
 Sifətimi qamçı kimi yandırdı bir əl.

Elə bil ki, baş-gözümə suvaşdı əqrəb,
Silkələndim, xilas etdim zorla canımı.
– Tutun kafər uşağını, dayan, laməzhəb!
Vıyılıyla paraladı daş dabanımı.

Tərəddüdlə qarımızı döydüm, duruxdum.
Şahi dadaş inanarmı hekayətimə.
Çarığım qan içindəydi – görəndə qorxdum,
Acıyarmı, hirslənərmə bu halətimə?

Bir ona, bir bənövşəyə baxdım güc-bəla,
Doluxsundum ürəyimdə həyəcan, təlaş.
O, astaca xəbər aldı: – Hardaydın, bala?
Sualına cavab verdim gözlərimdə yaş.

Nəql elədim qırıq-qırıq, o qulaq asdı,
İxtiyarsız fikrə getdi gözüyumulu.
Sonra məni qucaqlayıb bağrına basdı.
Ufuldadı, pıçıldadı: – Fitva imiş bu.

Bəs mən sənə deməmişdim fitvadan çəkin,
Bir şəxsi yox, bir milləti o verər bada... –
Bu sözləri xatırladım Hələbdə bir gün...
Baxdım böyük izdihama, baxdım cəllada.

Şahi Xəndan oyaq qaldı gecə sübhədək,
Baxdı, gördü mən ağrıdan yata bilmirəm.
Qulağında əzan səsi, gözümdə şimşək
Qaçır, qaçır, evimizə çata bilmirəm.

HÜSEYİNİ

Açıldıqca səhər, düşdükcə axşam,
 Ötdükcə həftələr, ötdükcə aylar,
 Yox ki, yox, ürəyim olmurdu aram,
 Bir yerdə, bir yanda tutmurdum qərar.

Elə bil kiminsə həsrətilə mən
 Saati sayırdım, günü sayırdım.
 Bezib, cana gəlib adiliklərdən
 Olmazın mö`cüzə haraylayırdım.

Əvvəl mollaxana, sonra mədrəsə,
 "Gülüstan", "Bustan" başa vuruldu.
 Qorxuyla, hürküylə verdik səs-səsə,
 Bizdən təngə gəlib Qur`an yoruldu.

Tab edə bilməyib min yol təkrara,
 Ayələr, surələr gəldilər zara,
 Tarixi-İslama mən bələd oldum;
 Gördüm Məhəmmədin fəzilətini,
 On iki imama mən bələd oldum,
 Eşitdim onların müsibətini.

Yetmiş iki nəfər dörd min nəfərlə
 Fərat sahilində qopardı tufan.
 Tükləri ürperdən mərsiyələrlə
 Yüksəldi gözümdə Şahi şəhidan.

Özümü oxşatmaq istədim ona,
 İstədim Hüseyini olsun adım da.
 Bir pərəstiş duydum Əli oğluna
 Mən öz namüəyyən e`tiqadımda.

Yaxşı yadımdadır, bir gün bazarda
 Dərvişlər üz-üzə deyirdi hədis;
 Özümü zənn etdim o vuruşlarda
 Qanım cuşə gəlib qaynadı şəksiz.

Qanım qaynasa da, şəksiz, o zaman,
 Sonralar şəkk etdim o rəşadətə.
 Nizəyə taxılmış o qanlı başdan
 Hansı xeyir gəldi bizim millətə?

Xeyr, rəşadətə olmadı şəkkim,
 Kərbəla yangısı tarixdə yaşar,
 Fəqət rəyasətçin döyüşsə hər kim –
 Böyük arzulara, düşüncələrə
 Kim deyə bilər ki, onun dəxli var?

Şirvanşah sarayı qədim şəhərin
 Başının tacıydı, şan-şöhrətiydi.
 Mina naxışların, şəbəkələrin
 Gözlərdə bərq vuran şe`riyyətiydi.

Şirvanşah İbrahim siyasətiylə
 Məşhurmüş Məğribdən Məşriqə kimi.
 Şirvan torpağında, inan ki, hələ
 Zaman görməmişdi belə hakimi.

Özümü oxşatmaq istəmədim mən
 Nə İmam Hüseyinə, nə Şirvanşaha,
 Nə də varlığına gümanım gələn
 Aləmi xəlq edən vahid Allaha.

Axı, nə üçünmüş bu ciddü cəhdim?
 Kiməsə bənzəmək vacibdi yə`ni?
 Yox, təqlid deyildi niyyətüm, əhdim;
 Gəncliyin aramsız təlatümləri
 Sahildən-sahilə atırdı məni.

Çiyi təbərzinli dərviş babalar,
 Vahiməli, kinli dərviş babalar,
 Nədənsə xoşuma gəlirdi, inan.
 Bilə bilmirdim ki, nə hiss edirdim
 Onların ovsunlu baxışlarından.

Dərvişlər hamıdan azad idilər,
 Çoxunun ucaydı boyu, qaməti.
 Sözləri üstündə inad idilər,
 Sevərdim onlarda məğrur xisləti.

Dağları, daşları ayaqdan salıb
 Dərvişlər gəzərdi diyarbədiyar.
 Bəyəndiyi yerdə aşıyan salıb
 Köksünü dərərdi dərviş babalar.

Vahiməli guşələr,
 Nur süzülməz meşələr,
 Sükutu qulaq tutan
 Mamır basmış kahalar,
 Mağaralar qış-bahar
 Sığnaq idi onlara,
 Ocaq idi onlara.
 "Qanun" sözü, "zindan" sözü,
 "Fərtaş" sözü, "fərman" sözü
 Elə bil ki, əzəl başdan
 Onlar üçün yaranmamış...
 Azad insan qabağında
 Əjdaha da dayanmamış!

Onlar uca bilərdilər
Padişahdan özlərini,
İzdihamlı meydanlarda
Deyərdilər sözlərini.
İnsanların ən məğruru,
Ən azadı dərvişlərdi,
Fikirlərin, sevdaların
Qol-qanadı dərvişlərdi.
Dərvişlərə ram olardı əf'i ilan –
Öpüşərdi ilan – insan.
İlan – dərviş qollarında kəndir idi,
İlan – dərviş kürəyində zəncir idi.
İlan – dərviş boğazında halqa idi,
Genəlirdi, daralırdı.
Mənim gözüm qaralırdı,
Mənim rəngim saralırdı.
Buğa vuran, şir gəbərdən
Xışiltısı,
Fışiltısı,
Tük ürpərdən
Xaldar ilan,
Qızıl ilan,
Şahmar ilan,
Girinc idi bəni-insan sehri ilə,
Bəni-insan iradəsi,
Bəni-insan mehri ilə!
Hünərə bax,
Ülfətə bax,
Sevdaya bax!
Bəlkə insan surətində
Allahdır o – baba dərviş?
Bəlkə Allah qüdrətində
Hər gün bizə agahdır o – baba dərviş!
Bu fikirlər, düşüncələr

Üzdü məni səhər-axşam,
 Pıçıldadım öz-özümə:
 – Mən də dərviş olacağam.
 Kimsə olmaq istəyirdim, kimsə, nəyə...
 Hey düşürdüm min sevdaya, min həvəsə.

Oyandım yuxudan dərviş səsinə.
 Bu səhər
 Evdə tək idim.
 Qalxıb qulaq asdım qəsidəsinə,
 Zehnimə həkk oldu mə`nalı sözlər,
 Çırpındı qəlbim.
 Daldım bu avaza, bu məlahətə,
 Bəmdə də, zildə də o yandırırdı.
 Uydum əfsun dolu bu şe`riyyəyə,
 Fikrimdə dünyalar canlandırırdı.
 “... Eşq meydanında möhkəm ər gərəkdir
kim dura,
 Hər hünərsiz hümməti yoxun yeri meydan deyil.
 Ey ki sultan olmaq istərsən, fəqir olmaq gərək,
 Kim ki, sultan oldu, dərviş olmadı – sultan deyil...”

Ömrümdə ilk dəfə icazəsiz mən
 Bir qızıl götürdüm o gün mücrüdən.
 Ayağım dolaşdı biri-birinə,
 Yetişdim dərvişin bərabərinə.
 “... Ey aşıq olan, ram edə bilməz səni sultan,
 Ey eşqə düşən, qorxuda bilməz səni zindan...”

Səsləndi kəşkülün içində para,
 Dərviş baş endirdi mənə bu ara.
 – Səxavətin artıq olsun,
 Dövlətdə Hatəm ol səni!

Şərafətin artıq olsun,
 Qüvvətdə Rüstəm ol səni!
 Həqq ol ki, yox həqqə zaval,
 Həqq olmaz heç vaxt payimal.
 Həqq olsan – Allahsan demək,
 Aləmdən agahsan demək.
 Həllac Mənsur ol səni!
 Yalvarmadı cəllada o.
 Hər ləhzə məğrur ol səni,
 Məğrur idi dünyada o.

Mənsur “Ənəlhəq!” söylədi,
 “Mürtəddir!” – e`lan etdilər.
 Mənsur “Mənəm həqq!” söylədi,
 Bağdadda e`dam etdilər.

Vəsf eyləmiş qüdsiyyəti
 Mənsur Hüseyini, ey oğul!
 Zənn eyləmiş şəxsiyyəti
 Allahın eyni, ey oğul!

İnsanı külli xilqətin
 Fövqündə saymışdır müdam.
 Kim hifz edir ülviyyətin,
 Hər kimdə var dönməz inam –
 Allah odur, Allah odur!
 Aşkar odur, agah odur!

Kükrəyə-kükrəyə, əsə-əsə o,
 Danışır, ağzında sözü yanırdı.
 Axırdı, gedirdi birnəfəsə o,
 Mən hey-rət etdikcə qanadlanırdı.

Dərviş danışdıqca Həllac Mənsur
 Mənimlə dururdu sanki üz-üzə.

Sanki söyləyirdi o Piri-məğrur:
 – İmadəddin bala, elə bil bizə
 Tale bir səadət bəxş eləyibdir,
 Dövrən bir fəlakət bəxş eləyibdir.
 Birgə üsyan edib məhkumiyyətə,
 Birgə qovuşmuşuq əbədiyyətə!..

Dərviş danışdıqca elə bil ki, mən
 Şanlı sabahımla qucaqlaşırıdım.
 Hələb göylərini al-əlvan edən
 Qanlı sabahımla qucaqlaşırıdım...

Elə bil qəlbimə damırdı aşkar
 Əzab-əziyyətli macəralarım;
 Vətən nişanəsi gəzən baxışlar,
 Qətl meydanının üstündən keçib,
 Şirvana üz tutan durna qatarı.

Məni xəyalatdan ayırdı bu dəm
 Dərvişin səsi:
 – Sənə bu divanı bəxşiş verirəm,
 Oxu, xəzinədir hər səhifəsi.
 Mənsur Hüseyninin nişanəsidir,
 Şair qüdrətinin tərənəsidir.
 Şe`r xatirinə yox burda şe`r;
 Burda hədər-hədər söz axıb getmir,
 Hər misra qılıncdır, qəzəb odudur.
 Məslək uğrundakı vuruşmalarda
 Bayrağı yaralı dönməz ordudur.
 Oxu bu divanı, saxla göz üstə,
 Şair necə yanıb gör ki, söz üstə...
 Sənətin, ilhamın siqlətinə bax,
 Qələmin hökmünə, qüdrətinə bax!

Mənsur öz adıyçın, şan-şöhrətiyçün,
Asudə ömrüyçün, səadətiyçün
Dünyaya gəlmədi, gəlmədi, oğul!
Məşhurluq xətrinə məşhur olmağı
Ərənlik, kişilik bilmədi, oğul!
Oxu, ondan öyrən,
Ondan yüksək ol!
İnsana gərək ol, haqqa kömək ol!
Vətən göylərində ulduzun yansın,
Dünyanın dilində adın dolansın.

Mən baba dərvişdən divanı aldım,
Bu cür baba dərviş görməmişdim mən.
Baxdım simasına, xəyala daldım,
Düşündüm, pulmudur onu dindirən?

Qızılı qaytardı özümə bu dəm,
Xəcalət içində gördüm ölürəm.

Hüseyni divanı o gündən mənim
Qəlbimi əbədi narahat etdi.
Nübar şe'rlərim, ilham köhlənim
Hüseyni adıyla çağladı getdi.

MƏN TƏK QALDIM

Şahi Xəndan günü-gündən əriyirdi,
 Ürəyimi bir vahimə бүriyürdü.
 Görürdüm ki, qollarının qüvvəti yox,
 Görürdüm ki, qıçlarının taqəti yox.
 O, tutqundur yağmurlu bir səhər kimi,
 Dumanlıdır payız fəsli göylər kimi.
 Elə bil ki, sinəsində zəlzələ var,
 Aman verib əl çəkməyir xırıltılar.
 Gözlərini uzaqlara zilləyərək –
 Görürdüm ki, doluxsunur bir uşaqtək.
 Hər öyüdü, hər söhbəti, nəsihəti
 Gözgörəsi xatırladır vəsiyyəti.
 Gedib rüsxət istəmişdim mədrəsədən,
 Saatlarla əyləşirdim yanında mən.
 Uydururdum ala-babat təsəllilər,
 Təsəllilər əl üzülən yerdə törər.
 Qorxu hissi onu məndən çox alırdı,
 Axı onsuz İmadəddin tək qalırdı.
 Axı onun adı vardı, sanı vardı,
 Lap sarayda şöhrəti var, şanı vardı.
 Ağızlarda, dillərdəydi xoş kəlamı,
 Külli Şirvan torpağında ehtiramı...
 İmadəddin kim idi bəs, kim idi bəs?
 Kim olacaq? Heç kim, heç kim, heç kəs, heç kəs!
 Bir kimsəsiz, kimsənəsiz tazə cavan,
 Arzu dolu gözü məhzun, sevda dolu ürəyi qan.
 Dərsə gedən, dərsdən gələn eyni yolla,
 On yeddiyə qədəm qoyub bu minvalla...

Qardaşından gizli-gizli şe`r qoşan,
 Pünhan-pünhan, xəlvət-xəlvət aşib-daşan.
 İmadəddin, İmadəddin!
 Ucalmamış əyilsinmi sənin qəddin?!
 Şahi məni düşünürdü, görürdüm mən,
 Bu qayğını oxuyurdum gözlərindən.
 Şahi məni düşünürdü, mən Şahini,
 Gözgörəsi itirirdi iki qardaş
 Bir-birinin pənahını...
 Ümitsizlik soyutduqca məni tamam
 Təbəssümlə o deyərdi aram-aram:
 – Əzraildən möhlətim var, qorxma hələ,
 Hələ onun haqqı yoxdur bura gələ.
 Hələ əcəl uzaqdadır, çox uzaqda...
 Eyy..., bax, orda, o tilsimli Baba dağda.
 Pəncərəyə yaxınlaşdı o bu ara
 Gözlərini zilləyərək uzaqlara
 Dedi mənə:
 – İmadəddin, seyr elə bir,
 Buludların qanadında payız gəlir!
 Yağış yağır iri-iri, narın-narın,
 Budağıyla vidalaşan yarpaqların
 Naləsində payız gəlir.
 Heybələri meyvə dolu uşaqların
 Nəğməsində payız gəlir.
 Bu gəlişi dayandırmaq mümkünmü, yox,
 Bu gəlişi yubandırmaq mümkünmü, yox!
 Hər ömrün də öz baharı, öz xəzanı...
 Bir gün verir, bir gün alır Allah canı.
 Ölüm heyrət doğurmasın səndə gərək,
 Ölüm dəhşət doğurmasın səndə gərək.
 Heç nə yoxdur ondan rahat, ondan asan,
 Buna görə saymır onu qadir insan.
 Qılınc vuran uzun qollar saymır onu,

Üzə duran qara qullar saymır onu,
 Dəryalarda inci gəzən saymır onu,
 Riyakardan canı bezən saymır onu.
 Ürəyində ana yurdun məhəbbəti,
 Əcdadının, övladının şərəfəti,
 Gözlərində vicdanının qüdsiyyəti,
 Sözlərində lisanının şe`riyyəti
 Olan kəslər saymır onu, ölüm nədir!
 O, ölməkçin doğulana vahimədir...
 Rə`yi qəti, e`tiqadı aşkar olan,
 Həqiqətin dərgahında zəvvar olan
 İgidlərə ölüm yoxdur,
 Ruhu sonsuz bahar olan
 Şəhidlərə ölüm yoxdur.
 Şair olmaq istəyirsən, İmadəddin?!
 Mübarəkdir dəst-xəttin!

Mən utandım, mən qızardım bu sözlərdən
 Bir beytimi söyləyincə o əzbərdən
 “Ey Hüseyini, aqibət varar yelə
 Bivəfa ilə yeyən nanü nəmək”.
 Muncuq-muncuq puçurlandı alnımda tər,
 Xəcalətlə deyə bildim mən birtəhər:
 – Şahi dadaş, şair kimdir, şe`r nədir?
 Mənim üçün bu xəyaldır, əfsanədir
 Hüzurunda söz deməyə nəkarəyəm?
 Gülər aləm...
 – Güldürməsən, – dedi – gülməz bir nəfər də,
 El yaşadar kəlamını ürəklərdə.
 Varlığında atəş varsa, o yanacaq,
 O yandıqca şan-şöhrətin yaranacaq.
 İmadəddin, mübarəkdir təxəllüsün,
 “Hüseyini”nin mə`nasını yaxşı düşün.
 Soruşmuram kim tanıtmış onu sənə,

Səcdə elə, ikram elə
 Bir qırılmaz inam ilə!
 Fəqət onun kölgəsində daldalanma,
 Əl çatmayan zirvəni də
 Ucalığa nöqtə sanma.
 İmadəddin, bax, Həllac Mənsurə sən,
 Əfsanəvi dönməzliyi ondan öyrən!
 Mən şairdim, təkcə şair,
 Təkcə şair olma, xeyr!
 Şair olma şe`r yazmaq xatirinə,
 Şair olma yazıb-pozmaq xatirinə.
 – Şahi dadaş!
 O, sözümü kəsdi:
 – Dayan!
 İmadəddin, doğma Mənsur arzulayır
 Doğma Şirvan!
 Kim olacaq o əzabkeş, o bəxtəvər?
 Allah bilər... Allah bilər...
 Çoxalardı evimizə gəlib-gedən,
 Görmədiyim adamları görürdüm mən.
 O əyandı, bu vəzirdi...
 Hamı xəstə qardaşımın
 Dövrəsində müntəzirdi.
 Heç onlardan su içmirdi gözüm ancaq,
 Hamısını zənn edirdim özgə, uzaq.
 Mö`təbərlər bəs hardaydı indiyədək,
 Üzəvari bir iltifat nəyə gərək?
 Əlvən-əlvən xurcunların yoxdu sayı,
 Yə`ni bunlar havayıydı, lap havayı?
 Öz-özümü danlayırdım: axmaq uşaq!
 Bir xəstəni yada salan nə umacaq?
 Gözlərimə inanmırdım, öldür məni,
 Dadaşımın mərəzindən bir az əvvəl
 Axı neçin görməyirdim bu səhnəni?

Elə bu dәм
 Çiynimdə bir əl hiss etdim ağır, möhkəm.
 – Ey növcavan!
 Al, bu bərat sənə çatır Şirvanşahdan.
 Nəzər saldım, inanmadım nəzərimə,
 Beş yüz qızıl şimşəkvari
 Alov saçdı gözlərimə...
 Mən söz demək istəyincə
 O dedi:
 – Şşş...
 Xamuş... Xamuşş...
 Bu – Şirvanşah İbrahimin
 Sənətkara qiymətidir.
 Şahinin tək yadigarı
 Sənə – şair Hüseyniyə
 Hörmətidir.
 Əş`arının sorağından o, halıdır,
 Katiblərə qulaq asıb
 Ərz eləmiş:
 “Mə`nalıdır!”

Dərk edə bilmirdim nədir bu halət.
 Bizi ehtiyacda boğurkən həyat,
 Hardan üstümüzə yağdı bu dövlət?
 Yoxsa qapımızdan girən Əzrail
 Qoyur boynumuza qəribə minnət?
 Demək düşməsəydi yatağa Xəndan,
 Girən tapılmazdı bizim qapıdan.
 İtirmək də olmur bu ehtiramı,
 Bəd gündə axtarmaz adam adamı?
 Yatır Şahi Xəndan rəngi sapsarı.
 Bu cənabları –
 Buraya cəlb edən onun adıydı,
 Nüfuzu, şöhrəti, iste`dadıydı...

Gələnələr düşünüb: "Ey dili qafil,
Bu, Şahi Xəndandır, zarafat deyil.
Bəlkə şahın özü gətirdi təşrif,
Bizim qayğımızı eylədi tə`rif..."
Yatır Şahi Xəndan, yatır qardaşım.
Soyuq baxışlara, şüşə gözlərə
Əsla görünməyir mənim göz yaşım...

Qızarıanda dan yeri
Söndü Dan ulduzutək
Qardaşımın gözləri.
Düşəndə son xəzəllər
Onun cənazəsini
Yerdən götürdü əllər.

Tüstüyə döndü ahım
Ürəyim şö`lə çəkdi.
Getdi arxam, pənahım,
Geri dönməyəcəkdi...

Mafə ağırdı yaman,
Belimi sındırdı o...
Dalğalandı "Ərrəhman" –
Aləmi yandırdı o.

Eləydi ki, izdiham
Yoxdu ucu-bucağı.
Hələ bu cür ehtişam
Deyirlər görməmişdi
Qədim Şirvan torpağı.

Bir azdan bu adamlar
Dağılacaq, gedəcək,
Mənsə qəlbimdə qubar
Qalacağam gecə tək.

Qorxduğum nə həyula,
Nə cin, nə də şeytandı.
Mə`nəvi tənhalığın
Vahiməsi yamandı.

Kimsəsizlik dəhşəti,
Ümitsizlik möhnəti
Ruhumu bürüyürdü.
“Ərrəhman” ahəngiylə
İzdiham yeriyirdi.

QIRMIZI GÖZLƏR

Yavaş-yavaş tərpädagog qanadını qış,
Axırını xəzəlləri uduurdu torpaq.
Bəri başdan göstərirdi inadını qış,
Hələ təslim olmayırdı payız da ancaq.

Məhəlləmiz qeyri-qeyri məhəllələrdən
Bir balaca həm seyrəkdi, həm də kənardı.
Qonşulara gediş-gəliş eləməzdim mən,
Ağlım, hissəm bu adəti yersiz sanardı.

Şahi Xəndan gedən gündən məhzundu ürək,
Şamaxı da çevrilmişdi sanki məhbəsə.
Gecələrin bir gecəsi... həmişəkitək
Yenə evdə yalqız idim, əlimdə "Xəmsə".

Pəncərəyə yapışırdı qar birəm-birəm,
Əriyirdi, çöpür-çöpür yeri qalırdı.
Şamdanlarda əsdirirdi şö`ləsini şə`m,
Titrək alov uzandıqca şə`m qısalırdı.

Bir də gördüm bumbuz olub əlim, ayağım,
Əlfəcini qoyub durdum, bir az gəzişdim.
Danışsaydım, söz tutmazdı dilim, dodağım,
Bir müxtəsər var-gəl ilə babət qızışdım.

Buxarımız qaralırdı susuz quyutək,
Mağaranın ağzı kimi qorxunc idi o.

Odun düzüb, bir çiləmə nöyüt səpərək
Alışdırdım, yerbəyerdən dilləndi alov.

Quru odun baş götürdü şaraqhaşaraq,
Cızıltıyla yaş da yandı quru oduna.
Nahaqqın da güdazına belə gedir haqq,
Mini baxır... yetişməyir biri dadına...

Elə bil ki, buxarıdan boylandı günəş,
Elə bil ki, günəş idi mənim qonağım.
Burulduqca əndazəyə sığmırdı atəş,
Qızındıqca açılırdı dilim, dodağım.

Qızıl alov qanadlanıb qalxdı hündürə,
O mənə də yüksəlməyi eylədi təlqin.
Od gözümə göründükcə cürəbəcürə
Alov deyil, sehrkardır söylədim yəqin.

Nə sehrkar? Həqiqətdir bu parıltılar,
Hərərəti qanımdadır, şövqü gözümdə.
Görünəndən, duyulandan ilahi nə var?
İlahimi kəşf eylədim özüm-özümdə?!

Qıgılcımlar gözlərimdən qopur elə bil,
Nar içində həcər də mən, şəcər də mənəm.
Atəşlə biz bir vəhdətik, özgə şey deyil,
Bir vücuduq, yanar da mən, sönər də mənəm.

Külək əsir... pəncərədə qar papaqlanır,
Qış elə bil rişə atır torpağa dərin,
Bir qiyamət çathaçatla buxarı yanır,
Hənirtisi yaman gəlir qızmar közlərin.

Közlər... közlər hədəqəsisiz pələng gözləri
Vücudumda həris-həris gəzir, dolaşır.

Bir nöqtəyə ovsunlanıb mənim nəzərim,
Köz danışıır, göz partlayır, göz pıçıldışıır.

Paralandı, haçalandı buxarı tamam,
Buxarıyla tən bərabər yarıldı divar.
Başdan-başa qətran kimi tüklü bir adam
Buxarıdan asta-asta oldu aşikar.

Qıpqırmızı gözlərini dolandırdı o,
Hırıldaya-hırıldaya baxdı yan-yanı.
Zəhmi ilə nəfəsimi dayandırdı o,
Qaşla gözün arasında qapdım baltanı.

O, üstümə yeridikcə çəkildim geri,
O, üstümə yeridikcə oldu əjdaha.
Xırçıldadı kələ-kötür, yaba dişləri,
Ovxarlını necə çaldım, bilmədim daha.

Elə bildim paraladım bədheybəti mən,
Üz-gözümə od qarışıq kül sovuruldu.
Boğanağın arasından, tüstü içindən
Saymazyana-saymazyana o zahir oldu.

Uzaqlaşdım, uzaqlaşdım mən qaranəfəs...
Çovğun nədir? Sel-su idi bədənimdə tər.
Geri baxdım, görünmürdü arxada bir kəs,
Qeyb olmuşdu tüklü adam, qırmızı gözlər.

Aparmışdı dizlərimin axır tabını
Həmən-həmən şiddətlənən şaxtalı külək.
Taqqıldatdım qabağıma çıxan qapını
Huşdan gedərək.

İSLAMƏDDİN
İKRAMƏDDİN
İMADƏDDİN

Yox, qaynayıb qarışmazdım heç kimə mən,
Bilməsəm də lovğalıq nə, təkəbbür nə.
Kənar idim qonşulardan, məhəllədən,
Məzəmmət də olunmuşdum dönə-dönə.

Uçuruma gedən yoldur bu xasiyyət,
Mülahizə etməmişdim o zamanlar.
Yalqızlıqda, bayquşluqda yox səadət,
Tənhalığın mö`cüzəli dəhşəti var.

Bilirdim ki, İslaməddin, İkrəməddin
Mənlə yaşıd iki doğma qardaş idi.
Qardaşlar da bilirdi ki, İmadəddin
Onlar ilə qonşu idi, həmyaş idi.

Salamlaşıb ötüşərdik elə-belə,
Mən özümdüm soyuqluğun səbəbkarı.
Yaxınlığı, qonşuluğu bilə-bilə
Uzaq idik... Qınamırdım mən onları.

Unutmaram o heybətli gecəni mən,
Gözlər, közlər xəyalımdan çıxar çətin.
Yoldaş olduq, qardaş olduq həmin gündən
İslaməddin, İkrəməddin, İmadəddin...
Həmin gecə, həmin qış

Mənim döydüyüm qapı
Onların qapısıymış.

Üz-gözümdə dolandı qayğrı dolu baxışlar,
Qış səhəri... Günəşin odu yox, şö`ləsi var.
Alnımdakı kətanı dönə-dönə sıxdılar,
Pəncələri üstündə hey girdilər, çıxdılar.

Demək istəyirdim bu an, bu ara
Pənah gətirdiyim bu qonşulara:
– Yaxşı bilirəm ki, dəmirçisiniz,
Ahəngər olubdur bütün nəsliniz.
Əlinizdə qabar, alnınızda tər,
Zindan qabağında axşama qədər
Köynək canınıza yapışib sizin,
Kürə sinənizdə alışib sizin!

Danışdım onlara olub-keçəni,
Dedim ki, buxarı çapıq-çapıqdır.
Qaralmış ocağın sönlük gözləri
Səpilib ətrafa, qırıq-qırıqdır.
Balta pərçim olub evin tirinə,
Baxdılar qardaşlar biri-birinə...

Dedilər mənə:
– Allah şir ürəyi verib ki sənə,
Səni qara basıb ey dili-qafil.
Ocağa-dirəyə balta çalmısan.
Başqası olsaydı... zarafat deyil,
Hünər sahibisən, diri qalmısan.
Hələ ağılna da gəlibdir o dəm
Gözəgörünməzlə döş-döşə durmaq.
Ovxarlı baltanı endirib möhkəm,
Dəhşətli tilsimi inamla qırmaq.

Yalqızlıq zülmətlə birləşən zaman
Timsahlar törəyər qarışqalardan.
Közlər rəqsə başlar ocaq içində,
Dirəklər yeriyər otaq içində.
Qardaş, iki deyil, üç qardaşlıq biz
Bu gündən belə...
Bizim çəkicimiz, sənin ilhamın
Bir vəhdət olsun!
Dərdi, fəlakəti demirik hələ,
Bizi birləşdirən
Məhəbbət olsun!
Qardaşlar evinə apardı məni,
Təkliyin əlindən qopardı məni.
Dünyaya gəldiyim o kiçik damı
Lap kimsəsiz qoydum, insafıma bax!
İllər dolandıqca o uçuq damı
Gözümdən, qəlbimdən silmədim ancaq.

ƏNƏLHƏQ

Şamaxının məscidləri bir tamaşaydı,
Firuzeyi günbəzlərdə qalırdı gözün.
Ehtişamlı minarələr qoşa-qoşaydı,
Naxışlara, minalara yox idi sözün.

Hər məscid öz sahibinin adıyla məşhur,
Ərənləri nişan verir əsilbəsil.
Bu Əxistan comesidir, bu Xacə Əl Nur...
Ünvanını gəzdirmişik nəsilbənəsil.

Usta Tahir comesinin böyük həyəti
Bir yaraşlıq bəxş etmişdi mədrəsəmizə.
Dörd dövrəmiz xatırladır xalis cənnəti,
Əfsanələr, həqiqətlər deyirdi bizə...

Əbrişimlər səf çəkmişdi qatarbaqatar,
Min bir çıraq yandırmışdı nar ağacları.
Gümüşyarpaq, yaşilyarpaq ala çinarlar
Qalxırdılar minarəylə üzü yuxarı.

Burda sular qıvrılırdı daş novçalarda,
Bə`zən rəvan süzülürdü, bə`zən daşırdı.
Həsəl etmək olmurdu ki, hardasan, harda,
Xəyalında iki aləm qarşılaşırdı.

Ağacların dibindəki otlar tazə-tər,
Ağacların başındakı quşlar xoşavaz,

Mənə elə gəlirdi ki, ötsə də illər,
Usta Tahir comesinin bu hüsnü solmaz.

Qarlı bir qış səhəriydi... Günəş və şaxta
Elə bil ki, bir-birinə çökdürürdü diz.
Sərçələrin sığındığı neçə budaqda
Büllur kimi, nabat kimi asılmışdı buz.

Qaş-daşlara çevrilirdi şəffaf lülələr,
Hərərətsiz şö'lələrlə yanırdı par-par.
Günün soyuq şüası da atəşsə əgər,
Ona meydan oxumağın nə mə'nası var?

Yeddi rəngdə əlvan-əlvan şüşədən idi
Mədrəsənin girdə-girdə pəncərələri.
Sanki şüşə güləbətın tirmədən idi,
Naxışlara səpilmişdi günəşin zəri.

Səhər dərsə gəlmiş idik həmişəkitək,
Diz vurmuşduq divar dibi döşəkcə üstə.
Mövlanəni gözləyirdik sükut edərək
Hamımız bir taqiyədə, eyni libasda.

Mövlanə Məhyəddin girdi içəri,
Aldıq salamını ayaq üstə biz.
Yanında görüncə özgə nəfəri
O səmtə çevrildi nəzərlərimiz.

Mövlanın baxışı doğma, mülayim,
Qonağın gözləri bir özgə təhər.
Mövlanın görkəmi arxayın, həlim,
Qonağın siması yorğun, mükəddər.

Əyləşmək iznini hörmət naminə
Qonaqdan istədi müəllimimiz.
O da baş endirdi ehtiramına,
Sakitcə əyləşdik yerimizdə biz.

Müəllim hiss etdi marağımızı.
Heyrətimiz böyük, səbrimiz qaynar.
Bizə təqdim etdi qonağımızı:
– Mövlanə Fəzlullah, ustadi-əş`ar!

Zəkanın, ürfanın nadir ulduzu
Səyahətə çıxıb Azərbaycana.
İltifat göstərib, yad edib bizi,
Təbriz şəhərindən gəlib Şirvana.

Elə bil qəlbimdə səsləndi bir tel,
Fəzlullah ismini eşidən saat.
Elə bil dedilər: Ey dili-qafil,
Bu adla açacaq əqlin qol-qanad.

O sənin əqidən, sənin ilhamın
O, həm səadətin, həm fəlakətin.
Məslək ehtirasın, yanar ilhamın,
Xalqın şöhrətinə dönən şöhrətin.

Elə bil dedilər: Onun özü də
Təkcə sənə görə anılar, yaşar,
Yoxsa Fəzlullahın gəlib yüzü də,
Gəlib də, gedib də, tarixə nə var?

Fəzlullah atamın ilk baxışları
Gözümün ağında, qarasındadır.
Fəzli həqq atamın itkin məzarı
Bilmirəm dünyanın harasındadır.

Elə bil üzündə yazılıb aşkar
Yerin də, göyün də külli-hikməti.
Qaşdır, gözüdür həmin yazılar,
Təcəssüm etdirir külli-xilqəti.

Qarlı qış səhəri, müqəddəs səhər!
Şəfəqində gördüm Fəzlullahımı.
Dəyişdi tərəflər, cığırlar, izlər,
Mənsə dəyişmədim qibləgahımı.

Müəllim qürurla söylədi ona,
Dedi bu uşaqlar övladlarımdır.
Birinini telini verməmə cahana,
Onlar ümidlərim, muradlarımdır!

Qonağın gözləri güldü bu ara:
– Bərəkallah, – dedi – əhsən, min əhsən!
Məhəbbətlə baxdı növcavanlara,
Vücudum yağruldu bu məhəbbətdən.

Bizi təqdim etdi mövlanə bir-bir
Fəzlullah ataya, ali qonağa.
Müəllim göstərir, müəllim gəzir,
Adı çəkilənlər qalxır ayağa.

İncə, ərkyana, şirin zarafat
Onun təqdiminə rəvnəq verirdi.
Gözümün önünə gəlir bu saat
Tək-tək necə bizi o sevdirdi:

– Bu Məhəmməd Əbubəkir Şirvanidir,
Musiqinin aludəsi, heyranıdır.
Sazda ozan, neydə çoban məharətli.
Bəstələri, qoşquları tərəvətli.

Hələ adi Məhəmməddir bu növcavan
Onu ali edəcəkdir bir vaxt zaman.

Bu övladım – Seyid Heydər Naxçıvani,
Məşqətdə heyran qoyar bu cahani.
Vərəqlərə hərf yazmaz, inci düzər.
Mahmud oğlum me`mar olmaq niyyətində,
Me`marlığın cövhəri var xislətində.
Bu torpaqda abidələr ucaldacaq.
Yadigarı əsrləri qocaldacaq,
Sarayların nəqşəsini cızacaqdır,
Öz adını sütunlara yazacaqdır.

Bu çatmaqş Əbdülqədir ibn Əkbər,
Bütün Şərqi gəzmək dilər, görmək dilər.
Təxəyyülü sığışmayır mədrəsəyə,
Səyahətə şövqü vardır yerə-göyə,
Göy çətindir... fəqət yerdə dolanacaq,
Zəkasıyla salnamələr yaranacaq.

Sərraf oğlum Rəşidəddin Səməvati,
Ulduz-ulduz əzbər bilir kainatı.
Kəşf edəcək neçə səma cismini o,
Yaşadacaq Tusilərin ismini o,
Baba dağda inşa edib rəsədxanə
Şamaxını tanıdacaq bu cahanə!

İslaməddin, İkrəməddin, İmadəddin
Qonşuluğun, yoldaşlığın aşib səddin...
Bu birliyin qabağında dağ dayanmaz,
Sıx budaqlar hər küləkdən yırğalanmaz.
Fəzlullah dinləyir mövlanəmizi,
Üzündə razılıq hissi dolanır.

Zamanın fəvqündə o görür bizi,
Görür, gördüyünə ruhən inanır.
Təsbeh danələri sədəfli, yüsür,
Sanılır, çevrilir şaraqhaşaraq.
Təsbeh danələri yorulur, susur,
Fəzlullah dinləyir, fikrə dalaraq.

– İslaməddin, İkrəməddin ibn Ədhəm
Daşqınların qabağında durur möhkəm.
Hər ikisi övladıdır ahəngərin,
Bərkimişlər atəşində kürələrin.
Alovlardan doğulmuşlar, alovlardan.
Qulağında zindan-çəkic, çəkic-zindan.
İslaməddin sərkərdələr sərkərdəsi,
Qanlı-qorxunc döyüşlərdən gəlir səsi.
And içmişdir Cavanşirin yarağına,
And içmişdir qədim Şirvan torpağına!
Fikri aydın, səbri böyük, andı haqdır,
Arzusuna, muradına çatacaqdır.

Azərbaycan pəhləvanı İkrəməddin,
Rüstəmi-Zal əyə bilməz onun qəddin...
Rüstəmi-Zal rəvayətdir, rəvayətdir,
İkrəməddin həqiqətdir, həqiqətdir.
Bazubəndi vətən taxıb biləyinə,
Torpaq “məğlub” yazmayacaq kürəyinə.

Gəldi, qənşərimdə durdu müəllim,
Döndü Fəzlullaha, güldü xəfifcə.
– Mənim şair balam – İmadəddinim! –
Qürurla səsləndi bu sözlər necə.
Hüseynidir təxəllüsü cavanımın,
Xaqanisi zühur edib Şirvanımın!

“Vaiz həqir, arif üstün” iqrar edir,
“Div nədir ki, insan üçün” israr edir.

Dilləndi Fəzlullah aram, ahəstə,
Dolandı ətrafı iti gözləri,
Çəkmədik nəfəs də –
Aydın eşidilsin bütün sözləri.

Əlvan şüşələrdən süzülən günəş,
Əlvan xəliləri zərdə yuyurdu.
Hamının qəlbində heyrətdən atəş,
O yaxşı görürdü, yaxşı duyurdu.
İlk dəfə eşitdim onun səsini,
Məramım eylədim əqidəsini.

– Mən də övladım deyim qoy sizlərə,
Həqdir bu söz.
Qəlbdən izhar olursa,
Onda mütləqdir bu söz.

Birgəyik, həm eyniyik,
Həm həqq təala nuruyuq,
Cümlə məxluqatın
Ən alisi, ən məğruruyuq.

Şanlıdır, şövkətlidir
Sahib-kamal Mövlanəniz.
Mə'nəvi dövlətlidir
Şairxəyal Mövlanəniz.

Gör necə bir-bir sizi
Təqdim edir, təqdir edir,
Öz təxəyyül aləmində
Namidar təsvir edir.

Ləhzə-ləhzə eyninə
 Ağahdır iqbalınız.
 Günlüdür-gündüzlüdür
 Fikrində istiqbalınız.

Sizləri tarix üçün
 Saxlar əmanət birbəbir.
 Kim veribdir sizdən ötrü
 Bəs zəmanət birbəbir?!

Yeddi dəryadan dərin
 İnamı vermişdir onu.
 Həqqi idrak eyləmək
 İmkanı vermişdir onu.

Həqq onun öz batini
 Dünyasının mahiyyəti.
 Səndən ötrü, ondan ötrü,
 Sizdən ötrü zəhməti!

Hər şeyə qadirdir insanın
 Zəkası, qüdrəti.
 Həqqdir hər fərdin öz
 Şəxsindəki məziyyəti.

Həqqdir – azad söz,
 Azad rə`y, azad ürək.
 Həqqi insan oğlu öz
 Əzmində axtarsın gərək.

Yaxşılıqlardan kənarı
 Kim bəşər təsdiq edər?!
 Xeyirxahlıqla yaranmışdır
 Bütün cinsi-bəşər.

Külli aləm – dörd əlamət –
Abü atəş, xakü bad,
İbtədasız, intəhasız
Bu təbiət, bu həyat...

Sirrini hüsnü camala
Hərf-hərf yazmış, bilin!
Sirrini hüsnü camala
Bənd-bənd düzmüş, bilin!

Kim ki, idrak etdi öz
Şəxsiyyətin, ülviyyətin.
Məxzənül əsrarə
Sahib olmağı olmaz çətin.

Surətin nurilə mə`nalandı
Qur`anın özü.
Ayədir də, surədir də
Kamil insanın üzü.

Hər kəsin ruhunda
Mövcuddur ilahi zərrələr.
Zərrələr hər bir kəsi
Allahtək təmsil elər.

Cövhərən vəhdət-vücudaq,
Eyniyik Allah ilə.
Fərqi yox bu nöqtədə
Bir yoxsulun bir şah ilə!

Eynimizdə al Günəş
Bir kürrədir əflakdə,
Kürrəsə saysız-hesabsız
Zərrədir idrakdə.

Eynidir xasiyyəti,
 Mahiyyəti hər zərrənin.
 Bir-birindən fərqi vardır mı
 Münəvvər zərrənin?!

Ən kiçik bir damlada
 Sahilsiz ümman qüdrəti,
 Ən böyük ümmanları
 Xəlq etdi damcı vəhdəti!

Ey mənim övladlarım,
 Dünyada yox fəvqəlbəşər.
 İnsan öz şəxsiyyətin
 Peyğəmbəri Allah edər!

Mən də həqqəm, mən də həq
 Kim fəzli həqdən zahirəm.
 Eşqimi, amalımı
 Təbliğ edən bir şairəm.

Həqqi çox axtarmışam,
 Əfsus ki, qafil olmuşam.
 Öz-özümdə, sən demə,
 Mən həqqə nail olmuşam!

Əmdiyim süd saçımın
 Ağındadır, ağındadır.
 Dinü ehkam sinəmin
 Dağındadır, dağındadır.

Sidqlə həq söylərəm,
 Aləm "ənəlhəq" söyləsin.
 Yoxsa, ay qurban olum,
 Yalnız "ənəlhəq" neyləsin?

Ol müqəddəs kəlməni
Car etməsin qorxaq adam,
Malü dövlət düşkünü,
Məddah adam, yaltaq adam.

Ol müqəddəs kəlmə layiqdir
Vətən övladına –
Zülmətin, zülmün, əzabın
Bisütun Fərhadına!

Hər kimin islandı tərdən
Köynəyi axşam-səhər –
Bir dəmirçi, daş yonan,
Bir bağibanü rəncbər...

Vəcdə gəlsin, həq desin
Bir şövq ilə, ilham ilə,
Tuti təkrarilə yox,
Qəlbindəki inam ilə!

Ol müşərrəf kəlmənin
Mə`nası dəryadan dərin.
Kim ki, canından keçər
Eşqində bir xoş dilbərin –
Aşiqi-sadiqlərin
Hamı “ənəlhəq!” söyləsin!
Leylivü Məcnunların
Cəmi “ənəlhəq!” söyləsin!

Ol müzəyyən kəlmədən
Dursun kənar, dursun kənar,
Harda cənnət və`d edən
Bir zahidi-bizövq var.

Cənnəti axtarmayaq
Rö`yada, cənnət bizdədir.
Yox qiyamət, yox cəhənnəm,
Narü-dəhşət bizdədir.

Xoş əməllər maili
Cənnətməkandır, fəhm edin!
Bəd əməllər qaili
Təndirzəbandır, fəhm edin.

Kim “ənəlhəq!” söyləsə,
Axtarmasın asudəlik.
Həm çarıq tapsın dəmirdən,
Həm dəmirdən bir çəlik.

Dövr qılsın aləmi
Mənzilbəmənzil pürvüqar.
Əlli min Çin səddi
Yol versin ona biixtiyar.

Kim “ənəlhəq!” söyləsə,
Fitvadan etsin ehtiyat.
Bilüzum qurbanlara
Görmür “ənəlhəq!” ehtiyac...

Çün, hərəmi, yağıdır
Onsuz da bu yollar, bilin!
Əhrimən yığnağıdır
Onsuz da bu yollar, bilin!

Hər qədəmdə var onun
Zənciri də, zindanı da,
E`dam hökmün dinləyən
Bir dalğalı meydanı da!

Kim “ənəlhəq!” söyləsə
Bulsun cəsərət, söyləsin!
Olmasın zorən təbib,
Duysun zərurət söyləsin!

Çox güman ki, sözlərim
Gəlsin mücərrəd sizlərə,
Üzrxahəm, üzrxah,
Verdim əziyyət sizlərə.

Gün gələr hər şey sizə
Ağah olar, aşkar olar.
Hər müəmma, hər düyün
Tədris ilə izhar olar.

Mən “ənəlhəq!” söylərəm,
Tarix verər əks-səda.
Mən kiməm? Mən faniyəm,
Fani deyil həq dünyada!

O susdu. Musiqi susdu səsində,
Sildi qırıqlarda gəzən tərini.
Sanki üzümüzün ifadəsində
Sınamaq istədi fikirlərini.

O susdu, sükuta büründük biz də,
Qorxduq, inanmadıq qulağımıza.
Allahmı mövcuddur hər birimizdə?
Allah qəzəb etməz, marağımıza?

O susdu, tufandan əvvəl dəniztək,
Elə bil sükutu imtahan idi.
Dəryanı tarimar eyləsə külək,
Batarıq, çıxarıq? Nigaran idi!

O susdu, qərq oldu dərinliklərə,
Sanki öz-özünü danladı bu dəm.
“Mən ki, inanıram cinsi-bəşərə,
Nədir tərəddüdüm, nədir bu şübhəm?”

Gəzişdi, önümdə gəldi dayandı,
Əlini çiynimə qoydu mehriban.
Üz-gözüm od tutdu, alışdı, yandı,
Özümü itirdim utandığımdan.

– Utanma, – söylədi, – utanma nahaq,
Asi adamlara utanmaq gərək.
Sənin ki, ömrünün səması parlaq,
Sənin ki, ilhamın şələlələrtək.

Falçıya, rəmmala inanmıram mən,
Əsla nə falçıyam, nə də rəmmalam.
Önümdə sakitcə dayansan da sən,
Gizli bir atəşlə yanırısan, balam!

Bu mənim arzumdur: yanmırsansa, yan!
Atəşpərəst olma, atəşfəşan ol!..
Adına desinlər şair-qəhrəman...
Amandır, məbadə şe`r yazan ol!

Bu mənim arzumdur: təbin, ilhamın
Axıb gurlamasın bivec, bisəmər.
Yoxdursa bir sözün, andın, inamın,
Yazma! Təzkirələr səni dəfn edər.

Hündür hasarların üstündə bə`zən
Gömgöy ot göyərir qarışbaqarış.
Mən xəbər alıram: söylə görüm sən
Bir mələk quzuya bu ot yaramış?!

Qalx divar dibində, torpaqda göyər,
Ey bütün dünyanın yaşıl otları.
Bir gün üstünüzü qar örtmə əgər
Axtararlar sizi, eşərlər qarı.

Bu mənim arzumdur: əş`arın sənin
İnsanı qaldırsın ulduza, Aya.
“Ənəlhəq!” qərarın, şüarın sənin
Şe`rinlə yazılsın ərşi-ə`laya.

İqlimdən-iqlimə “ənəlhəq” apar,
Şe`r sərhəd bilməz, əndazə bilməz.
Onun yorulmayan qanadları var –
Simurq qanadında kainatı gəz.

Donuq ehkamların buzlarını qır
İşıqlı şe`rinlə, təravətinlə!
Bəşəri mə`nalı həyata çağır
“Ənəlhəq” bayraqlı təriqətinlə!

Səninlə qovuşur əbədiyyətə,
Səndə sabahını görür Nəimi.
Bahar nəsimi saç küllü xilqətə,
Bu gündən çağrılısın adın Nəsimi!

Bir dillən, bir danış, ey nuri didəm!
Tükəndi, qalmadı səbrü aramım.
Bir rəvan şe`r de, de, müntəzirəm,
Şükruallah, zay olmaz sidqim, inamım.

Sinəmdən çağladı söz bədahətən,
Sınaq kürəsində yandı bədənim.
İlk dəfə ucadan şe`r dedim mən,
O, şe`rim deyildi, andımdı mənim.

“Bulmuşam həqqi, ənalhəq söylərəm.
 Həq mənəm, həq məndədir, həq söylərəm,
 Gör bu əsrarı nə müğləq söylərəm,
 Sadiqəm qövlümdə, səddəq söylərəm...”

Fəzlullah nur saçdı kamalımıza,
 Bizi bizim üçün bəyan eylədi.
 Fəzlullah yol açdı iqbalımıza,
 Nüfuzu təb`imi rəvan eylədi.

“Fəzli həqdir vaqifi əsrarımız,
 Fəzli həqdəndir qamu-ənvarımız.
 Fəzli həq göstərmiş idi karımız,
 Fəzli həqdir, fəzli həq me`marımız” .

Gəzərəm dünyanı təriqətimlə,
 Mənim təriqətim – həqiqətimdir.
 Bəzərəm dünyanı həqiqətimlə,
 Mənim həqiqətim – təriqətimdir.

Mənim müəllimim, Fəzlullah atam!
 Heyran edəcəyəm səni özümlə.
 Sənə kifayətmi adi ehtiram?
 Dastan edəcəyəm səni özümlə.

Allahla insanın vəhdəti möhkəm,
 Vəhdət körpüsüylə addımlarıq biz.
 Nurani üzlərlə nurlanar aləm,
 Aşikar oxunar fikirlərimiz.

“Vəhdətin şəhrində seyran eylərəm,
 Mən səni cismimdə heyran eylərəm,
 Gəncimi adəmdə pünhan eylərəm,
 Adəmi həm həqq, həm insan eylərəm” .

Əlvan şüşələrdən uçdu şüalar,
Axır şəfəqləri söndü qürubun,
Məscid həyətində xışıldadı qar,
Tünd mavi pərdəsi endi qürubun.

Əvvəl şamlar yandı ətrafda tək-tək,
Ardınca qəndillər közərdi bu dəm.
Fəzlullah ah çəkdi gülümsəyərək,
Baxdı hamımıza gözlərində nəm.

“Fəzl-rəbbi zülcəlal oldu bizə,
Möhsünü hüsnü-cəmal oldu bizə,
Atamız sahib kamal oldu bizə,
Anamız südü halal oldu bizə...”

ÇAARSU

Çaharsu – böyük meydan – dörd yolayrıcı,
Alabəzək, haylı-küylü bir yığnaq yeri.
Burda kim yox, xəsis çərçi, veyil seyrçi,
Şamaxının vur-çatlasın boğanaq yeri.

Dəvələrin dizlərinin çuxuru burda,
Uzaqlardan uzaqlara karvan uzanır.
Diz yerində yağışların nohuru burda
Fəsillərin dördündə də göz-göz dayanır.

Xurcunların güləbətini naxışlarında
Günəş gülər, bulud ağlar, qar ulduzlanır.
Yorğun-arğın saribanın baxışlarında
Hicran qəmi, vüsal dəmi hörüklü yanar.

Burda aləm, burda məxluq, burda vur-haray,
Əcəm burda, ərəb burda, burda hindü-çin.
Şamaxının qapıları açıq-taybatay,
Məğrib mənim, məşriq sənə gəlib gedənçin.

Burda cənub, burda şimal sövdəgərləri
Tənbəl-tənbəl, həris-həris göz dolandırır.
Qarlı torpaq, buzlu mahal sövdəgərləri
Od yurdunda məzəndəni çalxalandırır.

Böcək kimi xışıldayır ipək, zərxara,
 Toza batır arşınlardan sürüşən qumaş.
 Mahud bica sığallardan gəlir zinhara,
 Əlvan qədək örkən açır qulacbaqulac.

Seyrə sığmaz xonça tutub Şirvan torpağı,
 Bu xonçada saqqız da var, gövhər də, zər də.
 Görünmür bu məcməyinin ucu-bucağı,
 Ortadadır kərənti də, soyuq xəncər də.

Qətran da var, mərcan da var, həmayil də var,
 Xalılardan butasında göz əfsunlanır.
 Bülbül dəni, çarıq gönü, zərif tül də var,
 Bilərziklər, ayparalar alışıb yanır.

Qəfəslərdə tutilərin qarışıq səsi,
 Əl üstündə tərlənlərin qanlı gözləri.
 Tüklərini zəncir didmiş ayı nə`rəsi,
 Bir pələnglə təkbətəkdən – qənimət dəri.

Şərbət burda, gülab burda, qəndab burdadır,
 Şamaxının bağlarının bəhəri burda.
 Çəllək-çəllək, tuluq-tuluq şərbab burdadır,
 Hər mö`cüzün kimiyası, cövhəri burda...

Çaharsu – böyük meydan, nəhəng məcməyi...
 Əlvan xonça əllər üstə tutubdur qərar.
 Mən seçirəm, mən görürəm burda hər şeyi
 Dövrə-dövrə gəzdirdikcə onu adamlar.

Burda həyat hər boyadan, pərdədən azad,
 Burda hər şey necə varsa elə görünür.
 Borclu deyil bir-birinə şad ilə naşad.
 Burda dilli-dilavərlər meydan sulayır,
 Burda əlsiz-ayaqsızlar yerlə sürünür...

Dilənçinin qabağında qırmızı mis cam,
 Cızılmışdır sürtülməkdən torpağa, daşa.
 Xırda pullar danqıldayır darambadaram,
 Elə bil ki, yaxşılıqlar çırpılır başa –
 Sürtülmüş cam, deşilmiş baş titrəyir qoşa.

Bir ona bax, kababçının həndəvərində
 Vücudunda qalmamışdır taqətdən əsər.
 Sanki külək isliq çalır sümüklərində
 Bir çırtmayla qalxıb enən qovuğa bənzər.
 Köz üstündə yağ giləsi tüstüyə dönür,
 Köz alışır... köz qaralır, qaralıb sönür...

Bəs o cənab niyə döyür bu biçarəni?
 Çaharsu kormu, karmı, lalmıdır məgər?
 Qan boyalı bu tamaşa çaşdırır məni,
 Rahat-rahat, maneəsiz yağır zərbələr.
 Biləyimdə aslan gücü hiss edib bu dəm,
 Rəhmsizi tövbələtmə ram eləyirəm.

Gör nə böyük bir sə`y ilə çıxıb dəridən...
 Mətahını çölə atır qafiyəpərdaz.
 Qəsidəyçin çox istəmir o, müştəridən,
 Mətahını ucuz satır qafiyəpərdaz:
 “... Məni seyri-gülüstana aparma,
 Mənim seyri-gülüstanıma Əlidir”.

Orda biri kəniz alır, qiymət danışır,
 Nə alanın, nə satanın tərənir tükü.
 Vicdan susur... var danışır, dövlət danışır,
 Pozulmasın, qırılmasın bu sevda təki.

Göz yaşları gilə-gilə hopur rübəndə,
 Aciz-aciz, asi-asi baxıram mən də.
 Çırpınıram, düşünürəm bu nədir, eyvah,
 Əgər insan Allahdırsa, bunlarmı Allah?!

Cadugərlər, hoqqabazlar, falabaxanlar
Zəhlə tökülür, vızıldaşır ağcaqanadtək.
Noxud-noxud tiryək atıb gözü axanlar
Asudəcə xumarlanır xürrəmi-şadtək.

Çaharsu dolanbacdır, sanki hərlənir,
Hərləndikcə gözlərimə qaranlıq enir.
Söykənirəm bir çinara...
Bu vahid çinar
Dolanbacın mehvəritək tutubdur qərar.
“Qanı dövranda bir qəlbi dəqəlsiz?
Qanı aləmdə bir aricə dinar?
Qanı həqqi bilən bir gərçək ər kim
Ola doğru anın dilində göftar?

Qanı gerçəkliyin bir həqqə aşiq?
Qanı görmüş həqi bir əhli bidar?
Qanı qəflət şərabından bir ayıq?
Qanı əsrüklərin cəm`ində hüşyar?”

Hanı, hanı “ənəlhəq” dən əsər-ələmət?
Hanı günəş zərrəsində aşikar insan?
Hanı bütün kainatın zinəti-Surət?
Uydurmadır yoxsa külli ixtiyar insan?

Hanı mənim müqəddəsim Fəzlullah atam?
Zamin olsun oyatdığı həyəcanlara.
Çaharsu hərləndikcə çaşıb qalırım,
Gördüyümlə eşitdiyim “ənəlhəq” hara?!

Sözlər, sözlər, bər-bəzəkli, qanadlı sözlər
Fəzlullahın sinəsindən axırdı rəvan.
Neyləyirəm rəvan suyu axırsa hədər,
Gəlsin, mənə cavab versin o piri-muğan!

Mən şövq ilə mail oldum təriqətinə,
 Çaharsu bu şövqümü söndürdü axı.
 Mən sidq ilə qail oldum təriqətinə,
 Çaharsu bu sidqimi öldürdü axı!

Kəniz satan həqir hara, “ənəlhəq” hara?
 Ac-yalavac fəqir hara, “ənəlhəq” hara?
 Əzən hara, dözən hara, “ənəlhəq” hara?
 Sürtülmüş cam! De sən hara, “ənəlhəq” hara?

Hər buyruğa “bəli” deyən söz dilənçisi,
 Hər alçağa “ali” deyən söz dilənçisi,
 Sözlərinin muncuq qədər qiyməti varmı?
 Sən vücudi-bişərəfdən Allah olarmı?

De, bir dəfə cani-dildən kimi sevmisən?
 De, bir dəfə cani-dildən kimi söymüsən?
 Ey Əlini vəsf eyləyən qəsidəpərgar,
 Yezidin də tərifinə sözün tapılar!

Çaharsu hərracları çox versin təki,
 Heç “ənəlhəq” ürəyidir o köksündəki?
 Hanı mənim Fəzlullahım, sahib-kəmalım,
 O təriqət peyğəmbərim, cahi-cəlalım?

Çaharsu hərləndikcə çaşıb qalırım,
 “Ənəlhəqlər sərgisi”dir o başdan-başa.
 Bu sözləri bərkdən-bərkdən söylədim bu an,
 Diksindim də, utandım da çılgınlığımdan.

Birdən iki əl yapışdı çiyinlərimdən,
 Kimi gördüm tez geriyə fırlananda mən?
 Qapımızda peyda olan baba dərvəsi,
 Unudulmuş rə`ya olan baba dərvəsi.
 Bir də böyük Nəimini, sönməz atəşi!

Nə deyirdi o baxışlar:

– Oğul, Nəsimi!

Nəçin belə pərişansan, aşıftə halsan?

Çaharsu bir ümmandır dərindən dərin,

Bu ümmanda bir zərrədir seyr etdiklərin.

Yer üzündə ümmanların hesabı yoxdur,

Oğul, belə Çaharsu aləmdə çoxdur.

Sarsıtmanın məddahların rəftarı səni,

Sarsıtmanın acizlərin qəddarı səni.

Toz-torpağa bürünənlər,

Dizin-dizin sürünənlər

“Ənəlhəq” də tapsın gərək ləyaqətini,

Başa düşsün fəlakətlə səadətini.

Sənə yalan satmamışıq bilmərrə, inan,

Yenə iqrar eləyirik: “Allahdır insan!”

O istəsə hər möhnətə qatlaşar, dözər,

O istəsə qartal kimi göylərdə süzər.

Bu istəyi sən təlqin et, bəli, sən ona!

Sənin şe`rin, sənin sözün, sənin əqidən

Cür`ət verər, vüs`ət verər istəsən ona.

Bir nəfərin açıq gözü, nurlu zəkası,

Hər sözünün, addımının böyük mənası

Bir təlatüm yaratmalı düşüncələrdə,

Bir təkamül yaratmalı cümlə bəşərdə.

Ölməzlərin tarixdəki şanı, şöhrəti,

İnamından dönməzlərin əbədiyyəti –

Onların qan bahasıdır – başqa şey deyil.

Bunu yaxşı yadda saxla, bunu yaxşı bil!

Bax, bu meydan, bu camaat, qara camaat,

Özbaşına bilməz getsin hara camaat.

O inansın, o götürsün, o görsün gərək!
 Gərək ona söyləyəsən: – Ardımca gedək!
 Gərək onu tanıdasan onun özünə
 Elə təlqin edəsən ki, baxsın sözünə.

Şəxsiyyətin ülviləşsin min-min nəzərdə,
 Ülvyyətin möhürlənsin əqidələrdə.
 Ey Nəsimi, onda sənə hamı inanar,
 “Ənəlhəqq”ə ikram edər, həqiqət sanar.
 Yandırarsan ürəklərdə bir məslək şamı,
 Öz-özündə Allah gəzər o zaman hamı.

Kimi tapar, kimi tapmaz – bu özgə işdir.
 Qəvvaslığı burda öyrən, əzmini sına,
 Sonra sonsuz ümmanların atıl qoynuna.

Fəzlullahla baba dərviş sükut etdilər,
 Teyf kimi, xəyal kimi gözdən itdilər.

Çaharsu dalğalanır, aşib-daşırdı,
 Ürəyimdə bu duyğular pıçıldaşırdı.
 “Başımı top eyləyib meydana girdim oynaram,
 Ey bu meydandan qaçan, şol urduğun la`fın qanı?”

Çaharsu səslənirdi tufanlar kimi,
 Tələtümə gətirirdi mənim qəlbimi.

MƏN BU CAHANA SIĞMAZAM

İslaməddin,
İkraməddin,
İmadəddin –
Biz üç yoldaş,
Biz üç qardaş
Mədrəsəni vurduq başa,
O gün bizim sevincimiz
Sığışmadı dağa-daşa.
Buz buxovdan azad olmuş şlaləydi
O gün bizim sevincimiz.
Yaşıl-yaşıl döşlərdəki ilk laləydi
O gün bizim sevincimiz.
Sanırdıq ki, azad idik, sərbəst idik,
Bükülmüşdük diz üstündə oturmaqdan.
Dilşad idik, xoşbəxt idik, sərməst idik.
Sabahlara boylanırdıq Baba dağdan...
Mövlanədən ayrılarda sevindik biz,
Uşaqlardan ayrılarda sevindik biz;
Kövrəlmədi heç birimiz.
Biz gedəndə:
Mədrəsənin dövrəsində göy çinarlar,
Göy sərvlər pıçıldadı.
Qəlbimizin tellərinə pıçıltılar
Toxunmadı zərrə qədər.
Usta Tahir məscidinin həyətinə tərək etməyə
Can atdıq biz.
Bu qayğısız gediş ilə

Usta Tahir məscidinin ürəyini qanatdıq biz.
 Biz Mövlanə Məhyəddindən uzaqlaşdıq,
 O qəmləndi,
 Biz bilmədik,
 Biz fərəhdən aşıb-daşdıq.
 Gözümüzü yormuş idi bu daş-divar.
 Çıxhaçıxda dar gəlirdi bizə tağlı darvazalar.

Dedik: alnıaçıq, üzüağlarıq,
 Bahar sularıtək coşub çağlarıq.
 O gecə şənləndik sabaha qədər,
 Bizi tərək etmədi şaqraq gülüşlər.
 Deyirdilər: –Təhsiliniz mübarəkdir!
 Deyirdilər: – Tə`liminiz mübarəkdir!
 Bu “mübarək” kəlmələri ağ yağıştək
 Başımıza səpəlirdi çiçək-çiçək.
 Bu yağışın qətrələri lə`l, cəvahir,
 Göz qamaşır, yuxu qaçır, gecə keçir.
 Şamdanlarda təzələnir şamlar bir-bir,
 Şərbət ilə dolu gəlir camlar bir-bir.

Deyəsən ilk dəfə yubandı səhər,
 Neçin oyatmadı bizi bir nəfər?
 Neçin oyatsınlar?
 Biz yatmalıydıq.
 Asudə əl-ayaq uzatmalıydıq.
 Bizim haqqımızdı günortayadək
 Asudə, asudə yatıb dincələk.
 Oyandıq. Bəs hanı dünənki şadlıq,
 “Azadlıq” deyirdik, hanı azadlıq?
 Bu fərəhdən doğan sorğu-suallar
 Birdən canımıza üşütmə saldı.
 Sanki üstümüzə qar ələndi, qar,

Sanki saç ağardı, ömür qocaldı.
 Biri-birimizi itirmişik ki,
 Gedən yerimizi itirmişik ki,
 Qondu çiyimizə hicran yarpağı.
 Ürəyə xal düşdü, kirpiklərə nəm,
 Fırlandı birinci xəzan yarpağı,
 Gördük başımıza fırlanır aləm.
 Fırlanır çinarlı məscid həyəti,
 Qoşa minarənin baqi-vüs`əti.
 Fırlanır mədrəsə, fırlanırıq biz,
 Həsir üstündəki uzun cərgəmiz –
 Hərlənir, zəncirtək sökülüb gedir,
 Həlqələr açılır, tökülüb gedir.
 Fırlanır Mövlanə Məhyəddin özü,
 Hörmətlə boynuna qollar dolanır.
 Bizi mədrəsəyə min dəfə azı
 Aparan, gətirən yollar dolanır.
 Ləpirlər dolanır, izlər dolanır.
 Bir gün görməyəndə darıxdığımız
 Baxışlar dolanır, üzlər dolanır.
 Bir “gecə-gündüz” də xatirə olan
 Söhbətlər dolanır, sözlər dolanır.

Dünən sevincimiz bir ümman oldu,
 Bu gün sevincimiz peşiman oldu.
 “Mədrəsə qurtardı...” Düşündükcə mən
 Qorxdum, xof eylədim özüm-özümdən.
 Məktəb mənim üçün bir amal idi,
 Təhsil məndən ötrü istiqbal idi.
 Qarşımda əlçatmaz bir zirvə vardı,
 Yuxum, həqiqətim ora uçardı.
 Zirvə arzusuyla dolub daşardım,
 Mənim arzum vardı, mən bəxtiyardım.
 Aşdım bu zirvəni, çatdım niyyəyə,
 Bir boşluq açıldı önümdə, eyvah.

“Zirvə”dən boylanıb gəldim dəhşətə,
 Boşluq gumbuldadı qulaqlarımda,
 Boşluq uğuldadı qulaqlarımda.
 Boşluq ürəyimdə böyüdü, artdı,
 Boşluq çəkdi məni, dibinə dartdı.
 Boşluqdan səs gəldi:
 – Nə olsun ki, sən
 Dünən mədrəsəni tamam etmişən.
 Sənintək üləmə nə çoxdur, nə çox,
 Sənintək şüərə nə çoxdur, nə çox.
 Qarış bu “çoxlara” əri!.. Əri, get!
 Gün keçir, baş girlə, yeri! Yeri, get!

Allah axtarırsan?
 Boş şeydir hər şey!
 Boşluq davam etdi:
 – Nəsimi! Heyy... hey!..
 Bu adın özü də boşluq deməkdir,
 Nəsim – boş bir axın, gücsüz küləkdir.
 Quru məcrələr,
 Ölü dəryalar,
 Körpəsiz yırgalanan beşiklər,
 Oyulmuş göz yerindəki deşiklər
 Susuz quyular,
 Nursuz qayələr,
 Sovulmuş dəyirman,
 Vüsali qiyamətə qalmış hicran,
 Dolu vurmuş zəmi,
 Bəhriyyəlisiz gəmi,
 İntizarsız sabah,
 Yanlış pənah,
 Elli-elli elsizlik,
 Dilli-dilli dilsizlik,
 Görən korlar,
 Eşidən karlar –

Boşluqdur, boşluqdur, boşluqdur yeksər!
 Boşluğun içində hərlənməyirmi
 Kürreyi-ərz mægər, bu dünya mægər?
 Boşluq sıxır məni, mənə dar gəlir,
 Fikrimə
 Qaranlıq, darısqal bir məzar gəlir.
 Ora sığışmırsa bu cüz`i zərrə,
 Bəs necə sığışır boşluğa kürrə?!
 Bu siqlətdə aləm, bu boyda cahan
 Niyə boşluqlarda olmur nagüman?
 Günəşin başına dönür, dolanır,
 Günəşin nurilə əlvən boyanır.
 Günəşin eşqilə yaşadır bizi.
 Günəşin dopdolu mə`nalarıyla
 Boşluqdan qoruyur ürəyimizi.
 İnsan camaliylə müzəyyən cahan,
 İnsan kəmalıyla müəyyən cahan
 Lap mənim qəlbimə sığır, işə bax,
 Özüm bu cahana sığmıram ancaq.
 Cahan varlığında tutubsa qərar
 Heç məndə boşluqdan əlamətmi var?
 Bir gül yarpağından bir meşəyədək,
 Bir qum dənəsindən bir dağa kimi,
 Həm bahar nəsimi, həm qarlı külək
 Sığışar sinəmə, bəzər qəlbimi.
 Sonsuz təbiətin axar-baxarı,
 Sonsuz kainatın külli-əsrarı
 Üzümdə, gözümdə yazılıb aşkar:
 Heç məndə boşluqdan əlamətmi var?

Dinməsəm... lal olar torpaq, asiman,
 Mənsiz bircə anda boşalar cahan.
 Hüdudsuz idrakım, ləyaqətimlə,
 Allah iddəalı cəsarətimlə

Mən bu məkana sığmazam.
 “Məndə sığar iki cahən,
 Mən bu cahana sığmazam”.

Şəms də məndədir, qəmər də məndə,
 Axşam da məndədir, səhər də məndə.
 Uzaq ulduzların mənəm məkanı,
 Mən mərcan dağyam, mən gövhər kanı.

Dəryalar qoynuna sığmıram ancaq,
 Mənəm o asiman, mənəm bu torpaq.
 Nəsim də özüməm, tufan da özüm,
 Qoca da özüməm, cavan da özüm.

Bahar nəsimiyəm, can dərmanıyam,
 Ruhi-rəvanların ən rəvanıyam.
 Tufanam, üsyanam, cəsərətəm mən,
 Həqiqətə sığmaz rəvayətəm mən.
 Gəncəm – dan yeriyəm, al səhərəm mən,
 Qocayam, müdrəkəm, peyğəmbərəm mən.

E`tiqad mayəli bir vəhdətəm ki,
 Kainat məndədir, mən kainatda.
 Müqəddəs qayəli ülviyyətəm ki,
 Yoxdur bərabərim yeddinci qatda.

Şamaxı beşiyim – baba ocağım,
 Alovlar diyarı – Vətən torpağım.
 Ömrüm zaman kimi uzanıb gedir,
 Yaşım əsrlərə calanıb gedir.
 Zamana, məkana sığa bilmirəm,
 Şərhilə bəyana sığa bilmirəm...
 Bütün yer üzünün suları boyda
 Əndazə tanımaz bir güzgüyəm ki,

Heç bir çərçivəyə sığa bilmirəm.
 Elə bil ovcumda fırlanır aləm,
 Məndə əks olunur ilahi insan,
 Bütün allahların allahı insan!
 Məndə əks olunur eşqin qüdrəti,
 Fikrin , təxəyyülün sonsuz vüs`əti.

Qırışmış alınlar, qabarlı əllər,
 Ehramlar altında bükülmüş bellər,
 Cəhənnəm zəhmindən böyüyən gözlər...
 Cənnət sevincinə boyanan üzlər,
 Səhranı yandıran damla həsrəti...
 Lüzumsuz yağışa dalğa hiddəti...
 Min-min baş kəsənin bir quşa "rəhmi",
 Bir şəxsin nəsillər qul edən zəhmi –
 Ürəyimdə mənim, köksümdə mənim!
 Ölçüsüz, örtüksüz güzgümdə mənim!..
 Elə coşqunam ki, sevdalıyam ki,
 Elə müəmmalı, mə`nəliyəm ki,
 Elə rəmziyəm ki, küllü bəşərin,
 Elə cəmiyəm ki, düşüncələrin,
 Bir əqlə, bir cana sığa bilmirəm.
 Özümdə aləmlər sığışdığından
 Özüm bir cahana sığa bilmirəm.

"Zirvə" dən ətrafa boylanıram mən,
 Əsil zirvələrin pilləsidir bu.
 Boşluq axtarıram iynə gözüycən
 Əriyim, doldurum həmin boşluğu.

Bir divar daşının xırda çuxuru,
 Bir ömrün boş keçən dəyərsiz anı,
 Bir qızıl inəyin yemsiz axuru,
 Bir kəsin qaranlıq, dibsiz vicdanı,

Qoy mənim eşqimlə daşsın, tökülsün,
Doldursun boşluğu, aşsın tökülsün.
Nə qədər müqəddəs olsa da beşik,
Körpə böyüdükcə sığışmaz ona,
Bu nisbət – sığmıram mən də Şirvana.
Gedirəm boşluqlar doldurmaq üçün!
İnsanı günəşə qaldırmaq üçün!
Mənim fəlakətim, səadətim də,
Mənim gücsüzlüyüm, dəyanətim də
Burda, bu nöqtədə bilinəcəkdir.
Mənə bu arzumla, bu niyyətimlə
Sığa biləcəyim cahən gərəkdir.
Gedirəm, gedirəm, fəqət hara bəs?
Yenə qulağıma səs gəldi bu dəm,
Fəzlullah atamın səsiydi bu səs.

AYRILIQLAR

Gözü açıq yatanlartək ulduzlar yatır,
Ay onlara keşik çəkir səbrü qərarla.
Sükunətdən dağın, daşın qulağı batır,
Od böcəklər qövs cızır parıltılarla.

Bir ocaqdan, bir tüstüdən yoxdur əlamət,
Süd şəfəqli bir gecəyə bürünüb şəhər.
İki nəfər nuraninin əlində fəqət
Şamdanlarda yırğalanır titrək şö`lələr.

Darvazanın qabağında dayanmışıq biz,
Mövlanəmlə – ustadımla vidalaşırım.
– Əziyyətdə qalmayınız, – söyləyirəm – siz!
Torpaq Aydan süd əmirkən nəyə gərək şam!

Qonağını qapısından hər kəs ötürər,
Siz ki məni ötürürsüz böyük səfərə.
Məramınız ucbatımdan puç olsa əgər
Yarı yolda vasil olum cəhənnəmlərə.

Bir həyətin qapısını açmaq asandır,
Bir adamı bir küçəyə ötürmək asan.
Mənim üçün açdığınız bütöv cahandır,
O cahana çıxıram mən sizin qapıdan.

Ey ustadım, peyğəmbərim, atam Nəimi,
Çatan kimi Xəlfədamı kəndinə əl`an.

Tapacağam şagirdini – Əbdül Səlimi,
Deyəcəyəm salam sənə Fəzlullahımdan.

Əlinizdə şamlar yanır Ay işığında,
O – rəmzdir, mə`nasını dərk edirəm mən.
Çıxacağam bu şamların şəfəqləriylə
Neçə Aysız gecələrin zülmətlərindən!

Baş endirdim, uzaqlaşdım asta-asta,
Bir kölgəmdir, bir də özüm torpaq üstə.
Aylı gecə vahiməli olur bə`zən,
Görünən şey dəhşətlidir görünməzdən.
Gözlərimdən çəkilməyən – hicranımdır,
Ayrıldığım – Şamaxımdır, Şirvanımdır.
Şirin yuxu qədəhini qıra-qıra,
Canımdakı yorğunluğu yora-yora,
Elə bil ki, əl üstündə keçirəm mən
Meydanlardan, küçələrdən, döngələrdən.

Sakitlikdə çeşmələrin səsi aşkar,
Uzaq-yaxın bulaqların dili rəvan.
Dinləyirəm, qoy bu munis şırıltılar
Qulağımda əbədilik qalsın hər an.

Dolanıram kəhrizlərin başına ki,
Əyilirəm bulaqların daşına ki,
Şirinliyi ürəyimə dolsun mənim,
Sərinliyi yadigarım olsun mənim.

Elə nəzər salıram ki, hər bucağa,
Elə qədəm basıram ki, bu torpağa,
Elə heyran baxıram ki, şəhərimə –
Əksi düşsün ahənruba gözlərimə.

Üzümlüklər mışıl-mışıl mışıldayır,
 Atlaz donlu tut bağları xışıldayır.
 Bir nöqtədən min nöqtəyə boylanıram...
 Ulduz solub Ay söndükcə... mən yanırım...
 Sübhün mehi sinəm üstə kətan salır,
 Damda-daşda qızıl xoruz qanad çalır.
 Ban səsləri bir-birinə calandıqca,
 Ban səsinə südəmərlər oyandıqca,
 Yanır üfük, qalxır Günəş, gülür səhər,
 Pirquludan, Cabanıdan əsir yellər.
 Qoyun-quzu səpələnir örüşlərə,
 Toz qoparır mal-qaranın dırnaqları.
 Axır gedir şəhər kəndə, kənd şəhərə,
 Rəvac tapır insanların kəsbkarı.
 Minaxorun¹ enişini enirəm mən,
 Ayaqlarım sızıldayır daş-kəsəkdən.
 Bir döngədən bir qız çıxır qənşərimə,
 Çöhrəsindən yana çəkir rübəndini.
 Bu baxışla atır mənim gözlərimə
 Gözlərinin aman verməz kəməndini.

Yerə qoydu səhəngini,
 Durdu mənim qabağında.
 Üfüqlərin al rəngini
 Seyrə daldım yanağında.

Cəlvələndi nə hünərlə, cəsarətlə?
 Yad oğlana üz göstərdi, Allah, Allah!
 Gizlənpaçmı oynayırdı qiyamətlə,
 Qaranlıqsız qaranlıqda, Allah, Allah!

Səhər gülür, aləm aşkar... biz rubəru...
 Yadıgarmı verir mənə bu səhnəni?

¹Şamaxıda məhəllə adı

Bilmirəm ki, hansı rıqqət, hansı duyğu
 Öz sehrilə lal eylədi o dəm məni.
 Bəlkə ona şe`rlərim bəyan idi?
 Bəlkə ona ayrılığım əyan idi?
 Bəlkə mənim ilk, rübəndsiz gördüyüm qız
 Taleyimin aydın bahar səmasıydı?
 Bəlkə elə axtardığım oydu yalnız?
 Bəlkə bütün həyatımın mə`nasıydı?
 Saçlarından ayırmadı bir tel mənə,
 Bağçasından bəxş etmədi bir gül mənə.
 Ürəyimi sakit-sakit o yandırdı,
 Gözlərini sifətimdə dolandırdı.

Bir titrəyiş hiss elədim dodağında,
 Göz yaşımı parıldadı yanağında?
 Bu titrəyiş, bu göz yaşı zaman-zaman
 Silinmədi xatirimdən, xəyalımdan.
 Lal kəsildim, bir kəlmə söz soruşmadım,
 Mənə pünhan onun adı,
 Ona pünhan mənim adı.
 Göz fəlinə çıxanları yada saldım,
 Bulud gəldi, rübənd endi asta-asta;
 Bir cüt başmaq taqqıldadı daşlar üstə...
 Bihal oldum, tərپənmədi ayaqlarım,
 İxtiyarsız pıçıldadı dodaqlarım:
 "Könlümün viranəsində gənci-pünhan bulmuşam,
 Olmuşam ol mahə qurban, canü-canan bulmuşam".

Minaxordan enib getdim ayrı yana,
 Ayrılıqlar təcəssümü qəbristanına.
 Axı neçin müqəddəsdir məzarıstan?
 Nəyə lazım daşlar üstə bu yazılar?
 Torpaq altda torpaq olub gedir insan,
 Torpaq üstə bu daşların nə xeyri var?

Məqbərələr, sərdabələr nəyə gərək
İnsanları əməlləri yaşadırsa.
Sümükləri sürmə olan nə biləcək
Türbəsinə min bir gözdən yaş axırsa.

Fəqət gözüm daşlar içrə daş axtarır,
Başdaşı ki... qardaşımdan versin soraq.
Doğma qəbri gözdən axan yaş axtarır,
Dirilərin təsəllisi budur ancaq.

Qucaqladım başdaşını Şahi Xəndanın,
Dedim: Dadaş, mən gəlmişəm vidalaşmağa.
Ağuşundan ayrılıram ana Şirvanın,
Bəlkə bir də qayıtmadım doğma torpağa.

Qəsdim burda hönkür-hönkür ağlamaq deyil,
Qəbristanın qulaqları çoxdan tıxanıb.
Qəsdim burda sinələri dağlamaq deyil,
Sinələrin kömür dağı yanıb dayanıb.

Bəlkə adın gətirəcək şərəf-şan bura,
Yaşayacaq ən müqəddəs abidələrtək.
El içində deyiləcək "Şaxəndan" bura,
Tarixin bir yarpağını o, hifz edəcək.

Əbədiyyət! Bu nə təşbeh, bu nə təsəvvür,
Neçin məzar olan yerdə o düşür yada?
Axırını məqamına çatanda ömür
Əbədiyyət bəxş edilir ona dünyada.

Əbədidir böyük hicran, ey Şahi dadaş!
Söylə nəyə bərabərdir vətən firqəti?
Uyuyaydım bu torpaqda sən kimi kaş,
Taleyimdən istəməzdim özgə qisməti.

Bir az sonra səslənəcək qafilə-karvan,
Məni ayrı salacaqdır ayrılığından.
İlk ləpirlər nəslimizin son yarpağıtək
Dəvələrin ayağından qopub düşəcək.
Zıncırovlar hıçqıracaq qatarbaqatar,
Quşları da kövrəldəcək bu hıçqırıqlar.
Bir az sonra səslənəcək qafilə-karvan,
Məni ayrı salacaqdır ayrılığından.

MƏNİM BƏYAZ SƏLTƏNƏTİM

Karvansara həyatında alabəzək bir izdiham
Var-gəl edir topa-topa, pərakəndə-pərakəndə,
Üzüntülü intizardan zarə gəlmiş neçə adam
Ağacların kölgəsini ölçə-ölçə durur gəndə.

Qəlyanların, çubuqların tüstüləri burumlanır,
Kürəklərin, dirsəklərin hasarlarda yeri qalır.
Zəhər tüstü xırıltılı sinələrdə qurumlanır,
Yanı-yanı boylanmaqdan neçə boyun əyri qalır.

Ləngiyirdi fəqət karvan, təngiyirdi müsafirlər...
Sövdəgərlər küt-küt olub danışdı xəlvət-xəlvət...
“Xacə Mehran, hədər yerə əyləyirlər bizi məgər?
Bəlkə yolda peyda olub həramilər... Qətlü-qarət...”

Əlvan-əlvan kəcavələr toz altında bozarırdı,
Yük tayları qaralırdı sel gətirmiş daşlar kimi.
Xurcunların, heybələrin naxışları qızarırdı,
Qaynar suya düşmüş əlin üstündəki qabar kimi.

Səkil atlar, qaşqa atlar, yəhərlilər, yəhərsizlər...
Təpik döyür, şahə qalxır, kişnəyirdi harın-harın,
Bu dilsizlər, ağızsızlar, bu qəmsizlər, kədərsizlər
Dolan səbr kasasını daşdırırdı insanların.

Torpaq çuxur-çuxur idi dəvələrin dizlərindən,
Xoruzların ilk banından onlar burda xıxlanmışdı.
Görünürdü mərcan-mərcan, alma-alma gözlərindən,
Səhraların dözümlüsü kölgəlikdə dığlanmışdı.

Ağ nər necə ayrılırdı dəvələrin sırasından,
O, şərəfət nişanəsi, uğurların sorağıydı.
Elə bil ki, bu ins-cins ümmanın arasında
Görmədiyim, eşitdiyim haçalanmış buz dağıydı.

Boynundakı tək zıncırov zəngüləylə yellənirdi,
Göz çəkmirdik: İslaməddin, İkrəməddin, bir də ki, mən.
Zıncırovun şəbəkəli naxışları güllənirdi,
Kövrəklərin göz yaşının əlvan qövsi-qüzehindən.

Pıçıltılar dolaşırdı dodaqlarda, pıçıltılar:
– Əbəs yerə bir bu qədər ləngiməyir bu karivan,
Acıdərə keçidində deyirlər ki, hərəmi var,
Hərəmilər bədtər olur çillə vaxtı yalquzaqdan.

İslaməddin baxdı mənə, gülümsədi İkrəməddin,
(Bu gülüşdən bir tacirin kəlləsinə çıxdı gözü.)
– Yolda kim var, yolda kim yox, nə vecinə, İmadəddin?
Bir əbandır, bir əmmamən... hərəminin gəlsin yüzü.

Baş buladım bu sözlərə, bu gülüşə, bu ehyama,
Gicəlləndim mən bu yersiz, bu cür qəfil təsəllidən.
İntihasız məhəbbətlə nəzər saldım izdihama.
Fəxr etdim ki, bu ümmanda zərrələrdən biriyəm mən.

– Bir zərrənin təbəxxürü min zərrəyə əsər eylər,
Zəhərlənmiş bir ovuc su öldürməzmi bir ümmanı?..
Bircə xudbin bəşər üçün nə törədər, nələr eylər?
Xırdaca bir qum axını alt-üst edər bir səhranı.

Bir zərrəyəm – əksi vardır göyün məndə, yerin məndə,
Əsil insan xislətindən yoğrulubdur mayəm mənim.
Rəncidəyəm – nə axtarıb gəzirsiniz görün məndə,
Qardaşlarım, özüm üçün yaşamaq mı qayəm mənim?!

Ənəlhəqqəm – Allahamsa, külli-ərzə havadaram,
Külli-ərzin bir cüz`idir bu narahat karivan da.
Mən yox ikən pünhan deyil, mən var ikən aşikaram,
Vücudumda vəhdət tapır xəlq edən də, xəlq olan da.

Cavabdehəm həlak olsa güllər qönçə məqamında,
Cavabdehəm bir səhrada bir çeşmənin qeybinə mən.
Yaşayıram ən müqəddəs ürəklərin məramında,
Min-min ömür karvanının qalasıyam qeydinə mən.

Həramilik bir şeyim yox...

bir əbam var,

bir əmmaməm,

Əmmaməmlə yaraları sarıyaram gərək olsa.

Kasıblıqdan gileyim yox,

bir əbam var,

bir əmmaməm.

Əbam ilə üryanları bürüyərəm gərək olsa.

Çapılmalı nəyim var ki, nəyim var ki, soyulmalı?

Dünya mənim özümdədir dürlü-dürlü sərvətilə.

İnandığım, and içdiyim, gəzdirdiyim bir amalı

Şahlar satın ala bilməz yeddi iqlim dövlətilə.

Zehinlərdən siləcəyəm “Əbd İllah!” hökmünü mən,

Əgər insan Allahdırsa qul olarmı öz-özünə?

Gözü bağlı, dili bağlı, qolu bağlı heç kimi mən

Bircə günlük üçün də gətirməzdim yer üzünə.

Burda məni qucaqladı İslaməddin, İkraməddin,
İksinin də gözlərindən bulud keçdi, yağış yağdı.
– İnamına, kəlamına qurban olaq, İmadəddin!
Sən ayrılısan bizdən incik, qəbrimiz də yanacaqdı.

Üçümüzün söhbətini eşitməyir burda özgə,
Uğultulu burulğanda batır səslər, itir sözlər.
Yoxsa bizi xəncər çəkib doğrardılar tikə-tikə,
Həndəvərdə fəqihlərlə, ruhanilər azmı məgər?

Bir tərəfə dönən gördüm birdən bütün nəzərləri,
Ağ dəvənin ovsarını silkələdi bir pəhləvan.
Karvansara həyəcanla nişan verdi bir nəfəri:
– Şükr Allaha, şükr Allaha, zahir oldu bu sarıban.

Sarıban avaz ilə: – Allahu Əkbər! – söylədi,
– İzn ver, qoy kim, rəvan olsun bu ləşkər, – söylədi.
Xoş günün, xoş saətin tə`yini sənsən, ey xuda!
Möhtəşəm dərgahinə qalxıbdır əllər, – söylədi.
– Hökm qıl, iqrar edim, icra edim mən hökmünü,
Bir işarət gözləyir, amədə yeksər, – söylədi.

Sövdəgər təpiklədi mürgüləyən qulları,
Şişdi qulların bu dəm damar-damar qolları.
Əzələlər gərildi, gözlər bərələ qaldı,
Kölə çiyinlərində kəcavələr ucaldı.

Daşındı qalaq-qalaq çatıldı yük tayları,
Taylardan seçilmədi dəvələrin donqarı.
Nökər-nayib vurnuxub ora-bura qaçdılar,
Atların, ulaqların cidarını açdılar.

Əlvan buludlar kimi karivan sıralandı,
Gedənlərlə qalanlar görüşüb aralandı.
Xəyalına gətirib uzun yolun ağını,
Piyadalar bərkıtdi çarığının bağını.

Piyadalar içində qoca gördüm tavansız,
 Dizlərinə baxırdı o, gümansız-gümansız.
 Hardasa qopacaqdı silsilədən elə bil,
 Mərhəmət istəyirdi qafilədən elə bil.
 Oxuyurdum halını ürəyim yana-yana,
 Piyada qoşulmuşdum mən özüm də karvana.

İslaməddin sağımda, İkrəməddin solumda,
 Cilovbəndlər gərildi oxun kamanı kimi.
 İstədim ki, qəhərdən boşalım da, dolum da,
 Bahar buludu kimi, payız dumanı kimi.

Axırıncı dəvənin zıncırovu ağladı.
 Dostlarım, yoldaşlarım boynumu qucaqladı:
 Ovsarı yavaş-yavaş çəkən kimi sarıban
 Peyda oldu önümdə bu dəm o Piri-muğan,
 Müdrik bir əzəmətlə dayanmış baba dərviş,
 Mənsurun divanını mənə yadigar verən,
 O köhnə baba dərviş, o tanış baba dərviş.
 Fəzlullah surətində gah göründü gözümə,
 Mö`cüzəmi, rö`yamı? Düşündüm öz-özümə.

Tərpənən karivana işarə etdi: – Dayan!
 İşarətlə yerində donub qaldı sarıban.
 Sarıban elə bil ki, bu əmrə müntəzirdi,
 Elə bil ki, dərvişi o lap çoxdan gəzirdi.
 Məni piyadalardan ayırdı Piri-muğan,
 Bilmədim sarıbanə nə söylədi astadan.

Çaşqın-çaşqın yırgalandım ağ dəvənin belində mən,
 Ağ libasda ağ buludun yəhərində tutdum qərar.
 Üzüm yandı, gözüm yandı heyrətamiz nəzərlərdən,
 Dodaqlardan dodaqlara sürüşürdü pıçıltılar.

Yeddiarxadönənimi soraqladı karvan əhli:
 – Nəkarədir bu bəxtəvər, kimdir özü, kimdir əsli?
 Varmı onun ləyaqəti bumərtəbə, bu şöhrətə?
 Dəvələrin nəriltisi xitam verdi söz-söhbətə.
 Heybəsindən bir soyulmuş nar çıxartdı Piri-muğan:
 – Hər giləsi ürəyinə bir dolaylıq dayaq olar!
 Ağ dəvənin boğazına düzülürdü qızıl xallar,
 Elə bil ki, barmaqlarım arasından sızırıdı qan.

Baba dərviş neçin mənə bu töhfəni əta etdi?
 Nə deməkdi bir qiyamət aləm olan bu mənzərə?
 Ürəyimə vahiməli toxum səpdi, xəta etdi,
 Mən baxırdım pərdələri parçalanmış gilələrə.

Bu birtəhər... bu qəribə hədiyyənin rəmzi nəydi?
 Üryan-üryan dənələrdə nə gizlənilir, nə saxlanılır?
 Yoxsa mənim qan möhürlü iqbalıma işarəydi?
 Soyulmuş nar fəzli-həqqin ovsunuyla pardaxlanılır.

Xəncərlənmiş ürək kimi çırpınırdı nar əlimdə,
 Zənn edirdim atəş dolu bir piyalə var əlimdə.
 Soyulmuş nar dəhşətli bir yaraşıqla görünürdü,
 Mənim bəyaz səltənətim qırmızıya bürünürdü.

İKİNCİ HİSSƏ

ŞAİR SARİBAN

Yolların tozuna bürünür karivan,
Dərədə çən kimi sürünür karivan.

Ağaran dolayda xallanır karivan,
Sıldırım enişə sallanır karivan.

Yoxuşun cövrünə köksünü gərir o,
Düzəngah görəndə köksünü dərir o.

Küləklər gözünə sovurur torpağı,
Başına od tökür göylərin çaxmağı.

Ləngərlə yeriyr düzümlü karivan...
Əl-ələ, tel-telə düzümlü karivan...

Sıxlaşır, seyrəlidir, qırılmaz, yeriyr,
Sel qopur, daş gəlir, qırılmaz, yeriyr.

İstidə, soyuqda o qədəmbəqədəm,
Müvazi-müvazi, müntəzəm-müntəzəm.

Sorğu da tükənir, sual da tükənir,
Fikir də tükənir, xəyal da tükənir.

Qısalım, tükənmir yolların şəridi,
Elə bil hər şeyi yol udur, əridir.

Keçiddən keçidə azalır zümzümə,
Ən gözəl bir avaz xoş gəlmir heç kimə.

Yorğun bir qocatak görünür karivan,
Zirehli sükuta bürünür karivan.

Zıncırov səsləri "zirehi" deşərək
Karvanın üstünə səpilir dolutək.

Gurşada çevrilib səpilir hər yana,
Zıncırov səsləri həyandır karvana.

Əks edir bu səsi yaxınlar, uzaqlar,
Tək ondan dəng olub yorulmur qulaqlar.

Zıncırov səsində həm ümid, həm kədər...
Boyaboy, həmahəng lökləyir dəvələr.

Ləpirlər dübbədüz tuş gəlir ləpirlə,
Karivan yeriyr pozulmaz sətirlə.

Qıvrılır, açılır yolların zolağı,
Atılır qatırın, ulağın dırnağı.

Çaylağın sürüşkən bülövü gör necə
Atların nalını döndərir ülgücə.

Karivan fikirlər, mürgülər içində...
Bəzirgan qorxular, hürkülər içində...

Aşırma tuluğlar titrəyir sərəsər,
Elə bil köpübdür boğulmuş bədənlər.

O bir cüt kəcavə – o bir cüt tamaşa
Qürubun odunda alışa-alışa...

Yeddi rəng hüsnüylə bərq vurub yellənir,
Müsafir gözləri onlara zillənir.

Müqəddəs nə var ki, şərəfdən, namusdan...
Ən böyük əmanət aparır karivan...

Dərələr, təpələr axşama boyanır,
Kölgədə qafilə daralır, uzanır.

Tünd mavi ümmana çevrilir kainat,
Mavilik içində acırıq qol-qanad.

Mavilik içində yumulur gözlərim,
Mavi ağ libasım, ağ çalmam, ağ nərim.

Mənimmi bu ağ nər, mənimmi, söylə bir?
Yumulan gözlərim açılır, böyüyür.

Sariban piyada, tənqiyir, qaralır,
Karvanın ovsarı ovcunda iz salır.

Cüssəli olsa da tükənir taqəti,
Güman ki, qəlbində qaynayır nifrəti.

O məni dəvənin belindən atardı,
O məni dəvənin dizinə qatardı.

– Hövkələ! – deyərdi bu mərdimazarı,
Karvanın başında onun nə azarı?

Sağımda, solumda bir bölük müsafir
Dözümlü, dözümsüz piyada yol gedir.

Hanı bəs dizləri titrəyən o qoca?
Durduğu yerdəcə büdrəyən o qoca?

Hələ heç şəhərdən çıxmamış karivan
O, imdad umurdu hamıdan... hamıdan...

Mən onun halına alışıb yanırıdım,
Özümü onuntək piyada sanırıdım.

Susurdum, dururdum kənardə, neyləyim?
İndi bəs o harda, mən harda, neyləyim?

Çevrilib baxıram: o, qalıb arxada,
Addaya bilməyir kiçik bir arxı da.

Mənimmi nər dəvə, mənimmi, ilahi!
Hanı bəs insanın insana pənəhi?

Ənəlhəq andıma mən necə inanım?
Zirvədə özüməm, ətəkdə vicdanım.

O deyil ikiqat-ikiqat yeriyən,
O mənəm narahat-narahat yeriyən.

Bəlkə bir sınaqmış qızıl nar, ağ dəvə,
Fikrimə sığmayan bu şanlı dəbdəbə! –

Məhəbbət, mərhəmət, kəramət sınağı,
Birinci səfərdən ləyaqət sınağı...

Sınaqsız nə ömür, sınaqsız nə insan?
Sınaqdan sınağa baş alır karivan.

Qeyri-ixtiyari əmr elədim mən:
– Saxlayın karvanı! – dedim, – bu saat.
Sariban diksindi eşitdiyindən,
Əyləndi dəvələr, durdu camaat.

Boşaldı cilovbənd, boşaldı ovsar,
Dizlərin yerindən ərşə çıxdı toz.
Atların başını çəkdi atlılar,
Üzbəüz dayandıq saribanla biz.

Onun çarpazlandı döşündə əli:
– Ya Əmiri Seyyid, nə əmriniz var?
Üzgün piyadələr gəldi irəli,
Hamının gözündə sual, intizar.

– Nədən narahatsan, nədən nigaran?
İxtiyar sahibi, agah elə bir.
Nədən mükəddərsən, nədən pərişan?
Söylə, qafiləmiz sənə müntəzir.

– Rica eləyirəm mən, ancaq rica,
Piyada getməsin bu üzgün insan.
Yeriyə-yeriyə can verir qoca,
Qurtara bilmərik biz bu günahdan.

Sənin də ayağın qabar-qabardı,
Hələ də soyumur alnının təri.
Şairə pünhani qəzəbin vardır,
Əzaba çevrildim səndən ötəri.

Qaldır qocanı da, qaldır dənəyə,
İndi qoy mən olum sizə sariban.
Mən yox, siz layiqsiz bu dəbdəbəyə,
Tərpənək, ardımca gəlsin karivan.

Maviliklər qeyb olub, yerlər qara, göylər qara,
Od böcəklərdən qığılcımlar saçılmış yollara.

Gözlərim ulduzların təsnifinin heyranıdır,
Hər bir ulduz karivanın göydəki sərbanıdır.

Məs`ulam, meyyardır addımlara hər addımım,
Zınqırov ahənginə eyzan bərabər addımım.

Bir qulac kəndir deyil ovcumda möhkəm çəkdiyim,
Yolların qaytanıdır ovsarla bahəm çəkdiyim!

Cərgələnmiş dağların ağırlığı çiyimdədir,
Yeddi çinli, yeddi qatlı asıman əynimdədir.

Bəs neçin bir böylə siqlətdən əyilmir qamətim?
Qüvvətim təng olmayır, bir dəm pozulmur halətim?

Tərk olub getmişdi, gəlmiş canımın rahatlığı!
Canımın rahatlığı – vicdanımın rahatlığı!

Kürreyi-ərzin, cahanın cüz`idir bu karivan,
Cüz`iyəm mən həm bu cüz`in, həm bu cüz`ə sariban.

Sarıbanın qayğısı ovsar çəkənlikdirmi tək?
Sarıban insanların eşqiylə odlansın gərək!

Əhrimənlərdən qisas alsın, həramidən xərac,
Sındırıb tilsimləri, müşküllərə qılsın əlac.

Ta əzəldən yol sınaqdır daima insan üçün,
Eybi yox, mən imtahansız sarıban oldum bu gün.

Karıvan sakitliyin qoynunda addımlar yavaş,
Arxadan təhlükə qovmur, qarşıdan gəlmir təlaş.

Asımanın qübbəsində xoş bədirələnmişdir Ay,
İt hürür, at kişnəyir, ünvan verir karvansaray.

Üzümüzə açdılar o saat dərvazəni,
Ehtiram göstərdilər yorğun müsafirlərə.
Karvansaray sahibi sarıban bilib məni,
Dedi: – Yoxsa karvanı udmuşdu Acıdərə?

Dedim ki: – Dərələrin acizi deyilik biz,
Pəncəsində qoy sıxıb parçalasın dumanı!
Üfüqdədir gözümüz, Günəşdədir əlimiz,
Həqqin nuru bəzəyir bu qafilə karvanı.

Karvansaray sahibi dolandırdı çırağı,
Bizi başdan-ayağa fəhmlə süzdü bir-bir.
Sarıbanın belində görüncə göy qurşağı
Mənim bərabərimdə durdu çaşqın, müntəzir:

– Ey cənabi ə`zəm,
Ey şəxsi möhtərəm,
Əfv eləyin məni,
Biçarə kəmtərəm.

– Mən adi müsafir,
Mən adicə şair.
Sizdən nə soruşdum
Kəmtərliyə dair?

Şair və sariban –
Hər cümləsi insan!
Dindir hər iksini
Sərbəst, mehriban.

Xalissə mayəmiz,
Aydınsa qayəmiz,
Fərqlənməliyik bəs
Neyçün də ayə, biz?

– Mən müti bir nöqər,
Dərban və mehtər.
Bir pilləyə sizlə
Layiqmiyəm məgər?

Zillətədi bu dam-daş,
Hay-küydə itir baş,
Asudə olaydım
Şair kimi, ey kaş!

Qayğım və zəhmətim,
Qayəm və niyyətim –

Burdan gəlib keçən
Karvana xidmətim!

– Azdırmı bu iş bəs,
Kim qədrini bilməz?
Ey həqqə bərabər
Xidmətkeş olan kəs!

Axtarsalar əgər –
Şair də rəncbər!
Şair ürəklərə
Sözlə toxum səpər.

Həlqələrdə açarlar cingildədi o saat,
Karvansaray sahibi: – Buyurun, gəlin, – dedi.
Hücrələr ayırmışdıq sizinçün rahat-rahət,
Seçin, bəyənin, – dedi, – keçin, dincəlin, – dedi.

Bütün karvan əhlinin başına dolanaram,
Sizin təvazönünüzün xətrinə, ali qonaq!
Bu gecəni ömrümdə unudulmaz sanaram,
Xanələrdə qəlbimi yandırırım çıraq-çıraq...

GÜNƏŞDƏ SURƏTLƏR

Xalçayla növrəqlənib hücrənin hər qarışı,
 Tacqotaz mütəkkələr düzülübdür baş-başa.
 Pərgü nazbalınların təsvirlənmiş naxışı
 Dillənən şö`lələrdən tutulmuşdur daş-qaşa.
 Bir sariban, bir də ki, qoca müsafirlə mən
 Asudəlik içində mürgülədik bir qədər.
 Rö`yanın dumanında gəldi keçdi gözümdən
 Xəzər deyilən dəniz, Bakı deyilən şəhər.

Qələmkar dəstərxanı önümüzdə sərdilər,
 Qabların cingiltisi utandırdı bizləri.
 Yeddi cürə təamdan tamaşa göstərdilər,
 Rəngbərəng dolçalarda düzdülər şərbətləri.
 Gözümüzdən yuxunu ilim-ilim itirdik,
 Uzandı sorğu-sual, uzandı mükəlimə,
 Söhbəti dolandırır elə yerə gətirdik –
 Ürəyimi açmağa məqam düşdü əlimə.

Soruşdum qocadan: – Bir eylə agah,
 Karvana qoşulmaq sənə nə vacib?
 Səfərin haradır belə, inşallah,
 Sinninə səyahət deyil münasib.

Dedi: – Ərəbçalbaş kəndinnənəm mən,
 Əlli il bənnalıq olub sənətim.

Ömrümü yaşayıb düşmüşəm əldən,
Ürəyimdə qalıb bircə niyyətəm.

Müəssər olmayıb indiyə kimi
Mənə Altıgüşə qəbri ziyarət.
Onunçün dağdıb daşlar əlimi,
Cibim də görməyib xeyir-bərəkət.

İldə bir bəhanə, ildə bir səbəb –
Məni ziyarətdən ləngitdi şeytan,
Allah bəndəsinə etməzmi qəzəb
Bəndə üz döndərsə onun yolundan?

Yeganə günahım bu isə əgər,
Neçin asi olum bu vaxtımda mən?
“Boynuna ziyarət gəlsə, – deyirlər –
Getməsən, borclusan qiyamətəcən!”

– Bəs piyada neçin, piyada, baba!
Uzun-uzun yollar üzər ki, səni.
Bu boyda mahalda, bu el-obada
Bir əlindən tutan olmadı yə`ni?

– Ay oğul, demə ki, tavansızam mən,
Elə fikirləşmə unludur üstüm.
Ölövay yabıya gümansızam mən,
Piyada getməkdə ayırdı qəsdim.

Piyada ziyarət yeddiqat savab,
Qəbuldur mənzilə çatmasam da, bil.
Çəkdiyim əziyyət, dözdüyüm əzab
Allah dərğahında əvəzsiz deyil.

Bu Məkkə yolları – qadalı yollar
Sümüklərlə dolu qarışbaqarış.
Susuz səhralarda qovrulan zəvvar
Qırıla-qırıla mənzilə çatmış.

Paxıllıq edirəm o şəhidlərə,
Sən bir ölümə bax, qismətə bir bax!
Mübarək ruhları qonmuş o yerə
Bütün dirilərin özündən qabaq.

Oğul, mənim kimi sən qafil olma!
Gözləmə qocalıq qarını kəssin.
Ömrü axşam edib bu vaxta qalma,
Ziyarətgahlara şövqün tələssin.

– Ali müqəddəsi müqəddəslərin
Özü burda ikən tələsim hara?
Yoxmu indiyədək ondan xəbərin,
O, meydan oxuyur mə`bədgahlara.

Vəhmlə boylandı ətrafa qoca,
Qorxunc pıçıltıyla söylədi: – Göstər!
Ən ali müqəddəs burdadır? Necə?
Yandırdı üzümü alovlu gözlər.

O bir mənə baxdı, bir saribana,
Bəs kimdi hücrədə dördüncü adam?
Mən onun özünü göstərdim ona:
– Ən ali müqəddəs sənsən, ay atam!

Qapadı ağzımı, örtüdü üzümü
Onun mişar kimi diş-diş əlləri.
Gecəli-gündüzlü, illər uzununu
Bənnanın daş-kəsək didmiş əlləri.

– Sus, – dedi, – cəhənnəm namizədi, sus!
 Qurğuşun tökülsün qulaqlarıma.
 Sən nə danışırsan, şeytani-mənhus!
 “Mişar” şırım çəkdi dodaqlarıma.

Dedim: – Ümman olsa kinin, qəzəbin,
 Dözərəm sahildə qayalar kimi.
 Əgər tufan olsa sənin qəzəbin,
 Göyə sovrulmaram tayalar kimi.

Sən yaranmamısan təxribat üçün,
 Torpaq böyütməyib ziyankar səni.
 Özündən xəbərsiz ucaldıb hər gün
 İmarətlər səni, saraylar səni.

Nəyə inanırsan, inamında qal,
 Toxuna bilmərəm əqidənə mən.
 Ziyarət eşqiylə yollarda qaral,
 İstə mətləbini qara həcərdən.

Axsın göz yaşların daşın səthinə,
 Orda çox çırpınıb ümidlə insan.
 Soruş kimlər çatıb orda əhdin?
 Heç olub, puç olub nə qədər güman!

Sənə cavab verər donuq öpüslər,
 Ehkam möhürüylə möhürlənib daş.
 Həsərlə öpüslər, yanıq öpüslər...
 Ehkam möhürləri qırılaydı kaş!

Hərlən, qara daşı öp dönə-dönə,
 Artsın “möhürlərin” biri də, nə qəm.
 Mən isə, ay babam, baş əyib sənə
 İşıqlı qəlbini öpür... öpürəm.

Söylə heç özündən varmı xəbərin,
Özün görmüsənmi özünü barı?
Axı, damar-damar dəmir əllərin
Ucaldıb müqəddəs mə`bədgahları.

Ömür kitabını yaxşı varaqla,
Dünyanı bəzəyib onun hər anı.
İndi istəyirsən ağzımı bağla,
Mən Allah bilirəm səntək insanı.

Qoca süzdü məni başdan-ayağa,
Sildi gözlərini, süzdü dübarə.
Bərabər tuturlar onu Allaha!
Məəttəl qalmışdı deyilənlərə.

Dedi: – Heç bilirsən nə danışırısan?
Dedim: – Bu inamım, qənaətimdir.
Dedi: – Qənaətin qan qoxuyur, qan.
Dedim: – İnsan eşqi cəsarətimdir.

Dedi: – Sıxar bizi indi dörd divar.
Dedim: – Ayaq tutub yerisə əgər.
Dedi: – Çox görmüşdüm kafər adamlar..
Dedim: – Mən Allaham! Allahımı kafər?

Qoca elə güldü, elə güldü ki,
Qablar cingildədi qəhqəhəsindən.
Qoca elə bildi, elə bildi ki,
Farağat durmayan bir dəliyəm mən.

Baxdı gözlərimin içinə xeyli,
Görsün naqislikdən varmı əlamət.

Havada nəyisə qovladı əli,
 Əsdi dodaqları: – Şeytana lə`nət!

Bəli, mən də dedim: – Lə`nət şeytana!
 Yurdundan-yuvandan qoparır səni.
 Elə gözübağlı təlimsən ona,
 Sürüyüb ardiyca aparır səni.

Usta, qoşulduğun bu karvan ki, var
 Ziyarət karvanı deyildir axı,
 Onun çatdığı yer Dərbənd qapılar –
 Sonuncu nöqtəsi atəşgah, Bakı.

Dedi: – Bütün dünya karvan yoludur,
 Sonsuzdur, açıqdır gəlib gedənçin.
 Bakıdan o yana karvan doludur...
 Olmaz, gözləyəyəm bir gün, iki gün.

Orda – Xəlfədamı kəndində bizim
 Əbdülsəlim adlı əmoğlumuz var.
 Çıxar pişvazına hər ikimizin,
 Ehtiram göstərər, göz üstə saxlar.

Duruxdum bu adı eşidən kimi:
 – Hansı Əbdülsəlim, o şe`r oxuyan?
 Həyəcan bürüdü mənim qəlbimi,
 Namə aparıram ona Şirvandan,
 Mövlanə Məhyəddin, Fəzlullah atam
 Salam göndəriblər, o şəxsə salam.

Dedi: – Tanımıram kimdi Fəzlullah,
 “Mövlanə Məhyəddin!” eşitməmişəm.

Mənimlə yoldaşdır bir təzə "Allah" ...
Gəlsin tamaşaya qoy bütün aləm.

İstehza elədi mənə ixtiyar,
Fəqət bu istehza gücsüzdü necə.
Mən "Ənəlhəq" dedim qəlbimdə vüqar,
Nəhəng palıd kimi qanrıldı qoca.

Dərələr səsləndi uğultularla,
Azacıq ağardı gecənin rəngi...
Üfüqdən boylandı insan vüqarla,
Başında ilk fəcrin əlvan çələngi.

Yerin də, göyün də sirri bu zaman
Nurlu simasında oxundu onun.
Ucaldı, ucaldı, ucaldı insan,
Əlləri günəşə toxundu onun.

O, qoca bənnaya çevrildi, bir bax!
Sarıban şəklində göründü gözə.
Sonra özüm oldum üfüqdə agah,
Vəhdət əksimizlə durduq üz-üzə.

Günəşdən kərpiclər kəsilir çin-çin,
Günəşin odunda bişir, qızarır.
Günəşdə ucalan imarətlərin
Tağında bənnanın adı yazılır.

Günəşin başına cahan dolanır,
Yox, yox bu dövriyyə qırılmır bir an.
Günəşin başına karvan dolanır,
Şəfəqlərdən hörüb ovsarı sarban.

Bir şair ucalır Günəşlə birgə,
 Bir insan mənliyi, insan qüruru!
 Günəşin özünə od verib bəlkə,
 Sözüünün atəşi, gözüünün nuru.

“Ay ilə günəş yüzün heyranıdır,
 Müşk ilə ənbər saçın tərhanıdır.
 Çün Nəsimi aləmin sultanıdır,
 Dövr anın, dövrən anın dövranıdır”.

Günəş güzgüsündə bərq vurdu üzlər,
 Bir bənnə, bir şair, bir də sariban.
 Peyğəmbər me`raca çıxsaydı əgər
 Səmtini Günəşə salardı, inan...

Bizi yola saldılar misilsiz ehtiramla.
 Ayrılıq təəssüfü... kövrək xeyir-dualar...
 Karivan köks ötürüb rəvan oldu aramla
 Mən yenə ağ dəvənin belində tutdum qərar.

Təlqinlə qıra bildim bənnanın inadını,
 Piyada getmək üçün sə`y etdisə hər necə.
 Karvansaray sahibi bəxş etdi öz atını,
 Üzəngini basdılar, yəhərə qalxdı qoca.

Sariban da əlini qaldırmadı səmayə,
 Şamaxıdan çıxanda Allahmı verdi izin?
 Cavabsız xitabətin nə mə`nası, xudaya?
 İxtiyarı bizdəydi bizim qafiləmizin...

HƏNDƏVƏR

Gecəni gündüzə qatdıq, yeridik,
Qaldılar arxada karvansaralar.
Dəvə üstündə də yatdıq, yeridik,
Nə uzaqmış Bakı – tufanlı diyar.

Bir düzəngaha yetişdik, aman!
Yox yaşıllıqdan əlamət burda.
Bu yer adlansa da küllən Şirvan,
Çox amansızdı təbiət burda.

Torpağın keşkəsi gah-gah ağarır
Qarada ağ yamağın görkəmitək.
Göz tutur, iz itirir, toz qoparır
Azacıq öylə ki, tərpendi külək.

Yerə sinmiş elə bil boz təpələr,
Sanki qartal görüb çanaqlı bağa,
Üzə durmuş elə bil boz dəvələr...
Can atır kəhrizə, yaxud bulağa?

Az qalıbdır daha mənzil başına,
Az qalan yol uzanır əksinə hey.
Bənzərik taqəti getmiş qoşuna,
Dolanır dildə şikayət və giley!..

Qoşunun taleyi sərkərdədədir,
Mənə sərkərdəliyın vəhyi gəlib.
Belə çılğınlığımın sirri nədir?
Hövsələm yolla bərabər gödəlib.

Havadan dadlı şoran ətri yağır,
Deyəsən, gəldi boğuş dalğa səsi.
Bir sərinliklə axır, qəlbə axır
Dənizin uyğu verən rayihəsi.

Bürüyür karvanı bir nəmli sükut,
Həm çökür ağ dəvənin gözlərinə.
Qarışır ağ buluda qarə bulud,
Baxıram Abişoran göylərinə.

Duz-çörək ətri yağır göylərdən,
Duz-çörək ətri yağır torpaqdan.
Açır ağuşunu hər yerdə vətən,
Öpür övladını fəxr ilə hər an.

Gün qürub içrədi... aləm alışır,
Eyzən oddur Bakının həndəvəri.
Könlümün tellərində qəm alışır,
Kövrələnlər duyar bu hissləri.

Bakıdır! Şükr eləyir görcək hamı,
Yastı evlər bürünüb tüstülərə.
Bakının kəndidi bu Xəlfədamı,
Girməyibdir hələ karvan şəhərə.

İztirabımla sevincim qarışib –
Sona çatdırdığım ilk yoldu bu yol.

Başım üstündə qaranlıq qarışıb
Qəlbimin, ümmidimin şö`ləsi bol.
Bu məqamda qoca bənnə ilə mən –
İkimiz ayrılırıq qafilədən.

CAVİDANNAMƏ

Gedirik bənnayla biz yavaş-yavaş,
 Torpağa nabeləd basıram qədəm.
 Kənd hər yerdə kənddir – qaraldımı qaş,
 Əl-ayaq, səs-səmir kəsilir o dəm.

Əncir ağacları görünür tək-tək,
 Havada iydənin həzin ətri var.
 Qapılar üstündə şö`lə çəkərək
 Yanır hisli-hisli asma çıraqlar.

Yastıdır bu yerdə evlərin damı,
 Döngələr, dalanlar şaxələnibdir.
 Çadraya bürünüb Xəlifədamı,
 Çadraya un kimi toz ələnibdir.

Qoca taqqılatdı bir dərvazəni,
 Zəncir cingildədi, it quduz oldu.
 Qoca irəliyə ötürdü məni,
 Cəftə şaqqıltısı sorğusuz oldu.

Ucaboylu bir kişiydi Əbdülsəlim,
 Əvvəl-əvvəl o, bənnayla qucaqlaşdı.

Sonra məni salamladı həlim-həlim,
Baş endirdi: – Gəlişiniz, – dedi – xoşdu!

Dedim: – Sizə Fəzlullahdan salamım var,
Bu ünvanı o veribdir nişan mənə.
Ürəyimdə elə böyük məramım var,
Ümidvaram olarsınız həyan mənə.

Elə bil ki, işarəydi bu kəlmələr,
Məndən ötrü ən mö`təbər zəmanətdi.
Əbdülsəlim ahəstəcə dedi: – Yetər!
Fəzlullahdan bircə salam kifayətdir.

Mütəkkələr, döşəklər
Divar boyu düzüldü.
Yolların yorğunluğu
Canımızdan süzüldü.
Kasıbın olduğundan
Yedik-içdik müxtəsər.
Qovuşdurmaq istədi
Kirpiyimi mürgülər.
Qoca yatır, qocaya
Yaraşar da uyumaq,
Ocaq daşları kimi
İlıqlaşıb soyumaq.
Yanar insan, yanıq daş!
Lə`nət müqayisəmə!
Fəzlullah eşitsəydi
Batardı dərdə, qəmə.

Dənizin səsi gəlir...
Onun neçə yaşı var?
Təzə, köhnə dalğanı
Necə ayırmaq olar?
Ömür bir əbədiyyət,
Axır sonsuz sabaha.
Ənəlhəq! Allah mənəm –
Hüdud yoxdur Allaha...
Sinəmdən qopan ahı
Eşitdi Əbdülsəlim,
Sən də eşitdinmi, de,
Ey müqəddəs müəllim?
Ev sahibi söylədi:
– Bilirəm məramını,
Nəimi təlqinindən
Doğan arzu-kamını.
Nurludur, uğurludur
Hürufi təriqəti.
Bu yolun yolçuları
Axtarır həqiqəti
Axtarır inam ilə,
Axtarır inad ilə.
Simurqda, Səməndərdə
Olmayan qanad ilə,
Kəşf edir həqiqəti
Əvvəl özü-özündə.
Mə`na verir aləmə
Adi insan sözündə,
İnsan zəkəsindədir
Yerin-göyün vəhdəti,
İnsan dühasındadır
Bəşər əbədiyyəti.

Bax, bu yorğun qocanın
Yox özündən xəbəri.
Bu nöqtə düşündürür
Bütün hürufiləri.
Bir kitab verim, oxu!
Nəimidən yadigar.
Qaçar gözündən yuxu
Çevrildikcə varaqlar,
Adı "Cavidannamə" –
Əbədiyyət nəğməsi.
Atəşdir hər ehkama
Əvvəl-axır cümləsi.
İqrar edir: köhnəlib
Şəriəti İslamın,
Doğru təriqət deyil
Təriqəti İslamın.
Lüzum yox, ehtiyac yox
Uzun-uzun ərzimə.
Bu kitabın eşqiylə
Dolanardım ərzi mən –
Olmasaydı bu külfət,
Olmasaydı uşaqlar.
Uşaqlar – həm qol-qanad,
Həm də, həm də ki, cidar.

Körpə səsi gəldi divar dalından,
Ana laylasına büründü qəlbim.

Mən ev sahibinə söylədim bu an:
– Gecən xeyrə qalsın, get, Əbdülsəlim!

Xoruldayır qoca... ağlayır uşaq...
Hardadır sərhəddi əbədiyyətin?
“Cavidannamə”ni varaqlayaraq
Bir sual verirəm, cavabı çətin.

Bu necə kitabdır? Səhifələri
Artır, sayıslaşır vərəqlədikcə.
Fikirlər gətirib gəlir səhəri,
Fikirlər nurunda əriyir gecə.

İnsan şəxsiyyəti, insan dühası,
Bəli, bu kitabın şah surətidir.
Bütün kainatın abi-havası
“Cavidannamə”nin təravətidir.

Ona əksi düşüb göy qurşağının,
Onda sıralanıb əlvan buludlar.
Kiçik çillə ilə bahar çağının
Onda qırılmayan bir vəhdəti var.

Dəryaya tökülən yağış deyil o,
Səhrələr möhtacdır hər giləsinə.
Qiymətdir! Şıdırğı alqış deyil o,
Qiymətdir e`tiqad qafiləsinə.

Qocanın gör necə əsir dodağı
Qucur Qara daşı rö`yada, inan.
Belə ehtirasla öpür torpağı
Sahilsiz yaşaya bilməyən ümman.

“Gər münkir inanmaz həqqə,
Eyb etməz anı, fariq ol!
Şol mənidən kim münkirin
Daim işi inkar imiş.

Nəzmi Nəsiminin yəqin
Allahi nurun şərhidir.
Ol nuru hər kim bilmədi,
Həqdən nəsibi nar imiş”.

EHKAMÇI

Od aldı dan yeri, yandı üfüqlər,
 Od suya, su oda qarışır demə!
 Dənizi gözümlə gördüm bu səhər,
 Dəniz asimanla qovuşur demə!

Nağıl güzgüyə bax, təmiz, tərtəmiz,
 Nə cür əndazədə tutubdur qərar!
 Əgər istəsəniz, əgər bilsəniz
 Anadır, torpaqdır bu sonsuz sular.

Dənizdən boylanır mazqallar, bürclər:
 Qala divarları sudaydımı ya?
 Dənizdən boylanır elə bil şəhər
 Azacıq kənardan baxsan Bakıya.

Kəmərbənd sahildə məş`əllər yanır,
 Səma boyasında seçilmir alov.
 Bakı odda çimir, odda daranır,
 Azalmır, gödəlmir, kiçilmir alov.

Bakının böyrüdür Xəlifədamı,
 Qaladan aralı, hündür tərpedə.
 Burdan aydın görür hər şeyi hamı –
 Ovuc içindədir xırda ləpə də.

Əbdülsəlim bələdçilik etdi mənə,
Qərarını pozmayırdı, səbri çoxdu.
Sual verdim, xəbər aldım dönə-dönə,
Heyrətimin, marağımın sonu yoxdu.

Bir cüt çatma tağ içində dərvazələr!
Tağlar nəhəng cəngavərin qaşlarıtək.
Bu qapılar həmlələri batil edər
Babək ilə Cavanşirin ləşkəritək.

Bu zərgər,
Bu misgər,
Bu sərraf,
Bu sərrac,
Bu əllaf,
Bu bəzzaz,
Bu aşbaz –
Məhəllələr, məhəllələr...
Şamaxının mühitinə
Eynən, eynən necə bənzər...

Fəqət bu nə? Bu nə böyük bir ehtişam!
Nisbətində qarışqatək görünürəm.
Dolaq-dolaq açılaraq düşür çalمام,
Boylandıqca heyretlərə bürünürəm.

Qız qalası! Əsrlərdən-əsrlərə
Nişanədir, yadigardır, əmanətdir.
Tufan ruhlı, od ürəkli bu şəhərə
Şərəfətdir, şərəfətdir, şərəfətdir!

Yumurtanın sarısıyla yoğrulubdur gili onun,
Dalğa qıran, tufan yoran əzmindədir beli onun,
Sözü çoxdur, söyləməkçin ləpələrdir dili onun.

İnanmıram yumurtanın sarısına,
İnanıram gözün ağı, qarasına.
İnanıram şövqü getmiş bəbəklərə,
İnanıram qızıl qana, leysan tərə.

Böyük zəhmət, böyük zillət, böyük qurban!
Bu məqamda Allahlığa varır insan.
O, yüksəlir öz səbri, öz dözümlüylə,
Hörgülərin dövrə-dövrə düzümüylə.

Ucaltdığı pillələrlə ucalır o,
Məsləkindən, mənliyindən güc alır o.

Bir şəxs gəlib yaxınlaşdı bu dəm mənə,
Hirsə dedi: – Sözlərini eşidirdim.
Mə`marını gəl göstərim onun sənə.
Allah tikib bu qalanı? Nə dedin? Kim?

Sağ əlinin arxasını çırpdı daşa,
Oynaqlardan dəri qopdu başdan-başa.
– Açı gözünü, bax gör burda nə qazılıb,
Elmin yoxsa, mən oxuyum nə yazılıb:
Məs`ud İbn Davud, yə`ni Davud oğlu:
Allah oldu bu?

Allah bizə daşyonandır? Kərpic kəsəndir?
Bilməmişik... Allah olmaq əcəb asandır.

Cəzasın da verən yoxdur bunun, kişi!
Baş tapmıram bu fikiri, bu vərdişi
Kim gətirib bu obaya-elə salıb?
Özünü də, Allahı da ələ salıb?

Əbdülsəlim dillənəndə dedi: – Sən heç
Səni çoxdan tanıyıram, üstündən keç.
Sən qəvvalsan – rəvan şe`r oxuyansan –
Ya özünün, ya özgənin – toxuyansan.

Mən qəvvalın əvəzində verdim cavab:
– Cənab!
Rəvan şe`r oxumaq bəs həqarətmi?
Qəbahətmi?
Cinayətdir şe`r oxumaq bizövnə üçün,
İllah, illah bifəhm üçün, bişövnə üçün.
Bu qalanın nəqşəsini me`mar çəkib,
Daşlarını bənnə yonub birər-birər.
Neçə ana, neçə bacı qübar çəkib
Göynəyəndə qabar əllər, çarıq dizlər.
Neçin sənin nəzərində mücərrəddir Allah, cənab?
Allah qurub-yaradandır, vallah, cənab!
Qur`an yazır: şəriksizdir Rəbbül-ələm,
Qur`anın bu ehkamına mən şerikəm.
Sənin kimi ortaqları neynir Allah?
Sənin kimi şeriklərdən həzər, uzaq!
“Hər bihünər, insafı yox, uş mənəsbəbi tutdu,
Sahib hünərə mənəsbəbu vadar bulunmaz.
Hər kişidə bir cübbəvü dəstar olur, amma,
Min başda biri layiqi dəstar bulunmaz.
Zirq ilə riya iştə kasad eylədi fəzli,
Elm əhlinə bir rəvnəqi bazar bulunmaz”.

Bu qalalar, bu məscidlər, bu saraylar
Sümüklərin üzərində tutub qərar.
Adam olub, dırnağına daş dəyməyib,
Pambıq yükü altında da bel əyməyib;
Şərik çıxıb əzabkeşlər qismətinə,
Ərənlərin qan bahalı şöhrətinə...
Buyur, mizan-tərəzini ortaya çək,
Bərabərlik necə olur, göstər görək!
Göstər mənə bu ölçünü, bu me`yarı,
Çatmaz buna hər vücudun iqtidarı.
Kölgə kimi sürünərək getdi cənab,
Hədəvari bir işarə etdi cənab...

BALIQÇI NƏĞMƏLƏRİ

Mən cahana sığmazam – bəh-bəh, iddiaya bax!
Sonra da əynimdəki üç arşın əbaya bax!
Cahanın bir küncünə sığışıb cahan dəniz,
Tufan toxunmayınca sakit dayanan dəniz.

Zümrüd sular boyanır üfüqlərin alına,
Ümman dərinlik verir insanın kamalına.
Görürəm, ənginliyi gözümə sığan deyil,
Görürəm, zənginliyi sözümə sığan deyil.

Hekayəti, dastanı, söhbəti çoxdur onun,
Səxavəti naminə minnəti yoxdur onun.
Təvazö də ondadır, qasırğalar da onda,
Qırçın-qırçın ləpələr, dağ dalğalar da onda.

Dəniz sınaq meydanı igidlərin, ərlərin,
Bir amansız düşmanı bütün ağciyərlərin.
Ümmanın azadlığı əsarətə salınmaz,
Duzlu dodaqlarından nəğmələri alınmaz.

Dənizin iradəsi təslim deyil heç kimə,
Dərya! Xasiyyətindən zərrə bəxş et qəlbimə.
Qalanın dövrəsində suların rəqsi gözəl,
Suların güzgüsündə qalanın əksi gözəl.

Balıq ətirli hava,
 Yosun ətirli külək
 Dənizi ovuc-ovuc
 Sinəmə çiləyərək
 Sərinlədir canımı,
 Qaynar həyəcanımı.

Yelkən gəmiləri böyür-böyürə,
 Uğurlu küləyin intizarında
 Al-əlvan qayıqlar cürəbəcürə...
 Gizlənpaç oynayır, atılır-düşür
 Yüklü nəhənglərin aralarında...

Sahil sularında şütümək asan,
 Tufanlar döşünə dayanmaq çətin.
 Ey siqlətli insan, ey güclü insan,
 Dərinlər... dərinlər olsun qismətin.

Fikrimi cəlb elədi balıqçı nəğmələri,
 Əbdülsəlim söylədi: – İmadəddin, gəl bəri.
 Çoban – dağın sultanı, balıqçı – göy ümmanın,
 Evdə çatmaz əcəli balıqçının, çobanın...

Çarıqların içində bişmişdi ayaqlarım,
 Olmuşdu gündə-kündə, şişmişdi ayaqlarım,
 Həm torpağın üstünə ahəstə basdım qədəm,
 Elə bil uşaq kimi ayaq açıb gəzirəm.

Çınqıl cırmaqlarından gizildədi dabanım,
Cəllad bıçaqlarından uf demədi bu canım...
Balıqçı nəğmələri həm kədərli, həm də şad,
Qağayılarla birgə sahildə açır qanad.
Gah eşidilməz olur, dərinliklərdə itir,
Gah gəlir lap yaxından, kəlməbəkəlmə yetir:

Səbrim üzülmüş, balıq!
Tez ol, tora düş, balıq!
Qulaqları sədəfli,
Pulları gümüş balıq.

Dost dəniz, düşman dəniz!
Ay yaxşı, yaman dəniz!
Qismətimi aşkar et,
Qoyma nigaran, dəniz!

Dalğaların halayı
Qoy gətirsin şahmayı.
Özümə lazım deyil,
Yar payıdır, yar payı.

Külək açdı qanadı,
Göydə şəfəq qanadı.
İntizar könlüm kimi
Sular şana-şanadı.

Torumuz göz-göz bizim,
Ürəyimiz düz bizim.
Vəfamızı indi yox,
Fırtınada gəz bizim.

Tunc bədənli, gülər üzlü balıqçılar,
 Cavan-qoca, dadlı-duzlu balıqçılar.
 Bu sadələr, bu adilər,
 Bu böyüklər, bu alilər
 Nəğməsinə dayandırdı bizi görcək,
 Salamladıq neçə ilin sirdaşitək.
 Dedilər: – Qədəminiz mübarək, inşaallah!
 Nə yaxşı kişilərlə görüşdük sabah-sabah.
 Burda Əbdülsəlimi tanıdı xeyli adam:
 – Xoş gördük, usta qəvval, xoş gəlibsiz, çox
 şadam.

Mən də təqdim edildim yerimlə, yatağımla,
 Şair sövdalarım, Şamaxı torpağımla.
 Qoca balıqçı mənim boynumu qucaqladı,
 Dövrəmizdə məhəbbət ümmanları çağladı.
 – Şamaxı da sənindir, Bakı da sən, oğlum!
 Şirvan hüdudlarına sığışmır bizim diyar,
 Babadağ da, Xəzər də sən vətənin, oğlum!
 Ana torpağımızdır hələ çox-çox uzaqlar...
 İndicə tor çıxacaq dotələbik, dotələb,
 Balıqçı bayramına əcəb gəlmisən, əcəb.
 Nola ilişməyəydi nə yosun, nə daş tora,
 Qızıl balıq düşəydi bəxtinə, ey kaş tora.
 Dənizin ətəyindən sanki tutub çəkdi, lər,
 Bu ümman ürəklilər, pəhləvan biləklilər,
 Hələ qurub, üz-üzə dayandı balıqçılar,
 Dalğalarla diz-dizə dayandı balıqçılar.
 İplər əlləri kəsdi, əllər qızıl qan oldu,
 Suların ağ qotazı boyandı, əlvən oldu.
 “Ya Allah!” nidaları döndü əks-sədaya,
 Haray saldı sahilə, haray saldı dəryaya.

“Allah!” deyib sidq ilə hayqırdı balıqçılar,
 Öz-özünü köməyə çağırdı balıqçılar.
 Balıqlar diri-diri torpağa bələndilər,
 Balıqlar çırpınırdı, balıqçılar şəndilər.

Saç-saqqaldan süzülən dəniz suyumu, tərmi?
 Adam bundan da artıq halal çörək yeyərmi?
 Bir tonqal çatdılar ki, nə deyim, nə danışım,
 Uzaq hənirtisindən az qaldım ki, alışım.
 Qızıl balıq köz üstə qızardı, xınalandı,
 Tikələrin ləzizi qonaqçın sonalandı...
 Saxsı piyalələrdə ovdan suyu qar kimi,
 Hərçənd ki, dadlı deyil bizim bulaqlar kimi...
 Baxdım bu insanlara, ürəyimdə iftixar,
 Təriqət başa düşmür, “Ənəlhəq” bilmir onlar.
 Bilmir Nəimi kimdir, nədir “Cavidannamə”.
 Bilmir ki, bağlanmışam mən də hansı məramə.
 Fəqət onların ömrü, onların kəsəbkarı
 Güzgütək əks etdirir ən böyük məramları.
 Nə moizə oxuyum, nə söz güləşdirim mən?
 Onlar ki, xəbər verir onsuz da ürəyimdən.
 Bir vəhdətdə səslənir dalğalarla duyğular,
 Hər balıqçı qəlbində bir sahilsiz dəniz var.
 İnsan təbiətdədir...Təbiət insandadır,
 Təbiət sınaqda... İnsan imtahandadır.
 Yerdə insan əməli, göydə insan diləyi...
 Vulkanları qaynadır odlı insan ürəyi.
 “Nişanı kimsə verməz gərçi səndən,
 Yeri-göy dopdolul külli nişansan.
 Necə gizli deyim məndən səni kim,
 Nəyə kim baxıram, onda əyansan.
 Həqiqət vəhyi-mütləqdir bu sözlər,
 Bu sözü bil ki, ondan tərçümənsən”.

Axşam yaxınlaşırdı, yubanmadıq özümüz,
Səssizləşən sahilə qaldı ayaq izimiz.
Balıqçı nəğmələri həzin-həzin gəlirdi,
Pozulmaz pərdələrlə enirdi, yüksəlirdi:
Bu külək nə küləkdir?
Yelkəni didəcəkdir.
Allaha bax, Allaha,
Anam-bacım kövrəkdir.

ATƏŞPƏRƏST

Axırını şəfəq... əvvəlinci şər...
Bir zolaq qızartı... bir aləm qara...
Döyüş meydanına çevrildi göylər,
Boz bulud əl çaldı qaranlıqlara.

Hürmüzdü qızartı, Əhriməndi şər,
Bu vuruş daima bizə gərəkdir.
Şərin ağusunu dadmayan bəşər
Sübhün şərbətini içməyəcəkdir.

Bakı Şamaxıdan seçilmir bu dəm,
Yenə azan səsi, yenə minacat.
Elə bil təzədən canlanır aləm,
Yox, bazar-dükandan dönür camaat.

Dəniz qapıları, çöl qapıları
Caranqacaranqla bağlanır əl'an.
Şəst ilə oynadıb bir kut açarı
Xəbərdar eləyir dərbanı dərban.

Dörd dövrə xəndəklər ağzınacan su.
Körpülər, keçidlər yığılır bütün.
Bu sayaq bağlanır şəhərin yolu
Ehtimallar üçün, xətalar üçün...

Məş`əllər, çıraqlar, cürbəcür odlar...
 Odunsuz, ocaqsız mavi şö`lələr...
 Elə ki, azacıq tərpendi rüzgar
 Alov dənizində üzəcək şəhər.

Demə, zülmət olub qədimlər Bakı,
 Özüylə doğulub günəşi onun.
 İstəsə dünyaya od verər Bakı,
 Ərzi satın alar atəşi onun...

Bir məscid meydanı... dayanırıq biz,
 Odunsuz, tüstüsüz bir tonqal yanır.
 Yamyaşıl alovda qalır gözümüz,
 Adamlar bu odu müqəddəs sanır.

Burda addımbaşı atəşdi torpaq...
 Sönmür yaşıl alov tufanda belə.
 Mö`cüzəli ocaq, sehrlı ocaq,
 Ziyarət edirlər onu sidq ilə.

Fəqət göz qoyuram bir nəfərə mən,
 Gələnə, gedənə məhəl qoymayır.
 Elə bil bağlanıb oda ürəkdən,
 Elə bil alovu içir, doymayır...

Dedim: – Əbdülsəlim, bu nə həvədir?
 Bu necə qəribə pərvanəlikdir?
 Söylədi: – Bu kişi atəşpərəstdir –
 Bu da özgə cürə mərdanəlikdir.

Bir zaman hökm edən bu e`tiqadın
 Şöhrəti dünyanı tutmuşdu tamam.

Kökünə od vurdu Qur`an bu odun,
Külünü heçliyə sovurdu İslam.

Dedim: – Atəslərə sədaqətini
Əgər pozmayıbsa, cəsurdu bu şəxs,
Zərdüşt babamızın nur surətini
Üzündə görürəm, məğrurdu bu şəxs.

Uzaq alovların ilahiyyəti
Yenə insanların ürəyində var.
Onlar, bax, beləcə, guya xəlvəti
Odların başına dönər, dolanar.

Əllərim döşümdə, ona baş əydim:
– Səlamül əleyküm, əhli e`tiqad!
Bunu təkrar etdi həm Əbdülsəlim,
Sanki atəşpərəst açdı qol-qanad:

– Mən atəşin aludəsi,
Amalım atəşdir, – dedi.
Atəşdədir hər qismətim,
İqbalım atəşdir, – dedi.

Əyyamidən-əyyamədək
Oddan keçib nəslim mənim.
Oddan törənmişdir, bəli,
Zatım mənim, əslim mənim.

Oddur cahanın cövhəri,
Oddur hüceyrəm birbəbir!
Nəğməmdir atəş telləri,
Qəhr etməyə zülmət gəzir.

Zənn etməyin divanəyəm,
 Zatən gülüncəm bir belə.
 Tonqallar ətrafında mən
 Dövr eylərəm bir fəhm ilə.

Hər dərdimi, əsrarımı
 Bölləm qızıl odlarla mən.
 Qallam qızıl odlarla mən,
 Ölləm qızıl odlarla mən.

Pünhan dururkən ayinim,
 Faş etməyin pünhanımı!
 Arif bilib mən sizləri
 Gizlətmədim vicdanımı.

Dedim ki: – Şəriət qalsın bir yana,
 Onsuz da ağıma sığışmır bu iş.
 Axı, nə gətirib gəlib insana
 Tüstü boğa-boğa oda sitayiş?

Hər şeyə mümkündür e`tiqad etmək,
 O doğru fikirlər axtarışından.
 İndi də dəbdədir büt icad etmək –
 İnek müqəddədir, Allahdır ilan.

Dərmana çevrilir ilan zəhəri,
 Kimin əllərilə? Ancaq insanın!
 İnek əmizdirir südəmərləri,
 Kimin əllərilə? Ancaq insanın!

De, kimdir müqəddəs, nədir ilahi?
 Necədir nisbəti kim ilə nəyin?

İlandan, inəkdən olar Allahı,
İqtidar sahibi Əqlin, Ürəyin?

Çəkmə barmağını alovdan bir an,
Hünərin varsa da cızıltıya döz!
Səməndər quşunu uydurub insan,
Bir inam nöqtəsi axtarıq biz.

Odu yandıraram, söndürərəm də,
Od gül də bitirər, kül də gətirər.
Ərzi cəhənnəmə döndərəm də,
Cənnətə çevirərəm istəsəm əgər.

Çəkmə ciyərinə qurumu, hisi!
Oddan qarışqa da törənməz, baba!
İnsandır aləmin xası, xalisi,
Heç şey əvəzini verəmməz, baba!

Özünsən alışan, özünsən yanan,
İlahi zərrələr ürəkdən qopar.
Get, əhli-əyalın qalıb nigaran...
Get, uşaqlarına bir ruzu apar...

Kimsən, nəkarəsən, sənətin, peşən?
E`tiqada görə verilməz çörək...
Dedi: – Gəmilərə yük vuranam mən,
Açıllam, bükülləm körpüdə yaytək.

Bir dəfə ayağım büdrədi, aşdım,
Belimdən dənizə sürüşdü taylar.
Mən adam deyildim, dəmirdim, daşdım...
Təpiklədi tacir, söydü sahibkar.

Təkcə bir dəfəmi?.. Bax, bu kürəyim
 Şallaq çarpazından zolaq-zolaqdır.
 Qatbaqat dərimnən çıxır çörəyim,
 Uzaqdan üfürsən yandıracaqdır.

– Onda neynəyirsən bu zəbanəni?
 Gecəli-gündüzlü od içindəsen.
 Atəş yaşatmayı, öldürür səni,
 Fəryad içindəsen, dad içindəsen.

İrili-xırdalı dəmir külçələr
 Nə zaman seçilməz biri-birindən?
 Bəli, o zaman ki, odda əriyər...
 Körpüdə belə bir tonqal qala sən!

Qəzəb odlarına at bircə-bircə
 Əli şallaqlını, qolu zorlunu.
 Bilər bərabərlik necədir, necə.
 Közərə-közərə dərk edər bunu.

“Əyyamını həyatın badi həvayə vermə,
 Kim itirən həyatı üqbadədir peşiman.
 Naqis vücuda çün kim nöqsan gələr həmişə,
 Cəhd eylə, kamil ol kim, gəlməz kəmalə nöqsan.
 Əbd olma, ey Nəsimi, fani cəhanə çün kim,
 İmanü din içində sənsən əmirü-sultan!”

– Hə, bildim, – söylədi, – Şairsən, bildim,
 Sözdə sultanlığa, şahlığa nə var!
 Dedim:
 – Əqidəmdir kəlamım, şe`rim,
 Ənəlhəq! Bu sözdür dilimdə şüar.

“Hər nəyə kim baxıram, həqq baxıram,
Baxışım həqdir, ənlhəq baxıram.
Mütləq oldu həqq, mütləq baxıram,
Bigüman həqqəm, mühəqqəq baxıram”.

Mən də sənin kimi adi bir insan,
Keçdi xəyalımdan neçə təriqət.
Axır şəxsiyyətə gətirdim güman,
Üstündür insani qüdrət, ləyaqət!
“Ey özündən bixəbər qafil, oyan!
Həqqə gəl kim, həqq deyil batil, oyan!”

Ey baba, qəbul et bu e`tiqadı!
Allahdır məxluqun bayrağı insan.
Allahdır insanın birinci adı,
Üz döndər, yerində kül qalan oddan.

Dalğalan dəniztək, yan Günəş kimi,
Günəş külə dönməz, qurumaz dəniz.
Həqqə də`vət edir səni Nəsimi,
Ənlhəq! Aləmin xaliquyik biz.

Yel əsir, mavi od titrəyir yavaş,
Sükuta bürünüb dayanırıq biz.
Yol çəkən gözlərdə işıldayır yaş,
Təlqinin gücünə inanırıq biz.

ZAVİYƏ

Yoluma göz dikən kim, həsrətimi çəkən kim?
Nigaranlıq hissənə olub biganə qəlbim.
Günün, həftənin sayı çıxıbdır xatirimdən,
Bilmirəm ki, haçandır Bakıya gəlmişəm mən.

Ancaq onu bilirəm, bu gün qiyamət oldu,
İsrafil öz surunu belə çalırmiş demək.
Qaynar dəniz sahili aşdı, fəlakət oldu,
Eşidib görməmişdim, xəzri imiş bu külək.

Qala divarlarını titrətdi dəli rüzgar,
Uca minarələrdə büzüşdü azançılar.
Bürclərin dişlərini tufan laxlatdı, saldı,
Bəzzazların əlindən top-top parçanı aldı.

Yeddi rəng, əlvan-əlvan örpək açıldı göydə,
Bazar dağıldı yerdə, yelkən açıldı göydə.
İnsanlar qovuşdu, insanlar yumaq oldu,
Xəzrinin əllərində Bakı oyuncaq oldu.

Çılğın hava qorxmadı ərlərin xəncərindən,
Başı papaqlıların amansız məhşərindən.
Fırlatdı sonsuzluğa yaşmağı, bürüncəyi,
Gözəllərdən kam aldı Abişoran küləyi.

Qəfil hücum sındırar ən qüdrətli qoşunu,
Arxayın sərkərdələr itirərlər başını.
Biz də arxayın idik, gedirdik yavaş-yavaş,
Yarpaq tərپənməyirdi – nə fırtına, nə təlaş?

Əbdülsəlim demişdi: – Burda zaviyələr var,
Gəlir bu məclislərə cürbəcür peşəkarlar.
Hürufi, sufi burda, burda molla-nüma da,
Zərgər, dəmirçi burda, burdadır üləma da.

Zaviyə – əqidələr kəşişən yerdə demək,
– İmadəddin, həvəsin, şövqün varsa gəl gedək.
Zaviyəyə gedirkən Əbdülsəlim ilə mən
Vıyılıtlar içində yer-göy qarışdı birdən.

Zülmə dözdük böylə halətə,
Gəlib yetişdik bir imarətə,
Qalxdıq hündürə pillələrlə biz,
Güc-bəlayla biz, birtəhərlə biz.

Mavi bir qapı, tağlı bir qapı
Az qalır qopa çərçivəsindən.
Sehrlə sanki bağlı bir qapı
Taybatay oldu zənn elədim mən.

Saqqalı şəvə, üz-gözündə nur,
Qəddi-qaməti, görkəmi məğrur.
Xəlifə bu dəm döndü yumağa.
– Tez olun, – dedi, – keçin otağa.

Elə bəyazdı ki, divarlar, tavan,
Ağlıqdan çalırdı bir az maviyə.
Al-əlvan naxışlı xalı-xalçadan
Gülzarı salırdı yada, Zaviyə.

Adamlar cərgəylə əyləşmişdilər,
Dörd dövrə, üzbəüz divarlar boyu.
Köksümü ötürüb, dedim: – Nə qədər
Bizim mədrəsəni xatırladır bu.

Fəqət yerlə göycən təfavütü var:
İki özgə aləm, başqa mənzərə.
Orda mıxlanmışdı yerə uşaqlar...
Burda laübali, sərbəstdir hərə...

Kimi bardaş qurub, kimi diz çöküb,
Kiminin əlləri havanı yarır.
Kimi lal kəsilib, kimi dil tökür,
Kimini şirincə yuxu aparır.

Çöldəki tufanın dəhşətli səsi,
Qalanı sarsıdan qəzəbli dərya
Heyrətə salmayıb burda heç kəsi,
Yarpaq tərپənməyir bayırda guya.

Xəlifə Ələmdar sərrast nəzərlə
Zaviyə əhlini süzür, dolanır.
Arabir eyhamlı ibarələrlə
Kimisə dindirir, gəzir, dolanır.

Əllər çarpazlandı döşlərdə deyim,
Əbdülsəliməydi həmin ehtiram.
Məni tanımırdı məclisdə heç kim,
Onaydı bu tə`zim, bu salam-kəlam.

Demə Zaviyənin bir qanunu var:
Hər kəs təqdim edir özünü ancaq,
Çünki, əqidəyə yaxın olanlar
Olmaz bir-biriyçün biganə, uzaq.

Vəkillik edənə yoxdur ehtiyac,
Hər kəsin öz dili, adı, ünvanı.
Utana-utana, qalıb naəlac
Dedim: – İmadəddin Nəsimi Şirvani!

Məxsusi diqqətə səbəb olmadım,
Mənə çevrilmədi bütün nəzərlər.
Məxsusi heyratə səbəb olmadım,
Fəqət göz çəkmədi məndən üç nəfər.

Gözlər ayrılmaıdı gözlərdən bir an,
Özləri söylədi öz adlarını:
– Rəhman bəzircan!
– Mərdan bəzircan!
– Sübhən bəzircan!
Təcəssüm edirik Rum diyarını.

Cənab Cəlaləddin Rumi – fəxrimiz,
Qur`antək oxuruq "Məsnəvi"sini,
Onun bəxş etdiyi e`tiqadla biz
Bu köhnə dünyada görünük yeni!..

Bu adın şə`ninə qalxıb ayağa,
Zaviyə sükutla qıldı ehtiram.
Ancaq qoşulmadı böylə marağa
Tufan, dəli tufan olmadı aram.

Yox, o da deyəsən susdu bu ara,
Sarıncə məclisi neyin naləsi.
Ovsunmu oxudu coşqun rüzgara
Qarğını yandıran insan nəfəsi?

Neyin ahəngiylə tərpendi qollar...
Qollar qanadlara çevrildi bu dəm.
Baxışlar süzüldü bilaixtiyar,
Ağızlar açıldı, yumuldu mübhəm.

BƏZİRGANLAR

Mövləviyyə məclisi... Ney mərasimi...
Ehtizaza gətirdi mənim qəlbimi.
Elə bil mənə sarı çevrildi hamı,
Ərz etmək istədi ki, nədir məramı –
Çox qəribə görünən bu ədaların,
Ruhu candan ayıran bu sədaların?
Bu sədalar insanı tərənnüm edir,
İnsandakı mə`nanı tərənnüm edir.

Dünyanın ahənginə uyuşur bu sədalar,
Gecə-gündüz şəklində dəyişir bu sədalar.
Burda hökm verilir: Gündüz – xeyir! Gecə – şər!
Aləmi görər ancaq ağı-qaralı gözlər...
Bir qanın mayəsidir gözün qarası, ağı.
Dönüb nur güzgüsünə iki cismin birliyi,
İlahi vəslə yetib, Allaha qovuşmağı
Özgə cür təlqin edir bəzirganların neyi.

Fikrimə gətirirəm Rum elinin pirini –
Cəlaləddin Rumini – sufilər şairini.
Xəyalımda bir düha, qarşımda üç bəzirgan,
Bir qulağımda nəva, bir qulağımda tufan.

Ney səsləri nə deyir, nə deyir Zaviyəyə,
Nəyi təlqin eləyir, nəyə çağırır, nəyə?

Bəzircanların gözü neçin şərabsız xumar?
Az qalır ki, özünü unutsun bu adamlar...
Baxdım, heyrətlə baxdım əllərə, barmaqlara,
Əllər, barmaqlar dönüb titrəşən yarpaqlara.

Birinci bəzircan

– Deməyin bu adi ney nəvasıdır, ey rindlər!
Deyiniz bu etiqad nidasıdır, ey rindlər!
Deməyin bu adi ney fəğanıdır, ey pirlər!
Deyiniz bu fəzli həqq lisanıdır, ey pirlər!
Deməyin bu adi kef məqamıdır, ey alilər!
Deyiniz bu vəsli həqq məramıdır, ey alilər!

İkinci bəzircan

– Fəhm edin, bu ney nə neydir?
Danışır nə cür hekayət...
Kimi məst etsə sədası –
Yetişər ona səadət!

Özünün itər gözündən,
O qədər gələr ki, şurə...
Bayılıb gedər özündən,
Qovuşar ilahi nurə...

Belə şərh edir bu vəsli,
Belə ərz edir ki, sufi:
Ərisin vücudun əsli
Ki, qovuşsun həqqə ruhi.

Mənliyin unut və mütləq
Ona şövq ilə vida et!

Onu təmsil eləyər həqq,
Onu Allaha fəda et!

Üçüncü bəzirgan

– Bir zirvədə, bir döşdə şəst ilə min il dur, qal,
Yoxdursa səma şövqün qartalınsan, ey qartal?

Qartal itəcək gözdən, aşkar olacaq vüs`ət,
Gözdən itə bilməkçin hər canlıda yox cür`ət...

Ənginlər udan cismi ənginlər edər ölməz...
Ölməzliyi... ey qafil, zənn etmə gedər-gəlməz!

Qartal qarışar fəcrə, əlvan boyanar əlvan,
Qeyb olsa da öz rəngi gəlməz ona bir nöqsan.

Torpaqda gəzişdikcə tovuz quşu, bir bax sən,
Sanki yerə salmışlar qövsi-qüzehi göydən.

Qartal gözü oddur, od, qartal gözü qandır, qan,
Qaz yerdə danışsın hey... fəxr ilə ayıqlıqdan...

Göydən yerə enmək yox! Məst ol, ucal əflakə!
Bundan danışır daim ney naləsi idrakə.

Rumi nəfəslidir bu ney,
İlahi səslidir bu ney,
Sufi həvəslidir bu ney –
Tərənnüm eyləyir müdam
Ali inama ehtiram.
Danışmaz hər dodaqda o,
Çalınmaz hər otaqda o.

Susur bəzircanlar, susur Zaviyə,
Kəsilir neyin də iniltiləri.
Yalnız tufan susmur bircə saniyə,
Qaldırır, fırladır, çırpır şəhəri.

Sükut intizarda, sükut tələbkar,
Gözü gözlərdədir bəzircanların.
Bir cavab istəyər, həmrəy axtarar,
Gözü üzlərdədir bəzircanların.

Xəlifə Ələmdar dayanıb müti,
Sazişə çağırır Zaviyəni o.
Uymur görkəminə çinar qaməti
Bərişə çağırır Zaviyəni o.

Bir tufan gurlayır ruhumda bu dəm,
Çöldəki tufanla verib səs-səsə.
Nəzakət xətrinə təslim etməyəm
Mən öz qərarımı burda heç kəsə.

Gördü Əbdülsəlim coşur hiddətim,
Mənə ərkyanə etdi işarət.
Xoşuna gəlmədi böylə halətim,
Duydum gözlərində incə məzəmmət.

Sanki pıçıltıyla söylədi: – Qardaş,
Çılğınlıq zəkayə, idraka ziyan!
Pozma təmkinini, din yavaş-yavaş,
Ağılsız görünər qəzəbli insan.

Yadında saxla ki, nə yerdir bu yer,
Kimdir bəzirganlar – həm də unutma!
Burda söz güləşmir, döyüşür fikir,
Sən fikri boş sözlə atəşə tutma!

Baş əydim ehtiramla, ərz qıldım:
– Təriqət əhlinə min şanü-şövkət!
Bəzirganlar neyindən feyz buldum,
Deyərdim bir şe`r olsaydı rüsxət.

“Çün məni bəzmi əzəldən eylədi ol yar məst,
Ol cəhətdən görünür bu çeşmimə diyyar məst.

Məsti dərgahəm, nə məstəm bu şərabi cüz`idən,
Sanma, ey xacə, məni kim, olmuşam bikar məst.

Şöylə məstəm, ta qiyamət dəxi hüşyar olmazam,
Çün məni Vəhdət meyindən eylədi ol yar məst.

Mümkürün inkarı çün getdi və gəldi dövrü cam,
Sufi məst oldu bu meydən, eylədi iqrar məst...”

O küncdən, bu küncdən axdı adamlar,
Özgə mətləblərə verildi xitam.
Üzümə heyrətlə baxdı adamlar,
Yenə də dilləndi ney aram-aram.

Bildim – “məst” sözünə ümid bağlayır,
İnanır, sevinir sə`yinə sufi.
Ney daha vəcd ilə axır, çağlayır,
Məni şərik sanır rə`yinə sufi.

“Şahi mərdan, şiri yəzdan pişivayi əhli din,
Kaşifü sirri vilayət, heydəri-kərrar məst.

Cür`eyi cami ilahi aşiqi məst eylədi
Cami məstü, badə məstü, sofiyi ibrar məst.

Çəngü dəf, həm udu, ney sərməst olub əfqan edən
Bu xərabatın içində söyləyən qoftar məst.

Ənbiyau, övliyau, əsriyau, ətgiya
Oldular həqq məclisində şöylə bihuşyar məst.

Məst olub gir şəhri eşqə, gör sən onda həp əyan,
Surəti-xubani aləm, cari su – bazar məst...”

Baxdı Əbdülsəlim mənə gözaltı,
Pıçılıtlar gəzdi ortada bu an.
Arı pətəyinə düşdü vızılı,
Elə bil diksindi Sübhan bəziran:

– Kimdir o kaşifü sirri vilayət?
Yə`ni Allah da məst? Kar olaydıq, kar!
Bu fikri rədd edir bizim təriqət,
Sərxoş hökmüylə də aləm yaranar?

Gözlərdən oxudum bu e`tirazı,
Bəziranlardakı bu təşvişi mən.
Qalsın kimi razı, kimi narazı,
Axırdı, gəlirdi beyt-beytdən:

“Miri məstü, xacə məstü, bəndə məst əz cami eşq,
Rahi məstü, xanə məstü, bu dəri-divar məst.

Məst olub söylər – Ənəlhəq! Eşqilə aləmdə bil,
Yə`ni ki, Mənsur, aşiq oluban bərdar məst.

Bərqini yüzündən açdı, zatını qıldı əyan,
Eylədi kövnü məkanı nurilə ənvar məst.

Ey Nəsimi, sirri həqqin məhrəmi sənsən bu gün,
Söylədin qüdrət dilindən məniyi əsrar məst.”

Narazı da baxır, razı da baxır,
Susur üç bəzircan, üç çaşqın bəniz.
Sözlərim dilimi yandırır yaxır:
– Rum elli arıflər, dediniz ki, siz...

İndi mən deyirəm qənaətimi,
Əqlimə sirr açıb yer də, səma da...
Mənə unutturmaz şəxsiyyətimi
İsrafil surundan qopan səda da.

Zəkalar şahıdır Mövlanə Rumi,
Əqidəm, şe`rim ondan ayırdırmı?
Sizintək baxmayırsən insana Rumi,
Hürüfilərlə Rumi qeyridirmi?!

İltifat göstərin, sizdən soruşum:
Əgər üzümdəsə nuri ilahi,
Mən kimdə əriyim, kimə qarışım?
Niyə öz-özümü qeyb edim axı?!

Mənim qəlbimdədir ali əməllər,
Mücərrəd boşluqda əriyim nədən?
Bu əzmin, bu eşqim məni məst edər...
Həvəsəm, sövdayam, musiqiyəm mən...

Allahın özüdür məndə təzahür,
 Bu vəhdət meyindən məsti-xumaram.
 Zahirim, batinim aydın görünür,
 Yerdə də, göydə də mən huşiyarəm.

Nüfuzum Peyğəmbər şəkildə bariz,
 Mərhəmətim – cənnət, qəhrim – cəhənnəm.
 Qəflətdən ayılsın qorxaqla aciz,
 Bir baxıb görsün ki, mən necə məstəm.

Düşmüşəm, çıxmışam neçə yağmura,
 Bilmişəm dilini filin, böcəyin.
 Bütün tilsimləri mən qıra-qıra
 Sahibi olmuşam çərxi-fələyin.

Allah mey camını bəxş edib mənə,
 Ərş bir otağımdır, fərş bir otağım.
 Qailəm iradəm, əqlim deyənə,
 Günəş çırağımdır, üfüq bayrağım.

Bütün canlıların deyiləm eyni,
 Bütün canlıların yüksəyiyəm mən.
 Sahibi zəmanəm, yeniyəm, yeni,
 Külli kainatın ürəyiyəm mən.

Yandırıb-yaxan ney, qızıl piyalə
 Rəmzidir sevdalı bir şəxsiyyətin.
 Hər nüfuz – şəxsiyyət deyildir hələ,
 Allahı əks etmək şərəfli, çətin.

Doğru buyurur ki, Qur`ani-Şərif:
 Allahın yerdəki kölgəsidir şah!

Bu adil hökmdür, ibrətli tərif,
Hər şaha nur demək günahdır, günah!

Mizraqlar, qılınclar yananda par-par,
Fərman veriləndə qarət naminə,
Məğribdən-məşriqə hökmü rəvanlar
Sığınır Allahın ehtişaminə.

Acı tüstüyə də qarışa bilməz
Körpə dodağını döşdən ayıran.
Heç şam şö'ləsiylə qovuşa bilməz
Allah kölgələri – o şah, o xaqan.

Həyatdır – torpağın bir ovuc dəni,
Qəsbkar atının nalları nədir?
Övlada anadır – doğma vətəni,
Övladın zəncirli qolları nədir?

Gedin saraylara, baxın şahlara,
Dil verər tutiyə şəkər, qənd ilə.
Ana lisanını neçə diyara
Qadağan eyləyər qıfılbənd ilə.

Bütün meşələri neyə döndərin,
Ahəngə çevirin küləkləri də.
Bütün ümmanları meyə döndərin,
Çiynimə qondurun mələkləri də.
Məni zərrə qədər məst edə bilməz,
Mənim mənliyimə qəsd edə bilməz.

Aləmlə həmahəng döyünən ürək,
Dünyanı dərk edən hüdudsuz zəka.

İnsan şəxsiyyəti – söyləyin görək,
Ehtiyac duyurmu nağıl Allaha?!

Öldürmür, yaşadır insan insanı,
Yaşatmaq əzmidir doğru təriqət!
Ərzin min şairi, min bəzircanı
Bir heçdir insana etməsə xidmət.

“Dinü, imanü, namazü, həcü, ərkanı-zəkat,
Zöhdü-təqvavü təriqət, qamu goftar nədir?

Ol ki, pərvanə sifət eşqə yakılmaz, nə bilür,
Ol nə bilsin özünü bilmədi kim, nar nədir?

Özünü anlayan üçün bir həqiqətdi sözüüm,
Özünü anlamayan bilmədi bu kar nədir?”

Dayandım, alnımda gilələndi tər,
Ürək boşalanda yatar həyəcan.
Təbiət insandan ayrındır məgər?
Mənimplə birlikdə dayandı tufan.

Qabardı, çəkildi dəryalar kimi,
Tələtümə gəldi fəqət Zaviyə.
Məngənəyə aldı mənim cismimi
Baxışlar, sifətlər həmin saniyə.

Təsbeh danələri daşlara döndü,
Gözümün içində çaxmaq çaldılar.
Təsbeh qotazları neştərə döndü,
Sinəmi yer-yerdən nişan aldılar.

Məsləkli rəqibin həmlələrindən
Qırılmaz insanın təmkini, ruhi,
Zəmilər zay edən çayırtgədən mən
Qorxulu sayıram qaragüruhi...

Eybəcər göründü nurani üzlər,
Bəs burda dedilər – fikir azaddır?
Yığıldı ətəklər, qıyıldı gözlər,
Bu e`tiraz deyil, xalis cəhaddır!

Dalğalar dövrəmdə qaynadı, daşdı,
Birdən çəkildilər, oldular kənar.
Guya nəfəsimlə küfrə bulaşdı...
Fövrən aralandı mö`min adamlar.

Lap yanımda gördüm üç bəzirganı,
Rəhman da, Mərdan da, Sübhan da dalğın...
Acı bir təbəssümlə dedim: – Ney hanı?
Məst olmaq istərəm, bir ovsun çalın!

XANƏGAH

Əleyhdarlarım, tərəfdarlarım,
Doğdu bir-birindən axşam-səhərtək.
Qətiyyətə döndü fikrim, qərarım:
Bakıda xanəgah² yaradım gərək.

Müntəzəm yayılsın nurlu təriqət –
Fəzlullah atamın müdrək məramı...
Kimdə bu məsləkə varsa məhəbbət –
Mə`lum bir ünvanə yığılsın hamı.

Fikrimiz, qayəmiz tapsın intişar,
Qoy “Vəhdət-vücut”u açaq əyani.
Hürufi məsləkli möhkəm adamlar
İnama gətirsin bütün dünyanı.

Yüz damcı – ovucda sudur bir içim,
Tək-tək damcılarını qurudar külək.
Gərək qoşun-qoşun tərəfdar seçim,
Döyüş meydanında nədir təkbətək?

Deyirlər atəş var yerin təkində,
O, aşikar olar püskürtülərlə,

² Xanəgah – hürufi mərkəzi

Qoy bu e`tiqadın, bu məsləkin də
Vulkanı püskürsün neçə şəhərdə.

Özüm bir guşədə bənd alan günü
Min qəlb aynasında görünsün əksim.
Qumlardan buzlara cahan mülkünü
Şanlı nəğmələrtək bürüsün səsim.

Çatmaz uzun yola ömrün müddəti...
Tez ol, ürəklərə kəsə yol gərək!
Mə`nəvi aləmin ehkam zülməti
Şimşəksiz əriyib tökülməyəcək.

Görünsün hürufi xanəgahları
Nişangahlar kimi, ulduzlar kimi,
Özüylə gətirsin, gəlsin baharı
Qaranquş qanadlı bahar nəsimi.

Cibimdəki qızıllar ürəyimə həyəndi,
Şamaxıdan çıxalı qalmamışdım nəələc.
Pula əl çirki desəm, inanmayın, yalandır,
Bəlkə çirkinliklərin baisidir ehtiyac?!
Lüzumsuz qayğılardan yaxşı ki, asudəyəm,
Yorulub yana düşər uzana qalmış bir əl.
Ehtiyac adlı dardan yaxşı ki, asudəyəm,
Vara uymaq çox yaman! Varı olmaq çox gözəl!

Gilan qapılarının həndəvərində,
İzdihamlı şəhərin kənar yerində
Moltanı məhəlləsi tutubdur qərar,
Köçüb bura bir zaman hindu tayfalar.

Onlar vətən bilsə də bizim diyarı,
Ağızdadır, dildədir qədim adları.
Bizimləşib adəti, dili, sözləri,
Yenə qərib görünür gör ki, üzləri...

Bütün adlar itsə də, itməsin bir ad,
Daş dövründə qalsa da, qoy qalsın əcdad.
Sığınmışdır Bakının qoynuna qürbət,
Bir küçə Hindistanı saxlar əmanət.

Sərmayəylə, səbrlə, bəli, bir sabah
Bu məhlədə açıldı bizim xanəgah.
Gördüm əziyyətini Əbdülsəlimin,
Böyük sədaqətini Əbdülsəlimin.

Günlüyü al məxmər, özü ağ ipək
Bir əmmamə qoydum, tacdan gözəldi.
Bərq vurdu çalmaya sancılan lələk,
Lələk düzüm-düzüm inciydi, lə'ldi.

Sayrışdı çiynimdə yarımqol xələt,
Kürəyi enliydi, ətəkləri dar.
Bütün tikmələrə verirdi zinət,
Yurdu təmsil edən zərif naxışlar.

Belimdə qızılı, gümüşü qurşaq,
Qunclu çəkmələrim yumşaq dəridən.
Belə geyinməyə nəydi bu marağ?
Müstəqil xanəgah başçısıyam mən!

Elə yüksəkdi ki, ruhum, xəyalım,
Geyinə bilməzdim babət, miyanə.

Vüqarım, vüs`ətim, bəxtəvər halım
Dedim paltarla da gəlsin bəyanə.

Nəzər saldım xanəgaha gələnlərə mən,
Gözlərimə inanmadım təəccübümdən.
Üç bəzircan bir cərgədə rahat əyləşib,
Sufi qardaş nə tez belə hürüfiləşib?
Bu təşrifdən ehtimal ki, ayırdı qəsdı,
Burda gördüm tanıdığım atəşpərəsti.
Bəs o kimdir? Saç-saqqalı dümağ balıqçı,
Öz sinninə uyuşmayan qıvraq balıqçı.
Bir şəxsə də zənn yetirib xəyala daldım,
Qız qalası söhbətini yadıma saldım.
Abidəni seyr edərkən gördüyüm adam –
Ehkam idi, başdan-başa kiflənmiş ehkam.
Yağ ilə su bir-birinə qarışib nə cür?
Xanəgahda bir kimiya sirri görünür.
Əbdülsəlim pıçıldayır mənə xəlvəti,
Təzə-təzə gələnlərin nədir sənəti:
Xəttat, nəqqaş, misgər, zərgər – neçə sənətkar,
Halal çörək sahibləri, sadə adamlar,
Halallığın bəhrəsidir insan vüqarı,
Xalisliyin möhürüdür əlin qabarı.
Təmizliyin cövhəridir alındakı tər,
Hamımızdan ilahidir zəhmət sevənlər.
Bir adı da hələlxordu Fəzlullahımın,
Günəş taclı o e`tiqad padişahımın.

Camaatın baxışları gəzdi üzümdə,
Baxışların intizarı gəzdi üzümdə.

Bir ildırım sür`ətilə düşündüm bu dəm,
Mən ağzımı açan kimi nə deməliyəm?

– Kimin rəssamlığa çatar cür`əti?
Rənglər dünyasına kimin hökmü var?
Kim tarixlər üçün bu cəmiyyəti
Canlı bir lövhədə daim yaşadar?

Gərək qarışmasın gözlər gözlərə,
Heç kim itirməsin fərdiyyətini.
Rənglər vəhdətində oxusun hərə
Batini, zahiri məziyyətini.

Elə rəsm etsin ki, insan üzünü
Kainatın sirri onda bilinsin.
Otuz iki hərfin mə`na düzümü...
Nə cüz`i qırılsın, nə də silinsin.

Həmin hərfləri oxusun ancaq
Təmizlər təmizi mübarək vücud.
Qəlbi nur çeşməsi, zəkası parlaq
Bir ali idraklı, bir yüksək vücud.

Mən belə düşünüb xəyal edirəm
Xitabım, təklifim ötəri deyil.
Kim çəkər bu rəsmi, sual edirəm,
Əlbət ki, hər şəxsin hünəri deyil.

Cərgədən qəhqəhə qopdu naqəfil,
Kimsə kinayəylə söylədi: – Hünər!
Bu hünər ölümdən qurtaran deyil,
Rəssamı meydana çəksələr əgər...

Qadağan eyləyib rəsmi şəriət,
Müqəddəs simalar niqabda pünhan.
Bacarıq ölüdür! Yoxdursa rüsxət.
Aləm yaradardım rəng ilə çoxdan.

Söylədim: – Dəyişək “rüsxət” kəlməsin,
Bacarıq ölüdür yox isə cür`ət.
İnsanın icadı – şəriət və din
İnsanın özünə etməli xidmət.

Səsimə e`tiraz gəlmədi hələ,
Xanəgah fikrimi eşitdi aram.
İslamın özünə düşməndir belə,
Hürufi şərhincə sapsarı ehkam.

Ehkam – pəhləvanlar salıbdır zəif,
Dəhşətli buxovdur əldə, ayaqda.
Ehkam – beyinlərin qabığına kif,
Açarsız qıfıldır dildə, dodaqda.

Əsirlikdən qaçıb meşədə azan
Baxar dörd tərəfə yol həsrətilə.
Təriqət yarada-yarada insan
Bir gün də qovuşar səadət ilə.

Bir yaqut tapılsa Qaf dağı boyda,
İnsan dırnağının dəyəri olmaz.
İnsan hökm edəcək ulduzda, Ayda...
Bundan ehkamçının xəbəri olmaz.

Ehkam fitvasıdır min qan, min ölüm,
Dairə içində yeknəsəq yeriş...

Ehkam riyasıdır əsarət, zülüm,
Bəyaz yelkənlərə qarqara yürüş.

Bəs ehkamçı kimdir? O da bəşərdir,
Nə divdir, nə cindir, nə də əjdaha.
Doğulub ölməyi lakin hədədir,
Nə gedir, nə qoyur gedək sabaha.

Mə`na kəsb eləməz onun surəti,
Bilməzsən ruhunda bahardı, qışdı.
Dəvəquşlarının olmaz vüs`əti,
Çox da ki, binadan adları quşdu...

Rəsm edin, görünsün xanəgahımız
Böyük səadətə yol axtarantək.
Görünsün mö`təbər yığıncağımız
Qaranlıq cahanda nurlu cahantək.

Nəqş edin çiniyə, həkk edin daşa,
Abidəyə dönsün bircə ovuc gil.
Uyuşsun xalçada naxış-naxışa
Yaşasın bu lövhə nəsilbənəsil.

Gəlin, bu rəsmlə tilsimi qıraq,
Əvvəl özümüzü görək özümüz,
Sonra ürəklərdə xanəgah quraq,
Ellərçin müjdəyə dönsün sözümüz.

Sehrə, ovsunamı çevrildi, nədir
Görkədim, təmkinim, kəlamım mənim?
Sehr də, ovsun da puç əfsanədir
Səninlə nisbətdə, inamım mənim!

Tutdum nəbzləri, xəyala daldım,
Dinlədim həmahəng döyüntüləri.
Fəzlullah atamı yadıma saldım,
Kaş qədəm basaydı indi içəri...

Çayın məcrasını dəyişmək asan,
Çəkərsən dağları irəli, geri.
E`tiqad dəyişə biləndə insan
Tarixə yazılır onun zəfəri...

“Pərdədən mahi tamam oldu əyan,
Qibləvü, Beytül həram oldu əyan.
Sufiyə mey ver ki, cam oldu əyan,
Zahidin sövdası xam oldu əyan.

Məscidü, meyخانə bir oldu bizə,
Div ilə şeytan əsir oldu bizə.
Qəm fərəh, dikən hərİR oldu bizə
Dilbərin eşqi əmir oldu bizə”.

FƏZLULLAHIN QƏTLİ

Xəzər sahillərinə
Gəldi qara bir xəbər,
Küləklər şəhərinə
Gəldi qara bir xəbər.

Bürclərin daş dişləri
Töküldülər elə bil.
Qüllələr, minarələr
Büküldülər elə bil.

Görünür xanəgahda
Rəngi solğun bir çapar,
Əlində göz yaşıyla
Ləkələnmiş namə var.

Mövlanə Məhyəddinin
Tanıyıram xəttini,
Oxuyuram, bilmirəm
Dəhşətimin həddini.

Teymurləngin fərsiz oğlu Miranşah
Fəzlullahı e`dam etdi bir sabah.
Yox, yox, şükür eyləyərdim e`dama,
Fəzlullahı bədnam etdi bir sabah.

Fərsizin ki... fitvası lap zülümdür,
Oxuyuram, ah, bu necə ölümdür:

Dilruba Nəqşicahanda bir Əlincə dağı var,
Zirvəsindən yan keçər şimşək, buludlar dağılar.
Dövrəsində tarimar olmuş sərəsər yağılar,
Zərbələrdən öylə bilmişlər qiyamətdir, nədir?
Torpağında yüksələn rəmzi mətanətdir, nədir?

Səngər oldu ərlərə, on dörd hücum dəf etdi o,
Bir yenilməz ordunun xülyasını məhv etdi o,
Əjdaha yarpaqlarında qəsbkar dəfn etdi o,
Qanlı daşlar min cahangirçin bir ibrətdir, nədir?
Qəhrəmanlarçin nəsildən-nəslə şöhrətdir, nədir?

Fəthsiz tərək eyləməzdi səngəri Teymur Əmir,
Burda yandı, təşnələb döndü geri Teymur Əmir,
Qurban etdi bir daga min ləşkəri Teymur Əmir,
Dağmı bu, ya bir elin şəxsində qüdrətdir, nədir?
Daimi bir qalibiyyət, yoxsa söhbətdir, nədir?

İndi dönmüşdür bu yer Miranşahın meydanına,
Canlı, cansız tabedir Miranşahın fərmanına,
Atılır haqq söyləyən Miranşahın zindanına,
Torpağında azad olmaq bir cinayətdir, nədir?
Zülmkarlıq zalimə irsən əmanətdir, nədir?

Gördü Fəzlullah atam bu zillətin iqbalını,
Qolları zəncirlə bağlanmış elin əhvalını,
Bayraq etdi öz hürufi məzhəbi amalını,
Afərin amala! Üsyandır, təriqətdir, nədir?
Şairi şir eyləyən haqdır, ədalətdir, nədir?

– İnsan – Allahdır! – dedi. – Allaha ağ olmaq –
 günah!
 Gözləri qan, əqli yox bir padişah olmaq –
 günah!
 Zərrəcən haqq ol, keçər. Küllən nahaq olmaq –
 günah!
 Küfrümü, hədyanmı bu, ya bir nəsihətdir, nədir?
 Dövri-Adəmdən qalan müdrək vəsiyyətdir, nədir?

Dörd əlamət, dörd cəhət ülfətdədir insan ilə,
 Kainatın gərdişi vəhdətdədir insan ilə,
 Hər şey, hər şey ölçüdə, qiymətdədir insan ilə,
 Böylə qanundan kənar olmaq qəbahətdir, nədir?
 E`tiqadsız şəhriyar olmaq fəxarətdir, nədir?

Fəzli həqq Miranşaha: – Əhli təriq ol! – söylədi.
 Qail ol Vəhdət vücudə, gəl, şəriq ol! – söylədi.
 Gəl, bəşər övladına sidqən rəfiq ol! – söylədi.
 Vay, bu təklif hökmürənçin bir xəcalətdir, nədir?
 Vay, bu təbliğ tacidarçın bir həqarətdir, nədir?

Bəs Nəimi bilmədi sövdadadır cəllad ilə?
 Bir silahsız, arxasız... qovğadadır cəllad ilə,
 Namünasib, hərəc-mərc dünyadadır cəllad ilə,
 Qana qəltan çöhrəsində qanlı heyrətdir, nədir?
 Bilməm insanlıqımı bu, yainki vəhşətdir, nədir?

Kim cəzanın, söyləyin, görmüş bu cür bir qismini?
 Çaldılar çal daşlara harın qatırlar cismini...
 Eybəcər göstərdilər Nuri təcəlla rəsmini!..
 İncilə, Qur`ana sığmaz bir hekayətdir, nədir?
 Hər nə bildim ərz qıldım, həm kifayətdir, nədir?

Xəbərlər təşbehlidir: xoş xəbər, qara xəbər,
 Eşitdiyim xəbərin rəngi yox, sifəti yox.
 Gözlər donub dayanıb, kağız kimidir üzlər,
 Ağızda tərpənməyə dillərin təqəti yox.

Qorxu, heyrət, təəccüb – üç hörgülü bu kəndir
 Boğazlara sarılır, nəfəsləri daraldır.
 Uzaqda guruldayan müdhiş alovlu təndir
 Xanəgahı yaxından qarsalayır, qaraldır.

Alov tutur libasım başdan-başa elə bil.
 Qəm dəryası nədir ki... fikir ümmanındayam.
 Bu – ömrə adi nöqtə, bu adi əcəl deyil,
 E`tiqad qurbanıdır mənim Fəzlullah atam.

Söndürərmə göz yaşı alovumu, közümü,
 Məlhəm qoymaz ahü-zar sinəmdəki bu dağa.
 Nəm dəsmal arxasında gizlətmədim üzümü,
 Çevirdim bu dəsmalı döyüş rəmzi bayrağa.

Qəzavü qədər adlı əfsanəyə uymadım,
 Nəqşicahan dəhşəti bağlamadı dilimi.
 Şanlı xanəgahımı mən uğursuz saymadım,
 Fikrimin təbliğinə çevirdim bu ölümü.

Sürüdüldü küçə-küçə, meydan-meydan,
 Vətən oğlu, məslək oğlu, qibləgahım,
 Dağı-daşı gilə-gilə yandırdı qan,
 Elin köksü didim-didim, dağım-dağım.

– Ney hanı bəs, çalın, – dedim, – bəzircanlar!
Tez Allaha qovuşdurun bizi bu dəm.
Göy gurlasın, haray salsın dəli rüzgar,
Əyan olsun ilahiyə qanlı matəm.

Allah görsün və göstərsin bu dəhşəti,
Fəzlullahın günahını şərh eyləsin.
Razıdırsa qoy ehkamin fəlakəti
Hamımızı qızıl qana qərq eləsin.

Bu xəbərdən həm narahat, həm rahatam,
Bu faciə kəsə etdi mənzilimi.
“Ehkam, ehkam” söyləyirdim, budur ehkam!
Ney çalınız, yormayıram mən dilimi.

Ney çalınız, tel-tel olsun qoy ürəklər,
Ney çalınız, Xəzər kimi coşsun qəzəb.
Ney çalınız, xəbər tutsun neçə şəhər,
Qoy eşitsin Bakı, Təbriz, Bağdad, Hələb...

Baxdım xanəgaha qəlbimdə tələş,
Mənə sərkərdəsiz qoşun göründü.
Bu dəm oxuyaydım ürəkləri kaş,
Bir anlıq sehrikar olaydım indi.

Bumu aqibəti bu təriqətin?
Nəimidən böyük hürufi hanı?
Kim şahidi olub böylə dəhşətin?
Dolanın cahanı, gəzin cahanı.

Bir para üzlərdə elə bil ki, mən
 Həmin fikirləri oxudum aşkar.
 Bir para gözlərdə elə bil ki, mən
 Gördüm Fəzlullahın canlı əksi var.

Bu ölməz, müqəddəs, işıqlı surət
 Bu dəm hamımıza aydın göründü.
 Ruhumda, qanımda coşdu cəsarət,
 Təlaşlı xanəgah nura büründü.

Bir Əlincə dağı bir qətlə şahid,
 Fəzlullahın qanı bircə qətrə qan.
 Buna sevinməsin fəqihlə zahid,
 Bir gilə, bir zərrə qan nədir ki, nə!
 Heç qan dəryasında qərq olmur cahan.

Bir dağ sinəsinə çəkildi bir dağ,
 Dağlar zirvəsinə bir dağ ucaldı.
 Bir inam, bir amal qartallanaraq
 Səssiz ənginliyi heyrətə saldı.

Bizik qanad çalan, biz – hürufilər,
 Cəmaət qoşulsun vüs`ətimizə.
 Göyə səpilməsə ulduzlar əgər,
 Asiman əl boyda görünər bizə.

Xanəgah deyəndə – dörd divar deyil,
 Qoy kainat olsun xanəgahımız.
 Qoşunlu padşahçın iftixar deyil
 Silahsız ölübsə Fəzlullahımız.

Qönçə açılmasa, gülü gözləmə!
 Bulud boşalmasa, seli gözləmə!

Mizrab toxunmasa, teli gözləmə!
 El oyanar – deyə, eli gözləmə!
 Hədər söz yağdıran dili gözləmə!
 Fələkdən havadar əli gözləmə!
 Gözləmə, gözləmə, bəli gözləmə!

İntizar qoyan da axı özünsən,
 İntizar qalan da axı özünsən,
 Bütün sualların cavabı bizdə,
 Dünyanın büsəti, əzabı bizdə.

– Ey İmadəddin!
 – Şeyx İmadəddin!
 – Fəzli həq misilli!
 – Möhtəşəm Şirvan elli!
 – Şair Nəsimi!

Bu sözlərlə xanəgah mənə xitab eylədi,
 Şərəfə bax, şairi “Şeyx” intixab eylədi,
 Qopdu ehkam qıfılı qanatsa da dilləri,
 Sındı ehkam şüşəsi, doğrasa da əlləri.

Damarlardan qarqara zəhərlənmiş qan axdı,
 Ürəklərə ilk bahar müjdəli tufan axdı.
 Qürur hissiylə baxdım...
 Təlqinin nüfuzundan sarsılan adamlara,
 Aləm hürüfiləşdi xəyalımda bu ara.

Qiymətini dərk edib kəmalə yetdi insan,
 Allahla – öz-özüylə vüsala yetdi insan.

Fəqət bir xanəgah bir cahan deyil,
 Ən qüvvətli uşaq – pəhləvan deyil.
 Dedim: – Ayrılıram Bakıdan bu gün,
 Bu gün tərki edirəm ana Xəzəri.
 Ehkam buzlarını əritmək üçün
 Hələ gəzməliyəm çox şəhərləri.

Siz də – hər biriniz bir xanəgahın
 Bünövrə daşını qoyunuz, – dedim.
 İstər dərviş olun, istərsə kahin,
 Ancaq bir amalı yayınız, – dedim.

Yayılan şəfəqə üfük deyərlər...
 Yığılan şəfəqə qürub şö`ləsi...
 Kiçik dairəyə üzük deyərlər...
 Böyük dairəyə günəş haləsi!

Mənim əynimdəki bu bər, bu bəzək
 Yolların tozuna bulanacaqdır.
 Geyinib keçindim vəcdə gələrək,
 Görünür ötərgi həvəs nahaqdır.

Sinəsindən yellər əsdi göy dənizin,
 Dodaqlarda ney səsləndi həzin-həzin.
 Ayrılıqlar qəlbi etdi şənə-şənə,
 Sübh çağı mən qoşuldum karivanə.
 Taybataydı qədim Gilan qapıları –
 İntəhasız vüsəl-hicran qapıları.
 Nə ağ dəvə... nə qızıl nar... nə təntənə,
 Əbdülsəlim əl eylədi yalnız mənə.

Mən Bakıdan sonsuz vüqar aparırdım,
Qız qalası bəxş etmişdi o vüqarı.
Mən Bakıdan həm e`tibar aparırdım,
İlk xanəgah bəxş etmişdi e`tibarı.
Mən Bakıdan həm duz-çörək aparırdım,
Balıqçılar bəxş etmişdi duz-çörəyi.
Mən Bakıdan coşqun ürək aparırdım,
Ana Xəzər bəxş etmişdi bu ürəyi.
Mən Bakıdan atəş-günəş aparırdım,
Odlu torpaq bəxş etmişdi
Bu günəşi, bu atəşi.

ENİŞLƏR

Son dolayı aşırım...
Axırncı aşırım
Enişə salır məni.
Bağların rayihəsi
Uzaqdan çalır məni.
Ay doğan günəş kimi
Qıpqırmızı görünür.
Ay batan günəş kimi
Qıpqırmızı görünür.
O düşəcək bir azdan,
Düşəcək öz rənginə.
Nəkarəyik uymayaq
Əflakın ahənginə.

Hara baxsan enişdir –
Eniş, eniş və eniş...
Təbriz həndəvərində
Tükəndimi yüksəliş?
Göylər əyilir yerə,
Enir dağ, enir dərə,
Bulud yatır yamaca.
Baxıram bir ağaca:
Əyilir qamət kimi,
Boylanıram hər yana,
Yanır gözümdə heyrət.

Əyilməyi insana
Təlqin edir təbiət?..
Bu – tə`zim əlaməti!
Ana-oğul hörməti!

Təbriz ürfan diyarı,
Təbriz ağ saçlı ana.
Yolları, yolçuları
Baş əyməsinlər ona?!

Dağlar qoynunda Təbriz,
Dağlardan enmək gərək!
Bağlar qoynunda Təbriz,
Bülbülə dönmək gərək.

Fədakar Fəzlullahı
Verdin cahana, Təbriz!
Xaqaninin pənahı
Müqəddəs, ana Təbriz!

Gördüyün də var sənin,
Görəcəyin də hələ...
Dövrəndə dağlar sənin
Çox da verib əl-ələ.

Getdi eniş, gəldi düz,
Ay – səmada dəyirmi.
Meh əsir? Yoxsa Təbriz:
– Xoş gəlmisən! – deyirmi?

Mehəmi döndü bu an
Xaqaninin nəfəsi?

Şamaxıdan, Bakıdan
Gəlib şair nəvəsi.

Çoxdan qəribsəmişdir,
Təbriz – Şirvan uzaqdır.
Çox da vətən genişdir,
Ocaq elə ocaqdır...

Qəribəm, nabələdəm,
Ruhuna əyanmıdır?
Türbəsinə qonur qəm,
Məndən nigaranmıdır?

Dağlar qoynunda nədir?
Süd gölüdür, ya dəniz?
Nağıldır, əfsanədir
Ay işığında Təbriz.

MƏQBƏRƏTÜŞ ŞÜƏRA

I

Xaqaniylə söhbət

Şirvandan ayrılıanda yuxum ərsə çəkildi,
Təbrizlə görüşəndə bir də hərasan oldum.
Gözlərimin ağında al şəfəqlər söküldü,
Səhər intizarıyla sübhə pasiban oldum.

İntizarsız, niyyətsiz açılan səhər nə çox,
Zülmətə də qərq olur, nurda da çimir səma.
Mürgüyə həsrət qalan çimirsiz gözlər nə çox,
Narahat demək olmaz hər yuxusuz adama.

Üfüqdə bayraq oldu səhərin ilk şö`ləsi,
Səhərin təsvirinə ancaq öz rəngi çatar.
Torpağına səcdələr! Qədim Sürxab məhləsi! –
Məqbərətüş şüəra qoynunda tutub qərar.

Daşlar da pas atır dəmirlər kimi,
Külək döyür, yağış yuyur daşları.
Daşlar da acıyır xəmirilər kimi,
Zaman oyum-oyum oyur daşları.

Naxışlar silinir, yazılar solur,
Mamırlar üstündən göyərir mamır.
Oxunmaz, bilinməz, tanınmaz olur
Sonuncu nişan da, ünvan da axır...

Fəqət bu qəbristan şan-şöhrətlidir,
Dahilik tacitək səlamət qalıb.
Qədim sərdabələr əzəmətlidir,
Qüdsi məqbərələr əmanət qalıb.

Səhər şəbnəmləri göz qamaşdırır
Məzar günbəzlərin qövslərində.
Çox inci fikrini bə`zən çaşdırır
Tək inci axtaran qəvvasların da.

Elə bil günəşin zər şüaları
Gözümün nuruna qoşulur bu dəm.
Qoşa axtarıyıq ulu məzarı...
Günəşlə gəzirəm Xaqanini mən...

Daş kimi asılıb havadan sükut,
Kainat rəmzidir bu mavi günbəz.
Şair Şamaxıdan gör necə küsüb,
Qəbrinin üstündə göylər də gülməz...

Bir parça ağ bulud göründü bu an,
Yağdı bəyaz yağış, ötəriydi o,
Mənə elə gəldi: dolan-boşalan
Qoca Xaqaninin gözləriydi o...

Müqəddəs ruhuna mən əyan oldum,
Torpağa dönsə də çırpınır ürək.

Yağdı bəyaz yağış, pərişan oldum,
Mən pərakəndəyəm, Xaqani kövrək.

– Əfzələddin babam! Şairlər şahı!
Bu ad şöhrətin yox, möhnətin oldu.
Şərəfin, şanın da varmış günahı,
Qüdrətin, vüs`ətin – zillətin oldu.

Xaqanlar qəlbini qırdı, incidin,
Xalqdan incimədin, Xəlqani oldun.
Şirvanda zindanlar yordu, incidin,
Cahanda ən böyük Şirvani oldun!

Neçə özgə torpaq, neçə yad dəniz...
Doğma sahillərə qayıtdın yenə.
Beşiyin Şamaxı... məzarın Təbriz,
Bəxtəvər, bəxtəvər, bəxtəvər sənə!

Sən hey tutulduqca lə`lə, gövhərə
Səadət hey səndən dolandı uzaq.
Ucaldı amanın, ahın göylərə,
Bərqin qamaşdırdı gözləri ancaq.

“Bərq!” dedim, bülluru gətirdim yada,
Büllurun dəruni parıltısı var.
Yoxsa ki, tutsalar Günəşə, oda
Özgə şəfəqində şüşə də parlar...

Saraydan zindana atdılar səni,
Di parla, – dedilər, – varsa hünərin.
Zülmətin rənginə qatdılar səni,
Yeddi cilvə vurdu söz incilərin.

Qəlb odu inciylə edilməz qiyas,
Parlayan amalın, ürəyin idi.
Sanki heç yoxunmuş zərərə libas...
Amalın həbsiyyə köynəyin idi.

Rütbələr, pillələr, nüfuz, ehtişam –
Sən də yazmalıydın min mədhnəmə.
Ruhuna and olsun, ey ulu babam!
Padişahı tərif hədərmiş, demə...

Sən asi – günahkar deyildin qəti,
Ülviyyət gəzirkən insanda, ustad!
Elə bilirdin ki, bu ülviyyəti
Tapmışdın xaqanda, sultanda, ustad!

Fikrin zirvələrlə dayandıqca tən,
Sanırdın zirvədir təxti-tac, babam!
Gördülər sığmırsan bu cahana sən,
Dedilər: – Yox sənə ehtiyac, babam!

Yerdən kim götürdü axırda səni?
Saray əyanımı, yoxsa camaat?
Kimlər son mənzilə ötürdü səni?
Adınla fəxr edən bu el, bu elat!

Qəbrin də şöhrətdir ana diyara
Əsrlərdən bəri, illərdən bəri.
Cəvahir düzümlü qızıl taclara
Vətən dəyişmədi tək bu məqbəri.

Qəbristan – asudə, arxayın torpaq,
Hər yerin sakiti, hər şeyin sonu.

Onu da yuxudan eyləyir ancaq
Fikrin, düşüncənin sonsuz axını.

Baxıram gümbəzə, elə bil bu an
Çərxi-fələk kimi o yırğalanır.
Damcılar süzülür bəyaz buluddan,
Mamırlar üstündə daş-qaşlar yanır.

II

Fatimə

Məzarlar, məzarlar, məzarlar...
Qazıblar, qazırlar, qazarlar...
Ölüyçün nədir o? Bir heçə bərabər.
Diriyçin nədir o? Müqəddəs, mö`təbər.

Burdadır Fələki, burdadır Ənvəri,
Ruhutək nur saçır onların məqbəri.

Burda dəfn edilib riyadan xalilər,
Bəşərin adını qaldıran alilər!
Tamamən eləmi? Eləmi görəsən?
İnanım, yoxsa ki, şəkk edim buna mən?

Təvəllüd... tənəzzül... bir də ad görünür,
Nə surət, nə xislət, nə murad görünür.

Torpağın altında qarışır haq-nahaq,
Torpağın üstündə nahaqdan haqq uzaq.

Torpağın üstündə bu şair, o abid.
Torpağın altında nə zamin? Nə şahid?

Məzarlar, məzarlar, məzarlar...
Qazıblar, qazırlar, qazarlar...

Məqbərətüş şüəranın darvazasından
Keçdilər bu an,
Bir gənc oğlan, bir cavan qız, bir qoca qarı,
İrəliyə sövq eylədi oğlan onları.
Özü bir az geri qaldı, durdu kənarda,
Yəqin həyan olasıydı onlara burda.
Qadınların görünmürdü siri-sifəti,
Özlərinə bürümüşdü onlar zülməti.
Qəbristanın səmasında üfük gülümsər,
Qəbristanın təmasında qara kölgələr.
Yaxındakı məqbərəyə onlar yanaşdı,
Hər ikisi üzlərindən rübəndi açdı.
İniltilər eşidildi pıçılıtlartək,
İniltidən şəh qurudu, yandı gül-çiçək.
Nə hönkürtü çəkdi onlar, nə də ki, şivən,
El gözünə tökülən yaş axmaz ürəkdən.
Qəbrüstündə ağlayarlar, etmədim heyrət,
Kimi yaxıb-yandırmayıb əbədi həsrət?!
Qəbrüstündə göz yaşından nəm çəkib hava,
Təzə deyil bu gördüyüm iki binəva,
Ağladıqca qarı olur bir az da yumaq...
Göz yaşları təzə-təzə qırışlar açır.
Ağladıqca qız çevrilib olur çilçıraq,
Göz yaşları çöhrəsinə incilər saçır.

Birdən qalxıb çəkildilər onlar kənara,
Dövrə vurub yanaşdılar başqa məzara.
Çox qəbirdən dəbdəbəli, möhtəşəmdi o,
Məqbərətüş şüərada bir aləmdi o.

Lə'nət yağdı qəbrin üstə gördüm bu ara,
 Lə'nət döndü göydən yağan müdhiş daşlara.
 Odlu "daşlar", iti "daşlar" günbəzi deşdi,
 Təaccübdən donub qaldım: bəs bu nə işdi?
 Qadınların görünürdü üzləri aşkar,
 Üzlərindən qaldırmışdı rübəndi onlar.
 Üzdə-gözdə göz yaşından yoxdur əlamət,
 Üzdə-gözdə şimşək çaxır, yanırıd hiddət.
 İki zənən qoparırdı dəhşətli tufan,
 Görməmişdim qəbrə lə'nət, ölüyə üsyan!
 Qarı bəyaz saçlarından qar ələyirdi,
 Qızın qara tellərindən yağırdı zülmət.
 Əzəmətli məqbərəni silkələyirdi
 Tələtümə, zəlzələyə çevrilən nifrət.
 İxtiyarsız yaxınlaşdım onlara tərəf,
 İstədim ki, bir soruşum, görüm nədir bu.
 Dedim birdən qəzəbliyə olaram hədəf,
 Marağımı öldürmədi fəqət bu duyğu.
 – Anam, bacım, salam olsun! – dedim astadan,
 Gəldi bu dəm həndəvərdə dayanan oğlan.
 Oğlan aldı salamımı, susdu qadınlar,
 Sual etdim: – Kiminkidir, deyin, bu məzar?
 Neçin bura od tökülür nəfəsinizdən?
 Belə yerdə göz yaşına öyrənmişəm mən.
 Kim ölünü qəbr evində etsə narahat –
 Adətimiz ziddinədir böylə hərəkət.

Son mənzilin yaraşığı nalədir, ahdır,
 Anam, bacım, tutduğunuz böyük günahdır.
 Müqəddəsdir insan ruhu, insan türbəsi,
 Eşidiniz, səsimdədir Allahın səsi!

Qız bənd imiş elə bil ki, son sözlərimə,
 Bir qırpımda o mənimlə durdu üzbaşım,
 Baxdı dərin bir zənn ilə o, gözlərimə,
 Mən də baxdım, tanış gəlir. Kim olsun bu qız?

Təkrar etdi: – Səsimdədir Allahın səsi!
 İstehzamı, ehtiramı, nəydi bu təkrar?
 Fəqət necə doğma idi onun nəfəsi!
 Dedi: – Məni ağlar qoydu bu şanlı şüar...
 Kimi isə xatırladır, xatırladırdı...
 Qızın səsi, qızın nitqi, qızın surəti.
 Kimi isə xatırladır, xatırladırdı
 İllah da ki, qaşı, gözü, qəddi-qaməti.
 – Kimdir, – dedim, – nifrirlərlə qəhr etdiyiniz?
 Bura adi qəbristanmı? Gör haradı bu?
 Kimdir, – dedim, – lə`nətlərə qarq etdiyiniz?
 Unutmayın, Məqbərətüş şüəradı bu!
 Sakit olun, sakit olun, səbrli olun!
 Daşların da qulağı var... tədbirli olun.
 Cavab aldım: – Qorxutmayırsan məni təhlükə!
 Daşlar nədir? Külli-ələm kəsilsin qulaq.
 Məqbərətüş şüəraya ləkədir, ləkə
 Torpağında div gömülən bu məzar ancaq.
 “Div” kəlməsi diksindirdi məni elə bil,
 Bu – hökmdür, qənaətdir hürufilərdə:
 Bir evdarın aciz-aciz qarğıışı deyil,
 Bu – rəmzdür, əlamətdir hürufilərdə.

Sanki şəhid Fəzlullahı eşitdim bu an,
 Sinəm yandı, şe`r qopdu dodaqlarımdan:
 “Məgər həqdən ziyan gördün ki, batil qövlə yapışdın,
 Çevirdin yüzünü həqdən, sakın kim, həqq deyil batil.

Məsihi zaticən, billah, nədən div olmaq istərsən,
Məgər cinundurur əslin, deyilsən rəhmətə qabil?"

Qız sözünə davam etdi, gözümdə gözü:
– Bu məş`um ruh qabil deyil rəhmətə, bəli!
Tək məni yox, ahar etdi bütün Təbrizi
Nəqşicahan vadisində onun əməli.

Adı Haris, özü iblis, əhli cəhənnəm,
Gör burda kim basdırılıb, dağılsın aləm.
Görürəm ki, sən qəribsən, uğurlu səyyah,
Ona lə`nət yağdırmağım deyildir günah.
O atamın qatilidir – bəşər cəlladı!
Şairlə bir basdırarlar məgər cəlladı?
Alilərlə, igidlərlə, təmizlərlə,
Xariqəsi böyüklərlə, xatirəsi əzizlərlə
Yan-yanaşı qoyularmı div Əhrimən?
Səyyah qardaş, necə çəkim bu dərdi mən?

Sağlığında alçaqlığı aşikar olan
Lap Kəbeyi-Beytullahda gömülsə əgər,
Onu ülvi etməyəcək müqəddəs məkan,
Bərbəzəklər, dəbdəbələr hədərdir, hədər.

Xəbər aldım: – Kimdir atan, etsənə agah?
Öz fikrinə, xəyalına məni yaxın bil.
Qız qəhərli pıçıltıyla dedi: – Fəzlullah! –
Qulağıma inanmadım, sarsıldım qəfil.

– Fəzlullah mənim də atamdır, – dedim, –
Mə`nəvi bir atam, yüksək bir atam.

Bizi birləşdirən inamdır, – dedim, –
Dünyəvi bir inam, yüksək bir inam.

Adımı adına yaraşdırdı o,
Nəimi özüydü, Nəsimi mənəm.
Mənim taleyimə yaraşıqdır o,
Onun əbədiyyət nəsibi mənəm.

Bilirdim Təbrizdə yadigarı var,
Bacım, bilmirdim ki, o sənsən fəqət,
Bizi dilləndirdi dilsiz məzarlar,
Bizi görüşdüdü göz yaşı, həsrət.

Dedim: – Adın nədir?
– Fatimə! – dedi.
– Bu oğlan nəyindir? – soruşdum ərklə.
Utandı:
– Qismətdir bəxtimə, – dedi.
– Bəs bu qarı kimdir?
Dedi: – Qonşumuz...
Bərabər gəlirik qəbristana biz
Onunla hər gün
Yaxındır, doğmadır o mənim üçün.

Əvvəlcə önündə diz çökdüyümüz,
Dəcləcən, Fərətcan yaş tökdüyümüz,
Bu müqəddəs məzar, bu qüdsi məzar
Mənim babamındır, mənim babamın –
Onu zəhərlədi saraydakılar...
Münəccimbaşıydı o kamil insan,
Ulduztək seçərdi haqqı nahaqdan.

Onu susdurdular ehmalca, xəlvət,
 Sonra ölüsünə etdilər hörmət...
 Burda dəfn olundu bir ehtişamla,
 Saray yas saxladı bir "ehtiramla".

Dünya necə durur təzad içində,
 Məkrlə məhəbbət qoşalaşındır.
 Mən dura bilmirəm fəryad içində,
 Hövsələm tükənib, səbrim daşıbdır.

Gəl, uzaq yolların yolçusu, gedək,
 Atamın əksini gördüm gözündə.
 Hələlik bu yeri daha tərk edək,
 Onsuz da onunuq dünya üzündə.

Şeypur sədaları gəlir bu zaman,
 Uzaq bir meydanda car çəkilir, car.
 Sədalar altında oxunur fərman...
 Yatıb Məqbərətüş şüəra lal-kar...

Sordum Fatimədən: – Bu nə əlamət?
 Də`vətmi, təltifmi, e`dammı, ya nə?
 Dedi ki: – Qardaşım, bilərsən, əlbət,
 Evdə nəql edərəm hər şeyi sənə.

Sözlər çilik-çilik, səs qırıq-qırıq,
 Saxsı qəlpələri yağır elə bil.
 Tağlı darvazadan birgə çıxırıq,
 Uzaq bir meydanda döyülür təbil.

QARDAŞ

Acıçay Təbrizi bölür tən yarı,
Yaraşığı da verir, qəm də bəxş edir.
Dünyada hər cürə ayrılıqları
Gözlər ürəklərə məhzun nəqş edir...

Acıçay şəhərin belində kəmər,
Kəmərdən ziyadə hicran qılıncı...
Quzular üzbəüz dayanıb mələr,
Sudan atılmağa həsrət qalınca.

Çayın kənarında böyük bir meydan,
Adlanır meydani-Sahibəzzaman.
Burdadır mənzili Fatiməgilin,
Qız, – buyurun, – deyir, – buyurun, gəlin.

Gözlərim arayır doğma bir izi,
Burda Fəzlullahdan nişan gəzirəm.
Duyur bu halımı hürufi qızı –
Elə bil dardayam, aman gəzirəm.

Deyir: – İmadəddin, qardaşım mənim,
Bu evdə atamdan görməzsən əsər.
Yenə rəvan oldu göz yaşım mənim...
...O, qətl ediləndən düşdük dərbədə.

Mənzildən-mənzilə köç eylədik biz,
Köçəriyə döndük kənddə, şəhərdə.
Olanı-qalanı puç eylədik biz,
İzləndik, üzüldük səksəkələrdə.

Qansız Miranşahın qanlı fərmanı
Harisin əliylə olundu icra.
Bu zillət ağlatdı Nəqşicahanı,
Ağlar əks-səda yetişdi bura.

Harisə gərəkmiş sanki bu ölüm,
Cəllad doğru oldu, hökmdar yalan!
Bu amansız cəza, amansız zülüm
Müdhiş tamaşaya çevrildi, aman.

Kəmfürsət əlinə düşəndə fürsət,
Sərin meh istəsən, qış gətirər o.
Birinin börkünə etsən işarət,
Börk ilə bərabər baş gətirər o.

Haris Əlincədən qayıtdı geri,
Hələ üzündəydi atamın qanı.
Təbrizin hürufi fədailəri
Dözmədi, xəlvəti öldürdü onu.

Mahalda zəlzələ qopdu elə bil,
Miranşah sarayı çaxnaşdı tamam.
O gün çəkildi car, döyüldü təbil,
Eşitdin – indi də olmayır aram.

O gün çağırıldı Qazi Nurullah,
Ehkam mübəlligi, şəriətmədar.

Hiddətlə hökm etdi ona Miranşah,
Hökm etdi: – Qatili özün gəz, axtar!

Şah dedi: – Harisə qaldırılan əl
Allahın, Qur`anın durub qəsdinə.
Biləkdən kəsilsin bu əl, əlbəəl...
Axtar, hər ixtiyar verilir sənə.

İzlərə düşdülər, iz axtardılar,
Hövsələ tükəndi, gözlər yoruldu.
Bircə ehtiyatsız söz axtardılar,
Caus şübhəsindən üzlər yoruldu.

Fatimə oğlanın baxdı üzünə,
Susdu, ara verdi bu dəm sözünə.
Xəfifcə qızardı, hiss elədim mən,
Sonra asta-asta dedi qürurla:

– Biri də Caviddir hürüfilərdən,
Atamdan dərs alıb Cavid bir zaman.
Müqəddəs sanıbdır təriqətini,
Həm də papaqçılıq öyrənib ondan,
Sevib ustadının bu sənətini.

Börkcülük – əlamət olub həmişə.
Hürufi rəmzidir bu adi peşə.
Bəlkə də ucalıq sayılır papaq,
Vüs`ət özündədir insanın ancaq,
Ey əziz atamın oğlu Nəsimi!
Kəlamı üsyanla dolu Nəsimi!

Cismani oğulluq doğurmaz heyrət,
Mə`nəvi oğulluq mö`cüzdür, inan!

Adicə övladı verər təbiət,
Mə`nəvi övladı kəşf edər insan.

Doğmaca qardaşım olsaydı əgər
Bütün yer üzündə, bütün ərənlər,
Atamın əqidə yadigarı, sən –
Doğma görünərdin bu kişilərdən.

Qardaşım, Cavidə mən nişanlıyam,
Toy matəm qoynuna sığınar necə?
Qara duvaqdayam, ah-fəğanlıyam
Atamın ruhunu güldürməyincə.

Ümid günəşindən süzür bir şüa,
Yanır üzüyümün qaşında, qardaş!
Əlacsız, köməksiz deyilik daha
Sən zühur edəli qarşımda, qardaş!

Fatimə qucaqladı Cavidlə məni,
Saldı boynumuza qollarını, ah!
Xəyal eylədim ki, həmin səhnəni
Uzaq Əlincədən gördü Fəzlullah.

Acıçay yaxında səslənir həzin,
Pünhani bir yuxu gətirir səsi.
Yorğunam, qaçıbdır bətim-bənizim.
Açılır şə`nimə axşam süfrəsi.

PAPAQÇILAR – FƏDAİLƏR

Örtülü Təbriz bazarı,
Başqa qiyamətədi deyim.
Axsamacan gəz bazarı,
Bəlkə kifayətədi deyim.

Təfərrüata yox lüzum,
Təsvir ilə bitən deyil.
Dolansa da altı yüz il;
Xəyalımdan itən deyil.

Mühitdir, aynadır bazar,
Məzəndədir güzərana.
Zamanın orda nəbzi var,
Orda gəlir həyat cana.

Başımdadır hay-harayı,
Gözümdədir kəsbi-karı,
Matahının yoxdu sayı,
Örtülü Təbriz bazarı!

Şəhər içində bir şəhər,
Valehəm ehtişamına.
Cavid ilə səhər-səhər
Qarışdım izdihamına.

Papaqçı dükanları bir cürədir elə bil,
 Bir-birinə bənzəyir ustaların da üzü.
 Bu eynilik, oxşayış deyəsən hədəf deyil,
 Gərəkdir – göz aldadıb itirmək üçün izi.

Zəhmətdə aşikardır surətimiz həmişə,
 Zərgər zərgərə oxşar, dəmirçi dəmirçiyə.
 Görkəm – uyar sənətin bəxş etdiyi vərdişə,
 Dünyasında bənzəməz gəmiçi kömürçüyə...

Dayandıq bir dükanın astanasında bu an,
 Qayçı yumdu ağzını... İynə sallandı sapdan...
 Qələblərdə tarıma çəkilməmişdi papaqlar,
 Bahalı taqiyələr, kasıbyana külahlər.

Gör necə şux görünür taxta qələbdə papaq,
 Başımız papaq üçün qəlib olmasın ancaq!
 Sifətimdə gəzincə şübhə dolu nəzərlər
 “Fəzlullahın qətli”ni Cavid söylədi əzbər:

– Kim cəzanın söyləyin, görmüş bu cür bir
 qismini,
 Çaldılar çal daşlara harın qatırlar cismini,
 Eybəcər göstərdilər Nuri-təcəlla rəsmini...

Yatmışdılar, yuxudan ayıldılar elə bil,
 Bir az əvvəlki adam deyildilər elə bil.
 Adını dedi usta:
 – Əminəddin!
 Mən də dilləndim asta:
 – İmadəddin!

– Dayan, tanıdım, – dedi. – Sən şair Nəsimisən!
İlk andın, son mərsiyən çoxdan yetişib bizə.
Belə xəyal edirəm, sən ölməz Nəimisən,
Tilsimli səyahətdən qayıtmısan Təbrizə.

Nəiminin qətliylə ağlasın gözlərimiz,
Nəsiminin vəsliylə çağlasın gözlərimiz.
Ağlasın çeşmə kimi, çağlasın şələlətək,
Diksindirsin göyləri Ənəllah adlı şimşək.

Əminəddin sözünü bu yerdə qoydu yarı,
Yanında əyləşməyə kətil göstərdi mənə.
Əmr etdi çağırınsınlar filan papaqçıları...
Ehtiyatlı olmağı tapşırırdı dönə-dönə...

Hələ xeyli qalsa da əslində günortaya
O, Cavidə söylədi: – Bir sahmanlı süfrə sər.
Şərbət gəlsin ortaya, xörək gəlsin ortaya,
Uzaqbaşı “Ustalar nə tez acıb” desinlər.

Yemək bəhanə olsun, danışaq aram-aram,
Qazi şəriətmədar hər an izləyir bizi.
Səndən də kim soruşsa de ki, gəlmə ustayam,
Loğman məsləhət görüb səhhətimə Təbrizi...”

Gəldilər birər-birər
Papaqçı hürüfilər, fədayi hürüfilər.
Sadə, vüqarlı, mətin,
Adbaad salamladı onları Əminəddin.
Əhməd,
Əhəd,
Qadir,
Nadir,

Rüknəddin,
Tacəddin.

Ata-baba adları – adlar, adicə adlar,
Ada heyrət etmirəm, hər kəsin bir adı var.
Ulduzun ən nurlusu əritməz dumanları,
Zülmətyaran sayıram mən həmin insanları.

Ən böyük hürufi də bəlkə onlardır əslən,
Qopsa da, qopmasa da “Ənəlhəq” dillərindən,
Fəzlullah öldürüldü, söz qoşdum bəlasına,
Fəqət onlar yetirdi cəlladı cəzasına.

Alilərlə qoyuldu hürufiliyin daşı,
Fəqət adilər oldu həmin daşın nəqqaşı.
Ali ilk addım atdı, adi yürüşə çıxdı,
Ali irəli getdi, adi döyüşə çıxdı.

Ali ocaq qaladı, adi güntək ucaldı,
Ali toxum gətirdi, adi bağ-bağça saldı.
Həm alidir, həm adi təbiətdəki qüdrət,
Aliliklə adilik zərrəbəzərrə vəhdət...

Əminəddin məclisi arəstə gördü tamam,
Gördü üzümdə gəzir sual dolu nəzərlər.
İşarə etdi mənə, şe`rimdən dedi aram,
Hamı bu sətirləri təkrar eylədi əzbər.

Gördü Fəzlullah atam bu zillətin iqbalını,
Qolları zəncirlə bağlanmış elin əhvalını,
Bayraq etdi öz hürufi məzhəbi-amalını.

Əminəddin – Təbrizin hürufi bayraqdarı,
E`tiqad sahibləri ətrafına yığılır.
Fəzlullah itkisinin bütün dərdi-qübarı
Təlqiniylə azalır, nəfəsiylə dağılır.

Bəli, tanıtdırdı o məni müxtəsər, aydın –
Onlar mənəm, mən onlar – gəlməmişdim ki, Aydan.
Ulduzlar cilvələndi kirpiklərimdə mənim,
Bəhanə olsa belə əl apardıq nahara,
Bir süfrənin başında çörək kəsdi vətənim.

Çörək cana nuş olarmı
Yüklənəndə fikir, xəyal?
Ürək, könül xoş olarmı
Qaynayanda gözdə məlal?

Məlal deyil bu qaynayan,
İnsanların qəzəbidir.
Müstəbiddən cana doyan
Vicdanların əzabıdır.

Hər gün Qazi Nurullahın
Cinayəti aşır həddin.
– Sağ əlidir Miranşahın –
Ərz edir ki, Əminəddin.

Məhəllələr ələk-vələk.
Axtarılır şübhəlilər.
Çox müsibət törədəcək
Diri qalsa Qazi əgər.
Gözlərimiz baxa-baxa
Təbriz dönüb məhbəs olur.

Azad ruhlu Ənəllaha –
Yer də, göy də qəfəs olur.

Sel önündə qaya dözər,
Sal dayanaq, sal duraq biz.
İtirməyək vaxtı hədə,ər,
Nurullahı öldürək biz.

Mirañşahın səltənəti
Titrəsin qoy, laxlasın qoy.
Mö`cüzətək bu cür`əti
O yadında saxlasın qoy.

Qərarını sübut etdi Əminəddin,
Baxışlarda razılıqdan gəzdi əlamət.
Nəfəs dərdi, sükut etdi Əminəddin,
Hamı ona şəriək çıxdı. Tək mən... mən fəqət...

– İmadəddin, nə deyirsən? – sordu xəlifə –
Fikrin nədir, rə`yin nədir böylə təklifə?
Bir nəqşə cız, məsləhət ver, ey ali qonaq,
Cəhənnəmə vasil olsun şəriətmədar.
Sənə qonaq söyləməkdə səhv etdim ancaq,
Ey bizim başbilənimiz, külli ixtiyar.

Qəzəb odu hövsələsiz gözlərdə yandı,
Kasa nədir? Aşdı-daşdı səbrin dəryası.
Fikrə getdim, onlar bunu razılıq sandı,
Diksindilər, dedim: – Qətlin yoxdur mə`nası.
“Fitnələr yağdırsa da dünyada divlər pəncəsi,
Nuh ilə bir yerdəsən qopduqda tufan, qəm yemə”.

Qılınc doğrar damarları rizə-rizə,
 Sinələrdə al çeşmələr açar nizə,
 Dincələrik, billah, öylə gələr bizə,
 İntiqamla yanğımıza çiləndi su,
 Guya böyük, yazılmalı hünərdir bu.

Məhv edirik, bədən olur torpaqla tən,
 Düşünmürük, daşınmırıq fəqət nədən?
 Ancaq, ancaq bir qəlibdir quru bədən,
 Qəlibdəki qara divi meydana çək,
 Qüdrətini bu döyüşdə göstər görək!

Sümükləri toppuz edər para-para,
 Bir qulac ip bir nəhəngi çəkər dara.
 Xəncər-bıçaq yara üstədən vurur yara,
 Qəhqəh çəkər daxildəki iblis yenə,
 Naqis gələn varıb gedər naqis yenə.

Cana gəlsə min il əvvəl ölən cəllad,
 Cana gəlsə Nəmrud, Harun, Fir`on, Zöhhak,
 Nə şəxsiyyət dəyişəcək, nə e`tiqad,
 Çünki sağdır qəlbindəki fitnəylə şər,
 Bədənmidir rəzalətə bais məgər?

Qazini yox, Qazidəki nəfsi öldür,
 Şəri öldür, bədi öldür, nəhsi öldür,
 Məkri öldür, pisi öldür, pəsi öldür,
 Canı candan cüda edər cəllad ancaq,
 Canı məgər biz vermişik, biz də alağ?
 Əvvəl-əvvəl namə yazaq Nurullaha,
 Deyək: Qazi, yetər batdın min günaha.
 Səbr ümmanı coşur daha, daşır daha,

Xəbərdir ol, sümükdədir bu gün bıçaq,
Cəllad deyil hürufilər, sevin ancaq.

Dayandıqca məzlumların qəsdinə sən,
Qol qoyduqca günahsızlar qətlinə sən,
Ox sancırsan ilahinin qəlbinə sən,
Biz insanıq, biz aliyik, biz bəşərik,
İlahi küll, ilahi də zərrələrək.

Qur`ana bax, hər kəlamı ədalətdir,
Hər ayəsi insanlara məhəbbətdir,
Qur`an deyir zalım olmaq cinayətdir.
Tapdayırsan Şəriətin məramını?
Saymayırsan bəs Allahın kəlamını?

Din düşməni hürufimi, sənmi, Qazi?
Mərtəbənə mə`rifətin tənmi, Qazi?
Bax, Məhəmməd hümmətinə, şənmi, Qazi?
Nurullahsan – ilahinin nuru, yə`ni...
Qara vücud! Al boyamaz adın səni.

Öz əlinlə qəlbindəki ilanı boğ!
Fitnəni boğ, fəsadı boğ, rıyanı boğ!
İnsanları qanda boğan vicdanı boğ!
Bacarmasan öyrədərək şərhini biz...
Çarə nədir, tükənsə də sözlərimiz.

Bu şəkildə namə yazaq Qazi həzrətə,
Ağlınıza sığırımı yox, mənim bu fikrim?
Bir nəfər yox, bir səltənət gəlsin dəhşətə,
Yoxsa nədir bir xəlvəti sui-qəsd, ölüm?

Gizli qətlın ayrı cürə çıxar sorağı:
Guya “kişi öldürülüb qarətdən ötrü.
Nə çox böyük şəhərlərdə həramı, yağı...
Qan tökülüb vardan ötrü, dövlətdən ötrü...”

Nəyə lazım oxu atıb yayı gizlətmək,
Niyyətimiz, məramımız yerinə yetsin.
Çaxsın Qazi Nurullahın gözündə şimşək,
Vahiməylə, başılovlu xəbərə getsin.

Çay soyuyub, qaralıb,
Xörək yarımçıq qalıb,
Məclis sükuta dalıb.
Pozulmayıb süfrənin
Səliqəsi, sahmanı.
Bu sükut xatırladır
Tufandan bir az əvvəl
Səs-səmirsiz ümmanı.

Əminəddin baxışları oxudu ani,
Narazılıq olan yerdə olmaz e`tibar.
– Nəsimiylə həmfikirik, – söylədi hamı,
Ənəlhəqqə inam kimi qətidir qərar.

Vəhdət-vücut cövhəriylə mətindir ürək,
Söz bütövdür, bütövdürsə kainat necə.
Bu qərarı təntənəylə icra edəcək
İki cəsür taqiyəduz³ elə bu gecə.

³ Taqiyəduz - papaqçı

XƏNCƏR VƏ MƏKTUB

(Müəllifdən)

Gecə dərin, yuxu dərin,
 Təbriz yatır şirin-şirin.
 Yuxu məlhəm, yuxu dərman...
 Ağrılardan, acılardan
 Adam bir az azad olur.
 Oyaqlıqda bir gülməyən
 Rö`yalarda min şad olur.
 Ac toyuqlar yuxusunda
 Darı görür.
 Leyli-Məcnun misallılar
 Yuxusunda yarı görür.
 Çərçi dönüb tacir olub,
 Rəvac gəlib sövdasına,
 Münəccimin axtardığı
 Ulduz qonub rö`yasına...
 Ömrü boyu basılmaqdan
 Bədnam olan,
 Kürəyində xalça-palaz
 Naxış salan pəzəvənglər –
 Rö`yalarda müzəffərdir...
 Alqışlara qərq edilən
 Bəxtəvərdir.
 Sonsuz gəlin ümidini
 Aya bağlar, ilə bağlar...

Sonsuzların qucağında
Rö`yalarda körpə ağlar...
Qaranlığa bürünərək
Yatır Təbriz.
Rö`yalarda –
Əl çatmayan muradına
Çatır Təbriz...
Göyün üzü
Düyünlənmiş qaşqabaqdır.
Gecə dərin, yuxu şirin,
Dan yerinə çox uzaqdır.

Dəbdəbəli barigahda
Yatır Qazi Nurullah da.
Həndəvərdə keşikçi var,
Himə bənddir qurdbasanlar.

Qazi yuxu görür... Görür ki, nagh
Camaat axışır böyük meydana.
Hamıdan qabaqda gəlir Miranşah,
Ancaq heç oxşamır hökmüfərmana.

Yox, yox, bənzəməyir şah – Miranşaha,
Kim əyilən görüb sərv ağacını?
Hədiyyə gətirir o, Nurullaha,
Qolları üstündə təxti-tacını...

Dolaşır Qazinin dili-dodağı,
Miranşah yalvarır:
– Götür səltənəti, ey Ali əba!

Dolaşır Qazinin əli-ayağı,
 Miranşah yalvarır:
 – Biganə kəsilmə sən bu xitaba!
 Gözə görünməyən hörümçək toru,
 Sənin tədbirinlə oldu aşikar.
 Burda işləməzdi qılıncın zoru,
 Zəkalar zəkası şəriətmədar!

Qazi yuxu görür... Görür ki, meydan
 Tutmur zəncirlənmiş hürufiləri.
 Yaralı Fəzlullah üz-gözündə qan
 Ayrılıb dəstədən çıxır irəli.

Burdadır Haris də – zəhmli cəllad,
 Baxır Fəzlullaha vəhşət içində.
 Zəncir cingiltisi qoparır fəryad,
 Qazi yuxu görür dəhşət içində.

Qazi yuxu görür... qatma-qarışıq:
 Boynunu vurdurur onun Miranşah,
 Təpiklər altına atılır başı,
 Meydan uğuldayır, meydan səslənir:
 “Demə hürufiymiş Qazi Nurullah”.

Gecənin yapıncısı
 Qətran kimi qaradır,
 Qurğuşun kimi ağır.
 Gecənin gözlərindən
 E`tibarsızlıq yağır...
 Gecə səni azdırır.

Gündüz bələdlədiyini
 Yolu, izi pozdurur.
 Nəfəsini gizlədib
 Pusquda durar gecə,
 Qapqara saplarıyla
 Sənə tor qurar gecə.
 Gecənin qəlbi qara,
 Uçurumdur qucağı.
 Yatırdır... yatmır fəqət,
 Eşidir ən yaxını,
 Eşidir ən uzağı.
 Səhər şəfəqli gözlər
 Bə`zən gecəyə möhtac.
 Gecə, gecə, ay gecə!
 Gəl, bu gün olma namərd,
 Mərdi qoyma naəlac!

Ürəyinə yaxın qoymur qorxunu, xofı
 Fədailər Nadir, Qadir – iki hürufi...
 Pələng gözü ehtirasla yansa nə qədər,
 Pələng özü ehtiyatla dolanar, gəzər.
 Gizlər ayaq səslərini, nəfəsini o,
 Məqamında yubandırılmaz həmləsini o.
 Nadir, Qadir İsa-Musa quşları sayaq
 Bir-birini pıçılıyla səslər arabir,
 O qardaşlar bir-birindən əbədi uzaq,
 Bu qardaşlar bir-biriylə yanbayan gedir.

Cəsarət çox, ümid az,
 Qəlbdə məslək duyğusu.

Geri dönmək yaramaz,
 Öndə ölüm qorxusu.
 Gecədən imdad dilər
 Hürufi fədailər.
 Pəhlivani cüssələr
 Qaranlıqda əriyir,
 Qurd ürəyi yeyənlər
 Barigaha yeriyir.

Əcaib bir sovqat gedir cənab Qaziyə,
 Həm ölüm, həm nicat gedir cənab Qaziyə,
 İbrətamiz eyham gedir cənab Qaziyə,
 Xəncər gedir, kəlam gedir cənab Qaziyə.

Rö`yanın dəhşətindən xilas olmağa nə var,
 Aç gözünü – o saat yoxa çıxsın yuxular.
 Yoxa çıxsın üstünə yeriyən qaragüruh,
 Qeyb olsun cin-şəyatin, ağ kəfəndə qara ruh.
 Yox olsun diri-diri səni yerə basdıran,
 Uçurumun qaşında ipək sapdan asdıran...
 Günün günorta çağı ürryanlığın yox olsun,
 Bədxah əməllərindən peşmanlığın yox olsun.
 Boynuna ilmə salan əllər qeybə çəkilsin,
 Ürəyinə tuşlanan xəncər qeybə çəkilsin.
 Açır gözlərini Qazi Nurullah,
 Şişman vücudunda sel-su olub tər.
 Açır gözlərini, nə görür eyvah!
 Palıd döşəməyə saplanıb xəncər.
 Saplanıb, hələ də titrəyir aşkar,

Yuxuyla həqiqət arasındadır
 Gözləri bərəlmiş şəriətmədar.
 Dəhşətlə sıçrayır Qazi yerindən,
 Sübhün şəfəqləri axır içəri,
 Şəfəqlər bülövə çəkir xəncəri.

Qazi nə uşaqdır, nə də ki, təlxək,
 Qaynayıb bişibdir qırx qazanda o.
 Mətindir, möhkəmdir, köksündə ürək,
 İtirmir özünü heç bir an da o.

Nə bir haray-həşir, nə çığır-bağır,
 Həm dəhşət lal olub, həm də ki, qorxu.
 Xəncərin dəstəsi bütöv ağarır,
 Dəstəyə sarınmış bir kağızdı bu.

Qazi döşəmədən çəkir xəncəri,
 Sanki ürəyindən dartıb çıxarır.
 Məktubu oxumur... yeyir gözləri...
 Onu fikir alır, xəyal aparır.

Yapışib, ilişib xəncərə saplar –
 Sumağı xalçanın əlvan sapları.
 Oxuyur məktubu şəriətmədar,
 Doğranan sarmıdır, yoxsa damarı?

Sui-qəsd növbənöv, cəza min şəkil,
 Çoxuna baisdi, şahiddi Qazi.
 Ancaq ki, ölümsüz, qansız bir qətl
 Birinci dəfəydi görürdü gözü.

Barigah oyanıb, qalxıb ayağa,
 Səhərdir... qaynayır həyat şəhərdə.

Fəqət əndərunə⁴ yaxınlaşmağa
Cəsarət etməyir bircə nəfər də.

Qazi düşüncələr içində dalğın,
Neynəsin – bu sirri açsın, açmasın?
Namə`lum xəncərə toxunur hülqum,
Darüləmarəyə qaçsın, qaçmasın?

Əmr edib Miranşah, qibleyi-aləm:
“Tarimar olmalı bədnam təriqət!”
Yoxsa hürufiyələ nə işim-peşəm?
Mənimki Qur`andır, bir də şəriət.

Fəzlullah şəklində görünür gözə:
Az qala əlif də, az qala bey də.
Baxıram Günəşə, Aya, ulduza,
Hürufiləşibdir bu yer, bu göy də.

Qanlı qətlə dönüb xırdaca şübhəm,
Bircə işarəmlə zindanlar daşıb.
Şahın qəzəbindən əsmişəm mübhəm,
İzlərə düşmüşəm, izlər dolaşıb...

Vicdanım hər şeyə tapar bəraət,
Nahaq sürgünlərə yoxdur cavabım.
Elə bağlansın ki, üzümə cənnət...
Yumaz bu günahı min-min savabım.

Yumaz günahımı, günahım mənim
Əsil hürufini görməməyimdir.

⁴ Yataq otağı

Yetsin imdadıma Allahım mənim,
Günahım minnətlə ölməməyimdir.

Olmaya Fəzlullah dirilibdi, nə?
Onun ruhundadır namə sözbəsöz.
Öldürrük! Öldürrük! Öldürrük yenə!
Qanıyla pozarıq yazdığını biz.

Bir əlində xəncər, birində namə,
Qazi ev-ev gəzir Təbrizi fikrən.
Can atır amansız bir intiqamə,
Üzündə peşmanlıq görməyirəm mən.

Görə də bilmərəm, bəli, bəs necə?
Xasiyyət dövr edir qanla bərabər.
Qaş-göz arasıtək qısa bir gecə
Bir ruhu, vərdişi dəyişə bilər?

DARÜLƏMARƏ

(Müəllifdən)

Təbriz əmirliyi – Darüləmarə,
 Günəşə sədd çəkib qapqara hasar.
 Yol azıb dolansa bu həndəvərə
 Qatır dırnaq tökər, quş qanad salar.

Dəmir qapıları açılır rahat,
 Məhbusu kanına çəkir bir anda.
 İynə gözü olur dərvazə, heyhat...
 Çölə, azadlığa sən can atanda.

Burda səslər batıb səssiz-səmirsiz,
 Saman çöpünə də çatmayıb əllər.
 Gözə görünməyir heç bir şeydən iz,
 Pərdə dalındadır bütün əməllər.

Təbriz əmirliyi – Darüləmarə,
 Günəşə sədd çəkib qapqara hasar.
 Yol azıb dolansa bu həndəvərə
 Qatır dırnaq tökər, quş qanad salar.

İşgəncə yuvası, cəllad məkanı
 Xalq üçün dönsə də gedərgəlməzə,
 Qazini, valini, külli ərkanı
 Burda dövrələməz bəla və qəza.

Dəhlizlər darısqal, dəhlizlər dərin,
Keçidlər gah haça, gah da ki, çarpaz.
Burda şaqqıltısı qopsa göylərin
Bayırda sədası heç kimə çatmaz.

Solğun şö`lələrdən solur göz nuru,
Min dəlmə-deşikli qarışıq dərə...
Hörümçək torudur, hörümçək toru
Təbriz əmirliyi – Darüləmarə.

Fəqət işıqlıdır burda bir otaq,
Altı guşəsində altı pəncərə.
Günəş səxavətlə işıq saçaraq
Onu qərq eləyir zər şəfəqlərə.

Kip, qara libasda,
Alçaq taxt üstə
Əyləşib Əmir.
Gözü də bərəlmir,
Zəncir də çeynəmir...
Zahiri nə nifrət doğurur,
Nə ikrah.
Başında qızılı təsgüləh,
Belində əyri qılinc.
Ayaqlarında innabi,
Dikburun uzunqunc.
Əlində şəridtək
Sarımtıl kağız var.
Adına deyilir:
Tumar –
Hökm tumarı!

Onun hüsurunda durub dotələb,
 Durub başbilənlər, məsləhətçilər,
 Yüngülcə bir eyham, ağır bir tələb
 Fikirdən yayına bilərmə mægər?
 Qıvrılır Əmirin əlində tumar:
 – Bu nədir? Dağılıb gedir məmləkət!
 Gözlər səyridikcə əsir barmaqlar:
 – Çayırdır, alaqdır, yoxsa cinayət?!

Dara çəkilibdir mə`mur Nərtəpər,
 Minbərdə boğulub Mirgəncüm ağa.
 Marağa səmtində yüklü dəvələr
 Tacirlə qarışıq çıxıbdır yoxa.

Xəngəltək doğrayıb darğa Heybəti...
 İtlərə atıblar bazar başında.
 Əmarənin gözü sərbaz Qüdrəti
 Sərrast oxlayıblar yəhər qaşında...

Qeyb olub saraydan baş xəzinədar,
 Miranşah aləmi dağıdır, tökür!
 Əmirin əlində titrəyir tumar,
 Kağızın sarısı üzünə çökür.

Sarılıq – vahimə, sarılıq – əzab.
 Sarılıq – hismidir yuyulub gedə?
 Sarılıq – zəhərli, müdhiş iltihab,
 Sarılıq taunu gəzir ölkədə.

Hər necə titrəyib əssə də Əmir,
 İnanır, tapacaq o, cinayəti.
 O, çox “müşküllərə” görübdü tədbir,
 Sınaqlardan çıxıb fəhmi, cür`əti.

Rəngi bilinməyən bir kabus fəqət
Onu gecə-gündüz qoyub nigaran.
Əcaib bir güruh, pünhan cəmiyyəət
Hökm çıxarıb ki, Allahdır insan.

Odunçu baltası deyil bu balta,
Adi çarx verməyib ona kəsəri.
Balta işləyəcək hələ çox alta...
Doğrayıb tökəcək dərin kökləri...

Divan, divanxana, Qur`an, şəriət –
Xalqın cilovunu saxlayan hər şey.
Allaha e`tiqad, şaha itaət
Sovrulub gedəcək havaya, hey-hey.

Mə`mur qatilini tapmağa nə var,
Olmasın bir nəfər Mirgəncüm ağa.
Qıvrılır Əmirin əlində tumar,
İlan çalmış kimi qalxır ayağa.

Nizəli mühafizlər
Tələsik verir xəbər:
– Təşrif gətiribdir Qazi Nurullah.
Əmir olunca agah,
Əlləri döşündə çıxır irəli.
Əmir istəsə də, istəməsə də
Qaziyə baş əymək borcudur, bəli.

Əmir:

– Xoş-səfa gətirib Qazi Nurullah
Bu Darüləmarə, qüdsi barigah

Qurban nəcabətli cənabimizə,
 Ancaq ki, xəcalət veribsiz bizə.
 Vardisa sözlünüz, bir təklifiniz,
 Əmriniz, rə`yiniz, bir tə`kidiniz,
 Xəbər göndərəydiz, özüm gələrdim,
 Bunu bəndənizə şərəf bilərdim.

Qazi:

– Təşəkkür edirəm, Əmir Zülfüqar!
 Ancaq ibrətəmiz bir məsəl də var:
 Qəbul olunmayırsıfarişlə həcc...
 Gəlmişəm, görünür, var ki, ehtiyac,
 Məni gətirməyib məşğulat bura,
 Qayğısız gəzinti, ixtilat bura.
 Sözümlər var, qasidə qızmadım ancaq,
 Məsləhət bilmədim çapar yollamaq.
 Öylə bir vəqifə görmüşəm, Əmir!
 Vallahi iradəmlər dəmirmiş, dəmir.

Məzar sükutuna dalıb aralıq,
 Qazi qurşağından çəkir xəncəri.
 Əmirin rəngində müdhiş sarılıq,
 Üzünü xofiyə örtür əlləri.
 Hamı pəncə üstə çəkilir dala,
 Qılınclar qınından çıxır az qala...

Qazi:

– Valilər, alilər, səbr edin bir az,
 Şəriətməddardan hərami olmaz.
 Təhdid olunmuşam bu xəncərlə mən
 Gecənin yarısı öz otağımda.

Təhqir olunmuşam bu xəncərlə mən
 Pak vücudum kimi pak yatağımda.
 E`dam edilmişəm bu xəncərlə mən,
 Bədnam edilmişəm bu xəncərlə mən,
 O məş`um "töhfədir" hürufilərdən,
 Bu da ki, onların məktubu, baxın.
 Mültəfit olunuz, Əmir Zülfüqar!
 Valilər, alilər, gəliniz yaxın,
 Hər şey yazılıbdır aydın, aşikar.
 Şəhnələr, mə`murlar əlinizdədir.
 Söz olmaz bu boyda salahiyyətə...
 Hərisin qatili hələ üzdədir,
 Hələ çox düşəcək belə niyyətə.
 Danışa bilmirəm, boğulur səsim,
 Girincik əlində hürufilərin.
 Necə? Üzərindən əssin xoş nəsim
 Miranşah elində hürufilərin?!
 Əmir dayanıbdır başı aşağı,
 Ağarır, qızarır, qaralır üzü.
 Həm onun Qazidə qalıb qulağı,
 Həm onun məktubdan ayrılıb gözü.
 Bir mə`mur ətrafa baş əyir bu dəm:
 – Gəzib dolanıram, – deyir ki, – harda,
 "Nəsim" kəlməsini çox eşidirəm,
 İllah ki, örtülü orta bazarda.
 İllah, taqiyyəduz cərgələrində,
 Alverin, adamın qaynar yerində.
 Nəsim, ya Nəsimi, Nəsimi, Nəsim...
 Əmir nə`rə çəkir, dəhşətli nə`rə:
 – Mə`mur, falçılığa yoxdur həvəsim,
 Qətiyyət istəyir Darüləmarə.

Qazi:

– Əmir, qəribliyə salma mə`muru,
Falsa da “Nəsimi”, “Nəsim” sözləri.
Qətlə yetirilmiş Nəimi ruhu
Kiminsə cismində gəzir şəhəri.

Fikir ver sözlərin uyarına sən,
Nəimi... Nəsimi... Mətləb incədir...
Qorxuram şübhəli qafiyələrdən,
Yə`ni biz falçıyıq? Hirsin bicaadır.

Əmir:

– Məni əfv eləyin, Qazi Nurullah!
Mə`mur asi vücud, siz ali vücud.
Sizə falçı demək? Əstəğfürullah!
Fəhmi çox, nəfəsi dualı vücud!
Əğlə sığışandır sizin fərziniz,
Mən də əsir idim bu şübhələrə.
“Nəsim”in səmtini öyrənərək biz,
Yelkən açacaqdır Darüləmarə.

Təbriz ümmanına tor atacağınq,
Cazibə olacaq hörgülərinde.
Düşəcək bu tora o “Qızıl balıq”
Nə qədər, hər necə üzsə dərinde.

Bazar gözətçisi “Əs-əs”lər sayıq,
Ayrı cür bələddir onlar şəhərə.
Timsahdan da ehmal, qazdan da ayıq –
İşarə gərəkdir, bircə işarə.

Qılınc itiləyir Darüləmarə,
Zəncir qulaclayır bütün şəhərçin.
Köhnə tumarını qoyur kənarə,
Təzə hökm yazır hürufilərçin.

Nəsimi, səslənir yanımda yenə
Uzaq əsrlərin əks-sədası.
Şair aram-aram danışır mənə:
– Bir gün dumanlıydı Təbriz havası.

PUSQU

Örtülü bazara gedirəm səhər,
 Gedirəm baş çəkim Əminəddinə.
 Ancaq ki... fikirlər, qorxunc fikirlər
 Hardan hücum çəkir bilmirəm mənə.
 Qazi Nurullaha gedən o namə
 Nə oldu, çıxdımı səsi-sorağı?
 Xəncərdən kəsərli bir ittihamə
 Baş əydi, əymədi fitnə ocağı?

Taqiyəduz cərgəsi sovulmuş dəyirmantək,
 Börkçü dükanlarında adam görünür tək-tək.
 Elə bil ki, itirib bazarlığını bazar,
 Səksəkəylə tərənir alanlarla satanlar.
 Neçin Əminəddinin dükanı bağlı qalır?
 Sabah-sabah qapıda batman qıfıl qaralır?
 Bazarın havasında dümanmı var, çənmi var,
 Qıfıllanmış qapını xəlvəti güdənmi var?..
 Yaxınlaşmaq istədim, yaxınlaşmadım fəqət.
 Fəlakətə çevrilər ehtiyatsız cəsərət.
 Fikir burulğanında saman çöpüdür adam,
 Şübhələr kəndirində müdhiş görünür e`dam.
 Qorxusuzdur üstünə şir nə`rə çəksə əgər,
 Qorxuludur arxadan təpilsə quduz itlər.

Təaccüb etmirəm ki, bağlı qalıb bir dükan,
Bu saat azlıq etmir Təbrizdə papaq tikən...
Gizlədib gözümdəki həyəcanı, təlaş
Gəzirəm heç olmasa bircə nəfər tanış.
Son qoyur qəlbimdəki intizara, əzaba
Uzaqdan görünəncə Seyid Əli Mərhəbə.
Şəmsəddin,
Qivaməddin,
Sonra Xacə Fəxrəddin.
Onlar da sakit gəlir, tərəddüdlə, birtəhər.
Qıfıllanmış dükandan bixəbər, ya baxəbər?
Görkəmləri dəyişir mənə yaxınlaşantək,
Güya cana yığılmış müştərilərdir onlar:
– Ay kişi, bəs neyləyək?
– Bu qədər “get-gəl” olar?
– Bir gün gözü ağrıyır...
– Bir gün qurtarır sapı...
– İndi də yerli-dibli qıfıllanıbdır qapı...
– Ayrı usta yox idi? Bir bizə deyən gərək?
– Qardaş, zara gəlibsən yəqin sən də bizimtək?
Gileylə: – Bəli! – dedim, əlacım nəydi ancaq.
Dedilər ki: – Ustanın birbaş evinə gedək.
– Tanımıram, – söylədim.
Dedilər ki: – Məkkəyə çatırlar soraq-soraq...

Nə qədər zərifdir ciyərlə yarpaq,
Bəsdir hər iksinə nöqtə boyda xal.
Ciyər şan-şan olub, yarpaq solacaq,
İxtiyar kəsildi mənə bu əhval.

Qapısına bir az qalmış Əminəddinin,
Yavaş-yavaş aralanıb gen gedirik biz.
Qəlbimizə şübhə salmış Əminəddinin
Heç kimindən, kimsəsindən görünməyir iz.

Fatiməylə Cavid gəlir xeyli kənardan,
Həm Tacəddin, həm Rükəddin, Qadir və Nadir.
Onlar bizdən əvvəl çatır qarıya bu an –
Çatan kimi dövrələnir... Aman, bu nədir?

Yerdən çıxdı, göydən düşdü bir neçə mə'mur,
Əminəddin öz evində... keçibmiş ələ...
Gözümüzün qabağında qapandı, бүdür,
Açılması müşkül olan bu müdhiş tələ.
Başa düşdük qanlı pusqu gözləyir bizi,
Tez dəyişdik səmtimizi.
Guya-guya saymazyana-saymazyana
Ən doğmadan, ən yaxından
Uzaqlaşdıq yana-yana.

Nə dünya təzədir, nə də bu dəhşət,
Min qanlı-qadalı dövrən yaşanıb.
Tilov qurdu olub adi həqiqət,
Bacı qardaşını əlli il danıb...

Oğul atasını danıb əlacsız,
Danıb qırılmasının sonuncu budaq...
Namərdlik deməyin bu inkara siz,
Meşələr budaqdan törəyir ancaq.

FƏZLULLAHIN VƏSİYYƏTİ

(Fatimənin dilindən)

Hamımızın qolunu bağladılar şəhnələr⁵,
Əminəddinin evi, Kərbübəla meydanı.
Gözlər olsun görməsin böylə müdhiş səhnələr,
Bəlalı başımızda qopdu Nuhun tufanı.

Əmir Cəbbar – şəhnənin aman bilməz rəisi
Hərlənən gözləriylə bizi dən-dən üyüdür.
Elə ufuldayır ki, bu ölüm-qan hərisi
Sanki günahımızı üfürməklə böyüdür.

Evin altı üstünə çevrilir torpaq kimi,
Mö`təbər divanların meşin cildi sökülür.
Dibaçə⁶ vərəqləri fırlanır yarpaq kimi,
Xəzan gəlib... xəzəllər başımıza tökülür.

Əmir Əminəddini rixşəndlə süzür bu dəm:
– Düz deyiblər ki, olmaz papaqçının papağı.
Evində bərkçülükdən bir əlamət görmürəm,
Evin də, dükanın da şəri-şeytan yığnağı.

Axtarın yuvasını taqiyəduz cənabın,
Gözünüzdən qaçmasın bir işartı, bircə iz.

⁵ Şəhnə – İndiki mənada polis idarəsi, polis nəfəri

⁶ Dibaçə – kiçik divan

Onun əməllərindən çəkdiyimiz əzabın
Layiqli "ən`amı" nı tutub əlində Təbriz.

Mən dayana bilmədim, mümkün olmadı susmaq:
– Sizmi əzabkeşsiniz, haqq "yetsin dadınıza".
Anam Təbriz ixtiyar verməmişdir ki, ancaq,
Qoşasınız adını şərəfsiz adınıza.

Əmir mənə əl qaldırdı,
Əli qaldı havada.
Əmir mənə əl qaldırdı,
Allahı saldı yada,
İmanı saldı yada,
Qur`anı saldı yada.

Əmir dedi: – Bir insana
İki cəza günahdır,
Allah sənə pənahdır.
Əmir dedi: – Xırda cəza
Xırdalara yaraşar...
Alov saçan dil-dodaqlar
Alovlara qarışar.

Əmirin kəc baxışı məni yandırdı-yaxdı,
"Alov" sözü gözümdə ıldırım kimi çaxdı.
Atamız Fəzlullahın e`dam edildiyi gün –
Möhürlü hökmə döndü bizim də qətlimizçün...
Bunu çoxdan bilirdi bacım Aişə, İsmət,
Bunu çoxdan bilirdi bütün əhli-təriqət.

Dəyişdi neçə dəfə adımız... ünvanımız...
Dəyişməz oldu fəqət qayəmiz, vicdanımız.
İsməti, Aişəni Təbrizdən etdim kənar.

Savalan vadisinin uzaq obalarında...
İki göztək qorunur, rahət yaşayır onlar.

Böyük övlad, böyük qız, böyük bacı mənəm, mən,
Fəzlullah Peyğəmbərin Fatimeyi Zəhrası...
Gözüm yaşıdır Fərat, axıb gedir sinəmdən,
Təbrizdə qalmağımın hədə dəyl mə'nası.

Əminəddinin evi Şamın xərabəsitək,
Səbr daşır, axtarış yetişir son məqama.
Rəflər, arakəsmələr, sandıqlar ələk-vələk,
Axtarılan tapıldı, budur: "Cavidannamə"!

Əmir Cəbbar kitabın sildi nazik tozunu,
Səbrlə vərəqləri çevirdi bircə-bircə.
Tutdu Əminəddinə istehzayla üzünü:
– Təzə qur`anımıza hörmət gərək, bəs necə!

Sonuncu vərəqlərin arasında elə bil
Od parladı naqəfil, şimşək çaxdı naqəfil,
Bu – Fəzlullah atamın sonuncu kəlamıydı –
"Vəsiyyətnamə" siydi, zindandan salamıydı.

"Vəsiyyətnamə" bizim yeganə təsəllimiz,
Orda yazılıb hər şey, hər şey yerli-yerində.
Çırpınılıq həlqəsi qızıl tor içində biz
Şəhnənin nəzərində, Əmirin nəzərində.

Gəşt etdi Əmir Cəbbar
Fəxr ilə, büsat ilə.
Bağlandı bütün yollar,
Son dəfə biz ayrıldıq
Azadə həyat ilə.

Qurtulmağa ümmid yox
Mö`cüzlü nicat ilə.

Hökm ilə və israrla
Darülsərə gəldik biz.
Heybətli qatırlarla
Darülsərə gəldik biz.

Başlandı, nə başlandı
Sorğu-sual, ey rəbbim!
İnkirdə və Minkirdə
Yox böylə hal, ey rəbbim!

Eyvay, nə qədər çoxmuş,
Çoxmuş da "günah" bizdə.
Dəcləylə bu "təqsiri"
Mümkündü yumaq bizdən.

Ədalət, şəriət divanı – Darülsərə!
Burdadır əmirlər, axundlar, valilər.
Əyləşib təxtində həm Qazi Nurullah,
Üləma, hükəma vird edir "Bismillah"!

Ucadan oxunur "Vəsiyyətnamə",
Qulağa çevrilir gözlər, ağızlar.
Diqqət pillələnir gərgin məqamə,
Dartılır, uzanır bütün boğazlar.

– Zindanların qucağında
Sönüb gedir ömrüm mənim.
Zəmanənin Hüseyniyəm,
Naəhllər Şümrüm mənim.

Təriqətim, həqiqətim
Gör nə müdhiş bəla oldu.
Nəzərimdə Nəqşicahan
Qanlı Kərbübəla oldu.

Aşuradır gecələrim
Saçlarımda saman çöpü...
Gözləyirəm tez açılısın
Üzüntülü e`dam sübhü.

Üləmlər dözməyib, birdən qəzəblə dindi:
– Gör kimə oxşadılmış özünü o fitnəkar.
Gör necə mürtəddi o, gör nə asi ləindi,
Dübarə e`dam üçün dirilsəydi o yəssar...
Qazinin işarəsi səsləri kəsdi tamam,
“Vəsiyyətnamə” yenə oxundu aram-aram:

– Allah dedim bəşərə mən,
Allah dedim insana mən.
Nüfuz etdim göylərə mən,
Səcdə qıldım cahana mən.

Cahanın da fəvqündəsən,
Əziz balam, yarım canım,
Təriqətim, Ənəllahım,
Mənim canlı...“Cavidan...”ım.

Bu dərvişlik, didərginlik
Miras qaldı məndən sizə.
Hələ çox-çox qanıçənlər
Susayacaq nəslimizə...

Vəhdətiniz pozulmasın,
Ayrılısaz da cismən əgər.
Umu-küsü sezilməsin
Aranızda zərrə qədər.

Mən səadət axtarırkən
İnsanların ülfətində
Heç kəs nifaq görməsin qoy
Fəzlullahın külfətində.

Olsa giley-güzarınız –
Olsun bahar gecəsitək.
Yaz gecəsi qaşla-gözün
Arasında əriyəcək.

Bu dünyada nəyim qaldı?
Varisim də, varım da siz!
Aydan arı, sudan duru
Namusum da, arım da siz.

Qoy tonqallar çevirsinlər
Bircə ovuc külə sizi,
Çevirməsin bişərəflər
Tapdalanmış gülə sizi.

Mənim yetim balalarım,
Mənim məzlum balalarım,

Mənim mətin balalarım,
Mənim müslüm balalarım!

Məsləkimin qığılıcımı
Yandırırbdır min bir çıraqlar;
Arxayınam: bu çıraqlar
Ömrünüzə nur saçacaq.

Yenə bir dalğa keçdi Darülşər üzərindən,
Qəhqəhəylə dedilər: – Bəli, arxayın ol sən.
Yandırdığın çıraqlar parlayacaq gün kimi,
Övladının da ömrü keçəcək ömrün kimi.
– Gorbagor!
– Dinsiz!
– Mürtəd!
Qazi işarə ilə dalğaya qoydu sərhəd.

– Bu çıraqlar, bu ulduzlar
Sizə qardaş, ata olar.
Başınızda nə bir bəla,
Nə də ki, bir xəta olar.

Qadın, başı papaqlısız
Ömrü boyu görər zaval.
Ərənlərə ərə gedin,
Baxtınıza gülsün iqbal.

Kim hürufi deyil əgər –
Bilmə onu düşmən mənə.
Öz yerində təriqətlər,
İnsan gərək, insan mənə.

Təriqət də, e`tiqad da
Yaxınlıqlar naminədir.
Qur`an, İncil və Tövrət da
Yaxınlıqlar naminədir.

Dərviş Hacı – o pak vücud
Mənim canım-ciyərimdir.
Onun adı gecə-gündüz
Əzbərimdir, əzbərimdir.

Bütün sirrim, bütün sözüm
Ona mə`lum, ona aşkar.
Dəmir çarıq... dəmir əsa...
Harda olsaz sizi tapar.

Taqiyəduz Əminəddin
Təbrizdəki xəlifəmdir.
E`tibarda, dəyanətdə
O, dönməzdir, o, möhkəmdir.

Tacəddinim, Rükənəddinim
Xanəgahlar yaraşığı.
Ənəllahın tərcümanı,
Ruhu coşqun haqq aşiqi.

Mən Təbrizdən ayrılanda
Nadir, Qadir lap cavandı.
Bu qardaşlar hələ onda
Rüstəmi-Zal pəhləvandı.

Bizim böyük təriqətin
Fədaisi olsun onlar
Mən istərdim.

Biri hürr, biri Muxtar –
Nəydi dərdim...

Qol gücünə, zor gücünə
Minir bə`zən kəsərə söz.
Arxalanıb tarix boyu
Qoşuna söz, ləşkərə söz.

Məsləklərin təntənəsi
Hünərə bənd, fədaya bənd.
Batar... batmaz... haqqın səsi –
Meydana bənd, qovğaya bənd.

Kaş bu “Vəsiyyətnamə” tapılmayıdı, Allah!
İynə gözü ümid yox, aman yox bir nəfərə.
Əmirlərin üzünə baxır Qazi Nurullah...
Onlar işarə edir adı çəkilənlərə:

– Şəmsəddin, Qivaməddin,
İzzətdin, Məcidəddin, –
Fəxrəddin, İmadəddin –
İmadəddin Nəsimi.
Gec tapdı, tez itirdi
Nəsimini Nəimi.

E`tiqad bayraqdarım,
Şagirdim, oğlum mənim.
Adıdır adım mənim,
Yoludur yolum mənim.

Təriqət tə`limini
Əxz eylədi məndən o.

Yüksəkdə dayanacaq
Neçə başbiləndən o.

Məndən qığılcım aldı,
Vulkana dönsün gərək.
Yaşadıqca Nəsimi
Nəimi ölməyəcək.

Şamaxı – qədim şəhər,
Usta Tahir camesi...
Şe`rlə and içdi o,
Qulağımdadır səsi.

Dünyanı dolanacaq
Nəsimiyə "Ənəlhəq".
Təbriz diyarına da
Gələcəkdir o mütləq.

Qızım, balam Fatiməm,
Axtarın Nəsimini,
Arayın Nəsimini.
Hər xətdən, bələdən
Qoruyun Nəsimini.

Mənə vəhy gəlibdir
Peyğəmbərə gələntək:
Nəsimi tarixlərin
Fövqünə yüksələcək.

Əslimiz və nəslimiz
İsmiyə tanınacaq.
Surətimiz, əksimiz
Rəsmiyə tanınacaq.

Kəsdi qiraəti Qazi Nurullah:
– Kifayət, kifayət, kifayət! – dedi.
– Hamıya aşikar, hamıya agah
Cinayət, cinayət, cinayət! – dedi.

Şəhadət barmağı havada əsdi,
Üzük cilvələndi yeddi rəng ilə.
– Sizə əfv edirəm hər sui-qəsd –
Dedi çox mülayim... bir ahəng ilə.

– Qur`ani-şərifə basarsınız əl,
Adildir, rəhimdir, kərimdir Allah.
Tövbə edərsiniz küllən, müfəssəl,
Çıxar ruhunuzdan iblisi-bədxah.

Qibleyi-aləmin hüzurunacan
Minnətə gedərik – olsa ehtiyac.
Kəfən geyərik ki, tökülməsin qan,
Din birik, dil birik, nədir ki, əlac?

Amanındasınız bu Darülşərin,
Tək bircə şərt ilə, bir əmma ilə...
Yalnız Nəsimini bizə göstərin,
Hədər yorulmayaq müəmma ilə.

Alilər, valilər söylədi: – Amin!
Heyrət qəlbi geniş Qazi cənabə.
Asi bəndələrə bu ehtiramın –
Savabı bərabər min bir səvabə.

Bir bulud dayandı tən aralıqda,
Ağır, vahiməli tufan buludu.
Bir sükut dayandı tən aralıqda
Sağır, vahiməli üsyan sükutu.

Daşır yavaş-yavaş səbr kasası
Bir kəlmə cavaba müntəzirlərin.
Özgə cür heç kimin yoxdur xilas,
Nədir intixabı müttəhimlərin?

Əminəddin dedi: – Nəsimi bizik,
Niyə düşürsünüz dara, çətinə?
Bütöv bir məmləkət, bütöv Təbrizik!
Axtarış nə lazım İmadəddinə?

Qazi:

– Nəsiminin neçə şəkli, neçə canı var?
Bir budaqda silkələnir gör neçə budaq!
Bunlar bizi ələ salır, əmir Zülfüqar!
Mülayimlik, mö`tədillik nahaqmış, nahaq.
Hürufinin hülqumuna dirəndi nizə...
Qıvrım-qıvrım cığır saldı bir qızıl şüa.

Əmir Zülfüqar:

– Kim Harisi həlak etdi, cavab ver bizə,
Hökm kimin, qərar kimin, kimindi fitva?
Bu xəncəri, bu naməni Qazi həzrətə
Hansı "hatəm" gecə yarısı "töhfə" gətirdi?

Kimlər onu həqarətlə saldı dəhşətə,
Vücuduna bir mə'nəvi rəxnə yetirdi?

Papaqçının sinəsində buruldu nizə...
– Kim yazıb, kim yazdırıbdır bədnam
məktubu?

Yeddi başın olsa belə təslimsən bizə,
E'tiraf et – İmadəddin Nəsimidir bu?!
Mə'murları, axundları kim rüsvay edir?
Taqiyəduz dükanları ilan yuvası.
Bəs sizlərə ibrət dərsi deyildir, nədir
Fəzlullahın ədalətli, ağır cəzası?
Kim amansız vəba kimi gəzir, dolanır,
Çaxnaşdırır, qarışdırır məhəllələri?
Öz-özünə Allah deyir, Allahı danır,
Döndərir qan çanağına bütün şəhəri?

Əminəddin cavabını təkrar eləyir:
– Nəsimiyik, Nəsimiyik, Nəsimiyik biz.
Hüruflər bir ağızdan iqrar eyləyir:
– Ənəlhəqdir tək hərfimiz, bütöv cümləmiz.

Qabağında gəlib durur Əmir Zülfüqar:
– Yoxsa sən də Nəsimisən, ey ümmül-fəsad?!
İsmət ilə Ayişənin yerini göstər!
Bihudədir göz yaşları, əbəsdür inad.

Dedim: – Əmir, mən bircə yer göstərə billəm,
Sizə lazım... sizə rəva... sizə müqabil...
Ulduzlardan xonça tutub gəzdirər aləm
Siz o yerə – cəhənnəmə olanda vasil.

Heç bilmədim açılmışdı rübəndim haçan,
Haçan yanıb qurumuşdu üz-gözümdə yaş.
Naməhrəmlər əllərində tellərim əfşan...
Gəl, bacının halını gör, Nəsimi qardaş!..

RƏŞİDİYYƏ

Əzəmətli bir camedir Xanəgahi Rəşidiyyə,
 Ətrafında dövrələnib hücrələrlə mədrəsələr.
 Dedilər ki, burda sənə ürcah olmaz bir xəfiyyə,
 Abidlərə, süfilərə getmir güman, dəymir xətər.

Dəyişdilər qiyafəmi – yaşıl çalma, mavi xirqə...
 Mavi, yaşıl – mö`tədillik, biganəlik əlaməti...
 Dedilər ki, mö`minlərə qoşularaq burda birgə
 Onlar necə – sən də elə icra eylə ibadəti.

Qalın məscid divarları döndü nazik cuna oldu...
 Fatimənin ağlar səsi qulağıma çatdı bu dəm.
 Qəlbim necə parçalandı, halım necə fəna oldu,
 Pıçıldadım: fəryadını eşidirəm, eşidirəm...

“Qalmayıb gülsüz çəmənlər, çox uzun sürməz xəzan,
 Qönçədən xəndan olar mütləq gülüstan, qəm yemə!

Baxma ki, çərxin əli daim zəhər vermiş sənə,
 Şərbətə eylər səni bir gün də mehman, qəm yemə!

Hər yetən bir söz deyib, çox sərzəniş eylər bizə,
 Dağlara etməz əsər min tiri-baran, qəm yemə!

Neynəyək zindana dönmüşdür əgər dövrümüz,
 Sən yəqin bil ki, olar bir gün o viran, qəm yemə!

Arif ol, üz tut müdam sidq ilə həqqin fəzlinə,
İsmi ə`zəm əzbərindir, gəlsə şeytan, qəm yemə!”

Dedim: indi “İsmi ə`zəm” çağırmağın xeyri varmı?
İşgəncələr əzabında sönüb gedir Əminəddin.
Təsəlliylə zindanların qapıları açılarmı?
Ümid deyil, nicat gərək Fatiməyə, İmadəddin!

Qarışqaya rəhmi gələn sufilərə baxıram mən,
“Lailahə...” həkk olunub cümləsinin dodağında.
Neylərdilər insanları görsəydilər bəs görəsən
Qılıncların tiyəsinə, ayqırların dırnağında?

Bilsəydim ki, bir nəfərəm bu abidlər dünyasında,
Ancaq məni gizlətməkçin lazım idi bu xanəgah,
Görsəydim ki, cəzirəyəm laqeydlər dəryasında,
Dözülməyən amansızlıq zənn edərdim bunu ancaq.

Fəzlullahın dönə-dönə yad etdiyi hürufilər –
Az gördüyüm, çox gördüyüm neçə-neçə igid insan –
İbadəti bir başlayıb qurtarırdıq axşam-səhər,
İşarəylə danışırıdığımız cəmaət zikr edən zaman.

Bilirdim ki, Fatiməyəyin yazılmışdır qara yazı,
Bircə hərfi tərpətməyə bir qələmin yoxdur həddi.
Tonqallarda yanasıdır millət qızı, məslək qızı,
Tədbir qəti olmalıdır, fikir aydın, nəqşə ciddi.

Bu bizim cərgəmiz – necə seyrəkik...
Bir az da azalar saysam elə bil.
Mirvari olsaq da, sapda tək-təkik...
Beş nəfər... on nəfər... bu hesab deyil.

Elə qızarmış ki, intiqam odu
İrmaq bu yangını çətin söndürə.
Elin gücü lazım, elin inadı –
İrmağı döndərsin Araza, Kürə.

Tuğyana gəlməsə zirvələrdə qar,
Yerindən oynayıb tərpənməsə buz,
Nə Kür şahə qalxar, nə Araz daşar,
Cəmaət qanını qaynatmalı biz...

Baxıram günbəzin boşluğuna mən,
Görünür göylərin genişliyitək.
Əks-səda verir xırdaca səsdən,
Bəli, əks-səda bizlərə gərək.

Günbüz boşluğundan ummuruq ancaq,
Dolu ürəklərdən umuruq onu.
Sarsılar, titrəyər, çat-çat olar dağ
Eşitsə vulkanın uğultusunu.

Cəmaət adından danışır bu gün
Yerindən tez duran, zirək tərpənən.
“El” sözü pərdədir hərcayilərçin
Belə düşünmürəm “xalq!” deyəndə mən.

Gözüm Qivaməddin, canım İzzətədin!
Mənim niyyətimin fərqinə varın.
Sadıq dərviş Hacı, alim Şəmsəddin!
Tutaq cəmaətin incə damarın...

Yazaq yana-yana, mərsiyəvari,
Dağıdaq Təbrizə bu misraları:

Həzrəti Fatimənin ruhu pərişandı, haray!
Varisi Ali əbanın gözü giryandı, haray!

Onun ismin daşıyan, isməti pak bir qız üçün
Belə bir hökmü verən hansı müsəlmandı, haray!

Ona əl qaldırmanın nisbəti yox kafər ilə,
Oyan, ey qafil, oyan! Məhşəri tufandı, haray!

Niyə narahat edirlər təzədən Fatiməni?
Yenəmi Kərbübəla, bərri-biyabandı, haray!

Bilməyirlər, o qızın nəslə müqəddəslər ilə
Bir kökün rişəsi, bir qandı və bir candı, haray?!

Üzünün nuruna təslimdi qaranlıq gecələr –
Salınıb zindana, zindan dəxi əlvandı, haray!

Zeynəbi qolları zəncirli gətirdi Şama,
Fəqət öldürmədi, yox, Şümr özü şükrandı, haray!

Nə rəvadır qadın odlarda yana göz görəsi,
Belə fitva verənin batini şeytandı, haray!

Yığacaqlar sizi meydana tamaşaya görə,
Tərpənin, tuğyan edin, söyləyin üsyandı, haray!

Qoymayın tarixə düşsün ana Təbriz bu şəkil,
Ana qoynunda deyərlər: bala odlandı, haray!

Şe`r rəvan oldu zikr arasında,
Onu pıçıltıyla dinlədi hamı.

Hər söz arxasında, fikr arasında
Gördülər tə`sirli bir ittihamı.

– Hakim kəsiləcək, – dedilər – hakim
Bu şe`r ən incə... kövrək hisslərə...
Darıxır, çırpınır ancaq ürəyim,
Aparıb kim yaysın onu şəhərə?

Hələ qəvvas deyil dərində üzən,
İncini, sədəfi tanımaq hünər!
Bir tabaq gövhərə zay deyərəm mən
Qəvvas ölü çıxsə sahilə əgər...

Bizlər ki, olmuşuq təğyiri-libas,
Sufilər içində gizli dolannıq.
Olsaq bu şəkildə olarıq xilas,
Olmasaq hamımız tonqalda yannıq.

Hər gün ibadətdən-ibadətə biz
Gəlirik altına ağır tağların.
Şişir, hövl eləyir ürəklərimiz
Önündə düyümlü qaşqabaqların.

Bizim də eynimiz açılmır fəqət,
Səhər əndişəli, gecə hərasan.
Solğun şam işığı, nəmli, rütubət
Hücrələr küncündə keçən güzəran...

Alnımda qırışlar, saçlarımda dən,
Necə gəldi, getdi gənclik baharı.
Odsuz-ocaqsızam... məkansızam mən,
Surətim pərdədə, ömrüm fərari...

“Bir nəzər qılğil Nəsimi halına, gör kim necə
Sözləri fəryadü naliş, gözləri zəməmdurur”.

Fəda adlı gənclə eyni hücrədə
Mehri ilə, ülfətlə yaşayıram mən.
Qəlbən isinmişəm ona necə də.
Razıyam uyuşan söhbətimizdən.

Eyni iş, eyni güc, eyni də məslək
Bə`zən yaxın etmir iki nəfəri.
Göz-gözdən, ruh-ruhdan su içsin gərək,
Xislət... ayırır da həmfikirləri.

Nücum dərzi alır cavan hürufi,
Burda – Rəşidiyyə mədrəsəsində.
Məni tanıyantək, əl`an, hürufi
Kəlamım səsləndi onun səsinə.

Səsləndi ehtiram nişanı kimi,
Səma dərinlikdə ehtiramdı bu.
Səsləndi bir inam nişanı kimi,
Günəş aydınlıqda bir inamdı bu.

Bəli, xəbər dardı işlərdən Fəda,
Ona danışmışdım olub-keçəni.
Bilirdi, Fatimə məhkumdur oda...
Bilirdi, Darülsəhr axtarır məni.

Bilirdi, başında fədailərin
Görünməz dəhşətlə çatladı çanaq.
Qanlı köksümüzün yarası dərin,
Nicat gizlənməkdə deyildir ancaq.

Günəş, Ay, ulduzlar vəhdətə qail,
 Ölsə bir ulduz da, pozular vəhdət.
 Elin gücündədir birliyimiz, bil,
 Qoşunsuz heç nədir sərəkərdə, əlbət.

Danışdım Fədaya bizim tədbiri,
 Fatimə ölumdən qurtarmalıdır.
 Mənim bu niyyətlə qoşduğum şe`ri
 O, xalqın içində aparmalıdır.

Ümman təlatümə gəlməz küləksiz,
 Əskiyə çevrilər küləksiz yelkən...
 Zülmət parçalanmaz odlu şimşəksiz,
 Fırtına, ildırım istəyirəm mən.

Qızıl məhək ilə sübuta yetər,
 Xoşdur, layiq olsaq verilən ada.
 Əzmini, sidiqini, fədanı göstər,
 Ənəlhəq uğrunda fədakar Fəda!

Meydanlar, bazarlar, qələbəliklər
 Qoy "dərviş" Fədaya kəsilsin qulaq.
 Məhəllə-məhəllə gəz səhər-səhər,
 Sən səslən, gözlərdə qaynasın bulaq.

Həzrəti Fatimənin ruhu pərişandı, haray!
 Varisi Ali əbanın gözü giryandı, haray!

Önümdə istədi diz çöksün oğlan,
 Bu onun razılıq əlamətiydi.
 Daldıq hər ikimiz sükuta bir an,
 Təklif məqbul idi, fikir qətiydi.

HARAY

(Fədanın dilindən)

Yoxdu sevincimin həddi-hüdudu,
Layiq görülmüşdüm böyük şərəfə.
Bəlkə də birinci imtahandı bu,
Sərrast dəyməlidir oxum hədəfə.

Qalın kitabların sarısı, tozu...
Mənim ciyərimdə, gözümdə qat-qat.
Gör nə cür öyrədir mədrəsə bizi...
Gör nə cür danışır bizimlə həyat.

Həç kimin həç kimdən yoxdur xəbəri,
Həç kimi heyrətə bürümək olmur.
İrili-xırdalı maneələri
Kənar etməyincə yerimək olmur...

Boy-buxunum uca, saçım pərişan,
Tamam yerbəyerdi kəşkül, təbərzin,
Yandırılıb yaxırdım elə avaznan...
Dolub boşalırdı gözü Təbrizin...

Niyə narahat edirlər təzədən Fatiməni,
Yenəmi Kərbübəla, bərri-biyabandı, haray!

Əldə iş, dildə söz yarımçıq qalır,
Alış-veriş yatır... kəsbkar durur.

Səsim qanadlanır, səsim ucalır,
Zınqırovlar susur, karvanlar durur.

...Onun ismin daşıyan isməti pak bir qız üçün,
Belə bir hökmü verən hansı müsəlmandı, haray!

Sıx-sıx şəbəkəli pəncərələrdən
Oğrun-oğrun baxan gözlər görünür.
Doluşur dam-daşa uşaqlar fövrən,
Oğlanlar görünür, qızlar görünür.

Boşlayır öküzü, boşlayır xışı,
Əli qulağında... durur rəncbər.
Qoca kişilərin çatılır qaşığı,
Salavat çevirir: "Allahu əkbər..."

Ona əl qaldıranın nisbəti yox kafər ilə,
Oyan, ey qafil, oyan! Məhşəri-tufandı, haray!

İplər düyün düşür karxanalarda...
Naxışlar, butalar yarımçıq qalır.
Nərilti kəsilir zorxanalarda
Tərli pəhləvanlar sükuta dalır...

Zeynəbi qolları zəncirli gətirdi Şama,
Fəqət öldürmədi, yox, Şümr özü şükrandı, haray!

Daşlar arasında elə bil bu an
Daşyonan daş kimi donub qalıbdır.
Ayağı altında damcı-damcı qan...
Baltanı bilməyib nəyə çalıbdır.

Bilməyirlər o qızın nəsli müqəddəslər ilə
Bir kökün rişəsi, bir qandı və bir candı, haray!

Alınlar möhürdən ayrılır bu dəm,
Dikəlir qamətlər, düzəlir bellər:
– İlahi, ilahi şükrünə kərəm!
Bu nə cür müsibət, bu nə cür xəbər?

Üzünün nuruna təslimdi qaranlıq gecələr,
Salınıb zindana, zindan dəxi əlvandı, haray!

Molla fikr içində, xəyal içində
“Gülüstan” örtülür bilaixtiyar.
Şagirdlər doluxur... sual içində:
– Görən bu sözlərin nə mə`nası var?..

Çəkiçlər asılıb qalır havada...
Divara söykənir yüklü adamlar...
Qovurma kömürə dönür tavada,
Dinləyə-dinləyə qarışır bazar.

Elə bil üzümdə sehrli pərdə,
Elə bil yerimir, açıram qanad...
Geniş meydanlarda, dar küçələrdə
Bir “Gözəgörünməz” qoparır fəryad.

Nə rəvadır qadın odlarda yana gözgörəsi,
Belə fitva verənin batini şeytandı, haray!

Keçirəm... Darülşər... Darüləmarə...
Şəhnələr, “Əs-əs”lər, mə`murlar çaşğın...

Əks-səda salır maviliklərə:
Bir şe`r, bir avaz, bir dəli daşqın...

Yığacaqlar sizi meydana tamaşaya görə,
Tərpənin, tuğyan edin, söyləyin üsyandı, haray!

Çoşqun ehtirasım, iti sür`ətim
Götür-qoy etməyə verməyir macal.
Kəsib qabağımı soruşmur heç kim:
– Axı, nə Fatimə, axı nə tonqal?

Ölümlə gizlənpaç oynayıram mən,
Əzmin, cəsarətim Nəsiminindir.
Alov çeşməsitək qaynayıram mən,
Odum, hərarətim Nəsiminindir.

Hamı kor-koranə... inanın ki, siz:
– Həzrət Fatiməni... xilas!.. – qışqırır.
Qəzəb dalğasına bürünür Təbriz:
– Mə`lundan, kafərdən qisas! – qışqırır.

Qoymayın tarixə düşsün ana Təbriz bu şəkil,
Ana qoynunda, deyərlər: bala odlandı, haray!

Dedilər: Qoymarıq yana Fatimə,
Cənnət cəhənnəmə çevrilsə belə.
Peyğəmbər övladı... Ana Fatimə!
Allah bəndələri ölməyib hələ.

Cəmaət... cəmaət... qara cəmaət...
Müdrək və sadələvh... uşaq və azman...
Bir sözlə... getməz də hara cəmaət?
Səmtini, yönünü dəyişmək asan.

Gücü çox, rə`yi yox... duyğusu kövrək,
Çiynində duz yükü, əlində qabar.
Avarçı yüz olub... sükançı bir tək,
Bu qayda yaşayıb, yaşayır, yaşar.

Dərviş libasında gördüm bunu mən,
Heyrət, təlqindəki gücə, qüdrətə!
Təbriz havasında gördüm bunu mən,
İlk dəfə inandım bu həqiqətə.

ÜMİDGAH

İbadətə məşğuluq, yenə camedəyik biz,
Titrəyir dodağımız, göydədir əllərimiz.
Yaşıl çalmalılının ürəklərində təlaş,
Hündür pəncərələrdən görürük: qaralır qaş.

Belimizdəki qurşaq dönür əf'i ilana,
Mavi xirqə çevrilir əynimizdə zindana.
Asudədir, rahatdır sufilərin üzləri,
Bizi yandırır yaxır nigaranlıq gözləri.

Zikr edirik min kərə: Lailahə illəllah?!
Sonra pıçıldayırıq: Fəda nə oldu, eyvah?
Olmaya gözgörəsi oda atdım onu mən?
Dünyada qurtarmaram vicdan məhkəməsindən.

İxtiyarsız ucadan dedim: – Fəda, ay Fəda!
Günbəzin boşluğuna dəydi, qayıtdı nida.
Mehrab, tağlar, sütunlar eylədi əks-səda,
Əsdi şam şö`lələri, zikrə çevrildi “Fəda”.

Fəda birdən-birə oldu həqiqət,
Qoşuldu cərgəyə, köksünü dərdi.
Gözləri məmnundu... özü səlamət...
Bizim sevincimiz dünya qədərdi.

Qan-tər içindəydi o, kəhər kimi...
Gördüm buğlanırdı bütün bədəni.
Qalalar fəth edən müzəffər kimi
Gənclik qürurilə süzürdü məni.

Bildim bəhrə verib bu intixabım,
Hisslər gərilib, kamana dönüb.
Məni aldatmamış mənim hesabım,
Təbriz – püskürəsi vulkana dönüb.

Sözümüz, fikrimiz, rə`yimiz qəti,
Fələyin çərxini döndərməliyik.
Sabah baş verəsi yanar dəhşəti
Bütün vəchimizlə söndürməliyik,
Elin köməyiylə söndürməliyik.
Qəzəb küləyiylə söndürməliyik.

Hələ uşaqlıqdan ilişikli səs,
İllah da pıçılı qəlbimi sıxıb.
Camedə aşikar danışmır heç kəs –
Az qala öz səsini yadımdan çıxıb.

Kəpənək uçuşur dodağımızda –
Pıçılı ağızdan qulağa qonur.
Pərvanə səslənir qulağımızda –
Pıçılı yaxına, uzağa qonur.

Pıçılı, pıçılı: olunuz agah,
Gecə xanəgahdan getməliyik biz.
Çobantək, cütcütək geyinib sabah
Qətl meydanına yetməliyik biz.

Təkcə Fatimənin deyil söhbəti,
Vəhdət vücudu da unut bircə an.
Zikr elə sadəcə bir həqiqəti –
Dünyaya ölməkçin gəlməyib insan.

Ərdəbildə Darülrşad çağrılan bir məkan var,
Şeyx Səfinin⁷ məqbərəsi müqəddəslik verib ona.
Labüd ölüm cəzasından qeyd-şərtsiz xilas olar
Kim ki, pənah ümidiylə ayaq bassa o məkana.
Səfəvilər əcdadının şərəfinə çoxdan bəri
“Bəst!” e`lan eyləyibdir Teymur özü həmin yeri.
Aman verə bilməyibdir Darülrşad çoxlarına...
Qaçan qaçıb, qovan qovub... yol uzanıb... uzanıb hey...
Neçə kürək... hədəf olub nişançının oxlarına,
Dərvazəyə çatar-çatmaz qızıl qana boyanıb hey...

Getmək olmaz asta yolu.
Sür`ət gərək, qanad gərək.
Tilsimlidir Bəst yolu...
Cür`ət gərək, inad gərək.

Pıçıltılar... pıçıltılar:
– Mənə baxın, mənə baxın!
Ərdəbilə dağ yolu var.
Həm kəsədir, həm də yaxın.

⁷ Şah İsmayıl Xətəinin ulu babası

Mö`cüzəylə qızıl oddan
 Fatiməni qoparmalı!
 Karıxmayıb yarımca an
 Ümidgaha aparmalı.

Hər tərəf "su" ... bir "ada" ... var –
 Darülrşad, hürufilər!
 Yalnız orda aman tapar
 Olsa azad, hürufilər.

İncitmirlər iynə ucu
 O yeri tərk edəni də.
 İzləmərlər tezi-geci
 Ordan çıxıb gedəni də.

Fəzlullahın vəsiyyəti
 Yadınızda varsa əgər,
 Buydu onun məsləhəti,
 Belə deyib o peyğəmbər:

Qədim Gilan mahalında
 Rəvac gərək təriqətə.
 Mazandaran mahalında
 Rəvac gərək təriqətə.
 Külli-İran mahalında
 Rəvac gərək təriqətə.
 Azərbaycan mahalında
 Rəvac gərək təriqətə.
 Ərəbistan mahalında
 Rəvac gərək təriqətə.
 Bütün cahən mahalında
 Rəvac gərək təriqətə.
 Üsyan üçün əsarətə,

Cəhalətə, rəzalətə
Rəvac gərək təriqətə!

Bu ulduzlar, bu da Ay – baxıram asimana,
Niyə bir topa ulduz işıqlıdır bu qədər?
Nə üçün Məkkə yolu deyilir kəhkəşana,
Zəvvar qafilələri... qumda yanırsa əgər?

Fədanın gözlərindən ayırmıram gözüümü,
Həyat eşqi qaynayır qarasında-ağında.
Əbədiyyət sübhündə... zənn edirəm özümü
Təbiətin, mühitin qaranlıq qucağında.

İnsanlar zaman-zaman işıqlı yol axtarıb
Tilsimli quyularda, nağıllar dünyasında.
İskəndəri-Zülqərneyn gedib zülmətə varıb
İntəhasız səadət, işıq təmənnasında.

İnsan oğlu tapmayıb... belə bir yol, belə iz,
Tapmayıb aydınlığa aparən bir cığır da.
Uca-uca göylərə baxıb küskün, ümitsiz
Sönən gözlər... kəşf edib kəhkəşanı axırda.

Ulduzları üfürüb söndürə bilməz heç kəs,
Göyün yeddi qatına çatmaz hərəmi, yağlı.
Xəyali Məkkə yolu həm nurlu, həm müqəddəs,
Yaxının ən yaxını, uzağın ən uzağı.

Məkkə yolu ağarır səmaların üzündə,
Səhra ilğımlarında karvan qaralır fəqət.

Mənim sə kəhkəşanım Fədaların gözündə...
İnsan kəhkəşanında axtarıram səadət.

Zikr edir Xanəgahın bütün torpağı, daşı,
Günbəzlərin əyrisi, minarələrin başı,
Uğurlu bir sabahı zikr edir son gecəmiz,
Sufilər məkanına: – Əlvida! – deyirik biz.

SƏMƏNDƏR QUŞU

Təbrizin Şəhadət meydanı,
Təbillər vurulur biaram.
Allahın “ədalət” divanı
Burdaca qurulur bu axşam.

Təbillər qovurlar Günəşi
Dağların dalına, dalına...
Güclənir tonqalın atəşi
Təbillər çalına-çalına.

Mavilik tərək etsin göyləri,
Üfüqdən yerisin, tez olsun.
Axşamın pərdəsi, şəhəri
Bürüsün, bürüsün, tez olsun.

Çarçılar bir qara qarğatək
Salırlar aləmə qarılı.
Tərpənir xəfifcə bir külək,
Dillənir tonqalda parılı.

Carçılar:

– Cəmaət, cəmaət, cəmaət!
Biliniz, olunuz siz agah:

Cəzaya çatacaq bu saət
Fatimə – fəsadi Fəzlullah.

Bir bölük zindiqin nəsibi
Bu fərman, bu meydan, bu tonqal.
İxtişaş başçısı Nəsimi
Təəssüf, hələ ki, bizaval.

O kafər hürufi bir qarış
Yaxınlıq eyləmir İslama.
Axtarış əmri var, axtarış,
O, məhkum amansız e`dama.

Bu hökmü yazmağa tərsinə
Haqqı yox bir kəsin... min kəsin...
Bu ibrət dərsinə, dərsinə,
Cəmaət, tələsin, tələsin!

Partlayır tonqalın közləri,
Əjdaha alovlar dotələb.
Köz kimi yandırır gözləri
Hər nəyə baxırsa mirqəzəb.

Şəhadət meydanının həndəvəri izdiham,
Odların, insanların hənirtisi qarışır.
Kürən görünür hava, kürən görünür axşam,
Göylərin bir parçası qarşalanır, qarışır.

Ağacların başında quşdan qədərsiz uşaq:
– Adam yandıracaqlar bu saat diri-diri.

Bu gün qarı dalında mümkün deyil saxlamaq
 “Can Fatimə!” söyləyən qızları, gəlinləri.

Böyük-kiçik meydanın ortasına yeriyyir,
 “Dərvişin qəsidəsi” ... yada düşür sözbəsöz.
 Adamları döşləyib kürən atlar kürüyür,
 Fürsət güdənlərimiz amadədir... gözbəgöz.

Odbaşılar tonqalın saxlayırlar dəmini...
 Üzlər, gözlər qırmızı... qolçaq mis, dəbilqə mis.
 Alovdan seçirmisən onların görkəmini?
 Bir oda, bir insana baxırlar həris-həris.

Şəhnələrin qılıncı fövrən-fövrən sıyırılır,
 Zəncir dairəsində məhbuslar gəlir bu an.
 Mühafizlər dəstəsi sağa, sola ayrılır:
 Aralıqda Fatimə... hörükləri pərişan.

Müqəddəs atəşlərə qədim Odlar diyarı
 Müqəddəs gözəlləri qurban verib bir zaman.
 Gətirməyin yaxına o uzaq tonqalları,
 O şanlı etiqaddı... bu isə qanlı fərman.

Boyunbağısı ipdir, qolbağı zəncir onun,
 Sinəsində lövhəyə yazılıb: “Ümmül fəsad!”
 Hansı dağa eyləməz bu dağı tə`sir onun?
 Qəsidə yada düşür, meydan səslənir: – Cahad!

Bütün əshabəsiylə Əmarə və Darülşər
 Meydanın qibləsində... qövsvari dayanır.
 Əli Qur`anlı axund, rəngbərəng əmmamələr,
 Şö`lələndikcə tonqal vahid rəngə boyanır.

“Bismillah” kəlməsiylə dinir Qazi Nurullah,
 Ələm kimi tərənir havada onun əli:
 – Ədalət divanının hökmündən olun agah,
 Hürufilər güruhu ölümə məhkum, bəli.

Allahı, peyğəmbəri, Qur`anı inkar edən,
 Özünü kainatın fəvqündə iqrar edən
 Dinsizin aqibəti ancaq belədir, ancaq,
 Onun son yarpağı da bir gün yandırılacaq.

Çoxdan vasil olsa da Fəzlullah cəhənnəmə,
 Küfr, nifaq toxumu səpənləri hələ var.
 Böyük qızı Fatimə rəxnə salıb aləmə,
 Ona tonqal cəzası göstərir, bax, bu tumar.

Məş`əllər işığında hökm oxunur aramla,
 Meydan gah lal kəsilir, meydan gah coşur, daşır.
 Fatimə vidalaşır dalğalı izdihamla,
 Qazi Nurullah bu dəm axunda yaxınlaşır:
 – Axund ağa, gözümə bir cür görünür ətraf...
 Son söz verilməlidir ona qanunla gərək.
 Birdən xudanəkərdə... qarışıqlıq, ixtilaf...
 Təklif et ağızucu, ötəri, tez ol görək.

Fatimə:

– Fatimeyi Zəhranın hanı kəbin kağızı?
 Ona bütün suları... etmişdilər ərməğan,
 Çaylar, göllər, dənizlər – onun halal cehizi...
 Fəratın sahilində oğlu yandı susundan...

Hanı mənim atamın “Allah!” dediyi insan?
 Yox, daha inanmıram hökmünə, qərarına.

Ruhu gələydi bir an, ruhu baxaydı bir an,
Allahlar pəncəsində qızının ruzgarına.

İgidlər, pəhləvanlar, yaxın gəliniz, yaxın,
Qorxmayın, məhkumlara sizləri qatan olmaz.
Mənə arxayın baxın, mənə həvəslə baxın!
Əvəzimdə bir kəsi tonqala atan olmaz.

Yanımdadır nişanlım, meydan – toy otağımız...
Gəlinlik şamlarımdır hər şö`ləsi tonqalın.
Niyə sakit baxırsız, ay bizim qonağımız?
Qəhqəh çəkin bax belə, durun, oynayın, çalın!

Qolçaqlı qollar qaldırdı qızı,
Qolçaqlı qollar çapıldı birdən...
Çirməkli qollar saldırdı qızı,
Fatimə göydə qapıldı birdən...

Daş-kəsək yağır, dolumu yoxsa?
Mə`mur üstünə, şəhnə üstünə,
Elin qüdrəti ulumu yoxsa?
Duranlar bilir elin qəsdinə...

Yarıldı meydan, qırıldı zəncir,
Kərən sındırar gücü birliyin.
Atlılar atdan salındı bir-bir,
Yaman olurmuş öcü birliyin...

Qana boyandı dəryaz... külüng... bel...
Qanlara bais cəllad qanına...

Yatmadı qəzəb, kəsilmədi sel,
Heyrət intiqam burulğanına!

İndi meydanın bir yerində yox,
Alışır tonqal hər bucağında.
İndi bu odlar müqəddəsdi çox
Qiyamın gecə təmtərağında...

Zəlzələ qopur, yerlər sökülür
İnsan duyğusu coşanda, bəs nə?
İldırım çaxır, yağış tökülür,
Onda: inqilab – deyim təlqinə.

Qazi Nurullah qeybə çəkildi,
Əmir Zülfüqar gəlmədi kara.
Sözün gücüylə qələm çəkildi,
Nöqtəbənöqtə qanlı tumara.

Zülmətə bürünüb dağlar, dərələr,
Gecənin anları uzanaydı kaş.
Gedirik...Arxada qaldıqca şəhər
Azalır əndişə, azalır təlaş.

Uçuruq, bir dəstə Səməndər quşu,
Uçuruq, qorxulu nağıldakıtək.
Sallanıb enişi, qalxıb yoxuşu
Pünhan gədiklərdə nəfəs dərərək.

Fatimə gözünə inanmır əsla,
Fatimə Cavidin qolları üstə...

Yanıq yarasından göynəyir Fəda,
Gedirik... gedirik... çatmırıq Bəstə.

Mən indi bildim ki, "Şəqqül qəmər" in
Mə`nası nə idi, mahiyyəti nə?
Bir mətləbi varmış mö`cüzələrin:
İnanın insanın rəşadətində!

Qalmayıb söhbətə, sözə ehtiyac,
Bəsdir gözlərdəki ümid şö`ləsi.
Ölçürük yolları ağacbaağac,
Gəlir İsa-Musa quşunun səsi.

Bu səslər həm yaxın, həm də ki, uzaq,
Uzaqlıq, yaxınlıq vəhdətində sən.
Hansı dolaydasa sübh açılacaq,
Uzaq düşəcəyəm yaxın dəstədən.

Fatimə ayılır səhərlə birgə,
Əsir asta-asta səba yelləri.
Onun qəlbindəki qəmlərlə birgə
Dağdır saçına qonan külləri...

Tutdum əllərindən, baxdım üzünə,
Əbədiyyət oldu həmin bircə an...
Baxdım razılıqla dolan gözünə,
Yaz buludu oldum bu razılıqdan.

Mən baba dərvişin yoxdu mənzili,
Ömürlük yoldaşam səyahətimlə.

Uzaq Rum torpağı, doğma Rum eli...
Yolumu gözləyir təriqətimlə.

Söylədim:– Sağ gedin, səlamət gedin,
Vəhdətin naminə ayrılır yollar,
Siz Darülrşada əmanət... gedin!
Boynuma sarıldı yaralı qollar...

ÜÇÜNCÜ HİSSƏ

SAFİYƏLƏR

Göy üzündən bir xətt keçir, gözə görünməz...
 O, fikrimdə, xəyalımda görünür ancaq.
 O, qələmlə rəsm edilməz, iplə hörülməz,
 Silsiləylə asılmışdır ondan Uludağ.

Yer üzündən bir xətt keçir, ölçüyə gəlməz,
 Tikə-tikə ömürlərə sığışır amma.
 Kəndirbazlar bu xətt üzrə yeriyyə bilməz,
 O ram olar dərin əqlə, böyük mərama.

İki xəttin arasında mən – baba dərviş!
 Bir xətt göylər, bir xətt yerlər yazıb yazımı.
 Qalxıb oldum Uludağla tən baba dərviş,
 Qarlı, buzlu zirvələrə tutdum üzümü:

Uludağ dağlar dağı!
 Rum elinə varmışam.
 Sənin geniş qəlbinə
 Mən pənah aparmışam.

Qovuşduqca yol yola
 Təğyiri-libas oldum.
 Dağda qartala döndüm,
 Dəryada qəvvas oldum.

Çevir qanadlarıma
Uğurlu küləkləri.
Hanı Rumi türbəsi,
Hanı Konya şəhəri?

Hanı Əli ül Ə`la?
Əslən Ə`lamı ancaq?
Sən heç... Sən öz adına
Bərabərsən, Uludağ!

Zirvəndə ucalığım!
Ətəyində təvazöm!
Qarında qocalığım...
Çiçəklərində yazım...

Aram et, Baba dağı...
Zamin ol Savalana.
Şirvan, Təbriz, Rum eli
Nəsimiyə bir ana!

Bu dağlar, ulu dağlar,
Çeşməli, sulu dağlar.
Şair qərib görünsə,
Göy kişnər, bulud ağlar.

Konyaya az yol qalıb: bir gün, bir günortalıq,
Uludağın Bostançı vadisinə gəlirəm.
Səslənir, dalğalanır bir hay-küylü ortalıq,
Mən onu eynən-eynən bir Çaharsu bilirəm.

Zənvər düşərgəsidir bu izdihamlı məkan,
Qürub çilçıraqdır, əlvən qübbə-çadırı.

Axı, hansı dam-daşa sığar bir belə insan?
Görünmür nə əvvəli, görünmür nə axırı.

Burayla Çaharsuyun yercən-göycən fərqi var,
İş ki, şəkildə deyil, iş ki, mahiyyətdədir.
Döymür, döyülmür heç kəs, satılmayır adamlar...
Adamlar heç olmasa adi vəziyyətdədir.

Bu yerdə dost-düşmənin tapmıram sərhəddini,
Baş-başadır süfrə də, yan-yanadır ocaq da.
Heç kəs pozmur birliyin, şəxsiyyətin xəttini,
Azaddır kişnərti də... nəğmə də, dil-dodaq da.

Saqqalıma dən düşüb, neçədir yaşım?
Ağ buluda bürünüb çalmalı başım.
Çiyimdəki xurcunun rəngi yanıbdır,
Əlimdəki əsanı yollar yonubdur.

Yerbəyerdən səsləyir məni düşərgə:
– Baba dərviş, buyurun, şam edək birgə.
Dolanmayın kənardə, bir yaxın gəlin,
Yorğunsuz, yorğunlarla birgə dincəlin.

Danışın, kəlamınız ürəyə yatsın,
Oxuyun, avazınız fələyə çatsın! –
Tənha cəzirə kimi görünürəm mən
Bu insan dənizinin sahillərindən.

Dəniz – zərrəsinəcən borclu çaylara...
Təzə zəvvar axışıb gəldi bu ara.
Dalğalandı düşərgə ümmanlar kimi,
Bir qəribə həyəcan sardı qəlbimi.

“Ərdəbil...” “Şeyx Səfi...” sözünü aşkar
Hay-küyün içində aldı qulağım.
Olmaya Bəstdən gəlir bu zəvvar?
Solubmu, qalıbmı ümid yarpağım?

– Safiyələr! – dedi düşərgə əhli,
Belə nişan verdi bu qafiləni.
Mötəbər Şeyx Səfi tərəfdarları
Şeyxi ziyarətdən qayıdır yə`ni.

Burda nə çağırış, burda nə də`vət?
Özüm yaxınlaşdım ilk dəstələrə.
Özgə bilmədilər heç məni əlbət,
Çünki öz hayına qalmışdı hərə.

– Uğurlu yolçular, xoş qədəmlilər!
Bu nə yaxşı görüş, nə ittifaqdı?
Mənə Ümidgahdan veriniz xəbər,
Qəlbimi intizar üzür haçaqdı...

Şeyx Səfi mə`bədi aman yeridir,
Səməndər quşları aman tapdımı?
Bəst – axırncı güman yeridir,
Səməndər quşları güman tapdımı?

Zəvvarın başçısı gözündə marağ
Süzdü bir zənn ilə, diqqətlə məni.
Yorğun safiyələr dövrə vuraraq
Əhatə etdilər heyrətlə məni.

– Kimsən, – söylədilər, – ey dərviş baba?
Kimi soruşursan, bizlərdən kimi?
Səməndər quşları nə imiş, baba?
Dedim: – Dərvişmidir, dərviş Nəsimi!

Qızıl saçır tonqal, gümüş səpir ay...
Səsdir qızıl-gümüş, xeyirdir... xeyir...
İşarəyə bəndmiş dövrəmdə halay:
– Nəsimi, Nəsimi! Tanıdığ, – deyir.

Deyir ki: – Hər şeyi xatırlayıyıq:
Saçları dağınıq bir ilahə qız...
Bir də neçə cavan... əl-qolu yanıq...
Bəstin hüdudunda qarşılaşdıq biz.

Cavid, Əminəddin, Fatimə, Fəda,
Şeyxin türbəsinə diz çökdülər, diz.
Onlar atılarkən amansız oda,
Haray zənglərini siz çaldınız, siz!

Hər şeyi bilirik yerli-yerində,
Səməndər quşları sağ və səlamət.
Od tutub torpağı o məqbərin də
Gözdən zalimlərə yağdıqca hiddət.

Səməndər quşları hər şeyi bir-bir
Danışblar bizə, deyiblər bizə.

Bilirik Fəzlullah, Fatimə kimdir,
Taleləri oxşar taleyimizə...

Sizləri Miranşah saldı didərgin...
Bizləri Teymurun özü qul etdi.
Qürbətdə köləlik möhnəti çətin,
Əsarət, əsirlik bizi kül etdi.

Zindana çevrildi Mavərənnəhr,
Dili bir, ruhu bir Rum ellisinə.
Teymur Bəyazidi etmişdi qəhr –
Bu kin, bu ədavət soyumuz yenə.

İki səltənətin, iki qılıncın
Müdhiş toqquşması aləmi sardı.
İki hökmdarın iti qılıncı
Qanı bir, canı bir elləri qırdı...

Durur safiyələr dövrəmdə səf-səf,
Sözlər dalğa-dalğa aşır sinəmdən.
İnsan da bir belə olarmış tələf?
Düşünür... baxıram düşərgəyə mən.

Bir para yerlərdə tonqallar sönür
Çəkilir bir para yerdən əl-ayaq.
Bizim həndəvərdə tonqallar yanır
Gecənin üzünü qarsalayaraq.

Danışır zəvvarın başçısı Orxan
Mənə safiyələr macərasından:

Şeyx Səfinin canişini
Qarageyim Soltan Əli
Bizdən ötrü Teymurləngin
Hüzuruna gəldi, bəli!

Dedi: – Səndən bir ricam var,
Ey hökmdar, ey qibləgah!
Yuxu gördüm – Şeyx babamın
Ruhu oldu mənə agah.

“Ərdəbildə müqəddəssə
Fərmaniylə türbəm əgər,
Bəs nə üçün Səmərqənddə
Nəslimizi o qul edər?”

Qolu bağlı kölələri
Bağışlasın ərvahıma.
Ulu Şeyxim “yetir dedi,
sözümü Zillülahıma”.

Qanlı Teymur, şanlı Teymur
Döndü kövrək adam oldu.
Kövrəkliyi bəxş eyləyən
Şeyx Səfiyə inam oldu.

Qarageyim Soltan Əli!
Nəsimi! Bir təzada bax!
Gecə-gündüz bu şəkildə
Doğulur bir fəzada, bax!

Çox da adı Qarageyim...
Fəqət qəlbi qara bilməz,

Ona necə “qara” deyim,
Buna dilim vara bilməz.

Bir nüfuz ki, bir qüdrət ki,
Zəncirləri qıra bildi,
Bir inam ki, təriqət ki,
Sənə həyat verə bildi –
Odur ancaq, odur ancaq
Həm şəriət, həm peyğəmbər.
Adımız da deyil nahaq:
Safiyələr, safiyələr!

Bu an fikrə gedib düşündüm dərin,
Dedim öz-özümə: – Ayıl, Nəsimi!
Böyük cazibəsi təriqətlərin
İşdədir... söhbətdə deyil, Nəsimi!

“Həqqül yəqin görənə
Zənnü güman gərəkməz”.

Azmı yer üzündə biçarə qullar?
Bəs mən “Soltan Əli” ola bilmərəm?
Neçindir cibimdə bu qızıl pullar?
Haqq ilə... köləni ala bilmərəm?

Qurbandır qayəmə lə`lim, gövhərim,
Lə`l – qızıl qanımdır, gövhər – gözlərim.
Sizin uğrunuzda “Safiyələrim!”
Dözərəm dabandan soyulsa dərim.

Məni öz-özümdən ayırdı Orxan,
Ahəstə-ahəstə deyirdi Orxan:

“Yoluna müntəzir Konya şəhəri,
 Bəslər qaibanə məhəbbət sənə.
 Mə`na düzümlərin dillər əzbəri,
 Şe`rin bəxş eləyib şan-şöhrət sənə.

Orda Nəqşicahan qaçqınları var –
 Fəzlullah qətlindən sinəsi çarpaz.
 Yazda da əriməz saçlarında qar,
 Yayda da qəlbinin donu açılmaz...
 Orda neçə zəka sənə həmfikir,
 Fəqət bəhrəsini göstərmir əsla.
 “Cavidannamə”ni nəzmə çevirir
 Sakit bir guşədə... Əli ül Ə`la.

Orda bir camedə bir məqbərə var,
 Sükuta bürünür Mövlanə Rumi.
 Kimisə axtarar, kimisə arar
 Narahat görünür Mövlanə Rumi.

Orda bir mühit var göl kimi durğun,
 Sən onu dalğalı ümmana döndər!
 Görünmə pərişan, görünmə dalğın,
 Yolçu yolda gərək, açılır səhər”.

ƏLVAN ŞƏHƏR

Sanki zümrüd qopub göyün tağından,
Büllur dənizinə dalıbdı burda.
Allah o dünyadan götürüb inan,
Gətirib behiştə salıbdı burda.

Yaşıl dağ ətəyi... bağçalar, bağlar,
Yerlər də, göylər də ətirlənibdir.
Axır büllur çaylar, büllur bulaqlar
Rəvan şe`r kimi sətirlənibdir.

Bu yerdə o qədər gül var, çiçək var,
Daşlar güləb ilə suvanıb deyən...
Möhtəşəm camelər, əlvən saraylar
Qönçələr üstündə dayanıb deyən.

Konya! Əlvən Şərqin əlvən şəhəri,
Sən nağıl... mən simurğ... xəyalım çaşır.
Süzdükcə qiyamət bərbəzəkləri
Rənglər büsatında gözüm qamaşır.

Səni paytaxt etdi Rum səlcuqları,
Mindin şöhrətə sən, mindin ada sən.
Bəlkə kül ediblər neçə şəhəri,
Par-par parlayasan bu dünyada sən.

Bütün mərkəzləri dəyişir zaman...
 Rütbəli, rütbəsiz adamlar kimi.
 Səlcuq mərkəzidir, Konya, bir zaman,
 Səcdə mərkəzinə çevirdi səni
 Mövlanə Rumi!

Təbriz enişidir elə bil eniş...
 Konya dirsəklənib dağ ətəyinə.
 Qala divarları görünür diş-diş,
 Bakıya dönürəm elə bil yenə.

Bir saray görürəm tən aralıqda,
 Elə bil şəhərin ürəyidir o.
 Bir saray görürəm mən aralıqda,
 Bütün binaların göyçəyidir o.

Həmin sarayın da öz qalası var,
 Hasarla ayrılır bir eldən bir ev...
 Qala xaricində – başqa binalar:
 Xudmani saraylar, qəsrlər növ-növ...

Saray çevrəsində genəlir şəhər –
 Bir-birindən böyük dairələrtək.
 Sanki sakit gölə qaş-daş səpirlər,
 Su daşır, dağılır cılvələnərək.

Bazar, karvansaray, məscid, xanəgah
 Bir sapa düzülüb zənn edirəm mən.
 Safiyə Orxanla biz sabah-sabah
 Keçirik Konyanın baş küçəsindən.

Burda neçə-neçə usta var ancaq,
 Konya zərgərləri dünyada təkdir.

Bəlkə ona görə elə bu torpaq
Bu cür bəzəklidir, bu cür qəşəngdir.

Zərgərlik istəyir bütün sənətlər,
Zərgər səliqəsi zərbi-məsəldir.
Zərgər əllərindən çıxıb bu şəhər,
Zərgər – me`marının zövqü gözəldir.

ƏLİ ÜL Ə`LA

Fəsilələrin ən gözəli, əzizi,
 İnsanların ən yaxşısı, təmizi
 Bu yollarda yoldaş olub mənimlə,
 Bu yollarda qardaş olub mənimlə.
 Sağdışım –
 İlk bahar – fəslə gülüstan,
 Solduşım –
 Safiyə başçısı Orxan...
 Gedirəm, dalıram fikrə, xəyala.
 Dilimdə, gözümdə Əli ül Ə`la
 Rumun ən qüdrətli söz sərkərdəsi –
 Hürufi şair!
 Fəzlullah atamın nəfəsi, səsi –
 Hürufi şair!
 Bura nədir? Ürfan evi! Söz kaşanəsi.
 Şeyx Sədrəddin Qünyəvinin kitabxanəsi.
 O həm mədrəsədir, həm də xanəgah,
 Mürşidə, müridə nişangah, pənah.
 Bu xəznənin sahibidir Əli ül Ə`la,
 Bu xidmətdə şair tapıb ömrünə mə`na.
 Hər vərəqə, hər bir sətrə pasiban durub,
 Ancaq, ancaq bir kitabın keşiyindəyə
 Şair Ə`la e`tiqadla ürək yandırıb.

Hücrələrin havasını təmizləyir yaz,
Günəş yekrəng cilidləri boyayır əlvan.

Soruşuram:

– Hanı sahib?

Orxan deyir:

– Döz!

Kitabxanə həyətinə keçirik bu an.

Nə həyət? Bu ki xalis İrəm bağına bənzər,
Yasəmən salxımları şəhli-şehli bərq vurur.
Üstümüzə qar kimi səpilir ağ çiçəklər,
Alça ağaclarından meh kəpənək uçurur.

Hovuz daşır-tökülür, fəvvarə göyə rəvan...
İnci-inci zərrələr səpələnir mərmərə.
Ağ çiçəklər içində tovuz quşları əlvan,
Həyətdə yox... həyatda olaydı bu mənzərə.

Gördük iki nəfər əyləşib rahat
Çiçəklər içində, güllər içində.
Tale gəmiləri sanki bu saat
Üzür süd-qaymaqlı göllər içində.

Birinin dizinin üstündə kitab,
Ağ vərəq, ağ çiçək, ağ saç, ağ geyim...
Yanında bir kuzə çəhrayı gülab,
Ona cənnət içrə qılmanmı deyim?

Xoş bir avazla ki, qıraət edir...
Mə`na öz yerində, ahəngə bir bax.
Ahəng fəvvarəylə birləşib gedir,
Ağızda dil dinir, budaqda yarpaq.

Birinin gözləri yarı yumulu,
 Barmağını üzsən xəbəri olmaz.
 Ayırd et – ayıqdır, yoxsa yuxulu,
 Nə ona, nə buna bənzəri olmaz.

Elə dərindir ki, onun diqqəti...
 Aləm gözlərinin giləsində cəm...
 Elə dinləyir ki, o, qıraəti
 Onunla bərabər dinləyir aləm.

Fəqət ayağımız altında otlar,
 Başımız üstündə budaqlar dindi.
 Pozduq sakitliyi bilaixtiyar,
 Dinən yox, dinləyən adam diksindi.

Mənə tanıtdırdı Ə`lanı Orxan,
 Mənə nişan verdi Feyzullahı həm.
 Kitab əlfəcinsiz büküldü bu an...
 Belə qarşılanır ancaq möhtərəm.

Rumun ləhcəsində səsləndi adım,
 Orxan irəliyə ötürdü məni.
 Mənim e`tiqadım – mənim qanadım,
 Əli ül Ə`laya yetirdi məni.

Ə`la:

– “Allahı görmək olmaz!” –
 Şayiədir, car olub.
 Gün aydın, gündüz aydın,
 Allah aşikar olub!

Gözümü qamaşdıran
Günəşmi, surətmidir?
Gördüyüm xəyal mıdır,
Yoxsa həqiqətmidir?

Qıfıllan, göy qübbəsi!
Ey bulud, səf-səf dayan.
Qəfil zahir olanın
Qeybinə bəsdir bir an...

Gəl bir az da ululaş,
Ululaş, Uludağım!
Mənim ulu yurduma
Gəlib ulu qonağım.

Cəlaləddin Ruminin
Ruhu şad olsun bu gün,
Nəsiminin zühuru
Ərməğandır onunçün.

Fəzlullaha demirəm
Şəhidlərin şəhidi...
Nəsimi şəxsində o,
Dirilərin şahıdı.

Şimşəklər, ildırımlar,
Çaxmayın, sakit olun!
Sellər, çaylar, bulaqlar,
Axmayın, sakit olun!

Sizin əvəzinizdə
Qoy mən coşum, çağlayım.

Cahana sığmaz olan
Şairi qıcaqlayım...

Mənim balaca köksüm!
Genişlən ümman kimi...
Sığsa da, sığmasa da
Sənə böyük Nəsimi...

Açdı qollarını Əli ül Ə`la,
İki ağ çalmalı zirvə qovuşdu...
Məni bitəvazö sanmayın əsla,
Qanadlı bir təşbeh xətrimə düşdü.

Mən:

– Ey fikrimdə çoxdan bəri
Surətini yaratdığım,
Yəhərləyib küləkləri
Görüşünə can atdığım
Əli, Əli!

Ey güllərin, çiçəklərin
Arasında rahat olan,
Elə bil ki, mələklərin
Dünyasında rahat olan.
Əli, Əli!

Ey arzusu, ey istəyi
Ancaq... şirin şe`rə bağlı.
Ey zəkası, ey ürəyi
Ancaq dərin şe`rə bağlı
Əli, Əli!

Ey hürufi məramını
 Ancaq sözlə təsvir edən,
 Ey hürufi inamını
 Ancaq sözlə təqdir edən
 Əli, Əli!

Sənin sakit gərdişinə
 Mən bir tufan gətirmişəm.
 Sənin sakit vərdişinə
 Mən bir ümman gətirmişəm,
 Əli, Əli!

Söykənəcək göstər mənə,
 Tək bir əllə saxlaram dağ.
 Mən neylərəm? Əgər mənə
 Sən olmasan burda dayaq,
 Əli, Əli!

Ə`la:

– Hər əmrinə müntəzirəm
 Özümlə də, sözümlə də.
 Sən padişah, mən vəzirəm
 Canımla da, gözümlə də.

Uzaqlardan-uzaqlara
 Həmrə`y, həmdərd olduqsa biz,
 İqbala bax, hardan-hara
 Birləşdisə ürəyimiz.

Bəs bu xoş gün, bu xoş saət
 Sənə qulaq asmaram mən?

Fəxrin olmaz bu itaət?
 Alışmaram sevincimdən?
 İstəyirsən qəhr et məni
 Gətirdiyin tufanla sən.
 İstəyirsən qərq et məni
 Gətirdiyin ümmanla sən –

Şərəf billəm bunu mən ki,
 İmadəddin, İmadəddin!
 Həmməsləkik biz nədən ki,
 İmadəddin, İmadəddin!

Fəqət, sənin, necə deyər,
 Bir fikrini kəsmir ağlım.
 Şair olan olmaz məgər
 Dərin-dayaz şe`rə bağlı?

Məsləkimi, məramımı
 Qılınclamı təsvir edim?
 Özümə öz inamımı
 Qılınclamı təqdir edim,
 İmadəddin?!

Şair haqqın tərcümanı!
 Ənəlhəqdən yazıram mən.
 İndi böyük "Cavidan"ı⁸
 Xət-xət şe`rə düzürəm mən.

Musiqidir axı şe`r,
 Ahəngi var, axarı var.

⁸ Cavidannamə

Dərin mə`na, böyük fikir
Şe`rlə lap vüs`ət tapar.

Beyti beytə bağladıqca
Ürəyimdə coşur fərəh.
Nəzm rəvan çağladıqca
Feyzullah da deyir: – Bəh-bəh!

Özü şair deyilsə də
Şair ruhlu aləmdir o.
Göylər yerə əyilsə də
İnamında möhkəmdir o.

Fəzlullahla o, üzbəüz
Çox görüşüb, çox dayanıb.
Feyzullah da – necə ki, biz –
Ənəlhəqqi məslək sanıb.

Boş hay-küyün, yüngül şə`nin
Rəqibidir dünyada o.
Balaca bir mədrəsənin
Sahibidir Konyada o.

İndi yoxdur şan-şöhrəti,
Səbirsizdir tarix mægər?
Bu Osmanlı məmləkəti
Feyzullahı dastan edər!

Oxuduqca “Cavidan”ı
Feyzullaha nəzm ilə mən.
Feyz alıram bu insanın
Təqdirindən, qiymətindən.

Mən:

Şair Ə`la, əziz qardaş, böyük həmfikir!
Gəl, qanadlı kəlmələri qoyaq bir yana.
Bir-birini mədh eləmək lazım deyildir
Bir-birinin cövhərinə vəqif olana...

Sənətinin qüdrətini bilmirəm məgər?
Hər qələmə qismət deyil "İlahinamə"n
Nə əngindir, nə dərinidir dəryalar qədə, r
Mö`cüzədir, sənət deyil "Qiyamətnamə"n.

Qızıl fəqət saxlanarsa kiliddə dustaq
Hesab et ki, paslı iynə, çürük sapdır o...
Gözəl sənət saxlanarsa ciliddə dustaq
Dili bağlı, ağız bağlı bir kitabdır o.

Qiyaməti el içində qoparmaq gərək,
Bax, qiyamət onda olar "Qiyamətnamə".
Xalqı ülvı bir məqama aparmaq gərək,
Bax, ilahi onda olar "İlahinamə".

"Cavidan"ı Feyzullaha oxuma hədə r
Bu çiçəklər arasında, güllər içində...
O, alimdir – özü oxur, özü dərk edər,
"Cavidan"ı sən təbliğ et ellər içində.

Fəvvarələr qalxır rəvan, tökülür həzin,
Bülbüllərin cəhcəhiylə dolubdur hava.
Asudəlik ruhumuza uyuşmur bizim,
Mərmər hovuz kənarında asudə, Ə`la!..

Əsarətin, rəzalətin qanlı selində
Batır çıxır, çıxır batır neçə binəva,

Məndən yaxşı sən bilirsən bu Rum elində
Cəh-cəhlə yox, nalələrlə doludur fəza.

Bu sözlərim tə'nə deyil, məzəmmət deyil,
Nəiminin amalıdır dindirən məni.
Qəsdim bura sadəcə bir səyahət deyil,
Bir eyhamla hiss edəsən gərək sən məni.

“Əhli-ürfanın məqamı Qaf imiş,
Arifi rəbb-arifi ə`raf imiş.
Bilməyən ol Qafı, sözü laf imiş,
Özünü bilən kişi sərraf imiş.”

Ə`la:

– Bizim burda ə`rafımız
Səlimiyyə camesidir.
Qafın da Qafı Qafımız
Səlimiyyə camesidir.

Gəl, gəl, İmadəddin, gedək!
Gör ol müqəddəs türbəni.
Gözlər Cəlaləddin, gedək!
Gözlər səni, gözlər məni.

Mövlanənin ruhuyla qoy
Hər niyyətin tapsın rəvac.
Duydum səni , gəl, sən də duy...
Yox özgə şərhə ehtiyac.

Mövlanə qəbrindən doğan
Nur ilə nurlansın yolun.
Mövlanə qəlbindən doğan
Nurla uğurlansın yolun!

SƏLİMİYYƏ

Əli ül Ə`la, Safiyə Orxan, Feyzullah və mən
 Çıxırıq bir dәм kitabxanənin çərçivəsindən.
 Dinməyə qoymur fikirlər bizi, ağır fikirlər,
 Üzümүzdəki ağır buluddan yağır fikirlər.

...Dünya üzündə qarışqalartək gəzir adamlar,
 Danə üstündə... bir-birini əzir adamlar.
 Şit-şit məhdən, zəqqum tə`nədən bezir adamlar,
 Qüsür içində, kəsir içində üzür adamlar,
 Təmizlik üçün Səlimiyyəyə qalır gümanı,
 Ziyarət edir qüdsi-türbəni, böyük məkanı.

Mərmər sütunlar tağlara bənddir, günbəzə dayaq,
 Sükuta bax ki... dərilmir nəfəs, tərпənmir dodaq,
 Bayırda çox da ağız deyəni eşitmir qulaq,
 Burda bir kəsə əzmsiz demək nahaqdır, nahaq,
 Müdrik olubdur, təvazölüdür burda cəmaət,
 Çox da çoxunda... yoxdu kənarда zərrə ləyaqət...

Eyniləşərmiş nə qədər insan bir an içində,
 Camedə birdir tamam ayrılar cahan içində,
 Yalnız mələklər tutubdur qərar vicdan içində,
 Bir kəs tapılmaz Səlimiyyədə nöqsan içində.
 Zahir və batin guya ləkədən burda arıdır,
 Böylə bir inam Rumi ruhunun iqtidarıdır.

Yoxsa da bədən, yoxsa da vücud, inan varlığa,
Diri ölüylə nail olurmuş bəxtiyarlığa,
Yum gözlərini fayda verməyən aşikarlığa,
İnandığıyçün günbəz altında dözər darlığa...
El elə sığmaz, sığar cameyə Rumi naminə...
Şahid oluram Səlimiyyənin ehtişaminə.

“Dalmışam şol bəhrə kim payanı yox,
Batmışam şol gəncə kim xüsranı yox,
Bulmuşam şol bədri kim nöqsanı yox,
Girmişəm şol şəhrə kim viranı yox”.

Sanballı, siqlətli, əlvən naxışlı
Örtüyə bürünür Mövlanə qəbri.
Üfün altında alnı qırıqlı,
Dağ kimi görünür Mövlanə qəbri.

Örtük biçilibdir fəcrin özündən,
Günəşin zəriylə zinətlənibdir.
İnsan gedəndə də yerin üzündən
Gedişi... göylərcə qiymətlənibdir.

Burdadır məzarı atasının da,
Ata öz oğluyula tanınır fəqət.
Deyirlər dolanır el arasında
Belə bir əfsanə, belə rəvayət:

Deyirlər: ələmli, hüznlü bir gün
Bura yönələndə qəm karivanı,
Torpağa əmanət tapşırmaq üçün
Böyük Mövlanəni, böyük insanı –

Görünübdür gözə mö`cüzə guya:
Ruminin atası qalxıb qəbirdən,
Deyib: – Görsün Konya, eşitsin dünya,
Oğul hüzurunda baş əyirəm mən.

Övlad ayrı sözdür, oğul ayrı söz,
Övlad qanımızdır, oğul şanıımız.
Çox yanır, çox sönmür səmada ulduz,
Əbədi sayrışır kəhkəşanıımız.

Ata var övladın bəd əməmindən
İstər ki, başını aparsın gora...
Gör necə bəxtəvər atayam ki, mən
Dirildim, sığmadım zülmət məzara.

Böyük Mövlanənin müdrək atası
Guya baxıb, baxıb dörd dövrəsinə,
Bilib ki, yas deyil oğlunun yası,
Guya rahat enib... məzara yenə.

Camenin özündə bir təzəlik yox,
O qədər seçilmir gördüklərimdən.
Rumiylə bağlıdır fikrim daha çox,
Örtüyə baxdıqca düşünürəm mən.

Möhtəşəm bir sükut, nə səs, nə səmir...
Ziyarət... ziyarət... axın dolanır.
Böyük təvazöyə bürünüb qəbir...
Öz ülviyyətinədən şair utanır...

Düşmədi şan-şöhrət izinə Rumi,
Neçə dahiyənə divan bağladı.

Şair söyləmədi özünə Rumi,
Əsil adını da gizli saxladı.

Qırx iki min yarpaq, qırx iki min dürr,
Qırx iki min beyt – Rumi kəlamı –
Şəms Təbrizinin adıyla bağlı,
Kim görüb ustada bu ehtiramı?

Kim keçər bir kəlmə babət sözündən,
Sən gəl təvazönün bir bax həddinə...
Müəllimə hörmət – deyirəm ki, mən
Övliyalıq verib Cəlaləddinə.

Durmuşuq Əli ül Ə`layla qoşa,
Görürəm yaşarır şairin gözü.
Nəmli gözlərindən düşürəm başa
Təvazö rəmzidir şairin özü.

O da Mövlanənin yolunu seçmiş,
Şərəfdir həqq yolun yolçusu olmaq.
Məsləki naminə adından keçmiş,
Yaratmış Nəimi adıyla ancaq.

Ən böyük, ən kiçik şe`ri, dastanı
Nəimi fikrini təsdiqə bağlı.
Bütün məşhurluğu, şöhrəti, şanı
Nəimi fikrini təbliğə bağlı.

Heç olar, puç olar varissiz fikir...
Eynidir boş ocaq, xələfsiz zəka.
Ən böyük nəhrlər səhrada itir...
Ən kiçik çayları qoruyur məcra...

Qorumaq özü də kifayət deyil,
Dəfinə üstündə yatma ilantək!
Qoruyub qeyb etmək fərasət deyil...
Qoruya-qoruya yaşatmaq gərək.

Süzülür içəri günün şüası,
Şüada sayrışır toz danələri.
Parlaq atəşinə, Rumi dühası!
Can atır e`tiqad pərvanələri.

Şəfəqlər süzülür, qamaşır gözüm,
Cəmaət cameyə sığışmır deyən...
Tanış surətlərə sataşır gözüm,
Tanış bəzirganlar! Yanılmıram mən.

İzdiham içində üç yaxın adam!
Gəlir xəyalıma Bakı... Zaviyə...
Qəlbim həyəcanla vurur biaram,
Yerimdən qopuram həmin saniyə.

Namaz üstündədir sıx-sıx cərgələr,
Asayiş zərrəcə pozula bilməz.
Birinə yüngülcə toxunsan əgər,
Ağır qəbahəttək dözülə bilməz.

ÇÖVKAN

Şənlik bürüyüb Rum elini,
Bir ulu şənlik.
Şənlik bürüyüb Konyanı,
İstambulı, şənlik.
Şənlik bürüyüb Ərzrumı,
Ərzincanı, şənlik.
Şənlik bürüyüb Anqaranı,
Bursanı, şənlik.
Şənlik bürüyüb evləri,
Meydanları, şənlik.
Şənlik bürüyüb elləri,
İnsanları, şənlik.
Şənlik bürüyüb torpağını,
Daşını Rumun.
Sakinini, səyyahını,
Sirdaşını Rumun.

Birinci Sultan Məhəmməd
Təxtə rəvan olan gündü –
Bu gün, bu gün...
Bu təntənə, bu qiyamət
Tarix olub qalan gündü –
Bu gün, bu gün...

Ozan qopuz, igid qılınc
 Çalan gündü –
 Bu gün, bu gün...
 Pəhləvanlar ərşə lərzə
 Salan gündü –
 Bu gün, bu gün...
 Əldə cövkan, topu göydə
 Alan gündü –
 Bu gün, bu gün...
 Sözün sözü qıfıləndə
 Salan gündü –
 Bu gün, bu gün...
 Cıdır... yürüş...
 Yer in bağı
 Talan gündü –
 Bu gün, bu gün...
 Qul bazarı ağzınacan
 Dolan gündü –
 Bu gün, bu gün...
 Birinci Sultan Məhəmməd
 Təxtə rəvan olan gündü –
 Bu gün... bu gün...

Əli ül Ə`lanın hörmətinə biz,
 Ən yaxşı cərgədə tutmuşuq qərar.
 Meydan başdan-başa dalğalı dəniz,
 Adalara bənzər atlas çadırlar.

Başqa çadırları demirəm hələ,
 Konya paşasının çadırı aləm...

Gör necə tutulub gövhərə, lə`lə,
Gör necə bəzəkli, necə möhtəşəm!..

Meydan cuşa gəlir... dörd bir tərəfdən
Şeypur sədaları qalxdıqca ərşə.
Yaşıl çövkənləri seyr edirəm mən:
Elə bil əllərdə yeriyir meşə...

Atların ayağı dəyməyir yerə,
Atlar qanadlıdır nağıldakıtək.
Yel qopur, toz qalxır maviliklərə
Yerləri, göyləri birləşdirərək.

Hünərin, cür`ətin mahiyyəti bir...
Şəkli, nümayişi... başqadır ancaq.
Gəlir, şümşad-şümşad igidlər gəlir
Çövkənin ucunda top oynadaraq.

Top fır-fır fırlanır – bacar, yiyələn!..
Rəqibin çövkəni qalsın havada.
Bu balaca cismi fəth edə bilsən,
Fərqi yox, fatehsən böyük qovğada.

Yanıq iyi gəlir torpaqdan aşkar...
Yanır dövr etdikcə damarlarda qan...
Hayqırır insanlar, kişnəyir atlar,
Hey... hey, qılınclaşır əllərdə çövkən...

Top kimin əlində qalacaq axır?
Kim olar sahibi bu şərəf-şanın?
Qürurla kim onu gətirib atar
Ayağı altına Fərman paşanın?

Top qonur çövkandan-çövkana quştək,
 Təntiyən, ləngiyən, büdrəyən körpür.
 Üzlərdən tökülür qan-tər yağıştək,
 Qalibsə görünmür... saatlar ötür.

Mən, Əli ül Ə`la, Safiyə Orxan,
 Bir də üç bəzircan, bir də Feyzullah
 Baxır, gözümüzü çəkmirik bir an,
 Qabarır-çəkilir meydan-oyungah.

Qulamlar dotələb durub anbaan,
 Hər qul bir igidin ixtiyarında...
 Bircəsi bir əmri ləngitsə – əl`an
 Çəkib satacaqlar qul bazarında...

Qulam da, igid də bəşər övladı,
 Kim sübut edib ki, qul cəsür olmaz?
 Göylərdə açılır qartal qanadı...
 Əngin azadlıqsız o, məğrur olmaz.

Qəfəs millərindən görünən səma
 Ancaq dördkünc olar... məhdud... müxtəsər...
 Həvəsə, sövdəyə, arzuya-kama
 Düşər bülbül kimi azad ürəklər...

Qırıq çövkənləri, ölgün atları
 Qullar dəyişdirir saatbasaat,
 Daşır azarkeşin səbrü-qərarı,
 Ümmantək çalxanır, daşır camaat.

Mənimsə düşüncəm, xəyalım, qardaş,
 Ayrı qələbənin intizarında.

Bütün kölələri azad edim kaş...
Zəncirlər qırılsın qul bazarında.

Bu işdə qılınca yoxdur ehtiyac,
Burda dövlət gərək, burda var gərək.
Bu işdə qızıla çoxdur ehtiyac,
Qızıllar, qızıllar, qızıllar gərək.

Nağıldan həyata gətir Hatəmi!
Bu işdə dünyanın malına göz yum,
Köləlik – bəşərin əzəli qəmi,
Azadlıq bahadır... çatarmı pulum?

Mənə göz qoyurlar dostlarım demə,
Ə`la da, Orxan da, bəzirganlar da.
Görürlər dalmışam başqa aləmə,
Nəzərim oyunda, fikrim kənardadır...

Ə`la:

– Dalğın görünür neyçün
Əhvalın, İmadəddin?!
Qeyb oldu söylə, neyçün
Xoş halın, İmadəddin?!

Orxan:

– Təng oldu məgər səbrin?
Çövkan ki, qiyamətdir!
Mə`nası nədir cəbrin?
Meydan ki, qiyamətdir...

Feyzullah:

– Coşqunluğa aşıqkən...
Şair niyə bəs susdu?
El bayramı... aləm şən...
Kimdən darılıb küsdü?..

Mərdan Bəzirgan:

– Canında hərarətsə...
Loğmana xəbər getsin.
Sən burda əmanətsən,
Qoymam ki, xətər yetsin.

Rəhman Bəzirgan:

– Yoxsa bu tamaşaya
Baxmaqla bezib şair?
Bizdən utanıb, ayə,
Bir böylə dözüb şair?

Sübhən Bəzirgan:

– Ay xatiri hər şeydən
Bizlərçin əziz, qardaş!
Əmr et, Günəşi göydən
Meydana salaq birbaş...

Altı xitab, altı sual
Bir cavaba müntəzirdi.
Xalq qoymurdu bizə mahal...
Bütün gözlər top gəzirdi.

Ləng tərپənən neçə qulun
Təpəsində sınır çövkən.
Adi şeydir... nəzər qılın,
Başqa şeyçün yanır meydan.

Meydan deyir: – Bu igid ər
Qul üzündən qaldı dala...
Onunkuydu hökmən zəfər...
Tamaşa et qalmaqala!..

Meydan deyir: ona nə var...
Meydan deyir: sərxoşdur o..
Üzdə coşar, üzdə daşar,
Dərin getsən bomboşdur o...

Eşidiniz, mən deyirəm
Məlalımın səbəbini,
Gizlədəndə tənqiyirəm
Ürəyimin qəzəbini.

Mən bu gün qul bazarını
Kasad görmək istəyirəm.
Qulun məhkum ruzgarını
Azad görmək istəyirəm.

Rumu saran bu şənliyə
Sonsuz hüdud istəyirəm.
Sözdə deyil, ərənliyə
İşdə sübut istəyirəm.

Varımızı, yoxumuzu
Gəlin yığaq bir kisəyə.
Qara olsun yoxun üzü,
Azad olmaz kölə nisyə...

Mücrülərdə yatıb qalan
 Var-dövləti istəmirəm.
 Azadlığı satın alan
 Səxavəti istəyirəm...

Qılçıqdan da gərəksizdir
 Dürr yağsa göydən hədə...
 Palçıqdan da gərəksizdir
 Karagəlməz cavahirlər.

İşlə göstər, sözlə bəzə
 Hünərini, qüdrətini.
 Rəvayətlər gəzə-gəzə
 Cəsarət əvəz şöhrətini...

Gözləriniz yolmu çəkir,
 Xəyalınız dərinimi?
 İradəniz qolmu çəkmir,
 Dünya malı şirindimi?

“Dövlətinə bu dünyanın
 Olma müqəyyəd, ey könül!
 Onun üçün ki, dünyanın
 Dövləti bisəbat olur”.

“Payəndə dəgül dövləti, ay xacə, cahanın...
 Bünyadını yıx, sən anı zirü-zəbər eylə”.

“Qurbanıdır!” sözünü eşitdim ancaq:
 – İnam da, imkan da insana qurban!

Var-dövlət naminə sonuncu yarpaq
Cahana sığmayan cahana qurban!

Əlli biçarəni, yüz binəvanı
Biz satın almaqla kar aşmasın qoy.
Yenə qayəmizi görrük əyani,
Bu iş bu mühitə yaraşmasın qoy...

Meydan qəfil coşdu gur ümman kimi,
Topa hücum etdi bütün igidlər.
Belə dedilər ki, toz yatan kimi
Aşkar olacaq qalib, müzəffər...

Həyəcan az qalır Fərman paşanın
Yaşıl çadırını qopara... bu dəm...
Toz yatır... bir igid, xoşbəxt cavanın
Açıq ovcundakı topu görürəm...

Dillənir Əli ül Ə`la bu ara:
– Bu ki, həmyerlidir, ustadım mənim!
Qanlı Əlincədən... qaçıbdır bura...
Fəzli həqq nəfəsli övladım mənim.

Məşhur sərrafıdır bizim şəhərin,
Sərraf olan kəsdə bu hünər nədir?!
Ovcunda gövhəri, lə`li göstərin!..
Topu göstərəndə lap əfsanədir...

Yox, bu həqiqətdir – inkarı çətin,
Baxıram fərəhdən gözüm yaşarır.
Əziz bayramında bir məmləkətin
Həmyerlim şöhrətin fəvqünə varır...

Yüz çadır açılır bir pərdə kimi,
 Çıxır Fərman paşa öz çadırından.
 Həmyerlim müzəffər sərkərdə kimi
 Keçir... əllərində top ilə çövkan.

Paşanın ayağı altına atır
 O, topu oyunun öz adətiyə.
 Alqışlar altında qan-tərə batır,
 Bir şəxs bir elatı qaldırır necə!..

Gül-çiçək atdıqca ona gözəllər
 Paşanın gözləri yol çəkir dərin:
 – İgid bu şəhərli deyilsə əgər
 Şə`nimə dəxli yox, heç bu zəfərin.

Sevdalara düşür paşanın qızı,
 Aşıqın gözündə nə yaxın, nə yad?
 Bürüyür çadırı sevda dənizi,
 Qız qanad istəyir uçmağa, qanad!

Qanlı qantarğadan yapışıbdı qul,
 Atın nəfəsindən kürəyi yanır...
 Neçin biri kölə, başqası oğul,
 Ana bətnindəmi belə yaranır?!

Yağır qara yağış, yağır ağ yağış,
 Yağır gözlərimdən sevincim, dərdim.
 Kiminə yazıqlar, kiminə alqış,
 Yaxşı bəhanədir çövkan! – deyərdim...

MƏŞ`ƏLLƏR

Axşamdır... dəyişir tərəzi-mizan,
Dəyişir yerini rənglər, kölgələr.
Dolur qul bazarı, boşalır meydan,
Qablar hə! Sular da dəyişir mægər?

Qara su qaradır, süz büllur qaba,
Ağ su kömürçünün ovcunda şəffaf.
Kölə ki, düçardır zülmə, əzaba,
Ya meydan, ya şeytan, nədir ixtilaf?

Qara talelərin dəryasında biz
Altı ümidgahıq, altı adacıq...
Cəmi qərq olana imdad əlimiz
Yetişə biləydi, kaş ki, azacıq...

Fikrimiz puldadır, gözümüz qulda,
Hesablı pullardır... hesabsız qullar.
Alverə başlayaq hansı üsulda...
Çıxsın cəhənnəmdən bütün bu bazar?!
İnsan qiymətini qaldırmalıyıq,
Kölə qiymətini saldırmalıyıq.

Böyük bir vəcd ilə qul sahibləri
Malın tərifləyir bayaqdan bəri:

Birinci səs:

– Hindudu bu, misdir canı xalis,
Hindu kimi bir qul hanı xalis?!
Bir zərbinə bir fil dözə... ancaq,
Səhraya burax –
Nərlə durar göz-gözə ancaq.

İkinci səs:

– Bu həbəşdir, belinə dağı çatarsan aparar,
Sinəsində qaya əz, xıncım elə, arxayın ol...
Bir bütöv ormanı, əmr eylə, kökündən qoparar...
Timsahın ağzına at, qorxma ölə, arxayın ol!..

Üçüncü səs:

– Qamçı qırılıb, qırılmayıb o,
Zol-zoldu ərəb qul!..
Ayğır yorulub, yorulmayıb o,
Zor quldu... ərəb qul!

Dördüncü səs:

– Əfqandı bu qul, əfqan,
Dehqandı bu qul, dehqan.
Bir az sıgalla, coşsa,
Üsyandı bu qul, üsyan...

Beşinci səs:

Şiraz yetirib həmin qulamı,
Bülbüldü – onu qəfəsdə saxla!

Yansın, oxusun – deyə muğamı
Ah-nalə dolu nəfəsdə saxla!

Altıncı səs:

– Tərslik etdi... yemini artır onun,
Meyi göstər, arabir xəlvətə çək.
İt canı, it dözüümü vardır onun,
Qoyma donquldana lakin ayıtək...

Yeddinci səs:

– Ən uzaq Gündoğan övladıdı bu,
Məkrdi, mö`cüzədi, cadudu bu.
Hələ Allah yaradıb gözü qıyıq...
Hələ olsaydı əgər gözü açıq...

Səkkizinci səs:

– Özü quldur, qüruru çoxdur, çox,
Elə hey: Babək oğluyam söylər...
Qarnı acdır... məcazi toxdur, tox...
Elə hey: Mil, Muğan deyib göynər.
Fikri dalğın, xəyalı dalğındır...
Canı yorğunmu?.. Ruhu yorğundur!

Qarışıq səslər:

– Yumruğa bax, yumruğa!
Gürzə bərabərdir bu.
– Dişlərə bax, dişlərə!
İncidi, gövhərdir bu.

– Gəmini çayə oturt, çəkməlidir,
 – Dağı göstər, uçurub tökməlidir.
 – Başına alma qoyub yüz nişan al,
 Köpə ya köpməyə qoymaz da məhəl.
 – Çövkanda uduzdum –
 Baisdi qulamım.
 Dəhşətli quduzdu,
 Nacinsdi qulamım.
 Hərçənd ziyandır,
 Verrəm ucuz ancaq.
 Şallaq ilə yandır,
 Yumşaq ola, yumşaq.
 – Ciyəri parələri,
 Kürəyi yarələri,
 Qoca biçarələri
 Heç alan olmazsa əgər,
 Onda yox özgə əlac...
 Ölməlidir... Ölməlidir...

Çırpılır sinəmə səs dalğaları...
 İtmir, itmir, itmir müvazinətim.
 Müştəri axtarır bu qul bazarı,
 Xiridar olmağa çatır qüdrətim.

Tə`riflənir mətah, pislənir insan,
 Mən belə bazarı kasad istərəm.
 Ey “Ənəlhəq!” deyə yanıb-yaxılan!
 Qiyamət istərəm, cəhad istərəm.

Beynimdə uğultu, gözümdə şimşək,
 Bu şimşək yandırır ilk məş`əlləri.

Uğultu çevrilib olur bir külək,
Yayıf inanılmaz... bir xoş xəbəri...

Laldır, səsinə də itirib kölə,
Öz səsi özünə verilməlidir.
Bu tək-tək bazarlar nədir ki, hələ,
Könlər dünyası devrilməlidir.

Bütün yer üzündə insan alveri,
Qadağan olsa da sanma kifayət.
Əgər hökm sürsə vicdan alveri,
Say – təzə şəkildə köhnə fəlakət.

Qorxuram cahana könlər gələ,
Baxanda oxşaya şahzadələrə...
Aldanıb azadə deməyin hələ
Zəncirsiz dolanan azadələrə.

Büllur saraylarda yaşasın insan.
Beyninə buxovlar vurulubsa, bil,
Gözə görünməyən buxovla, inan,
Daha da həqiqdir, daha da zəlil...

İndi isə, bu an isə
Vücudu da, zəkası da
Azad yoxdur bizdən qeyri.
Altı nəfər – biz bu ara
Yanaşırıq quldarlara.
Hər birimiz ayrı-ayrı,
Nə təbliğə, nə təşviqə
Ehtiyac var...
Uzun sözü qısa edir,

Uzun yolu kəsə edir
Qaranlıqda parıldayan
Cavahirlər, qızıl pullar.

“Həm münadivü nidayəm,
Həm rəüf, həm ətif,
Həm qulam, həm qulların
Rəzzaqivü qəyyuriyəm”.

Zəncirlər, buxovlar, əngəllər
Qırılıb tökülsün, tökülmür.
Əllərdə çoxalsın məş`əllər,
Bu zülmət sökülsün, sökülmür.

Quldarlar tərək edib bazarı,
Köləlik tərək etmir qulları.
Gözlərdə sevincin bərqi yox,
“O getdi... sən gəldin... fərqi yox...”

– Silkələn, silkələn, silkələn!
– Cəmaət, cəmaət, cəmaət!
Deyilsən bir daha kölə sən...
Bu saət, bu saət, bu saət!..
Çaşqın üzlər,
Donuq gözlər
Baxır bizə maddım-maddım.
Biz irəli yeridikcə
Onlar geri çəkilirlər addım-addım.

Qul bazarı çökək yerdə salınmışdır,
Hündür-hündür təpələrlə
Əhatəyə alınmışdır.

Onlar geri çəkirlər
Pəncə-pəncə, daban-daban.
Onlar geri çəkirlər
Bir qarış yer qalanacan.

Elə bir harayla səsləndim bu an,
Buludlar dağıldı bu harayımdan:
– Qanadınız, qolunuz var bu gündən
Quşlar kimi, insanlar!
Min bir səmtə yolunuz var, bu gündən
Rüzgar kimi, insanlar!
Əlvən-əlvən gülünüz var bu gündən
Bahar kimi, insanlar!
Şəlaləniz, seliniz var bu gündən
Dağlar kimi, insanlar!
Azadlığı təmənnəsiz bəxş etmişik sizlərə,
Yox, təzə qul sahibitək baxmayınız bizlərə.
Yox, yox, geri çəkilməyin,
Yaxın gəlin, yaxın bir!
Gözümüzdə rəvan olan
Bu sevincə baxın bir!

Ay buluddan çıxan kimi
Siz də çıxdız buluddan.
Azadsınız əndazədən,
Çərçivədən, hüduddan.
Aşın-daşın bu çaladan,
Bu çuxurdan düzənə.
Gözünüzün şəfəqiylə
Küllü-aləm bəzənə!
Gəlin, gəlin, çağırır,
Çağırıram irəli.

Altı yox, altı yüzdür
Azadlıq məş`əlləri.

Altı yüz məş`əl yanır
Düzəngahda bu ara.
Məş`əllər işıq saçır
Dibsiz qaranlıqlara.
Yerlər, göylər əks edir
"Ənəlhəq!" nidasını.
Surətlərə rəsm edir
Bu sözün mə`nasını.
Diz çökür altı yüz ər,
Diz çökür altı yüz nər.
Müqəddəsdədi bu tə`zim,
Bəsdə... bəsdə bu tə`zim.

Nağıllar dünyasının
Təkcə bir simurqu var.
Lələyini oda tut...
Gələr, imdada çatar.
Həqiqət aləmində
Altı yüz simurqə bax!
Gələr... insan səsiylə
Onu çağırırsan nə vaxt.
"Baxmazam ənqayi-Qafə
Qürbəti-lahutə mən.
Seyr elə simurqi-eşqəm
Pərü-bali məndədür".

ƏRZURUM YURDSUZLARI

İki xəbər yayılıb bütün torpağa-daşa,
 Bürüyübdür Konyanı iki sel, iki tufan.
 Xəbərlərin birindən qorxmayır Fərman paşa,
 O birindən hövlnak... O birindən hərasan...

İki xəbər od salıb bütün elə, elata,
 Böyük-küçük çırpınır iki yanğın içində.
 Ətraf – yarıdan çoxu suya çökmüş bir ada...
 Bir çaşqın kütlə qalıb iki daşqın içində.

Kimsə altı yüz qulu qəsd ilə alıb dünən,
 Qəsd ilə də... şəhərin canına salıb dünən.
 “Azadsınız! Aləmi dağıdın, qırın” deyib,
 “Lap Allahın evini vurub yandırın” deyib.

“Süpürləyin hər şeyi – mülkü, dövləti, varı,
 Gün görün... məngirləyin gəlinləri, qızları.
 Qanlı zəncirləriniz qoy calansın uc-uca,
 Zəncirləyin! Sizləri zəncirləmişlər necə.”

Körük altına düşən közə döndü bu xəbər,
 Şayiəli, fitnəli sözə döndü bu xəbər.
 Həqiqəti yalana boyasalar hər nə cür,
 Həqiqətin cövhəri yenə xalis görünür.
 Qoparsa, ləkələsə kim güzgülünün zərini –
 Öz eybəcər əksində görəcək zərərini...

Ərzurum mahalında zəlzələ qan eyləyib,
 Evləri, eşikləri yerlə yeksan eyləyib.
 Vahimədən dan yeri qaralıb kömür olub,
 Torpaq qarışbaqarış süzölmüş xəlbir olub.
 Beşikdən minarəyə – hər şey tarimar, Allah!
 Ərzurum dirilərçün müdhiş bir məzar, Allah!
 Təbaşirli dağ ilə, Həsənqala məhləsi!
 Burda ki, zəlzələ lap sağ qoymayıb heç kəsi.
 Azmış guya insanın zələləti, zilləti,
 Zəlzələ də bu yandan qırıb tökür milləti.
 Sən yerin köksündəki kor hiddətə fikir ver!
 Torpaq da namərd olar? Bu dəhşətə fikir ver!
 Deyirlər: gözlər olsun, görməsin Ərzurumu,
 Ərzurum zəlzələsi yandırdı-yaxdı Rumu...
 Deyirlər qapısını geniş açın Konyanın,
 Yurdsuz didərginlərin, durun, halına yanın!
 Evinizi tən bölün bacı-qardaşınızla,
 Qanlı yaralarını yuyun göz yaşınızla.
 Şayiələr də gəzir, rənglər də qatılaşı...
 Burda da... həqiqətə yenə yalan qarışıdır.
 – Ərzurum yurdsuzları – deyirlər ki, dəlidir,
 Konyanın cəmaəti bu işi bilməlidir.
 Havalı adamların qabağını almalı!
 Çox da zərərdidədir... zindanlara salmalı!
 Onlar çəyirtkə kimi səpiləcək hər yerə.
 “Mənim-sənin” bilməyib təpiləcək hər yerə.
 Gözəl imarətləri, şahanə qəsrləri
 Zəbt edəcək bir ucdan zəlzələ əsirləri.
 Varlıların üstünə atılacaq yetimlər,
 Mö`təbər nəsillərə qatılacaq yetimlər,

Ərzurum yurdsuzları bəla gətirir bura,
 Zəlzələdən də betər qəza gətirir bura.
 Göyə çəkiləcəkdir hər şeyin bərəkəti,
 Taun gəlir, taunu yaxın qoymayın qəti!
 Dillər yalan toxuyur, dillər hörümçək olur,
 Nəhəng fili öldürən xırdaca milçək olur...

Əli ül Ə`lanın ə`ladır evi,
 Doğrudan nağıldır, rö`yadır evi.
 Lap İrəm bağıdır bütün dam-daşı,
 Külfəti... züryəti!.. Bəxtəvər başı.
 Halaldır, təmizdir bu cahı-cəlal,
 Burda bir yarpaq da görməyib zaval.
 Sabitdir Ə`lanın məkanı, yeri...
 Mənimlə ölçməyin siz şairləri!
 Cəlayi-vətənlik, dərvişlik də, bil,
 Qibtə ediləsi güzəran deyil.
 Mən bu gün qonağam şairə, qonaq,
 Qonaq əhvalında deyiləm ancaq.
 Qonaqlıq yaraşır asudələrə
 Və eyşə, işrətə aludələrə.
 Mən başdan-ayağa sipərəm, sipər,
 Canımdan süzülür bütün şimşəklər...
 Toqquşur dalğası iki xəbərini,
 Sahibsiz qullarla... didərginlərin
 Anbaan güclənir, coşur tufanı,
 Təlatüm bürüyür bütün Konyanı.
 Mən isə qonağam – şair – ziyafət!
 Bülbüllə gül kimi səslənir əlbət.
 Yox, yox, səslənməyir, səslənə bilməz,
 Yanar dağ güllərlə süslənə bilməz.

Altı yüz köləni eylədik azad
 Biz altı nəfər.
 Altı yüz insana bəxş etdik həyat
 Biz altı nəfər.
 Bir şərtimiz oldu: çətində, darda
 Simurqa dönsünlər, olsalar harda...
 Yeridir – onlardan əvəz istərik,
 İnsandır insanın dərdinə şərik.
 Görünsün onların iqtidarı qoy,
 Dağılsın şayiə buludları qoy.
 Eşidilsin aydın, görünsün aşkar
 Dağıdan deyildir, qurandı qullar,
 Nəcib, ləyaqətli insandı qullar.
 Allah təcəssümlü... qadirdi qullar.
 Azadlıqdan böyük yaxşılıq olmaz –
 Bunu dərk etməkdə nadirdi qullar...

Deyirlər Ərzurum şanlıdır, fəqət,
 Dağları, daşları qanlıdır, fəqət...
 Gəlir ilk yurdsuzlar, ilk yaralılar,
 Titrədir havanı fəryad, ahu-zar.
 De, eşidirsənmi, Əli ül Ə`la?!
 Özgə qiyamətdir bu ney, bu nəva...
 – Yaxşı eşidirəm, – söyləyir Əli.
 Dinir bəzirganlar, Feyzullah:
 – Bəli!
 Azadlığa çıxmış altı yüz qulun
 Doqquz elçisi də söyləyir: – Bilin,
 Zəncirsiz olsa da bu qollarımız,
 Yenə də sizdədir ixtiyarımız.
 Nə əmr eyləsəniz, biz müntəzirik,
 Məqam axtarıq, fürsət gəzirik

Bu qan bahasına əvəz verməyə,
 Bu can bahasına əvəz verməyə.
 Altı yüz nəfərə oluruq zamin,
 Altı yüz adından deyirik: – Amin!
 Özünüz fikr edin dərindən-dərin
 Əks-sədası var bütün səslərin,
 Səssizcə Konyadan gedərikmi heç?
 Biz bu gün lal-karlıq edərikmi heç?
 Nə vətən? Nə ana? Nə yurd? Nə torpaq?
 Müqəddəslərimiz sissiniz ancaq...
 Altı addım belə atmaz altı yüz
 Heç yana, heç yana, heç yana, sözsüz.
 Altı yüz simurqun lələyi sizdə,
 Altı yüz simurqun ürəyi sizdə,
 Yandırın alışsın, tərpedin uçsun,
 Daş qoyun, baş qoyub canından keçsin.

Ərzurumdan yurdsuz gəlir ləşkər kimi,
 Ölüm biçir adamları pencər kimi.
 Dirilərin taleyini düşünək, gəl!
 Əvvəl-əvvəl
 Təzə-təzə məhəllələr salmalıyıq,
 Yurdsuzları himayəyə almalıyıq.
 Mən demirəm divan yoxdur, dərə yoxdur,
 Siz olmasaz, biz olmasaq çarə yoxdur.
 Sultan da var, paşa da var, dövlət də var,
 Hökumətdə sərvət də var, mürvət də var.
 Qayda da var, qanun da var cəmiyyətdə,
 Yardım əli görünəcək bu dəhşətdə,
 Qaranlıqda ilk məş`əldən söhbət gedir,
 Viranlıqda ilk təməldən söhbət gedir.

İlk qayğının təcəssümü ayrı sözdür,
 İlk yara da, son yara da unudular,
 İlk məlhəmsə, ilk tənziyə yadda qalar.
 Əmr başqa, fərman başqa, ürək başqa,
 Bir də sizin etdiyiniz kömək başqa.
 Qoy görsünlər insan yaşar insan üçün,
 Zəncirli qol yararsızdır cahən üçün.
 Mən özüm də belə bir növ didərginəm,
 Yaşayıram məslək üçün, vicdan üçün.
 “Yönəldin bir yola sən ki,
 Uzaqdır, bəndini tərək et!
 Azuqsuz kişilər dözməz
 Bu yolların uzağına...”

Zəminxarə... Zəminxarə –
 Tikanlı yer, quru yer.
 Ürək olur parə-parə,
 Yanaqda yaş quruyur.

Zəminxarə, Zəminxarə...
 Quru yanır, yaş yanır.
 Yanğın düşür buludlara,
 Torpaq yanır, daş yanır.

Kim bu məhzun avazlıdır,
 Kimdir belə oxuyan?
 Şirəzlidir, şirəzlidir
 Çəkib nalə oxuyan.

Altı yüz ruh necə duyur
 Bir naləni, fəğanı?

Quru yurdda necə qoyur
Qara tale insanı...

Həm zəlzələ, həm vəlvələ,
Gülə əğyar, xarə yar.
Biz yurdsuzlar azdıq, hələ
Gəlir təzə yurdsuzlar.

Zəminxarə, Zəminxarə...
Yenə şükür, min şükür
Ki, yurdsuzlar yurdsuzlara
Quru yurdda yurd tikir.

Kərpic-kərpic hörgüləri
Zəminxarə dolanır.
Quru torpaq alın təri,
Göz yaşıyla sulanır.

Zəminxarə... o qurudur
Suvaqların nəmini.
Qul bazarı – o quru yurd
Dəyişir görkəmini.

Zəminxarə... qan ürəklər...
Kövrəldikcə boşalır.
Yerdən Aya, Günə qədər,
Bir məhəllə baş alır.

Zəminxarə... Şəhidləri
Dəfn eləyir qoca Rum...
Nə haldadır yetimlərin,
Yurdsuzların, Ərzurum...

Şirazlının həzin səsi!..
 Dilə gəlir dağ-dərə.
 Didərginlər qafiləsi
 Axın edir şəhərə.

Zəminxarə – yaraların
 Sızıltısı, göynəyi...
 Viran qalmış bir diyarın
 Yollar boyu ürəyi...

Ruhum tufan içindədir
 Bu müsibət ümmanında.
 Köynəyim qan içindədir
 Xızır paşa meydanında...

Burdan yığılıb götürürəm
 Yurdsuzları dəstə-dəstə,
 Rahatlığa yetirirəm
 Qolum üstə, sinəm üstə...

Qolum üstə... sinəm üstə
 Gözlərini yuman olur.
 Körpələrin ölümü ki,
 Hər ölümdən yaman olur.

Davalarda, döyüşlərdə
 Olmamışam indiyədək.
 Dözə bilmir əvvəl dərdə,
 Daşa dönmür sonra ürək.

Yox, yox daşa dönmürəm mən,
 Gözlərimdə sellərə bax.

Sinəm üstə solub gedən
Qönçələrə, güllərə bax!..

Burulğana dözüür ürək,
Dayanmışam həm dağ kimi,
Nalələrə dözməyərek
Həm əsirəm yarpaq kimi.

Xızır paşa!.. Düşüb burda
İmdad dilər qoca-qarı.
Daşyıram təzə yurda
Ərzurumlu yurdsuzları.

Tək deyiləm fəqət, fəqət,
Timsalıyam altı yüzün –
Bəlkə elə həmin vəhdət
Bəxş edibdir mənə dözüüm?

İki kütlə, iki axın
Bir-birinin amanında...
Təntənəmə gəlin, baxın
Xızır paşa meydanında.

Nə kölələr xətalıdır
Yalan xəbər yayılantək.
Nə yurdsuzlar havalıdır
Hədər yerə deyiləntək.

Uzatsa da indi şəhər
Yurdsuzlara öz əlini,
Çoxdan qoyub bircə nəfər...
Bu niyyətin təməlini.

Mənim qəsdim, mənim rə`yim
Bir xeyirxah qərar oldu.
Mənim sə`yim, mənim sə`yim
Gör nə gündə yarar oldu...

Qürbət torpaq... uzaq diyar...
Bir özüməm... bir də əbam...
Günəş gülər, bulud ağlar
Gözlərimdə aram-aram.

“Qamu yerlərdə bulundum,
Qamu sözlərdə bilindim.
Qamu pərdə çün, çalındım,
Bu ulu bəyana gəldim...”

FƏRMAN PAŞA

Xırda qaşlar cilvələnər,
Bərqi düşər iri qaşa.
Xırda qaşlar düzümündə
İri qaşa qıl tamaşa.

Baş saray da iri qaşdır,
Min bir rəngə boyanır o.
Xırda-xırda sarayların
Ortasında dayanır o.

Konya – gövhər xəzinəsi,
Fərman paşa – xəzinədar!
Mənidəmi “gövhər” bilib
Hüzuruna aparırlar?

“Ey gövhərin bahasını,
Miqdarını bilən,
Əsdaf⁹ içində gör ki,
Nə dürdənəyəm yenə”.

Şair olan gövhər olmaz
Baş sarayın me`yarında...
Gövhərlənsə... kəsər olmaz
Kəlamında, əş`arında...

⁹ Əsdaf – sədəf sözünün cəmi

Mühafizə oxşamayı
Sağ-solumda mühafizlər
Gözlərində nə bir qəzəb,
Bellərində nə bir xəncər...

Söyləyirlər: – Fərman paşa xiridardır.
Söyləyirlər: – Şairlərə şövqü vardır.
Söyləyirlər: – Həm qəribsən, həm sehrkar,
Mö`cüzündən söhbət açır mahal, diyar.
Söyləyirlər, söyləyirlər, söyləyirlər...
Baş sarayda görün məni neyləyirlər?..
Baş sarayın neçə başda bəlası var,
Neçin məni “göz üstündə” Baş saraya aparırlar?..
Gözlərimə görünməyir tanıdığım kişilərdən,
Adladığca meydanlardan, döngələrdən, küçələrdən...
Düşünürəm: Baş saraydan üzügülər gələn yoxdur...
Fərman paşa çağırtdırıb, nədən ötrü? Bilən yoxdur.
İmadəddin! Ağ elədin, ağın da bir hüdudu var,
Sən bilmirsən, neçin səni Baş saraya aparırlar?

Təbiətin işidir
Fəsil-fəsil dəyişmək.
İqlimin gərdişidir
Fəsil-fəsil dəyişmək.

Təbiətə yaraşır
Rənglərin səltənəti.
Şəxsiyyətə yaraşmır
Rəngbərəng olmaq! Qəti!

Su da, süd də, şərab da
Şəklə qabında düşər.
Öz əliylə rəsmi
Bir məxluq çəkib! Bəşər!..

“Rövzeyi-rizvan yüzündür, vəssalam!
Surəti rəhman yüzündür, vəssalam!
Ərşi-həq, ey can, yüzündür, vəssalam!
Lövh ilə qur`an yüzündür, vəssalam!”

Əsil insan dəyişməz
Zatını, cövhərini.
İnandım Baş sarayda
Lap yaxından görəndə
Paşanın gözlərini.

O, həm başdan-ayağa
Təmtəraq içindədir,
Həm təpədən-dırnağa
Yar-yaraq içindədir.

Fəqət cəllad zəqqumu
Tökülmür sifətindən,
Ürəklər şırım-şırım
Sökülmür sifətindən.

Fərman paşa həlimdir
Təxti-tacına ziddən.
Dedim: – Allah kərimdir.
Həlimliyin önündə
Kövrəldim, gör necə mən.

Fərman paşa elə bil
Fikirdə, xəyaldadır.

Şairdir, hakim deyil,
Tamam özgə haldadır.

Xırda-xırda paşalar
Açılıb-bükülürlər:
– Heç belə paşa olar? –
Yanırlar-tökülürlər:

– Baxtın bizdə olaydı,
Taxtın bizdə olaydı.
Onda görərdin ki, sən
Öz yerində deyilsən.

Fərman paşa mülayim,
Fərman paşa möhtəşəm.
Əzazillik bir ayırı,
Möhtəşəmlik bir aləm.

Rəzalət və ehtişam
Toxumudur fitrətin.
Sən pinəçi... mən şaham...
Xeyri yox bu söhbətin.

Təxti-rəvan üstündə
Buluddur Fərman paşa.
Yağmurludur gözləri...
Doludur Fərman paşa...

Baş sarayda baş otağın qapıları
Elçilərçin açılmayır hələm-hələm.

İstehzaçın açılmasın onlar barı,
Axı, yə`ni mən bu qədər mö`təbərəm?
Axı, mənim hesab ilə günahım var,
Divanına gətizdirib paşa məni.
Baş otaqda heç tərəzi-mizan olar?
Bu nə işdir, bir salınız başa məni.

Baxdım, gördüm buradadır Əli ül Ə`la,
Bəzircanlar, bir də alim Feyzullah daha.
Buradadır çövkən çalan o müzəffər də,
Buradadır altı yüzdən doqquz nəfər də...

Burda qoca, burda uşaq, burda qarı var,
Əllərinin, qollarının sarğıları var.
Yaraların necə hopub sarğıya qanı,
Qan qoxusu bulandırır Fərman paşanı.
Hakim olub... vərmiş etmə özün də qana,
Belə hakim... az-az gələr, əfsus, cahana.

İşarət eylədi, çıxdım irəli.
– Diz çök! – pıçıldadı xırda paşalar.
– Diz çök! – pıçıldadı xırda-paralar...
Fəqət, diz çökməyə qoymadı paşa,
Qürurumdan duydu yoxsa qayəmi?
Ehtiram etdimi, düşmədim başa
Bu bir istehzamı, ya kinayəmi?

Fərman paşa:

– Hansı yerdən peyda oldun?
Hansı göydən nazil oldun?

Yad bir eldə bu nüfuzə
Söylə necə nail oldun?

Ey üsyançı, ixtişaşçı,
Qərib şair, məğrur insan!
Bu şəhərdə kimdi başçı?
Çaşib qalib Konya, inan!

Günahsız da olsan fəqət,
Sən yenə də günahkarsan.
Boy verməsə əgər şərbət...
Şərbətdə də boğularsan.

Zəmanənin, cəmiyyətin
Öz qanunu, qaydası var.
Yeniliyin, cəsarətin
Bəlası var, qovğası var.

Altı yüz qul satın alıb
Səxavətlə... azad etmək,
Təmənnasız məhlə salıb,
Təzə yer-yurd icad etmək.

Baş sarayın nüfuzunu
Qəlpələmək sayılmırmı?
Qanunların zəncirini
Sərpələmək sayılmırmı?

“Təmənnasız” sözü ancaq
Kitabdadır, kağızdadır.
Hər təmasda bir umacaq...
Göz əldədir, ağızdadır...

Şahidlərin baxır sənə,
Danırsansa, dan işini.
Bundan asan gəlir mənə
Həll eləmək qan işini.

Sən xətasən, siyasətsən,
Al qönçəsən xəzan çağı.
Nə qədər mən səlamətəm,
Nə qədər sən səlamətsən...
Gəl, tərək eylə bu torpağı...

Şükr eylə ki, namaz üstə
Doğub səni anan, şair!
Mənim kimi bir kövrəyə...
Ürcəh olub yaxan, şair!

Bir də, ona şükr eylə ki,
Hər qit`ədə get, söylə ki:
Rumi yatan bu torpağa
Şair qanı axa bilməz.
Şair qanı tökən paşa...
El içinə çıxma bilməz...

Öyrənmişəm, bilirəm mən
Sən nəçisən, nəkarəsən.
Bir nöqtəyə gəlirəm mən:
Yaraşmırsan ruzgara sən.

Başındakı qan çanağı,
Elə get ki... yan olmasın.
Elə tərək et bu torpağı
Çanaq bir ümman olmasın!..

O hardasa çatlayacaq,
Çatlamasın burda barı.
Get, mənim bu diyarımla
Tən tutma özgə diyarı.

Gözün dərya qədər dərin,
Sözün sevda qədər şirin.
Aman... aman, gözlə bir gün
Boğazından çıxar dərin.

O fikrə ki, sən düşmüşsən,
Şəriətdən gen düşmüşsən.
Haqq qorusun səni şərdən,
Səlamət çıx tilsimlərdən.

O atəş ki, səndə yanır,
Təriqətin işıqlanır.
Zülmətə gir, zülməti yar,
Ulduz boyda qaranlığa
Günəş boyda işıq apar!

O inam ki, sənə hakim,
O ilham ki, sənə şamil,
O idrak ki, səndə kamil,
O cür`ət ki, sənə sahib.
O vüs`ət ki, sənə qismət –
Dayandırmaq istəsəm də
Dayandırmaq olmaz səni.
İnandığın sözdən özgə
Heç bir sözə, heç bir rə`yə
İnandırmaq olmaz səni.

Mən diz çökdüm, dərk etmədi xırda paşalar,
 Mən diz çökdüm, gözümdə nur, alnımda vüqar.
 Mən diz çökdüm, Fərman paşa qolumdan tutdu,
 Baş sarayı, hakimliyi tamam unutdu.
 Mən diz çökdüm, yozan yozsun öz yozduğunu.
 Nə cür istər düzən düzsün öz düzdüyünü.
 Mən diz çökdüm bu ilahi sima önündə,
 Axtardığım və tapdığım mə`na önündə.
 Dedim:
 – Paşa, böyük paşa, möhtərəm paşa!
 “Get!” deyirsən, gedəsiyəm, gedərəm, paşa!
 Elə mənim amalımın rəmzisiniz siz,
 Elə mənim istəyimdir şəxsiyyətiniz...
 Paşalıq da, şairlik də şəkildir ancaq,
 Dərunidən lazımdır ki, həqqə ucalmaq.
 “Qan çanağı” gəzdirənin biri də sənsən,
 Çünki nuri-təcəllasan, bəşər sevənsən.
 Fərman paşa, böyük paşa, möhtərəm paşa,
 “Get” deyirsən, gedəsiyəm, gedərəm, paşa!
 İndi mənim qalmağımın nə mə`nası var?
 Tufan yatar... yola düşər lövbər salanlar.
 Məramımı başa düşdü Əli ül Ə`la,
 Altı yüz qul azadlığın gördü əzmini.
 Ötüb keçdi Ərzurumu çulğayan bəla,
 Konyada bir məhəllə də salındı yeni.
 Xalq Qəriblər məhəlləsi desə də ona,
 Rum anadır, “qərib” deməz övlada ana.
 Fərman paşa, böyük paşa, möhtərəm paşa,
 “Get” deyirsən, gedəsiyəm, gedərəm, paşa!
 “Bu gün fərdadən, ey vaiz,
 Məni qorxutma, əbsəm dur!

Ki, qorxusuzdur ol arif ki,
İmruz oldu fərdasi".
Yollar boyu tərpendikcə başımda "çanaq..."
Bütün Konya xəyalımda hey canlanacaq...

QARAMAN

Konya şəhərindən Bağdada sarı
 Qaraman adlanır Rum torpaqları.
 Bizim yerlərdə də Mil var, Muğan var...
 Qazax-Şəmsəddin var, Şəki-Şirvan var.
 Şirvan! Andım Şirvan, imanım Şirvan,
 Uzaq sabahlarda gümanım Şirvan!
 Ay mənim gözümün qarası-ağı...
 Şamaxı torpağı, Bakı torpağı.
 Məni kim itirib, kim axtarardı
 Siz olmasaydınız, olmasaydınız?!
 Yüz Konya, min Bağdad, min bir Hələbin...
 Məni diriltməyə nə dərdi vardı.
 Siz olmasaydınız, olmasaydınız,
 Şamaxı torpağı, Bakı torpağı.
 Vətən! Ey gözümün qarası-ağı!
 Qəbrim harda olsa... qəlbim sizdədir.
 Qiymətim sözdədir, qədrim sizdədir...
 Yollar uzandıqca uzanır səfər,
 Qəlbimi yuxaldır kövrək fikirlər.
 Konyadan Bağdada hüduklar geniş.
 Burda məskən salan elə-obaya
 Rumilər qədimdən Qaraman demiş.

Tarix hökm verdi çatınca məqam,
 Səlcuqlar süquta uğradı tamam.

Daha bu yerlərdə keçmədi işi.
 Guya ki... Qaraman adlı bir kişi
 Burada əmirlik yaratdı o vaxt.
 Bu gen-bol Qaraman əmirliyinə
 Konya özü oldu layiqli paytaxt.
 Əslən deyirlər ki, qaramanlıdır
 Fərman paşa da,
 Nəslən deyirlər ki, qaramanlıdır
 Fərman paşa da...
 Bəli, inanıram, olar, deyirəm,
 Qəlbə də, ruha da genişlik verər
 Bir geniş, bir gen-bol diyar, deyirəm.
 Bülbülü fəğana gətirən nədir,
 Al-əlvan bağçalar, bağlar, deyirəm.
 Qartalı cövlana qaldıran nədir?
 Zirvəsi buludda dağlar, deyirəm.
 Dərin meşələrdə nə`rə çəkər şir,
 Dəmir qəfəslərdə ağlar, deyirəm.
 Allah dağına baxar... qarını verər...
 İlanı, siçanı, köstəbəkləri
 Dəlmə-deşiklərdə saxlar... deyirəm.

Qaraman diyarı, Qaraman eli
 Ucsuz-bucaqsızdır, genişdir, bəli!
 Mən bu genişlikdə sərbəstəm necə,
 Burdan ətri gəlir bizim yerlərin.
 Mən bu rayihədən sərməstəm necə,
 Elə bil Navahı düzündəyəm mən,
 Elə bil Pirsaat kənarındayam.
 Elə bil Ayrımın özündəyəm mən,
 Gəncənin, Şəmkinin yollarındayam.

Sürülər, ilxılar, qızıl naxırlar
 Sonsuz bir axınla axır... axırlar.
 Böyürtü, mələrti, kişnərti hey-hey,
 Holovar, bayatı, zəngulə... hər şey.
 İllah ki, ləhcələr, tanış ləhcələr
 Ruhumu, hissimi oxşar nə qədər.
 Dəniz min sahildə ləpələnsə də
 Bəllidir, aydıdır yeri, yatağı.
 Bir el min bir elə səpələnsə də
 Bir dillə tanınır Vətən torpağı.
 Haçan ki, harda ki, səsləndi dilin:
 – Qəribəm! – söyləyib nə yan, nə qəm ye!
 Haçan ki, dilindən üzüldü əlin:
 – Vətənin içində Vətənsizəm – de!
 Mənim ana dilim, ana dilim, sən,
 Gör ki, haralarda səslənmədəsən.
 Tərəkəmə, Padar ləfzi şirindir,
 Qazax, Gəncəbasar ləfzi şirindir.
 Qaraman elinin ləfzi, ləhcəsi
 Bizim ləhcələrə necə bənzəyir.
 Zərafət olsa da, deyərdim ki, mən
 Bu yerin-yatağın quzuları da
 Bizim quzulartək qaçır, mələyir.

İlxiçilər, naxırçılar, çobanlar...
 Ovsunçular, oyunçular, ozanlar...
 Toxucular,
 Sağıcılar,
 Ağıçılar –
 Nehrə kimi yırğalanan gəlinlər,
 Sona kimi sığallanan gəlinlər...

Başlıqlarda qızılların düzümü
 Günəş kimi qamaşdırır gözümü.
 Bədənləri buz baltası,
 Bənizləri – yanar kürə...
 Rast gəlirəm uca-uca,
 Zorlu-zorlu kişilərə.
 Çöllər, düzlər xatırladır
 Yelləncəyi, beşiyi.
 Gah açıqdır...
 Gah alaçıq...
 Köçərinin ev-eşiyi.

Bu genişlik, bu ənginlik,
 Bu əlvanlıq, bu zənginlik,
 Şairanə bu sadəlik,
 Həkimanə bu adilik
 Ürəyimin tellərini danışdırır
 Ozan kimi.
 Ürək deyir: bir qoşma düz
 Sazda ozan düzən kimi.
 Ürək deyir: bir qoşqu düz,
 Bu mahala uyar olsun.
 Qaramanın ozanları
 Səni gənnən duyar olsun.
 Bir qoşma düz, düzümündən
 Müəmmalar kənar olsun.
 Sevincinlə şad Qaraman
 Kədərnlə ağlar olsun.
 Danış Ozan ləhcəsiylə
 Sözünlə-şövun aşkar olsun:

Obaları, binələri
Düzlərdə xal-xal Qaraman!
Üzündə yox dərd-əsəri.
Bəxtəvər mahal Qaraman!

Qızıl-qızıl inəkləri,
Qumral-qumral erkəkləri,
Qulunları, köşəkləri
Salır qilü-qal, Qaraman!

Gözəlləri Banuçiçək,
İgidləri Bamsı Beyrək,
Özümüzü nişan verək,
Tutsun hal-əhval Qaraman!

Qızılgülü – gülüm mənim,
Gözəl dili – dilim mənim,
Rum elində elim mənim,
Şirin, şəkər, bal Qaraman!

Mənəm insan, mənəm Allah,
E`tiqadım, inamım haqq.
Cahan Tur dağı, mən agah ¹⁰,
Sən də agah ol, Qaraman!

Haqq sözümdən dönmərəm mən,
Tufan fülər – sönmərəm mən,
Enməyəm mən, sınımam mən,
– Niyə? – xəbər al, Qaraman!

Dəmir əsa, dəmir çarıq,
Hey gəzər, hey axtarıq,

¹⁰ Tur dağında Allah Musa peyğəmbərin gözüne nur şəklində görünmüşdü.

Biz də bu cür bəxtiyarıq...
Yoxdur özgə yol, Qaraman!

Demə: – Bu da gəldi-gedər,
Bir sevdadır, əbəs, hədər,
İnsan Allah olar məgər?! –
Gülürsənsə, gül, Qaraman!

Mən Nəsimi Şirvaniyəm,
Ruhun yüksək məqamiyəm.
Bu məqamın... məramiyəm...
Tanış olaq, gəl, Qaraman!

Anamızdır ana Vətən,
Anamızın bir dizi... sən...
Qoy dizinə baş qoyum mən,
Sən laylamı çal, Qaraman!

Bəyaz güney, siyah qüzey...
Hay veribən dedi: – Eheyy!..
Ozanlarım sənə qurban,
Qocam, qarım sənə qurban,
Yaşıl-yaşıl ətəklərim,
Loğman-loğman çiçəklərim,
Sığal-sığal küləklərim,
Sərv-sərv göyçəklərim,
Mağar-mağar türkülərim,
Şux ceyranım, bədöy nərim,
Hər ağacdən dərilməzəm,
Hər adama verilməzəm
Sənə qurban, ulu şair!

Qoy başını dizim üstə
Laylay çalım, uyu, şair!

Keçir lap sonuncu durna qatarı,
Bəs niyə gecikir, bu vaxta qalır?
Könülsüzmü gedir Bağdada sarı,
O nə qaqqıldayır, nə lələk salır...

Qanad saxlayaraq məhzun durnalar,
Mənə deyirlər ki: – Bağdada getmə!
Qayıt Şamaxıya... Bağdadda nə var!
Qayıt Şamaxıya... Bağdada getmə!..

Bir yaxşı şəhər var bir az qabaqda,
Adı da yaxşıdır, adı: Ağsaray.
Elə ordan qayıt, nə var uzaqda,
Durnalar dil olub salırdı haray...

Düzdü sifətimə iki damla su,
Başımın üstündən itdi durnalar.
Bildim ki, onların göz yaşıydı bu,
Bağdada nigaran getdi durnalar...

Bulud içindədir bütün asıman,
Əlvan payız gedir, bəyaz qış gəlir.
Qış paltarı geyir bütün Qaraman,
Soyuq yellər əsir, qar-yağış gəlir.

Çiskinə, dumana bürünürəm mən,
Demə ki, durnalar yadımdan çıxır...
Qərrib və nabeləd görünürəm mən,
Hava da bir yandan qəlbimi sıxır.

Tək-tək də var,
 Cüt-cüt də var,
 Kut-kut da var
 Alaçıqlar... alaçıqlar.
 Alaçıqlar məskənidir köçərinin,
 Gəmisidir, yelkənidir köçərinin.
 Alaçıqlar səfələrin, sövdələrin
 Adasıdır.
 Bəy oğlanın, gəlin qızın
 Bərbəzəkli odasıdır.

Bu yer, bu həndəvərdə,
 Yölüstü cərgələrdə
 Çınqır-çınqır saz səsi
 Yetişdi qulağıma.
 Bir anda nəş`ə verdi
 Kefimə, damağıma.
 Durdum, ayaq saxladım:
 Çınqır-çınqır saz səsi...
 Saz səsiylə çağladım.
 Ozan səsi, saz səsi,
 Ney, balaban, nağara,
 Qoşazurna, gur təbil,
 Döşə, zurna, vur, təbil!
 Alaçıqlar içində
 Mağara bax, mağara!

Şal arxalıklı, keçə papaqlı,
 Boylu-buxunlu, qollu-budaqlı
 Beş-altı nəfər

Çıxıb mağardan
Düz mənə tərəf yüyrək gəlirlər,
Salam verirlər yetişən kimi.
Sorğu-suala tutmayıb mənə
Deyirlər: – Salam, qədəmli yolçu!
Ey üzü xoşa gəlimli yolçu!
Toy olan yerdə toydan kənar
Dayanmaq olmaz!
Bəy olan yerdə bəydən kənar
Dayanmaq olmaz!
Kiminçindi bəs
Bu boyda mağar?!
Toy olan yerdə –
Toy adamıdır bütün adamlar...

OZANLAR

Alaçıqlar halə qurub, sanki verib əl-ələ,
Yaman gündə, yaxşı gündə arxa olur el elə.
Külək əsir, çadırları şappıldadır aramsız,
Yağış yağır, çadırları tappıldadır aramsız.
Tonqalların, ıraqların yırğalanır şö`ləsi,
Mənqalların, ocaqların yırğalanır şö`ləsi.
Hərdən yağış damcıları cızıldayır tavada,
Ocaq başı qiyamətdir belə soyuq havada.
Oğru pişik bir qazanın qapağını aşırır,
Miyoltusu tük ürpədir, pəncəsini bişirir.
Ağzı-burnu yağlı-yuğlu balacalar oynayır,
Orda-burda əl-ayağa dolaşaraq qaynayır.
Parıl-parıl parıldayır kəfkirlərin qalayı,
Boş yerədir aşpazların çığırtısı, qolayı.
Bozartmadan, qızartmadan qalxır göyə
müsk-ənbər,
Az qala ki, bir şaqquadır şişlərdəki tikələr.
Sac üstündə yayma yanır, yuxa yanır deyəsən...
Teşt əyilir – ocaq daşı paralanır deyəsən...
Od üstünə yağ tökülür, tüstü dolur gözlərə,
Su səpirlər, yenə qalır od közərə-közərə.
Bu ətilər, bu yanıqlar, bu tüstülər, inanın,
Unutdurur dərinini, dayazını... dünyanın...
Dönə-dönə xatırladır adicə bir kəlamı:
İki dəfə yaratmayır Allah eyni adamı...

Təfəkkür də, təriqət də kağızlarda qalacaq,
Bəs kamınca götürdüyün, gördüyün nə olacaq?!
Dəmir əsa... dəmir çarıq... bir də bu toy...
toyxana...

O dünya heç... bu dünyada hansı qalır insana?!
Saz səsləri bu dәм mәni xəyalımdan qoparır.
Çınqır-çınqır saz səsləri...
Saz səsləri özü mәni toyxanaya aparır.
Çınqır-çınqır saz səsləri...

“Pərdə içində çalınur bir saz
Ki, elər eşq nəvasın ağaz.
Arif anlar bu zəhmətin rəmzin,
Aşına olmiyanə verməyə raz”.

Alaçıqlar arasında
Bir meydandı toyxana.
Ağ-ağ dağlar ortasında
Gülüstandı toyxana.

Gülüstandı xalçaların,
Palazların bəzəyi.
Bura cəmdir bu diyarın
Min bir gülü, çiçəyi.

Dirəklərdən asma çıraq
İşıq salır araya.
Gil qablarda od yanaraq
İsti verir buraya.

Hamı toydan tutur xəbər,
Çatır səda, gedir ün...

Mağar qurur köçərilər
Yeddi gecə, yeddi gün.

Durğun suya daş atanda
Həlqələnir necə su...
Çevrəsiylə... bu meydan da
Xatırladır o suyu...

Əvvəlinci dairəni
Təmsil edir ozanlar.
Yaraşıqdır ozan, yə`ni
Ozansız nə toy-mağar?!

İkincidə əyləşiblər
Ağsaqqallar, ahıllar.
Axı, sizsiz nə xeyir-şər?
Ağsaqqallar, ahıllar.

Üçüncüdə yurdun seçmə
Ərənləri əyləşib,
Enlikürək, bığışmə
Ərənləri əyləşib.

Dördüncüdə karagələn
Var-dövlətli kişilər...
Toxu-acı görə bilən...
Nəcabətli kişilər...

Beşincidə yeniyetmə,
Toy arzulu cavanlar...
"Qız, gözümdən uzaq getmə"
Türküsiylə yananlar.

Altıncıda işdən-gücdən
Bir az başı ayılan,
Üstü-başu yağlı-qara,
“Ev adamı” sayılan...

Yeddincidə qızlara bax,
Həm oğrundu, həm ürkək...
Paltara bax, rüxsara bax,
Həm əlvandı, həm qəşəng.

Yan-yörədə heç çəvrəyə
Sığışmayan uşaqlar,
Heç əndazə, heç dövrəyə
Yığışmayan uşaqlar.

Əks eyləyir göyü, yeri
Əlvanlıqda toyxana.
Çınqır-çınqır saz səsləri
Ahəng verir meydana.

Məni görcək heyrət etdi iki ozan,
Pıçıldadı yerdə qalan ozanlara:
– Bu ki, şair Nəsimidir.
O, Konyadan,
Fərman paşa sarayından gəlib bura.

Ozan Gümrah:

– Əli ül Ə`lanın can sirdəşidir
Seyyid Nəsimi.
Mövlanə Ruminin məsləkdaşdır
Seyyid Nəsimi.

Şamaxı şəhərindən, Azərbaycandan
Dünyanı dolana-dolana gəlib.
Gəzdiyi, gördüyü eldə-obada
Rast gəlib nə qədər ozana, gəlib.
Gəncədir ozanın əzəl beşiyi,
Ozanlar o yandan bu yana gəlib.

Ozan Əmrah:

– Konyada, çövkanda görmüşəm onu,
Quldar qul satanda görmüşəm onu,
Ərzurum batanda görmüşəm onu,
Bir də hüzurunda Fərman paşanın
Ağır imtahanda görmüşəm onu.

Ozan Gümrah:

– Harda görmüşəmsə, görmüşəm mətin
Şair rəhbərini bir təriqətin.
Bir az rövşən oldu axı toyxana,
Onun surətinin şövkü, nurudur.

Ozan Əmrah:

– Bir qoşma eşitdim sanki qeybdən,
Demə onun sözü, onun dürrüdür.
Sən qismətə bir bax, görüşə bir bax,
Toy, ozan məclisi əcəb yeridir.

Ozan Gümrah:

– Rumitək, Ə`latək dərindən-dərin,
Yunis İmrə kimi aydın, durudur.
Ozanlar! Saxlayın sazı bir anlıq,
Ay oğul, ay uşaq, bir az geri dur!

Çalib-çağırmağa bir də başlayaq...
Zənn etsin bu büsat ona görədir.

Əvvəlinci dairəyə
Çağırdılar, buyurdular.
– Gəlişinlə yerə-göyə
Sığışmırıq – deyirdilər.

Bəyə baxan baxışların
Səmti döndü mənə tərəf,
Ozanları bu diyarın
Şərəfimə dedi tərif.

Aldı sazı, çaldı Əmrah,
Ozanınkı sazdı, sözdü,
Toya şəfəq saldı Gümrah,
Düzüm-düzüm inci düzdü.

Bütün sazlar, bütün sözlər
Ələdilər yaz yağışı.
Sazda bahar, sözdə bahar
Unutdurdu düzdə qışı...

Ozan Əmrah:

– O kimdir ki, həm zərrədir, həm ümman?
O kimdir ki, həm nəsindir, həm tufan?
O kimdir ki, həm pıridir, həm cavan?
O kimdir ki, həm Allahdır, həm insan?
Sualımın cavabını ver-görək?

Ozan Gümrah:

– Nəsimidir – zərrə-ümman vəhdəti,
 Nəsimidir – nəsim-tufan vəhdəti,
 Nəsimidir – piri-cavan vəhdəti,
 Nəsimidir – Allah-insan vəhdəti,
 Sualının cavabını al görək!

Ozan Əmrah:

– O kimdir ki, həqqi tapıb özündə,
 Yer də, göy də sirrin yazıb üzündə?
 İnam qaynar, sevgi qaynar gözündə?
 “Ənəlhəq!” dir əvvəl-axır sözündə,
 Sualımın cavabını ver görək!

Ozan Gümrah:

– Nəsimidir həqdən soraq söyləyən,
 Aləm sirri məndə agah – söyləyən,
 İnamsızlıq – ağır günah – söyləyən,
 Həq məndədir, mənəm Allah söyləyən!
 Sualının cavabını al görək!

Ozan Əmrah:

– Ölçmək olar hər sevincin həddini?
 Silmək olar hər qüssənin rəddini?
 O qürurun tə`yin et ki, səddini,
 Ozan ona yaraşdırsın qəddini?
 Sualımın cavabını ver görək!

Ozan Gümrah:

– Bu sevincin ölçmək olmaz həddini,
Bu meydanda qəm itirər rəddini.
Xoş görmüşük Seyyid İmadəddini,
Qüruruna gəl yaraşdır qəddini,
Sualının cavabını al görək!

Çinqır-çinqır saz səsləri
Bir-birinə qarışdılar.
Açdılar sinə dəftəri,
Bir-biriylə yarışdılar
Ozanlar, ozanlar.

Zəncirləmə, dodaqdəyməz,
Diltərpənəmz, qılıbənd...
Bir-birinə cavab... əvəz...
Sazla, sözlə atdı kəmənd
Ozanlar, ozanlar.

Sazla-sözlə vuruşdular,
Sazla-sözlə barışdılar,
Bir-birinə yaraşdılar
Həm zərif... həm zor işdilər...
Ozanlar, ozanlar.

Söz deməyə söz istədim,
Təbim qaynadı-qaynadı.

Dindirməyə saz istədim,
Qəlbim oynadı-oynadı.

Ləpələrdə qayıq kimi
Qalxıb endi sinəmdə saz.
Mağar susdu, pərdə-pərdə
Çınqır-çınqır dinəndə saz.

“Gərçi fəraqə düşmüşəm,
Eyni vüsəl içindəyəm.
Gəl, nəzər eylə halıma,
Gör ki, nə hal içindəyəm.
Çün, bu xəyali-nəqşilə
Nəqşi-xəyal içindəyəm...”

Saçımızdan qürbət tozu
Töküldü getdi bu toyda,
Tərk elədi qüssə bizi,
Çəkildi getdi bu toyda.

Dolandım neçə ölkəni,
Bizim yerə az oxşadı.
Bu diyar kövrəltdi məni,
Guşələri göz oxşadı.

Çöl bizdəki, gül bizdəki,
Saz bizdəki, tel bizdəki,
El bizdəki, dil bizdəki
Adətləri adətimiz,
Söhbətləri söhbətimiz,

Yeri, göyü eynən bizim,
İllah, toyu eynən bizim.

Yeddi gündür toy qurulub,
Bu gün toyun axırıdır.
Altı gün heç... tək bu axşam
Bəyin kefi yuxarıdır.

Altı gündür, altı gecə
Öz toyunda bəy çalışır.
Oğul-uşaq hamı necə
Bəy çalışır, hey çalışır.

Zarafatla yanağına
His də çəkib aşpaz kimi.
Xıssın-xıssın qulağına
Söz də deyib... sağ-soldışı.

Təkcə bu gün, tək bu axşam
Qayğılardan asudədir.
Görkəmində bir ehtişam,
Lap özünə aludədir.

O, bilmir ki, qaygıları
İnnən belə başlanacaq.
Taleyinin toy-mağarı
İnnən belə başlanacaq.

Mən səadət diləyirəm,
Oğul qismət diləyirəm
Libası ağ, kəməri ağ,
Kəmərində xəncəri ağ,
Mavi gözlü, qumral saçlı

Nərmə-nazik, şüy oğlana,
Bəy oğlana, bəy oğlana.

Bizim yerdə bəyi ancaq
Tə`rifləyər ustad ozan.
Dedilər ki: – Buyur, qonaq,
Şövkətlisən hamımızdan.

Mən:

– Ağrıdağı, Uludağı
Vüqarına bənzədim qoy,
Bahar fəsli bağça-bağı
Ruzgarına bənzədim qoy,
A bəy hey! A bəy hey!

Sərin, sərin küləkləri
Ülfətinə bənzədim qoy,
Odlu-odlu şimşəkləri
Hiddətinə bənzədim qoy,
A bəy hey! A bəy hey!

İpək yallı bədöy atı
Qanadına bənzədim qoy,
İpək yunlu bəyaz qoçu
Muradına bənzədim qoy,
A bəy hey! A bəy hey!

Alp ərənlər, şir kişilər
Xoş çağını bəzəsin qoy,
Ağcasaqqal pir kişilər
Qış çağını bəzəsin qoy,
A bəy hey! A bəy hey!

Toyun yeddi dairəsi
İşarə yeddi nəslinə...
Göyün yeddi dairəsi
İşarə ülvî əslinə...
A bəy hey! A bəy hey!

Ozan toya yaraşsın qoy
Sazıyla da, sözüylə də.
Gəlin bəyə yaraşsın qoy
Nazıyla da, duzuyla da,
A bəy hey! A bəy hey!

Bu toy elə yaraşsın qoy
Çağıranı, çalanıyla,
Ağızlarda dolaşsın qoy
Şamaxılı ozanıyla,
A bəy hey! A bəy hey!

Mən Şirvanın əmanəti,
Nəsimiyəm Qaramanda.
Könüllü Vətən həsrəti! –
Yan, tökül! Yox inanan da,
A bəy hey! A bəy hey!

Mən vəsf etdim bəy oğlanı,
Ozandan geri qalmadım,
Toyxananın coşdu qanı,
Rəqs elədi kişi, qadın.

Burda yaşmaq deyildi dəb,
Üz açıqdı, göz açıqdı.

Rəftardaydı əsil ədəb,
Ürək açıq, söz açıqdı.

Gumbur-gumbur nağaralar
Sanki dolu ələyirdi.
Yellənirdi bütün mağar,
Qarazurna mələyirdi.

Əvvəl xələt arasında
Məni tamam itirdilər,
Sonra ozan sırasından
Aralığa gətirdilər.

Filan rəqsi filan rəqsə
Caladılar, döndərdilər.
Başımıza bəhsə... bəhsə...
Qızıl pullar əndərdilər.

Bu ki xalis Qaytağıymış
Bizim Şirvan ellərində...
Bir adı da Varsağıymış
Bu Qaraman ellərində.

Nə hürufi, nə ənəlhəq?!
Gumbuldayır nağaralar...
Bəlkə əsil həqqi-mütləq
Bu şənlikdir, bu toy-mağar?!

Ozan sözü, ozan dili
Niyə məndən kənar olsun?
Çölçü sözü, çoban dili
Niyə məndən kənar olsun?

Mən ki, bəyin şərəfinə
Tə`rif dedim, bəd olmadı.
Uydu ozan tə`rifinə,
Anlaşılmaz, yad olmadı.

Böyük-böyük fikirləri
Niyə qəliz deyirəm mən?
Əl çatmayan bir gövhəri
Neynirsən sən, neynirəm mən?!

Ozan dili el-obanın
Dilləridir, dilləridir.
Sazın teli el qəlbinin
Telləridir, telləridir.

Dərin suyun... duru suyun,
Görünürsə əgər dibi...
Sən, o suya... bircə dayan!
Qiymət vermə dayaz kimi!

Bu fikirlə Varsağının
Ahəngiylə vəcdə gəldim.
Şamaxının... Qaytağının...
Həsətiylə lap kövrəldim.

Elə bu dəm qucaqladı
Bir ağ saçlı kişi məni.
Qucaqladı və ağladı,
Yandırdı göz yaşı məni...

Lap itirdim mən özümü,
Susdu çalib-oxuyanlar.

“Şirvanlı Murad” sözünü
Pıçıldadı bütün mağar.

Ağızlar qaldı açığa,
Sükut çökdü alaçığa.
Qucaqlaşdıq dönə-dönə,
Yaş axıtdıq dənə-dənə...
O, adımlı çağırmadı...
“Can Şamaxı” dedi mənə.

Təzə qərib... köhnə qərib...
Tale bizə, qismət bizə
Əcəb yerdə görüş verib...
Neydə Şirvan şikəstəsi
Od ələdi üstümüzə.
Saz gördü ki, alışırıq
Su çilədi üstümüzə.
Çınqır-çınqır saz səsləri,
Çılğın-çılğın saz səsləri.

ŞİRVANLI MURAD

Toy qurtardı, dağılışdı hərə bir yana,
 İki qəlbin dünyasına köçdü toyxana.
 Gecəyarı... külək əsir... yağır sulu qar...
 Çoxdan-çoxdan görməmişdim mən belə rüzgar.
 Soyuq hava... yorğun vücut... tünük əyin-baş...
 Qaramanda göz ağardır qış yavaş-yavaş...
 Bu mövsümdə axırınıc toymuş bu toy da...
 Köçərilik mühitində belədi qayda.

Buraxmadı məni Murad,
 Sözə baxdım uşaq kimi.
 Nəyə lazım yersiz inad
 Görmüşəmsə öz yerlimi.

– Sən ki... mənim həsrətimə
 Yanan yerdə su çilədin.
 Sən ki... vətən möhnətimə
 Yaman yerdə nur ələdin!..
 İmadəddin, İmadəddin!
 Sən oğlumsan, mən atanam,
 Sənin məndən ayrılmağa
 Nədir həddin?!
 Sən də Vətən, mən də Vətən!
 Sən Şirvansan, mən Şirvanam!

– Murad kişi, nə deyirsən, elə edək.
 Sifətimə çırpır külək
 Sulu qarı...
 Onsuz da bu gecəyarı...
 Bu qürbətdə
 Mənim üçün ev də birdir,
 Çöl də birdir.
 Şaxta da bir, yağış da bir,
 Sel də birdir.
 Hara desən, ora apar!
 Əynim tünük, soyuq rüzgar...
 Varlığımıza yetim uşaq kövrəkliyi
 Oldu hakim...
 Soyuqdanmı, rıqqətdənmi
 Yarpaq kimi əsdi qəlbim,
 Ona “Murad” əvəzinə
 Çaxıb “Şahi dadaş!” dedim.
 Dil yanılar, düzün deyər,
 Elə “Ata, qardaş!” dedim.

Qız toyunun alaçığı
 Hələ bir az yubanırdı.
 Qızlar tutub aralığı
 Təkəmseyrək dayanırdı.

Al yanaqlar, uca boylar,
 Əlvan donlar, incə bellər!..
 Qismət olsun sizə toylar,
 Xınalansın əllər, tellər...

Kəsir kəssin şaxta-sazaq,
 Yağış yağsın qar qarışıq,
 Nərgizlərə nə olacaq...
 Bənövşəyə qar yaraşır.

Atmacalar, pıçılıtlar,
Təbəssümlər, qəhqəhələr.
Gözaltılar, işılıtlar,
Təkəbbürlər, naz-qəmzələr.

Toyxanadan bir az gendə
Çoxlarını gözləyən var.
Allah sizə belə gündə
Səbr versin, subay qızlar!

Yüz bacağı, yüz aypara
Şəfəq salır qaranlığa.
Murad yavaşca bu ara:
– Dayan! – deyir bir anlığa.

– Zəhra! – çağırır bir ağız,
Bir qız gəlir bizə sarı.
Üçümüz də ağappağıq...
Göylər tökür bəyaz qarı...

Qaramanda yoxdu hicab,
Zəhra hicab içindədir.
Kimdi Zəhra? Verin cavab,
Canım əzab içindədir.

İki pərdə... biri azdı...
Necə görüm üzünü, ah...
Biri qardı, – bəmbəyazdı,
Qaranlıqdı biri – siyah.

Gözlərimin qarasıyla
Qara pərdə kənar oldu.

Gözlərimin ağı ilə
Bəyaz pərdə kənar oldu...

“Nəqşi-xəyali surətün
Sanma ki, bəndən ayrıla.
Çün, bu xəyali nəqş ilə
Nəqşi xəyal içindəyəm”.

Gördüm onu, zənn elədim
Görüşmüşük dönə-dönə.
Həm təzəyik... həm də qədim,
O gəlibdir mənə qismət...
Mən gəlmişəm ona qismət...
Yer üzünə, yer üzünə, yer üzünə.

Minaxorda – Şamaxıda
Gördüyüm qız
Gəldi mənim xəyalıma.
Yada düşdü o vaxtkı söz,
Yaraşdı bu əhvalıma:

“Könlümün viranəsində gənci-pünhan bulmuşam,
Olmuşam şol mahə qurban, canu canan bulmuşam...”

Murad dedi: – Zəhra mənim son uşağımdır,
Sonbeşiyim, son budağım, son yarpağımdır.
Sonra döndü qıza tərəf: – Yaxın gəl, qızım!
Gəl, tanış ol, yerlimizdir bu dərviş bizim.
Əllərimiz birləşəntək od tutdu yandı,
Bir təmasdan bihuş oldum, Allah, amandı!

– Söhbətimiz evə qalsın, – söylədi Murad,
Ortada o, sağda, solda biz qoşa qanad.
Qar yağırdı, nə yağırdı... yoxdu xəbərim.
Zəhra... Zəhra söyləyirdi döyüntülərim.

Çatdıq evə, “ev” deyəndə alaçıqdı bu,
Üstündə qar papaqlanıb, içi qurquru...
Aralıqda gil manqalda isti verir köz,
Nə qaralır, nə boğulub tüstü verir köz.
Hər küncdə bir asma çıraq, şö`ləsi titrək,
Başqa çıraq tanımırıq hələ... neynəyək...
Alaçığın hər tərəfi xəli-xəlçədir,
Alaçıqda görmək olmaz əlcə quru yer.
Asma çıraq, sarı şö`lə sıxsı da ürək;
Gəbələri tamaşaya iki göz gərək.
Hər gəbədə bir sürünün yatır qiyməti,
Azərbaycan xalçaları Vətən şöhrəti...
Bu Şamaxı, bu Qəbələ, bu Gəncə, Quba...
Hər butada aləm açıb bir sərvə-tuba.
Güllər vurub, qönçə düzüb neçə el qızı,
Vətən ruhu ruhlandırır qürbətdə bizi.
Alaçığın bir başından pərdə asılıb,
Yəqin arvad-uşaq üçün ara kəsilib.
Seyrçilik deyil əlbət, sözümlün canı,
İlmə-ilmə təsvirlərə hövsələm hanı.

Murad məndən soruşdu:
– Kiməm mən, nəçiyəm mən.
Hardan-hara gedənəm,
Kimə ərzəçiyəm mən? –

Murad məndən soruşdu,
Nə istədi soruşdu.
Belə uzaq səfərdən
Qəsdim nədi – soruşdu.

Murad məndən soruşdu,
Soruşmalı nə vardı.
Mən lap başdan başladım,
Onu xəyal apardı.

Mənim hekayətimi
Dinləyirdi Zəhra da.
Dinləyirdi alaçıq,
Dinləyirdi səhra da.

Zəhranın gözlərinə
Baxırdım oğrun-oğrun.
Gözlər məni yandırır
Yaxırdı oğrun-oğrun.

Elə bil ki, ata-qız
Bir nağıl dinləyirdi,
Bir bəlalı dərvişin
Halına inləyirdi.

– Şahi Xəndan, – söylədim,
– Yavaş, – söylədi, – yavaş!
O ki, mənim mədrəsə
Yoldaşım olub, qardaş!
Mən oxuya bilmədim,
Mədrəsədən yayındım.
Uydum mala-davara,
Ayıldım, gec ayıldım.

Şahi məndən kiçikdir
Bəlkə bir il, iki il
Dedim: – Şahi dadaşım
Çoxdan-çoxdan sağ deyil.

Doldu Şirvanlı Murad,
Doldu, doldu... boşaldı.
Qollarını Zəhrayla...
Mənim boynuma saldı.

Murad dedi: – Qırx ildir
Şamaxıdan kənaram.
Vətənin həsrətiylə
Gecə-gündüz yanaram...

Şamaxıda kim ölüb,
Kim qalıb indiyədək?
Kimin belini büküb,
Qəddini əyib fələk?

Məhəllələr, küçələr
Yerindəmi eləcə?
Necə görünür şəhər,
Necə görünür, necə?

Heç olmasa bir-iki
Tanış adı çək, axı...
Düzdür, gəncsən, həm də ki
Çox böyükdür Şamaxı...

Murada verdim nişan
Mövlanə Məhyəddini,

Seyr elədim mən bu an
Sevincinin həddini.

Murad dedi: – Doğmaca
Əmimdi ki, Məhyəddin.
Səlamətdirmi qoca?
– Səlamət olar yəqin.

Bir də İkrəməddinin,
Bir də İslaməddinin
Dəmirçi atasından
Söhbət açdım Murada.
Kişi fikrə gedərək
Nəyisə saldı yada.

Murad dedi: – Onunla
Çəkic vurdum xeyli mən.
Bu sənət də gəlmədi,
Gəlmədi ki... əlimdən.

Qulaq as, qoy danışım,
Hekayətimi mən də.
Niyə qismət olmadı
Ömür mənə vətəndə.

Səni vətəninindən məslək ayırdı,
Səni dərviş etdi böyük bir amal.
Bir arzu ayırdı, istək ayırdı,
Hədər dolaşmadın sən mahal-mahal...

Məni vətənimdən fələk ayırdı,
Beynimi, başımı o qan eylədi.

Yaşıl yarpağımı külək ayırdı,
Yaşıl baharımı xəzan eylədi.

Hər işi, peşəni yarımçıq atdım,
Fikrim pərakəndə, gözüm dağınıq.
Sıxıldım, darıxdım hayana çatdım,
Özüm hövsələsiz, özüm dağınıq.

Görürsən indi də yekəpərəm mən,
Onda lap çınardım, uca bir çinar.
Gördüm mədrəsədə neçə kərəm mən
Bu boy-buxunuma gülür uşaqlar.

Heç bir şey gəlmədi mənim eynimə,
Yanımdan ötəni vurdu uzandı.
Qorxdum ağ olaram valideynimə...
Dedim özün saxla, Allah, amandı!

Mən bir heybə tapdım, bir də bir çomaq,
Evdən baş götürüb getdim, ha getdim...
Evdən, mədrəsədən, şəhərdən uzaq
Çöldə çobanlarla yoldaşlıq etdim.

Oğul, İmadəddin, çoban ki, var ha
Əjdaha olsa da yenə çobandır.
Millət çobanlarla getmir sabaha,
Millətin şöhrəti yazı yazandır.

Çoban igidliyi, çoban zəhməti,
Çoban səxavəti bir zərbü-məsəl.
Ancaq çomaq ilə yazılmır qəti
Heç kimin tarixi di gəl ki, di gəl...

Olmasın mənimtək min patavalı,
Olmasın Şirvanda, ya Qaramanda.
Hər xalqın şərəfi, şanı, iqbali
Qılıncla, qələmlə yaşar cahanda.

Qiyamət işləyir indiki başım,
Boş, dəliqanlıydım, oğul, əvvəllər.
Çox da ki, dəyişdim ötdükcə yaşım...
Daldan atılan daş topuğa dəyər.

Endim dərələrə, qalxdım dağlara,
Ağillar, yataqlar oldu məskənim.
Bir çoban yoldaşım elə bu ara
Ağlımı başımdan çıxardı mənim.

Dedi: – Nə var burda, ay dəli qardaş!
Çıxaq Şamaxıdan, gedək uzağa.
Get, lap istəyirsən evlə vidalaş,
Qalxaq uzaq dağa, uzaq yaylağa.

Elə bil bənd idim mən bircə himə –
O çıxan, bu çıxan, qırx ildi... qırx il!
Tale qayıtmadı məni evimə,
İndi qayıtmağım lazım da deyil.

Alışıb yanırım indiyə kimi,
Bəli, öləncən alışmalıyam.
Dinlə axıradək hekayətimi,
Mən səni yorsam da, danışmalıyam.

Əvvəl ləzzət verdi səyahət mənə,
Gəzib görmədiyim ellər... obalar...

Sonra zillət verdi səyahət mənə,
Yollarda ayağım bağladı qabar.

Çoban yoldaşıma dedim ki: – Yeynək!
Barı elə yerə gedib çıxmaq biz,
Orda dilmanc-filan olmasın gərək,
O dillə düz gəlsin bizim dilimiz.

Gəzib soraqlaşdıq belə bir ölkə,
– Onda Rum elinə, – dedilər, – varın! –
Sizlərlə ruhu bir, dili bir ölkə
Rumdur ki, Ruma da pənah aparın!

Yolların qaytanı döndü yumağa,
Yoxuşlar... enişlər... dağlar... dərələr...
Məsləhət görülən həmin torpağa
Çatdıq ölüm-zülüm, çatdıq birtəhər.

Dili bir, ruhu bir torpaqda mægər,
Mægər havayıdır yeməklə geymək?
– Əlindən nə gəlir, göstər, – deyirlər,
Əlimdə nə var ki... zoğal dəyəmək.

Nə İstambulğuq, nə Anqaralıq,
Heç xırda şəhər də əl verməz bizə.
Bizi karıxdırar küylü aralıq,
Adət eləmişik al-əlvan düzə.

Soruşub öyrəndik hansı mahalda
Köçərilər yaşar, maldarlar yaşar.
Çatdıq Qaramana taqətsiz halda,
Şəlpə-şəlpə idi əynimdə paltar.

Oğul, zirəklik də vergidir, inan,
 Mən yaman diribaş, yaman zirəkdim.
 Hay saldım: kim istər iki ər çoban?!
 Gəzdim, Yeynəki də ardımca çəkdim.

Varlı bir kişiyə çobanlıq etdik,
 Sürüsü, naxırı gəlməzdi sana.
 E`tibar qazanıb insanlıq etdik,
 O "bala", biz "ata" söylədik ona.

Bir gün göy gurladı, ildırım çaxdı,
 Bir göz qırpımında daşdı dağ-dərə.
 İneklər, camışlar çöp kimi axdı,
 Yeynək də sürüylə düşdü sellərə.

Sürünü gözlədi əlbəttə Yeynək,
 Qafil... gözləmədi özünü ancaq.
 Məni yalqız qoydu qürbətdə Yeynək,
 Məni vətəndən də o saldı uzaq...

Ağamız Daşdəmir Yeynək öləndən
 Onun da mehrini mənə yetirdi.
 Bu mehrə e`tibar göstərdikcə mən
 Artdı var-dövlətim, bəxtim gətirdi.

Bir də baxıb gördüm öz sürülərim
 Yamaca yayılır, yala yayılır.
 Qürbətdən, vətəndən yoxdur xəbərim,
 Adlar cərgəsində adım sayılır.

Dolandı, gətirdi bir gün də qismət,
 Sahibim Daşdəmir qaynatam oldu.

Varı var gətirər, şöhrəti şöhrət,
Sərvətim, şöhrətim lap tamam oldu.

Tanıdım Şirvanlı Murad kimi mən,
Qalmadım qaynata qoltuğunda, yox!
Sevdim Daşdəmiri ancaq ürəkdən,
Qoltuqla... qayğının təfavütü çox!

Vəsiyyət edərək mənə varını
Bir gün də Daşdəmir köçdü dünyadan.
Sildim arvadımın göz yaşlarını,
Özüllü yurd oldu mənə Qaraman.

Əlbəttə, yurd oldu... yox sözüm mənim,
Günüm də xoş keçdi, güzəranım da.
Yenə əsil yurdda... var gözüm mənim...
Şirvan möhürlüdür adım-sanım da.

Ey vətən yanğısı, ey can yanğısı!..
Qaraman yelləri əssə də sərin,
Xeyr... sönən deyil hicran yanğısı,
Qiyamətə kimi yanar ciyərin!

Zəhranın anası Zübeydə xatun
Yeddi qız gətirdi dünyaya, oğlum!
Pozulmaz qismətin yazdığı qanun,
Yox, yox, ağ olmadıq xudaya, oğlum!

Altı kürəkənim qaramanlıdır,
Razıyam onlardan hər barədə mən.
Kişidir, varlıdır, adlı-sanlıdır,
Mənim bircə ağrı qopur sinəmdən...

Qorxuram başımı qoyanda yerə
 Şirvanda nəslimdən qalmasın əsər.
 Mənim qaramanlı kürəkənlərə
 Əslimin, nəslimin dəxli var məgər?

Zəhranı gözaltı süzdüm bu ara,
 Sanki işarəydi bu söhbət ona.
 Bir qızartı qondu gül yanaqlara,
 Qız incə fənd ilə çəkildi yana.

– Mənim Zəhra üçün başqadı fikrim, –
 Deyə davam etdi sözünə Murad: –
 Mənim qəriblikdə qazılsa qəbrim,
 Axır budağımın axır yarpağı
 Vətən torpağında açsın qol-qanad.

Göylərin qapısı açıqmış, demə,
 Demə, niyyətimi eşidib Allah.
 Demə mələkələr qonub çiynimə,
 Vətən həsrətimdən olublar agah.

Sən mənim qismətim, sən mənim oğlum,
 Hər nə düşünürsən qorxmuram, düşün.
 Gəldiyin yolların qurbanı olum,
 Allah! Kərəminə min şükür, bu gün...

Boyu bərabəri Şirvanlı Murad
 Qalxdı, qabağında dayandı bu dəm.
 Mən də xəli üstdən qalxdım o saat,
 Göz yaşı içində gördüm üzürəm.

Bu kövrəklik nəydi, bu göz yaşı nə?
 Vadiyə düşmüşəm səhrada, Allah!

Bəxtimin ulduzu göründü mənə
Şirvanlı Muradla Zəhrada, Allah!

– Zəhra! Zəhra! – dedi Şirvanlı Murad,
Mən də – Zəhra! – dedim, dindi dağ-dərə.
Elə bil alaçıq açdı qol-qanad,
Elə bil qaldırdı bizi göylərə...

Zəhra! Qaramanlım, Şirvanlım mənim,
Qənirsiz bir gözəl, adicə bir qız.
Elçisiz, nişansız nişanlım mənim,
Uğurlu olaydı bu qismətimiz...

ZƏHRA

– Zəhra! – dedi könlüm gecə rə`yalar içində,
 Çoxdan tanıyıb görmüş idim mən qızı guya.
 – Zəhra! – dedi könlüm necə sevdalar içində,
 Zöhrəydi İmadəddinə bəxt ulduzu guya...

Bəxt ulduzu adsız və mücərrəd görünürkən
 Həsətli baxışlarla min il gəz onu, sən gəz.
 Dan ulduzu – bəxt ulduzum olmuş deyirəm mən,
 Zəhrası əyan yolçunu zülmət sara bilməz.

Rə`yadan oyandım da və gördüm ki, səhərdir,
 Tək-tənhayam əlvan və böyük bir alaçıqda.
 Rə`yamı, həqiqətmi bu, ya ki, nə təhərdir?
 – Rə`yada deyilsən, – dedi, – şair, alaçıqda, –
 Bir səs mənə ahəstə pıçılıyla və əl`an,
 Yellənməyi gücnən sezilən pərdə dalından.
 Gördüm elə nazikdi ki, nazikdi ki, pərdə...
 Göstərməyə qabildi o... gizlətməyə... əsla!
 Göz pərdəsi qoymaz düşə heç bir gözü dərdə...
 Gözdən asılan pərdəsə!.. Bambaşqadı mə`na!..
 “Əgər gözlüsən, ey gözlü, vücudun şəhrinə gir, gör
 Nə mə`dənsən, nə gövhərsən, nə xoş dəryasan,
 ey qafil!”

.....
 “Yüzünü məndən niyan etmək dilərsən, etməgil!
 Gözlərim yaşın rəvan etmək dilərsən, etməgil”.

Alaçığın ortasında qoşalaşdıq

Zəhrayla mən.

Qoşalaşdıq... qoşa çaşdıq...

Zəhrayla mən.

Ürəyimiz qoşa seltək qoşa coşdu...

Qoşa aşdıq... qoşa daşdıq...

Zəhrayla mən.

– Sabahınız xeyir olsun!

– Sabahınız xeyir olsun!

– Necəsiniz?

– Necəsiniz?

Qaşla göztək yaxınlaşdıq...

Lalələndik... pıçıldaşdıq...

Zəhrayla mən.

İstədim ki, tellərinə düzüm-düzüm,

Kəlamımdan inci düzüm, dürr düzüm.

İstədim ki, yana-yana

Deyim ona:

“Pənahum, məqsədüm, meylüm, müridim, sərvəri xanum,

Dürrüm mirvarimü kanüm, əqiqüm, lələ-mərcanım,

Çirağım, şəmimü-nurum, ziyaum, yulduzum, şəmsüm,

Həzarüm¹¹, bülbülüm, kəbkim¹², Nəsimiyi xoş əlhanım”.

Fəqət, belə demədim mən.

İstəmədim tez yapışım şairlikdən.

İstəmədim qanadlı söz üstələsin adi sözü,

İstədim ki, söhbətimiz adi olsun, sözün düzü.

¹¹ Həzar – bülbülün bir növü

¹² Kəbkim – kəkliyim

İstəmədim gün altında
 Şüşə kimi parıldasın
 Söz gövhərim...
 Zəhra mənim gövhərim sə...
 Gözüm görür ləkəsizdir, xələsizdir...
 Öz gövhərim.

Soruşdum ki: – Hanı kişi?
 Söylədi ki: – Başdan aşır onun işi.
 Murad babam asudəlik bilən deyil,
 Öz qayğısının özgəsiylə bölən deyil.
 Ağsaraya gedəsiyik günorta biz,
 Şəhərdədir bizim əsil evlərimiz.

Naxışında min yaraşlıq, görkəmində bir ehtişam,
 Ağsarayda ağ mərmərdən qəsər tikib Murad babam,
 Bura isə çöl evimiz, çöl yurdumuz,
 Haçan gəlsək... haçan getsək...
 El evimiz, el yurdumuz!..
 İmadəddin, istəyirsən çölə çıxıb gəzək bir az,
 Gör necədir Qaramanda qarlı səhər, şaxta, ayaz.
 Qoyun-quzu dırnağıyla birinci qar bəzəklənir...
 Qar yağdıqca adam da lap sevincindən çiçəklənir.
 Gözüm qızın gözlərində – gözlər dalğın, gözlər
 dərin...

Fikrim qızın sözlərində – mə`nasına bax sözlərin.
 Çölçü qızı, çoban qızı belə zərif, belə incə?!
 Şairanə bir ürəyin sahibidir Zəhra mənə.
 O, adım elə doğma bir ahənglə çağırırdı, ah!
 Elə bil ki, neçə ilin tanışıydıq, aman Allah!

Çiyninə toxundum qəfil
Alaçıqdan çıxaxıxda.
Məni od aldı elə bil,
Şimşək çaxdı alaçıqda.

Cismim gördü qız təması...
Hələ bilə-bilməyəsən...
Onsuz ömrün nə mə`nası?!
Heç dünyaya gəlməyəsən...

“Çəkməyən eşqin bəlasın, görməyən hicrin qəmin
Dərdi dərmansızdır anın, çarə yox dərmanına...”

Gözlərimi qamaşdırdı
Qarın şövqü bir tərəfdən.
Qarın şövqü bir tərəfdən,
Yarın şövqü bir tərəfdən.

Tək-tük ayaq izlərinə
İzlərimiz qarışdı.
İstəklimin tellərinə
Qar ulduzlar yaraşdı.

Yox, mən yuxu içindəyəm,
Sevgi belə asan olmaz.
Xəyal duyğu içindəyəm
İnan, olmaz, inan, olmaz.

Yuxu sındı çilik-çilik:
– İmadəddin, – dedi Zəhra. –

Dəmir çarıq, dəmir çəlik –
Necə gəlib çıxdın bura?

Baxdım qızın surətinə:
Bir-birindən qaşlar uzaq.
Beləsinin qismətinə
Uzaq yolçu düşər ancaq.

Nə bilim?.. El arasında
Belə yozur bunu yozan,
Qız da mənim sifətimə
Diqqət ilə baxdı bu an:

– Sən də elə mənim kimi
Eynən qaşı aralısan.
Gətirmisən qismətimi,
Bir gör, hardan haraya sən.

Mənə qismət butasını
Yuxuda bir gəlin verdi.
İlk məhəbbət butasını
Yuxuda bir gəlin verdi.

Xeyir-dua pıçıldadı
Qulağıma şe`rlə o.
Sən demə ki... qovuşdurdu
Taleyimi şairlə o.

Qapımızdan neçə elçi
Rədd etmişdi babam mənim.
Demə, uzaq ellisiyçün
Əhd etmişdi babam mənim.

Bura toya gətirmişdi
Ağsaraydan babam məni.
Sənə töhfə gətirmişdi
Ağsaraydan babam məni...

Tutdum qızın əllərindən,
Əridi qar, əridi buz.
Ətraf oldu əlvan çəmən,
Laləzarla yeridik biz...

Yox, yox, elə yağırdı qar,
Yağırdı qar aram-aram.
Əfsanəydi hələ bahar...
Həqiqətdi daha Zəhram!..

“Ey hüsnü bidayətsiz, vey lütfü nihayətsiz,
Vallah ki, bəğayətsiz didarinə müştəqəm.
Ey nuri-səməvati, vey məzhəri-ayəti,
Ey cani-cahan zati, didarinə müştəqəm.
Ey dilbəri-dildarım, sənsən əbədi yarım,
Vey yari-vəfadarım, didarına müştəqəm.
Ey dilbəri-simintən, sən canü, Nəsimi tən¹³...
Vey sərvi-güli-gülşən, didarına müştəqəm”.

¹³ Yəni, mən quruca bədənəm, can isə sənsən

AĞSARAY

Bir xonçaya bənzədərsəm mən Qaramanı,
 Ağsaray ağ nabat kimi bəzər xonçanı.
 Yenə qala divarları... köhnə mənzərə,
 Belə gördüm varid olcaq hansı şəhərə...
 Pərakəndə-pərakəndə xırda qəsrlər,
 Cərgələrlə tikilməmiş burda qəsrlər.
 Burda evlər bir mərtəbə, iki mərtəbə,
 Hər tikiliş bir tamaşa... zövqə mərhəbə.
 Kiçik şəhər hündür, uca evləri neynər,
 Həm seyrəkdir, həm yığcamdır burda camelər.
 Küçələri ensiz, uzun tənziif sayağı,
 Girdə-girdə meydanları gəlin duvağı.
 Ağ içində yerlər, göylər, bütün adamlar,
 Asimanın xəlbirindən səpələnir qar.

Ortada Murad,
 Sağ-solunda biz,
 Açıbdır qanad
 Ürəklərimiz.
 Üçümüz də ağ...
 Ağıq... ağappaq.

Yanımda Zəhra,
 Başımda sevda.

Mən necə sığım
Sənə, a dünya?

Gülərüzlü bir kişiylə qarşılaşdı Murad bu dəm,
Bir-birinin əllərini onlar sıxdı möhkəm-möhkəm.
Sonra mənə: – Bu, Zəhranın dayısıdır, – dedi Murad, –
Həm vücudu isbattıdır... həm eləcə adı İsbat!
Sonra bizdən onlar bir az oldu kənar.
Pıçılıyla bilmədim nə danışdılar.
Onu gördüm sür`ət ilə getdi kişi,
İzi qaldı, özü gözdən itdi kişi.

Axşam oldu, şamlar yandı Ağsarayda,
Göy tünd mavi, yer bəmbəyaz... göz qamaşır.
Salxım buzlar al-əlvandı Ağsarayda,
Bütöv büllur adasında adam çaşır.

Bir döngəni dönən kimi biz bu ara
Rast gəlirik əli şamlı adamlara.
Üzərrigin tanış ətri sehirlidir,
Bu camaat hər kimdirsə mehrlidir.

Süzür onlar gah Zəhranı, gah da məni,
Qucur onlar gah Zəhranı, gah da məni,
O bir andan... ötüb keçib altı yüz il...
Ruhum yenə unutmayır o səhnəni.

Zəhra deyir: – Özgə deyil bu izdiham,
Özümüzük bu adamlar, İmadəddin!
Bacılarım, yeznələrım, dayım, anam
Xəbər tutub pişvazına çıxıb sənin.

Yüngül axşam yeməyi, müxtəlif sorğu-sual,
Səyyahı seyr eyləyən baxışlardakı maraq.
Gördüyüm ölkələrin iqlimindən hal-əhval,
İtgin, didərgin düşən tanış-bilişdən soraq...

Bazar məzəndəsindən ta ki, siyasətəcən...
Suallara cavablar verməli oluram mən.
Təzə-təzə adamlar dövrəmə olduqca cəm
Həm dərin, həm dayazı görməli oluram mən.

Ərkyana səslənir Şirvanlı Murad bu an:
– Uzaq yollardan gəlib, yorğundu İmadəddin.
Ona dincəlmək gərək, gecə keçir yarıdan,
Əlbəttə ki, bu görüş son görüş deyil yaqın.

Məndən ötrü ayırdılar bir oda,
O, Zəhranın odasından kənardı.
Gör nə düşdüm bir odada min oda,
Sevda seli gözdən yuxum apardı.

Baxdım çölə, qar yağırdı elə hey,
Göy üzünə qar da "Zəhra" yazırdı.
İmadəddin, yuxun çətin gələ hey...
Fikir-xəyal məni üzür, üzürdü...

Göyün buzlu yollarında
Günəş büdrəyə-büdrəyə
Gətirdi gəldi səhəri.

Qıpqırmızı qollarında
 Günəş titrəyə-titrəyə
 Gətirdi gəldi səhəri.
 Cahan üçün, dünya üçün,
 Ağsarayda, ağ qəsrdə
 Mənim üçün, Zəhra üçün.
 İzn verdi Murad babam,
 (Mən Murada "baba" dedim
 Zəhra kimi)
 Ağsarayı yaxşı-yaxşı
 Gəzəm, baxam.
 Murad babam həm də məndən
 Ayırmadı istəklimi.
 İsbatı da qoşdu bizə,
 Dayısıydı qızın İsbat.
 İsbat ilə bizi möhkəm
 Bağlayacaq hələ həyat...

İsbat mənə həmyaş idi,
 Karlı idi, zorlu idi.
 Bu qar kimi, səhər kimi
 Baxışları nurlu idi.
 Əsil güclü öz gücünü
 Öz yeriçin hifz eyləyər.

Gördüm bunu mən bir səhər
 Yetişəndə fəlakətin son məqamı,
 Nəriltidən sarsılında
 Müdhiş Hələb izdihamı.

Ağsaraya qar yağır,
 Gümüş ulduzlar yağır.

Gəzirik asta-asta,
Gəzirik ağ libasda.

Qızılı ağ başlığa
Sığmır qara hörüklər.
Ya məni at boşluğa,
Ya çək dara, hörüklər!

Həqqi-mövcud, həqqi-mütləq
Hörüklər!
Ey ənəllah, ey ənəlhəq
Hörüklər!

Zəhranı elə bil ki,
Min yerdə görmüşəm mən.
Ona surət veribdir
Min qız öz surətindən.

O çoxdan-çoxdan mənim
Xəyalımda var idi.
Allahın nuru kimi
Gözümdə aşkar idi.

“Ey əzəli can ilə cananımız!
Eşqi ruxundur əbədi şanımız.
Çünki yüzün əhsəni təqvim imiş...
Səndə zühur eylədi sübhanımız...”

Halva tiyanlarından qalxır ətirli buxar,
İsfahan halvasının qışda ayrı dadı var.
Dedilər Ağsarayda belə qar yağmır hər il,
Xeyir-bərəkətdi bu, yox, yox, fəlakət deyil.

Ancaq demədilər ki, nisbəti var hər şeyin,
 Odsuz-ocaqsız koma, ac qarın, tünük əyin...
 Başpapaqlısız ev, bir çətən xırda uşaq,
 Onlar üçün sevinc yox, dərd-bəla yağır ancaq.
 Kasıb zavallı üçün yaz da birdi, qış da bir,
 İsti də bir, tüstü də, qar da bir, yağış da bir.
 Lütədən, ac-yalavacdən zövq əhli ola bilər?
 Ola bilər! Ehtiyac möhlət verərsə əgər...
 Ehtiyac hissi ruhu qabar edir, zay edir,
 Rəng nədir, ahəng nədir, ömrü ahu-vay edir.
 Bir qarın çörək üçün, bir əyin paltar üçün,
 Dünyaya gətirdiyi körpə uşaqlar üçün...
 Gözünü külək döyən, toz deşən, tər yandıran,
 Milçəyini güc-bəla qovub baş dolandıran
 Heç bilmir ki, insanın incəlik telləri var.
 Bir sövdəyə,
 Bir niyyətə,
 Bir yalana,
 Həqiqətə,
 Bir inada...
 Bir inama...
 Qurban gedir adamlar.
 Hər bəndəyə nəsibmi həlak olmağın özü?
 Hər ölənə ağlamaq puç edər gözüümüzü.
 Beş adam əldən düşür bir öküzü kəsəndə,
 Bal arısı şəhdinə qurban olur çəməndə.
 Çiçəklərdən kam alıb, qeyb olur gül içində.
 Qar yağır, yeriyirik naxışlı tül içində.
 Halva tiyanlarından ətir qalxır havaya.
 Qız deyir: – İmadəddin, fikir ver bu binaya!
 Baxıram – bu, bir evdir, xudmani, yaraşlıq,
 Kərpiclər yeddi rəngdə, pəncərələr işıqlı.
 Qapısı düm çəhrayı, dəqqülbabı tay qızıl,

Heç yanda görməmişdim belə gözəl öy, düzü.
Buz salxımlar sırğatək bərq vurur tağlarında.
Qarın şövqü əks edir büllur çıraqlarında.

Zəhra:

– Bu, qız mədrəsəsidir Qaraman diyarının,
Ağsarayda o təkdir.
Elm-ürfan ocağı Qaraman qızlarının
Görürsən, nə qəşəngdir.
Ancaq:
Bir gül ilə yaz olmaz, bir mədrəsəylə maarif,
Belə söyləyibdir el, belə deyibdir arif.
Qızlar mədrəsəsinə min qızdan varır biri,
Hələ cəhalətdədir Qaraman gözəlləri.
Çoxuna da mədrəsə qadağandır, qadağan,
Qızlar mədrəsəsinin yolunda yüz qada, qan...
Qızlar mədrəsəsinə Murad babam tikdirib,
Murad babam açdırıb.
Onun bu təşəbbüsü çoxlarını çaşdırıb,
Murad babam danışib, deyirmiş, təzə-təzə
Cahillər göz verərdi, işıq verməzdi bizə.
Təhdid edən də olub, hücum çəkən də olub,
Söyüş... həcv... nə bilim, zəhlə tökən də olub.
Sonra rə'yə gəliblər: "Toxunmayaq qərribə..."
Axı, biz şirvanlıyıq, hə? İmadəddin, hə?!
İlk şagirdlər olmuşuq, bacılarım, bir də mən.
Babamın igidləri gözdən qoymazmış bizi
Gedəndə mədrəsəyə, gələndə mədrəsədən.
Mədrəsəmiz Ağsarayda fədakarlıq timsalıdır,
Türk qızının ağ səhəri, ağ günü, ağ iqbalıdır.
Yadımdadır Murad babam
Tez-tez belə söyləyərdi hirs-lənərək:

– Bax, bu zoğal dəyənəyin, bax bu tərli patavanın
 Son nəfəsim qalanacan hayfını çıxam gərək...
 Susdu Zəhra, kirpiyində parıldadı qar ulduzlar,
 İkimizdik... İsbət bizdən
 Dayanmışdı xeyli kənar...
 Ağsarayın küçələri seyrək idi,
 Küçələrdə gedib-gələn tək-tək idi.
 Əlvan qızlar mədrəsəsi önündə mən
 Səksəkəylə öpdüm qızın gözlərindən.
 Fətiməni xatırladım:
 Zəhra ona oxşayırdı cəmaliylə,
 Zərifliyi, incəliyi, kəmaliylə,
 Ağı olan qadir olar nəyə desən,
 Fəxrin oldu Zəhra şanlı iqbaliylə,
 Məni, mən yox, Zəhra etdi göylərlə tən
 Addımbaşını Hələbdəki əhvaliylə.
 Heç illətlə, heç zavalla ölməz kişi,
 Ölsə... ölər... namus, qadın zavaliylə.
 Qucağında ilk körpəmiz – son körpəmiz qətl günü...
 Hal qoymadı camaatda bu haliylə.
 İndi isə biz hər şeydən xəbərsizdik,
 Qayğılara bürünsək də kədərsizdik.
 Qar yağdı seyrək-seyrək,
 Dedim: – Zəhra!
 Dedi: – Bəli!
 Büdrəyincə, göyərçintək
 Tez çiynimə qondu əli.

Mən:

– Çoban qızı olduğuna indi bildim şübhəm haqdır,
 Çölçü qızı pismi olur? Bu, nahaqdan lap nahaqdır.

Ancaq sənin rəftarından, söhbətindən görürəm mən –
 Həm çöldəsən, həm çölçüsən, həm ucasan çölçülərdən.
 Burda mətləb çox incədir, canım Zəhra, gözüm Zəhra!
 Qurban olaq çölçüyə də, çobana da,
 Mədrəsədir taleyimiz, uğurumuz bizim, Zəhra!
 Mədrəsəsiz barışmazdı ulduzumuz bizim, Zəhra!
 Murad baban düz buyurub, deyib: “Axır nəfəsədək
 Çomaq ilə patavanın əvəzini çıxam gərək...”
 Həmin əvəz səndə aşkar, bir dəlilsən ən mö`təbər,
 Gözəlliyyənin təbiətin... kamalınsa mədrəsənin,
 Açıq gözü insanlara bəxş eləyir mədrəsələr,
 Bağlı gözlə həm özünü, həm özgəni görmək çətin.

Mən “ənəlhəq” deyə-deyə bu yolların yorğunuyam.
 Zəhra, Zəhra!
 Özümdə həqq bulduğumdan insanların vurğunuyam,
 Zəhra, Zəhra!
 Elmi olan Allahlığın pilləsinə qoyar qədəm,
 Zəhra, Zəhra!
 Cəmalınla kəmalını
 Tən sevirəm,
 Zəhra, Zəhra!
 Qadın ruhu daha ülvü, daha zərif, daha incə,
 Həm özünü, həm özgəni qovuşdurar həqqə, mənəcə.
 “Əzəldən – surəti-rəhman
 Yüzün şanında çün gördüm,
 İlahi surətin daim
 Bu mə`nidən sevər könlüm...”
 Zəhra şuxluq ilə söylədi: – Şair!
 Bir az xəbərim var hürüfilərdən.
 Bir az oxumuşam “Vəhdət”ə dair,
 Az para tanışam “Ənəlhəq”lə mən.

İsbat bilə-bilə tərک edib bizi,
 İsfahan halvası alıb bir qucaq.
 Əgər eşitsəydi söhbətimizi
 Dayanmazdı gendə, durmazdı uzaq.

Bir yerdə durmaqdan donmadıq?! Gedək!
 ... Hə, mövlanə Rumi qədim və təzə...
 Bir də anamızın laylalarıtək
 Yunis İmrə şe`ri doğmadır bizə:
 “Gecə ilə gündüzü,
 Göydə yeddi ulduzu,
 Lövhədə yazılan sözü
 Cümlə vücudda bulduq”.

.....
 “Sənsən bizə bizdən yaxın
 Görünməzsən, hesab nədir?
 Sən verürsən, sən alursan,
 Nə kim dilərsən, qılursan...”

.....
 Babamın babamın babası belə
 Nə Rumini görüb, nə də İmrəni...
 Müqəddəs Rumiylə doğma İmrədən
 Mən doğma, müqəddəs görürəm səni.

Mən elə bilirdim o cür adamlar
 Adamdan daha çox əfsanə olur...
 Görkəmi pərişan, saç-saqqalı qar,
 Tərkidünya olur, divanə olur.

Sən Murad babama hekayətini,
 Demə, danışanda lal-kar idim mən.
 Eşidib biləndə əziyyətini
 Pərdənin dalında ağlar idim mən.

Yox, yox, mədrəsədə deyil məsələ,
Müdrükmi mədrəsə bitirən hamı?
Alına yazılan yazı var hələ...
Ağıllımı olur hər elm adamı?!

İsbat yaxınlaşır bizə bu ara,
Uşaq təbəssümü yağır üzündən.
Yupyumru halvalar bələnib qara,
Yadıma salıram qartopunu mən.

Bəli, sona yetir qısa qış günü,
Mavilik tündləşir, ağılıq azalır.
İsbat bizə tutur bu dəm üzünü:
– Gedək, Murad kişi nigaran qalır.

Mərmər qəsrin pillələri
Dolaşır ayağıma...
Qarşımıza çıxır Murad,
Mərmər qəsrin qüllələri
Damcı salır yanağıma,
Qarısıyla baxır Murad.

Yox, Zübeydə xatun hələ
Deyil qoca, deyil qarı.
Xanımına “qarı” deyir
Bu yerlərin adamları.

Baxır ata, baxır ana,
Pillələri qalxırıq biz.
Düşünürəm yana-yana:
Çox tez qaldım valideynsiz.

Sanki Murad həsrətimi
 Gözlərimdə duyur bu dəm,
 Qovur bulud möhnətimi,
 Deyir: – Gəlin, gözləyirəm,
 Gözüm, canım balalarım,
 Adım, sanım balalarım!

Göstərdilər bircə-bircə,
 Baxıb valeh oldum necə:
 Qəsrin bütün otaqları qiyamətdir,
 Ancaq ayrı əlamətdir...
 Qəsrin güzgülü otağı.
 Bəlkə böyük saraylarda
 Görmək olar bu növrəği.

Doqquz küncü bu otağın
 Güzgüldür döşəməsi, tavanı da.
 Sütunları hündür tağın,
 Qapının əl tutanı da.

Yerə gəbə döşənib ki,
 Buta yeri açıq qalıb güzgü üçün.
 Güzgü elə naxışlanıb, işlənib ki,
 Naxışları münasibdir ülgü üçün.

Oynar güzgü şəfəqləri
 Əlvan güllər arasında.
 Güzgü gəbə! Gəz hər yeri
 Var dünyanın harasında?!

Tavan doqquz bucaqlıdır,
 Bucaqların qövsü gözəl!

Qövsələrə düzülmüşdür
 Bir qırmızı, bir qara lə`l.
 Qırmızı lə`l – qanlı ürək,
 Qara lə`lsə – yanıq sinə.
 Zəhra yanıb töküləcək
 Qan boyalı qismətinə.

Qara lə`llə qırmızı lə`l
 Batır-çıxır güzgülərdə.
 Dan sökülür, ya da əvvəl
 Şimşək çaxır güzgülərdə.

Aralıqda güzgü hovuz,
 Aşır-daşır ağ fəvvarə.
 Zəhra ilə baxırıq biz
 Sehr içində güzgülərə.

Murad:

– Sabah bu vaxt bu otaqda
 Təqvim ilə bir xoş çağda
 Ağzı zikr ilə dualı,
 Ağsarayın ağsaqqalı
 Sizə nişan taxacaqdır
 Həqqi-taala əzmi ilə,
 Şəriətin rəsmi ilə.
 Kim sahibsə burda qıza
 Oğlana da sahib hökmən.
 Sahibəm hər ikinizə,
 Oldum iki valideyn mən.
 Ağsarayda məndən özgə
 Nəsimiyə zamin olmaz...
 Olmağı da lazım olmaz.

Mən həyadan, həyəcandan bayılırdım,
 Mən həyadan qabıq-qabıq soyulurdum.
 Mən sevincdən sığışmırdım aləmlərə:
 – Siz biləndir! – cavab verdim bircə kərə.

Murad:

– Mən bilənsə, mən biləni gəl sən də bil,
 Bu tələsmək əlacsızlıq dərdi deyil.
 Qırx ildir ki, gizildəyir mənim vətən yaralarım.
 İnnən belə qoy sağalsın yaralarım, balalarım!
 Nişan keçər, toy da olar, yaz açılar,
 Qar əriyər, yol açılar, iz açılar,
 Şamaxıya qayıdarsan Zəhra ilə,
 Qurtararsan bu dağ-daşla, səhra ilə.
 Dərvişliyə, səyyahlığa edib vida,
 Çırağımı yandırarsan Şamaxıda.
 Ev olarsan... şən olarsan
 Necə hamı – cəmaətlə tən olarsan.
 Siz getsəniz, üzüm gələr, mən də dönnəm
bir yol ora.

Dəliqanlı-dəliqanlı tərək etdiyim o diyara.
 Gözlərim yol çəkə-çəkə
 Dedim: – Amin! Murad babam!
 Arzuların, diləklərin
 Bizə zamin, Murad babam!

Murad, Zübeydəxatun, İsbət, Zəhra, bir də mən
 Çıxırıq bu sehrli, güzgülü səltənətdən.
 Elə bil gözlərimdə Fəda canlanır bu dəm,
 Tonqal közləri olur qırmızı lə`l, qara lə`l.

Təbriz küçələrini Fəda dolanır bu dəm,
 Şəhadət meydanında hökm oxunur əlbəəl.
 Mən mərmər qəsrdəyəm, bəs sən hardasan, Fəda?
 Səni "Bəst" yollarında çulğadımı qan-qada?
 Fatiməylə Cavidin yarası sağaldımı?
 Onlar asudəliklə ömürdən kam aldımı?
 Mən bu qarlı qış günü, bu güzgülü otaqda
 Səndən çox-çox uzaqda
 Aldığım nəfəsi də sənə borclu sanıram...
 Sənə borclu qalırım, sənə borclu yanırım.
 Sənə borclu qalmıram öz dərimin xətrinə,
 Qənimət yaşadığım günlərimin xətrinə.
 Sənə borclu qalırım öz qüdrətin naminə!
 Bəli, öz e`tiqadın, öz cür`ətin naminə.
 Yoxsa yollarımızda qurulub min bir tələ,
 Biri bəsdir... mininə ilişməsək də belə.
 Heç bilmədim ki, necə ucadan dedim: – Fəda!
 Diksindirdi hamını bu qəfil, çılğın nida.
 Kimdi, nəçiydi Fəda – ərz etdim cövhərini,
 Dalğın gördüm dövrəmdə hamının gözlərini.

Güzgülü otaqda quruldu dəsgah...
 Bir oldu oğlanın, qızın adamı.
 Murad aralıqda başı qarlı dağ,
 Ona müntəzirdi ətrafda hamı.
 Zübeydəxatunla Zəhra da burda,
 Burda dayanmışdı, mö`cüzdü bu iş.
 Bu qayda yad idi bu yerə, yurda,
 Ağsaray belə şey hələ görməmiş.

Bütün ağsaqqallar ayaq üstündə,
 Açıq Qur`an tutub əlində axund.
 Nəfəs dərilməyir otaq içində,
 Üzür həyəcanlar selində axund.

Axund yaxşı bilir Şirvanlı Murad
 Hamıdan varlıdır, ixtiyarlıdır,
 Çıxdı, ya çıxmadı adətə xilaf,
 Kimin nə işinə, kişi zorludur.

Murad amiranə söylədi bu dəm:
 – Axund, cavanları çağır irəli,
 Camaat sükuta dözmür görürəm.
 Bütün ağsaqqallar söylədi:
 – Bəli!
 Bir üzük verdi ki, axunda Murad,
 Qaşı qamaşdırdı bütün gözləri.
 Üzük əldən-ələ gəzdi o saat,
 Min bir mübarəklə qayıtdı geri.

Axund nişan taxdı adımdan mənim,
 Qəribdim... hamını boğmuşdu qəhər.
 Bu gün də çıxmayır yadımdan mənim
 Üstünə göz yaşı düşən güzgülər.

Axund dua etdi: – Güzgülü otaq
 Sizin bəxtinizə əlamət olsun.
 Yaşayın, qarıyın ləkəsiz, parlaq,
 Sizə ayna ürək qoy qismət olsun.

Yandı qırmızı lə`l, yandı qara lə`l,
 İki yol göstərdi bu lə`llər bizə...

Tavana dikəldi əllər əlbəəl,
Xeyir-dua verdi bu əllər bizə.

Ağsarayda mən boş-bekar dayanmadım,
Ötdü günlər...
Güzgülünün, güzgülüsüzün şəfəqinə boyanmadım,
Ötdü günlər...
Xəyalımda bircə Fəda...
Gözlərimdə təkə Zəhra...
Ötdü günlər.
Göz dikmədim mən Muradın sərvətinə.
"İmadəddin! Qul ol, – dedim, – öz əlinin zəhmətinə".
Ötdü günlər...
Səhhaf oldum, cilid çəkdim kitablara sifarişlə,
Neçə zəka bəhrəsini hifz elədim mən bu işlə.
Ötdü günlər...
Zəhra ilə seyrə çıxdım səhər-axşam.
Gəldi fikir, doldu mə`na, coşdu ilham,
Ötdü günlər...
Elə bil ki, coşqunluqdan azlıq etdi doğma dilim,
Həm ərəbcə, həm də farsca yaratmağa vardı əlim.
Ötdü günlər...
İlk sözüm də, son sözüm də "Ənəlhəq" di burda yenə,
Mən Allahdım, üstəlik də Zəhra oldu Allah mənə.
"Gördüm yüzünü, ey sənəm, əlminnətü lillah,
Fərz oldu mənə kim, deyəm əlminnətü lillah.
Zülmətdə ikən çeşməyi-heyvanə irişdim,
Şol Xizrü İskəndər ələm əlminnətü lillah¹⁴.

¹⁴ Əlminnətü lillah – Allaha şükür.

Ruhül¹⁵ qüdisün növxəsidür ruhi-Nəsimi,
Həx verdüginə dəmbədəm əlminnətü lillah”.

İstəmirəm mən toyumdan söhbət açam uzun-uzun,
Tarixlərin yarpağında yaşamıram toyumla mən.
Görünməmiş olsa belə bərabəri toyumuzun,
Fəqət düşdüm tarixlərə bərabərsiz vayımla mən.

Dümağ libas... dümağ kəmə...
Ağ dəstəli gümüş xəncər.
Yunis İmrə şe`rləri inci, gövhər.
Saz səsləri... ud səsləri... ney səsləri,
At oynadan cavanların həvəsləri...
Düz yeddi gün, yeddi gecə
Toy çalındı-çağırıldı.
Hey çalındı-çağırıldı.
Zəhra ilə məndə oldu bütün qəsrin ixtiyarı...
Hamı getdi yazqabağı başa çıxsın obaları...

Xoş çağlarımın zirvəsində tutmuşam qərar,
Eyşin piyaləsindən olub gözlərim xumar.
Bəsdir daha, yükləndi beyin fəlsəfələrlə,
Bəsdir daha, yükləndi ürək qüssə-kədərlə,
Bəsdir daha, dövr eylədiyim qafilələrlə,
Bəsdir daha, dərvişliyə, səyyahlığa nöqtə!
Ərsən daha Zəhraya sən, Allahlığa nöqtə!
Zəhra uyuyur, mən oyağam, Aysa gülümsər.
Hərdən sürüşür yaz mehinin səmtinə tellər.

¹⁵ Ruhül qüds – İsa peyğəmbər.

Rö`yasını busəmlə hərasan edirəm mən,
Meh güclənir, Ay kölgələnir, qan edirəm mən?..

Zəhra açır gözünü – bəlkə dəng etdim nahaq.
Zəhra məndən soruşur:

– Şair nə üçün oyaq?

Şairlərin yuxusu qaçanda gecə yarı
Yuxudan oyadırlar şair olmayanları?
Nəyin fikrini çəkir İmadəddin Nəsimi,
Sorğusu var nə kimi? Sualı var nə kimi? –

Zəhra şuxluq edir nazı qəmzəylə,
Danışır məzəylə, gülür məzəylə...

Dedim: – Mənim Zəhram, ətrafa bax bir,
Qərq edib aləmi ay gümüşlərə.

Bax, süd ümmanında Ağsaray çimir,
Bax, bəyaz yerlərə, bəyaz göylərə.

Bu cür aylı bir gecədə yadımdadır indikitək:

Mən ayrıldım Şamaxıdan həm inadlı, həm də kövrək.
Şamaxıya dönə-dönə, baxdım ağlar gözüm ilə,
Ürəyimi daş eyləyən bir fədakar dözümlə.

Fədakarlıq tək ölümə getmək deyil,

Fədakarlıq dən axtaran bir quşda da görünür, bil.

Fədakarlıq... Təbriz... Fəda...

Fəda bəlkə sağ deyildir heç dünyada...

Şuxluq edir Zəhra yenə:

– Dəng etməyə Fədanı qoy,

Şamaxıdan danış mənə.

Danış görək, necədi bəs bizim ulu şəhərimiz,

Söylə görək, haçandı bəs Şamaxıya səfərimiz?

Ağsaraydan, ağ qəsrədən ayrılında, mən də gərək

Ürəyimdən fədakarlıq daşı asam, sən deyəntək.

İmadəddin, bu ağ qəsri özümüzlə

Gəl aparacaq Şamaxıya övzülüylə.

Bu dünyaya göz açmışam ağ qəsrdə.
 Bir də... bir də...
 Qorxuram ki, ağ qərsiz qara gəlsin ağ günlərim.
 Ey əzizim, ey sərvərim!
 Dedim: – Yaxşı, onda səhər açılantək
 Mərmər qəsri dəvələrə çatıb gedək.
 O da güldü, mən də güldüm,
 Aylı gecə gülüşləndi.
 Gördük ki, Ay işığında
 Saçlarımız gümüşləndi.

Ağsarayda axırını axşamımız,
 Belə anlar, dəqiqələr yaman olur.
 Uşaq kimi kövrəlmişik biz hamımız,
 Sevincdən də doğan qəhər yaman olur.

Murad kişi özü salır yola bizi,
 Deyildimi ən müqəddəs arzusu bu?
 Bəs nə üçün dönə-dönə dolur gözü,
 Heç bir şeyə varmır əli, varmır qolu...

O atadır, qınamıram atanı da,
 Qınamıram mən Zübeydaxatunu da.
 Ya könüllü, ya könülsüz nə deyək, nə
 Övladından ayrı düşən valideynə?
 Bəs mən neçin oldum belə aşıftəhal?
 Qəmlənirəm, eh, şadlanmaq əvəzinə.
 “Gəl” söyləyir ana Şirvan, doğma mahal,
 Sustalıram qanadlanmaq əvəzinə.
 Sevgilimlə diyarıma qayıdıram,
 Təzə, xoşbəxt ruzgarıma qayıdıram.

Yuxuma da girməzdi heç belə vüsal,
 “Gəl” söyləyir ana Şirvan, doğma mahal,
 Öz xoşuyla kim ölümə gedərdi, kim,
 Soyulmağa razı olub hansı adam?
 Toydan sonra başqa idi mənim fikrim,
 Fələk dedi: sən yazarsan, mən pozaram.
 Ölüm vacib olan anda mətin dayan!
 Ölüm vacib olmayanda qaç ölümdən!
 Şan-şöhrətçin qurban gedər hansı adam?
 Şamaxıya dönəcəkdim Zəhrayla mən...

Mərmər qəsrin həyətində kiçik karvan,
 Səhər tezdən çıxmalıydı yollara biz.
 Dövlətinin yarısını Murad, inan,
 Səxavətlə qoşmuş idi qıza cehiz.

İsbat bizlə Şamaxının özünədək
 Yeddi nəfər ər igidlə gedəsiydi.
 Şər deməsən, xeyir gəlməz, olsa gərək
 Karivanı mühafizə edəsiydi.

Verdi Şirvanlı Murad ayrılıq ziyafəti,
 Yanında yalan oldu Hatəmin səxavəti.
 Mərmər qəsrə yığıldı qohumlar, mö`təbərlər,
 Ağsarayda barmaqla göstərilən nəfərlər.
 Kasıbların evinə pay getdi sini-sini,
 Qoşdu Şirvanlı Murad hər paya ürəyini.
 Mərmər qəsrin şamları birə-beş yandı bu gün,
 Çaldılar, çağırdılar, hamı şadlandı bu gün.
 Baharın güllərini başımıza səpdilər,
 Boynumuza qol salıb üzümüzdən öpdülər.
 Mərmər qəsrə bu ara hay saldı oğul-uşaq:
 – Muştuluq! Nicat dayı Bağdaddan gəlib qonaq.

Böyük dayısıydı Zəhranın Nicat,
 Lap əkiz kimiydi Nicatla İsbat,
 Bilmirəm neçinsə belə deyirlər:
 “Bacı balasını dayı çox istər”.
 Ayrılıq dəmində dayı gəlişi,
 Ayrılıq dəmində dayı görüşü
 Uğurlu əlamət sayıldı hökmən,
 Sevindim uğurlu əlamətə mən.
 Tanış eylədilər məni Nicatla,
 Başdan axıracan təfərrüatla.

– Bağdadda nə var, nə yox? – sordu Şirvanlı Murad.

Nicat cavab verdi ki:

– Qarışıqlıqdı Bağdad.

Nəsim nahiyəsində çox yaman tufan oldu,
 Nəsim nahiyəsində yarpaq tərپәнməzdi heç.
 Nəsim nahiyəsində qalada üsyan oldu,
 Nəsim nahiyəsində dodaq tərپәнməzdi heç.
 Hər nə qədər ölümə məhkum olan vardısa,
 Hər nə qədər ömürlük məhbus olan vardısa,
 Qaladan xilas olub dağıldılar min yana,
 Onların əvəzində bir nəfər düşdü qana.
 Bir nəfər düşdü tora, bir nəfər ələ keçdi,
 Qırx qarmaqlı, qırx uclu müdhiş çəngələ keçdi.
 Fəda adıyla məşhur bir təbrizli balası
 Deyib dağılsın gərək məhbusların qalası.
 Hürufi təlimiylə qanadlanan o cavan
 Qiyam törətmiş, qiyam, üsyan yaratmış, üsyan.
 Demiş, demiş, demiş ki:

– Allah hökmü rəvandır,

Allah dustaq olarmı?

Allah elə insandır,

İnsan dustaq olarmı? –
Xülasə, Fəda adlı bir cavan tora düşüb,
Eli dardan qurtarıb,
El üçün dara düşüb.

Gicəlləndi başım, ağardı rəngim
Mən həmin söhbəti eşidən kimi.
Saraldı sevincim, soldu çələngim
Mən həmin söhbəti eşidən kimi.

Dedim: – Ay adamlar, yaxşı adamlar!
Fəda ki deyirdim, odur bu Fəda.
Yandı ürəyimin başı, adamlar!
Sevinmək yasaqmış yoxsa dünyada.

Gedəsi olmadım Şamaxıya mən...
Açın dəvələri, salın yükləri.
Fəda qurtarmasa əgər ölümdən
Mənim vücudumun yoxdur dəyəri...

Təbrizi ayağa qaldıran kəsin
Qolları, qıçları üzülə bilməz.
Təbrizə hay-haray saldıran səsin
Batıb getməsinə dözülə bilməz.

Müdhiş bir sükutun ağırlığından
Başlar sinələrə əyilir bir-bir.
Şirvanlı Muradın gözlərində qan,
Bədxəbər adamı elə bil didir...

Murad anladı ki, Şamaxı sözü,
Şamaxı söhbəti qurtarır gedir.
Fələk toy-düyünlü qafiləmizi
Məhşər ayağına aparır gedir.

Dedim: – Yandırsa da hicran qəlbimi,
 Dözərəm, gedərəm, gələrəm əlbət.
 Bağdaddan qayıdıb gələnə kimi
 Zəhra Ağsarayda qalar əmanət...
 Bunu deyər-deməz nə eşitdim, nə,
 Zəhra göz yaşıyla:
 – Qalmaram – dedi –
 Ölərəm, dözmərəm sənin hicrinə,
 Səninlə birlikdə ölmərəm – dedi –
 Səfan səfam olar, cəfan da cəfam.
 Qırmızı lə'l səhər! Qara lə'l gecə!
 Təkcə yol gözləmək olmasın vəfam,
 Vəfamı yollarda sına hər necə...

Zəhraya sükutla verdim razılıq,
 Şamaxı karvanı döndü Bağdada.
 Nə fərqi... ayrılıq... elə ayrılıq...
 Baxdım göz yaşları axan Murada.

Var fərqi! Ayrıdır ayrılıqlar da,
 Murad hiss edir ki, nədir bu səfər.
 Yunis İmrə şe`ri səslənir burda,
 Adamı yandırır-yaxır kəlmələr:

“Ağla, gözüm, ağla,
 Gülməzəm, ayrılıq¹⁶.
 Könül dosta gedər
 Gəlməzəm, ayrılıq.
 Nə qəm mənə bunda
 Min göz¹⁷ ölərsəm,

¹⁶ Ayrıq – ayrılıq

¹⁷ Gəz – dəfə

Onda ölüm olmaz,
 Ölməzəm, ayrıq.
 Yansın canım,
 Yansın dostun oduna,
 Axsın qanlı yaşım,
 Silməzəm, ayrıq.
 Yanayım eşqinə
 Ta kül olunca,
 Boyandım rənginə,
 Solmazam, ayrıq.
 Mənə irşad edən¹⁸
 Mürşidi-kamil!
 Yarıxdım əlindən
 Dönməzəm, ayrıq.
 Sədaqət bəhrinin
 Qəvvasi oldum,
 Nedərəm gövhəri
 Dalmazam, ayrıq.
 Varlığım yoxluğa
 Dəyişmişəm mən.
 Bu gün can hayına
 Qalmazam, ayrıq.
 Dilərəm, fəzlindən
 Ayırmayasan.
 Xocam, səndən özgə
 Sevməzəm, ayrıq.
 Fənadən bəqayə
 Köç edər olduq,
 Yönəldim şol yola,
 Dönməzəm, ayrıq.

¹⁸ İrşad edən – yol göstərən

Söylər eşq oduyla
Bunları Yunis,
Qaçan aşiq oldum,
Ölməzəm, ayrılıq”.

Şamaxıya gedən karvan pozulmayıb zərrə qədər,
O dəvələr, o barxana, o cer-cehiz, o igidlər...
İndiyədək bu yollarda bir əbamdı, bir əmmaməm...
İnnən belə mən Zəhrama, namusuma cavabdehəm.
İndiyədək mən dərvişdim, orda qaldı, burda qaldı,
İnnən belə ola bilməz hara gəldi... harda qaldı...
Həm ayrılıq içindəyik... həm vüsalın qucağında,
Həm sevinc, həm kədər yaşı Zəhranın gül yanağında.
Yeriyirik səhralarda təzə ləpir sala-sala,
Yeriyirik, Qaramanın hüdudları qalır dala.
Nicat dayı bizim ilə geri dönür kor-peşiman,
Yaşıl Fərat vadisinə yaxınlaşır xırda karvan.

CİSRİ-MÜSEYYİB

Adı qulaqlarımda uşaqlıqdan səslənən
 Fərat!
 Salam olsun sənə!
 Müsəlman dünyasının göz yaşıyla süslənən
 Fərat!
 Salam olsun sənə!
 Ey yanıq səhraları vadilərlə bəzəyən,
 Ey suları Arazın sularına bənzəyən
 Qırmızı, qanlı Fərat!
 Kərbəla müsibəti tarixdə şanlı, Fərat!
 Su hər yerdə həyatdır, səhradasa birə-min.
 Fərat! Xoş gördük səni, salam, bismillah, amin!

Qürubun qızıl təstində qovrulur, kiçilir Günəş,
 Elə bu dəm bir vadiyə yetişirik biz əl-atəş.
 Mosuldan ta bu yerəcən səhra, səhra, səhra, səhra.
 Biz dözüürük... biz cəhənnəm,
 Necə dözsün bu səhraya
 İkicanlı Zəhra, Zəhra?..
 Yetişirik bir vadiyə, bu cənnətdir, vadi deyil,
 Bu nöqtədən Bağdadacan vur-tut qalib iki mənzil.
 Xurma ağaclarının enli, yaşıl yarpağı,
 Göyün od yağmurundan hifz eləyir torpağı.
 Xurma bu ətrafların şöhrətidir, şanıdır,
 Həyat, xeyir-bərəkət, abadlıq nişanıdır.

Yox, yox, xurma bağları bilmir ki, nədir xəzan,
 İlin dörd fəslində də görünür yaşıl, cavan.
 Bizim ağaclar kimi xurma payızda solmur,
 Rişə qurumayınca yarpaqlar xəzəl olmur.
 Xurma lifi – gəmidir, xurma lifi – alaçıq,
 Xurma sipərə dönür səmum qalxsə azacıq.
 Xurma gözlərə işiq, xurma qollara qüvvət,
 İlk xurma toxumundan doğub fikirdə cənnət.
 Müqəddəsin, mö`minin xurma olub təamı...
 Behiştə... hamının xurma olub təamı...

Bax, Cisir¹⁹-Müseyyib də cənnət kimi bir vadi,
 Zənn etmə bu vadinin ancaq barı xurmadı,
 Zeytun da bitir burda, narınc da bitir, nar da,
 Başdan aparır huşu gül ətirli rüzgar da.

Bax, portağalla lumu yan-yana cərgələnmiş,
 Zeytunla dövrələnmiş, xurmayla kölgələnmiş.
 Nar gülləri al-əlvan, narınc gülü ağappaq,
 Çaldıqca Fərat layla nazlanmadadır torpaq,
 Güllər açılıb, güllər, tər-tazə qızılgüllər.
 Yarpaqları etmişlər yelpazə qızılgüllər.
 Hər ölkədən, hər eldən quşlar görünür, quşlar,
 Hər ölkədən, hər eldən quşlar burada quşlar.

Burda qızılgülün bir adı da var,
 Ona Məhəmmədi deyir camaat.
 Peyğəmbər becərən gül də heç solar?
 Heç onu susundan yandırar Fərat?

¹⁹ Cisir – körpü

Mən: – Bismillah! – dedim Fəratı görcək,
 Həyatdır, ərəbcə şirin sudur o.
 Səhrayla döyüşə girir təkbətək,
 Şahi-Şəhidanın mərd ruhudur o.

Cisri-Müseyyibdə Fərat çayından
 İki qol ayrılır irəli... geri.
 Bir qol rəvan olur Kərbəlayacan,
 Küfəylə Nəcəfə yönəlir biri.

Əlqəmə adlanır Kərbəla qolu,
 Qiyamət bu qolun üstündə qopmuş.
 Kərbəla vadisi dərd-bəla dolu,
 Müsibət bu qolun üstündə qopmuş.

Hər şeyi atıram bir kənara mən,
 Bir şey Ömər Asa²⁰ bağışlanmasın.
 Al haqq-hesabını İmam Hüseyndən,
 Körpə Əliəsgər susuz yanmasın.

Başlardan, qollardan qalandı bir dağ,
 Eybi yox, eybi yox, eybi yox, deyim.
 Yüz yerdən oxlanmış bir qanlı qundaq!..
 Bax, bunu əfv etmir Yezidə heç kim.

Küfəylə Nəcəfə ayrılan qolun
 Daha mə`nalıdır tarixi, bəli.
 Çəkibdir o qolu – xəbər dar olun –
 Bir varlı, bir sonsuz hindu gözəli...

²⁰ Ömər As – xəlifə Ömər deyil

Yanıq dodağına Əliəsgərin...
Qurbandır, ehsandır Hindiyyə qolu.
Qanlı qundağına Əliəsgərin...
Qurbandır, üsyandır Hindiyyə qolu.

Bütün körpələrə, tavansızlara
Həzin layla çalır, axır Hindiyyə...
Bütün cəlladlara, amansızlara
Amansız-amansız baxır Hindiyyə...

Əlqəmə, Hindiyyə məhzun mükəddər,
Olmaya sustalıb qolların, Fərat?!
Ömrün insanların ömrünə bənzər,
Çoxdur hələ qışın, baharın, Fərat!

Gecəyə bürünüb Cisri-Müseyyib,
Fəratın qolları üstündə yatır.
Matəm libasını bu gün də geyib,
İraq qəm-qüssəyə bu gün də batır.

Bağdad dövrəsində müqəddəslərin
Müqəddəs qəbri var, pak türbəsi var.
Bağdad gecəsinin sükutu dərin,
Yatır övliyalar, yatır imamlar.

Bizim adamlar da yatır bu saat...
Bir bağdadlı Nicat, bir də mən oyaq.
Xışıldayır vadi, səslənir Fərat,
Başımız üstündə ulduzlar parlaq.

Zəhra yuxu görür: görür ki, şükür
Qucağı qismətdən körpələnibdir.

Bəs kim bələkləyib körpəni bu cür,
Körpəyə bələk yox, nur bələnibdir.

Zəhranın bağdadlı dayısı Nicat
Görürəm üzümə heç baxa bilmir.
Vicdan xəcaləti bir an, bir saat
Kişini asudə buraxa bilmir.

Nicat:

– Axtarmaqla deyil mərdüməzarı,
Gəldim Ağsaraya əl-ayağımla.
Gəlmişdim... lal olub susaydım barı
Neynədim bu dilim, bu dodağımla?

Kaş ki, gec gələydim bir gün, iki gün,
Kaş ki, deməyəydim dediklərimi.
Sizlərə lov xəbər verdiyim üçün
Heç nə lazım deyil... soyun dərimi!

Çox da kefinizə, damağınıza
Soğan doğramadım mən bilə-bilə.
İndi az qalmışdı torpağınıza...
Təsadüf qəsdən də... betərdir hələ!

Mən:

– Təsadüf, zərurət sonraya qalsın,
Bir əlac, bir tədbir vaxtıdır, dayı!
Əksinə, haqq səndən qoy razı qalsın,
Gəlişin... Fədanın baxtıdır, dayı!

Yaxşı ki, yaxında – Ağsarayda mən
Əsədib bildim ki, dardadır Fəda.

Geri qayıdardım, bəs nə bilmisən,
Bunu eşitsəydim, lap Şamaxıda.

Nə yaxşı adın var, ay Nicat dayı,
Fədəya bizlərin nicatı gərək.
Fürsəti verməyək fövtə havayı,
Bağdada gircəyin nə tədbir görək?

Fədanın xətrinə... bilsəm xeyri var,
Kimin hüzurunda dayanmaram ki...
Xəndəklər, qalalar, uca hasarlar
Yolumu kəsələr?! İnanmaram ki...

Nicat:

– Sən bir söz işlətdin – bir “hüzur” sözü,
Həmin söz yadıma saldı bu fikri.
Bəlkə kara gəldi əmirin özü?..
Axı təbrizlidir Bağdad əmiri.

Ərəb xilafəti Hülaku xanın
Qəti zərbəsiylə yetişdi sona.
Əmirliyi oldu Azərbaycanın
Bağdad o zamandan... ta bu zamana.

Qaraqoyunlular sülaləsinə
Bax, bu gün, bu saat şamildi Bağdad.
Verilib Təbrizin həvaləsinə
Öz payitəxtiylə... yekdildi Bağdad.

Ərəb Bağdadından Təbrizə bir vaxt
Hökmlər gedərdi, qara hökmlər.

İndi Təbriz olub ölkəyə paytaxt,
İndi ordan gəlir bura hökmlər.

Azərbaycan dili çox qeyri dildən
Bağdadda hörmətli, izzətli dildi.
Əmir təbrizlidir, başa düş ki, sən,
Bəlkə Nəsiminin qədrini bildi...

Hürüfilərin də indiki günü
Sən görən günlərə bənzəmir daha.
Qaraqoyunlular qətli, sürgünü
Ləğv edib son qoymuş amana, aha.

Hürufi düşməni qalıbsa əgər,
Qalıb, rəsmiyyətdən kənarında qalıb.
Sənin Fəda dostun bilirik məgər
Başını cəncələ nə üçün salıb?..

Əlbət ki, dindirsen ruhaniləri
Yenə hürufiyə deməzlər "Sağ ol!"
Qorxusuz olsa da Bağdad şəhəri,
Sən arxayınlıqdan yenə uzaq ol!

Bağdadda bir şeyə arxalan ki, sən:
Burda ana dilin hökmü rəvandır.
Çünki imamları ziyarət edən
Əvvəlinci zəvvar Azərbaycandır.

Hələlik qoy qalsın zəvvar söhbəti,
Qalsın həm xeyriylə... həm zərəriylə...
Sənin qəlbindəki Fəda həsrəti
Yox olsun Əmirin tədbirləriylə.

Göylərə qaldıraq əl, İmadəddin!
Fərat qurbanları yar olsun bizə.
Allaha yalvaraq, gəl, İmadəddin!
Qıymasın xınalı qafiləmizə...

Susdu Nicat dayı. Bu söhbət üçün
Çoxdan elə bil ki, əl-atəşdi o.
Verdiyi təsəlli, məsləhət üçün
İndi elə bil ki, yüngülləşdi o.

Baxdım həm Fərata, həm də səmaya:
Fərat ağarırdı, dan sökülürdü.
Baxdım həm Zöhrəyə, həm də Zəhraya,
Zəhra oyanırdı... Zöhrə gülürdü...

Sübhə boyandıqca Cisri-Müseyyib
Əlqəmə, Hindiyyə bərq vururdu, bərq.
Vadi əlvən fəcri əyninə geyib
Büllur şəbnəmlərə qərq olurdu, qərq...

SƏRAB

Bağdadı sərab içində gördüm,
 Bağdad niyə gizlədir camalın?
 Bağdadı hicab içində gördüm,
 Mə`nası nə örtüklü vüsalın?
 Bağdadı niqab içində gördüm,
 Qüdsilərə bənzər etdim halın.
 Bağdadı sərab içində gördüm,
 Bax rənginə qəlbindəki xalın...
 Bağdadı sərab içində gördüm,
 Dönmüşmü sərabə ehtimalın?..

Suyun üzündədir elə bil şəhər,
 Suyun üzündədir Dəclə özü də...
 Titrəyə-titrəyə ilğım pərdələr
 Bürünür bizə də, örtür bizi də.

Suyun üzündədir xurma bağları,
 Sağ sahil, sol sahil, Kərx və Rəsafə.
 O Taqi-Kəsrinin²¹ uçuq tağları,
 Sərab yayılıbdır neçə məsafə.

Sərabda... üzbəüz iki məqbərə,
 Odur Əzəmiyyə və Kazimiyyə.

²¹ Kəsra – Mədain xərəbələri, Keyxosrov qəsri

Üzür neçə günbəz, neçə minarə,
Göy yerə enibdir, yer qalxıb göyə.

Vadiyüссəlamda qəbirlər bu an
Sanki yırgalanır, sanki yeriir.
Sərabda tərпənən başdaşlarından
Adamı gör necə dəhşət бүrүyür.

Küçələr, qırmızı kərpicli evlər,
İnsan da, heyvan da sərabə dalıb.
Gipgirdə, yamyaşıl, al-əlvan şəhər
Elə bil qov kimi havada alıb.

Qorxuram Fədanı xilas işi də
Elə bax, bu sayaq sərabə dönsün
Dada yetişməsin bircə kişi də,
Bu söhbət bağlanan kitaba dönsün.

Səhrada susuza əl edər sərab...
Çatarsan görərsən qızmar qumdu bu...
Su heç... aldanışdan olarsan kabab!..
Qorxduğum, qorxduğum, qorxduğumdu bu.

Sərab başqa cür də mühhişdir, aman...
Sən yaxınlaşdıqca o uzaqlaşar.
Bağdadda Fədadın tapmasaq nişan –
Sərabın sərabı!.. Döz, hünərin var!

“Vəslinə kim ki, irmədi
Dərdü-əzab içindədür.
Lə`lini kim ki, görmədi
Təşnə sərab içindədir.

Könlüm içində surətün
Can kimi qılmışam bərin²² ,
Gövhəri-küntü kənzi²³ gör
Gör nə xərab içindədür...”

²² Sənin surətini qəlbimdə saxlamışam, sənin surətinlə qəlbimi,
ruhumu bəzəmişəm

²³ Gövhəri-küntü kənz – yoxdan var olmuş aləmin bəzəyi insan

KƏRX VƏ RƏSAFƏ

Dəclə – dəcəl deməkdir,
Dəclə – şiltaq deməkdir.
Dəclə hər şeydən əvvəl
Canlı torpaq deməkdir.

Meh titrədir Dəcləni,
Meh sərabı dağdır.
Bağdad başdan-ayağa
Narınc, xurma bağıdır.

Kərx – çayın sağ sahili –
Solğun, kasıb, bekara.
Rəsafə sol sahili –
Heyrət! Yaraşıqlara.

Tovuz ayaqları çirkin, eybəcər!
Tovuz lələkləri yeddi cilvəli.
Əsliylə, hüsnüylə, rəsmiylə şəhər
Küllən Rəsafədə yerləşir, bəli.

Olsa da hər yerin yaxşısı, pisi,
Kərxlə Rəsafətək seçilmir fəqət.
Səmum yelinin də tutanda hirsli
Kərxin kəlləsində qopur qiyamət.

Dəclə daşanda da di, gəl tərs kimi
Su basır, sel boğur Kərxi daha çox.
Şəxsin də bədbəxti olur Kərx kimi,
Qışda buz axtarsa tapmayacaq, yox.

Qırmızı kərpicli imarətlərin
Qızıl çevrəsində durur Rəsafə.
Bütün bər-bəzəyin, zinətin, zərin
Əksini, Dəclədə görür Rəsafə.

Rəsafə zümrüddür, yaqutdur, nədir,
Səhrada sehrlı lə`ldi ki, Bağdad...
Nəsim nahiyəsi Rəsafədədir,
O qədər xoşuma gəldi ki, Bağdad.

NƏSİM NAHIYƏSİ

(Nicatın dilindən)

Nə barmaqla göstərilən varlıyam,
 Nə barmaqla göstərilən zorluyam,
 Nə lümlütəm, nə yağsızam – yavanam,
 Nə də milçəyimi güclə qovanam.
 Nə odluyam, nə soyuğam – mö`tədil,
 Nə fəsadam, nə uşağam sadədil,
 Nə israfam, nə xəsisəm – qaydayam.
 Bəs nəçiyəm, nəkarəyəm qoy deyim:
 Səbr verdi, dözümlü verdi Haqq mənə.
 Quruş-quruş para yığdım inadla.
 Seçib yaxşı qüffə²⁴ aldım bir dənə
 Yaxşı niyyət, xoş arzuyla, muradla.
 Gəzdirdikcə adamları Dəclədə
 Cibimdə pul, gözümdə nur çoxaldı.
 Qərqlə elədim bəd ruzgarı Dəclədə,
 Ehtiyacın dərdi-qəmi yoxaldı.
 Sanballadım əlimdəki mayəni,
 Haqq-hesaba vurub gördüm yaxşıyam.
 Öz-özümə: – Böyüt! – dedim, – qayəni,
 Haçanacan gərək adam daşıyam.
 Bağlatdırdım bir balıqçı gəmisini,
 Xalis Nuhun gəmisinin “əmisini”

²⁴ Qüffə - xurma lifindən toxunmuş, üzərinə qətran çəkilməmiş girdə gəmi.

Ya "əmisi", ya "dayısı", xülasə,
 Düşdüm təzə bir sövdaya, həvəsə.
 Zaman keçdi, vaxt dolandı bir qədə, r,
 Bircə gəminim dönüb oldu gəmilər.
 Dəclə-Fərat özü döndü balığa,
 Şəttül-ərəb özü düşdü tora həm,
 Gecə-gündüz şükr edirəm xalığa.
 Səbəb odur, ayrı səbəb bilmirəm,
 Gördüm Nəsim nahiyəsi Bağdadın
 Ən səfalı axar-baxar məkanı.
 Bütün ətri rayihəsi Bağdadın
 Nəsimdədir, – Nəsim əttar dükkanı.
 Gördüm Nəsim nahiyəsi Dəclənin
 Ən yüksək bir sahilində yerləşir.
 Hər qırçını, hər ləpəsi Dəclənin
 Lap ovcunda, lap əlində yerləşir.
 Gördüm Nəsim nahiyəsi Bağdadın
 Minbəridir, minbəridir, minbəri.
 Nəsiminin adı ilə bu adın
 Hədə, deyil bağlılığı, bənzəri.
 Bəli, burda yer-yurd saldım xeyli var,
 Qəsri-eyvan tikdirdim ki, görməli!
 Döndü qızıl dinar oldu balıqlar,
 Allah mənə göstərmədi bəd əli.

Qırmızı kərpicli imarətimin
 Açıldı taybatay dərvazələri.
 Ruhi əzabımın, əziyyətimin
 Yorğun karivanı girdi içəri...

Zəhra, İmadəddin, İsbət, bir də mən
Evi heyrətlərə saldıq o saat.
Yə`ni nə tez döndüm uzaq səfərdən,
Yə`ni bu nə karvan, bu nə əhvalat?..

Cavabsız qalmadı sual və heyrət,
Bəli, agah etdim öz külfətimi.
Qorxuram sonradan gəzə rəvayət:
Nəsimdə doğulub guya Nəsimi...

Birdən belə yazar kitab yazanlar:
Yazar: "Nə Şamaxı?" Yazar: "Nə Şirvan?"
Birdən belə yozar güman yozanlar:
Nəsim nahiyəsi – aşikar ünvan.

Yerinin adını qoşub adına –
Seyyid İmadəddin – Nəsimi olmuş
Baxma katiblərin tərs inadına:
"Yox bir, Şamaxıda şair doğulmuş".

Birdən ozanlar da tərsinə düzər,
Çözələr nahağı, düzər nahağı.
Fikirlər dolaşar, fikirlər azar,
Köksünü ötürər Şirvan torpağı.

Necə şahid olum yüz illər üçün?
Nəsimi Bağdada təzə gəlibdir.
Necə şahid olum nəsillər üçün?
Nəsimi mənimlə bizə gəlibdir.

Onu bu yerlərə mən gətirmişəm,
Nəsimi "Nəsim"dən ayrıdır, babam!

Böyük adamlara şəriksə aləm,
Bu başqa məsələ, hə, buna varam.

Nəsim nahiyəsi bəlkə heç kimi
Cəlb edə bilməzdi tarixdə qəti.
Özüylə gətirdi gəldi Nəsimi
Bütöv bir ölkəyə bu şan şöhrəti.
Nəsimi yuxutək gəldi və getdi,
Nəsim nahiyəsi, tutdunmu xəbər?
Ancaq "Vətən" yazdı, yurd e`lan etdi.
Səni neçə-neçə təzkiyəçilər –
Seyyid Nəsiminin ülvyyətiyəyin,
Vahid Nəsiminin şəxsiyyətiyəyin,
Şəhid Nəsiminin qüdsiyyətiyəyin,
Şair Nəsiminin şe`riyyətiyəyin...

Zəhra, İmadəddin, İsbət, bir də mən
Gecə gec yatsaq belə oyandıq sübh tezdən.
Oyandıq ki, seyr edək səhər-səhər Dəcləni,
Görək necə göstərir ilk şafəqlər Dəcləni.
Fədanın sorağıyla su falıydı bəlkə bu:
Ürəkdən xəbər verir bu pak, axar, ayna su.
Yorğunluq kar etmədi heç bizlərə, inan ki,
Nə yorğunluq, oldunsa narahat, nigaran ki...

Yuyur əl-üzünü Dəclədə Bağdad...
Yuyur əl-üzünü sübh namazıya.
Verir sübh əzanı, qoparır fəryad,
Əhsən əzançıya bu avazıya.

Sehirli səslərə bürünür şəhər,
Ud səsi, ney səsi gəlir Dəclədən.

İrili-xırdalı qərib gəmilər...
Qərib gəmiləri tanıyıram mən.

İllah ki, illah ki, zəvvar gəmissi,
Elə bil seçilir dayanmağıyla.
Seçilir Bağdaddan heç görsənməyən...
Nəcəfül-əşrəfə boylanmağıyla.

Azərbaycan dili aydın, aşikar...
Dəcləni daha da müqəddəs edir.
Dinir saz, yanır ney, fəğan edir tar,
Kövrək Nəsimiyə bu lap "bəs" edir.

Mənim gəmilərim ötür Dəclədən,
Ötür tunc bədənli balıqçılarla.
Onları şairə göstərirəm mən,
Bir sevinc, bir qürur, bir iftixarla.

Bu dəm barmağımı dişləyirəm mən,
Şal toxuyanlarla alverimiz var.
Bəs doğub-törəmir fikir-fikirdən?
Axı hürufidir şal toxuyanlar.

Onlar necə olsa bilməmiş olmaz,
Yerdədir, göydədir, hardadır Fəda?
Bilərlər, bilərlər, belə iş olmaz,
Hansı çarmıxdadır, dardadır Fəda?

Üfüq qızardıqca yığış lövbəri
Tərpənir gəmilər... tərpənhatərpən.
Yol çəkir şairin dalğın gözləri,
Onu xəyalatdan ayırıram mən.

Deyirəm, Fədanı tapmış kimiyəm,
İlişib dırnağa kələfin ucu.
Bəsdir incitməsin ürəyini qəm,
Axşam bilinəcək hər şey ən gec.

Mənim müştərimdir şaltoxuyanlar,
Culfaçı da deyir onlara bu el.
Orda bir nəfərə çox gümanım var,
Adı bir yaxşıdır: Kərküklü Mürsəl...

Mürsəli neçə yol görmüşəmsə mən,
Şairanə dəyib gözümə müdam.
Şövq ilə söz açıb hürufilərdən
O igid, o cəsür, o yaxşı adam.

Səni Zəhradan da, məndən də əvvəl
O şəxs qaibanə tanıyır, bəli.
Bir də həmfikirsə Fədayla Mürsəl,
Onun taleyini hökmən bilməli.

Tanış bir ərəb var, evi Kərxdədir,
Ora gətizdirrik Mürsəli axşam.
Daima fələyin əli çərxdədir,
Ehtiyatlı olar tədbirli adam.

Mürsəl azaddırsa, üstündə göz var,
Evlərinə getmək deyil məsləhət.
O da bizə gəlsə şübhə doğurar,
Ərəbin mənzili yaxşıdır əlbət.

Dedim və seyr etdim mən Nəsimini,
Başını ümitsiz yellədi, gördüm.

Yə`ni “Uşaq bilmə sən Nəsimini”,
Gözünü gözümə zillədi, gördüm.

Fəqət mən gözümü gizlətmədim, yox,
Daş atdım dibinə ümitsizliyin.
Çıxmayan bir cana hələ ümid çox,
Bax, bu Dəclə kimi ümidim dərin.

Bir qadın fəryadı eşitdik bu an,
Kərxdən Rəsafəyə gəlirdi aşkar.
Nəsimi soruşdu: “Bu nədir, aman”.
Dedim: “Səngisərdir, müdhiş səngisər!”

Baş çöldə, bədən yerdə,
Saçlar dağılır, saçlar,
Baş çöldə, bədən yerdə,
Daşlar yağılır, daşlar.

Torpaqda bədən dustaq,
Baş çöldə qızıl qandır.
Daş yağmuru: çaqq-çaqq-çaqq,
Daş yağmuru əlvandır.

Zəhra örtür üzünü,
Qorxur təsəvvüründən...
Nəsiminin gözünü
Şimşəkli görürəm mən.

Nəsim nahiyəsi... Dəclə sahili...
Nəsimi dayanır abidə kimi.
Canlı abidənin canlı əklili
Hesab eləyirəm mən də qəlbimi...

SƏNGSƏR

Balıqçudur ərəb Səttar,
Tor atandır, tor yığandır.
İp yığmaqdan ovcu qabar,
İp açmaqdan əli qandır.

Dəclə onun çörəyidir,
Dəclə axır, çörək olur,
Dəclə onun ürəyidir,
Dəclə axır, ürək vurur.

Bu Kərx evi, Kərx həyəti,
Xurma lifi... eyzən tamam.
Xatırladır Kərx səbəti
Bir az gəndən baxsa adam.

Adi səbət, qarğı səbət
Örtük tutur göy yarpaqdan.
Kərxin səbət evlərinə
Yaxılıbdır qara qətran.

Qətran da ki, yumşaldıqca
Ürək qalxar, beyin çatlar.
Elə bil qır qazanında
Yuva salıb ərəb Səttar.

Ərəb bizi görən kimi
Sevincindən çaşdı qaldı.
O, Nicatı qucaqladı,
Mənə də xoş nəzər saldı.

Ev yiyəsi təəccüblə
Müti-müti baxdı bizə.
Narahatlıq içində o,
Müntəzirdi əmrimizə.

– Axı, əlvan Rəsafədən
Qətran Kərxə gələnə bax.
Məni yadda saxlayana,
Məni adam bilənə bax! –

Deyə onun baxışları
Üzümüzdə tutur qərar
Aralığa gəlir xurma,
Narınc, turunc, portağallar.

Nicat dedi: – Gümanımız
Sənə gəldi bu gün, Səttar!
Sən dinimiz, imanımız
Kərküklü Mürsəli axtar,
Balıqçı Mürsəli axtar!
Əgər başı səlāmətsə,
Bu dünyada əmanətsə –
Yerdə olsa yerdən qaldır,
Göydə olsa göydən saldır,
Gecə tapsan gecə gətir,
Səhər tapsan səhər gətir,
Gətir ey! Müxtəsər, gətir!
Mürsəl sənin yadındadır?

– Yadımdadır!
 – Onda di, dur!
 Bu da sənin halal haqqın,
 (Parıldadı yeddi dinar)
 Səttar, buyur!
 – Yox, almaram, götürməyəm,
 Yox, pul ilə dost sözünü
 Mən yerinə yetirmərəm.
 Hesab edin yanınızda durur Mürsəl
 Sağsa əgər.
 Kitabını bağlamışsa əgər əcəl...
 Onu daha Allah bilər.

Məsləhət gördü Nicat:
 – Səttar qayıdanadək
 Biz də çıxıb bir saat
 Kərxi dolanaq, gəzək.

Burda gözə gəlimli bir tək Kazimiyyədir,
 Bər-bəzəkli, möhtəşəm, yüksək Kazimiyyədir.
 Dəclənin sahilində əzəmətlə dayanır,
 Səhər, günorta, axşam par-par alışıb-yanır.
 İmam Hüseyin, İmam Kazım, İmam Məhəmməd Taqi...
 Pak və şəhid ruhuyla Kazimiyyədə baqi...
 Kazimiyyədən savay bütün Kərx qətran səbət,
 Çala-çuxur küçələr, siçan-pişikli həyətlər.
 Xurma dənələrindən balıq pullarınacan –
 Tör-töküntüdür hər yer, tör-töküntüdür hər yan.
 İki adam yanbayan keçə bilməz dalanlar,
 Qətranı pıqqıldayan qara-qura tiyanlar,
 Üfünəti öd tökən dəlik-deşik tuluqlar,
 Cındırından cin hürkən biçarələr, yoluqlar...

Kərx elə bil ömründə daraq dəyməmiş bir saç,
 Səbrin varsa, bu saçın bir-bir kılqasını aç!
 Bütün qanlı əməllər Kərxdə icra olunur,
 Bütün asi gözəllər Kərxdə rüsva olunur.
 Ağır-ağır cəzalar, müdhiş e`dam, səngsər –
 Gözüylə görə-görə dəli olur kərxlilər...
 Ürəkkeçmə azarı adi bir şeydi Kərxdə,
 Adamlar bir cürədi, adamlar keydi Kərxdə.
 Uşaqların canında qorxu, səksəkə, təlaş,
 Uşaq nə qədər görsün donquldanan kəsik baş...
 İnsan qanı sıçramış daşları yalayır it...
 Gözü böyümüş uşaq baxar nəfəssiz, sakit.
 Səmtimizi salırıq bir az sahilə sarı –
 Bir az sahilə sarı elə bil genişlənir
 Kərxin də küçələri,
 Kərxin də döngələri,
 Kərxin də dalanları,
 Kərxin də meydanları.
 Dəclənin səsi gəlir, nəfəs alır nəhəng çay,
 Qətran Kərxin üzünə süd çiləyir göydən Ay...
 Gəlib bir meydana basınca qədəm
 Uçulub başıma tökülür aləm.
 Bundan da dəhşətli bir səhnə varmı?
 Deyin, bu dəhşətə dəhşət çatarmı?
 Ayın işığında hər şey aşikar,
 Dörd dövrə qırmızı kəsəklər, daşlar.
 Kərpic parçası qan, çaylaq daşı qan...
 Qanlı bülövlərlə doludur hər yan.
 Tökülüb ətrafa çəngə-çəngə tel,
 Şonqar²⁵ durna səfi pozub elə bil.
 Saçlar, qanlı saçlar, qadın saçları...

²⁵ Şonqar – yırtıcı quş

Ayın qaranlığı olaydı barı...
 Örtüb basdıraydı bu əlaməti,
 Səngsərdən qalan bu qanlı izi.
 Görsə də inana bilməyir qəti
 Zülümlər zülmünə insanın gözü.
 Bədən boğazacan torpaqda dustaq,
 Baş daş yağmuruna hədəfdir ancaq.
 Qadın, ilahilər ilahisi sən!
 Zərifkən, incəykən güldən, çiçəkdən
 Qəbrə necə girdin bəs diri-diri?
 Haqqın, ədalətin kormu gözləri?
 Hələ haqq-ədalət qalsın kənardə,
 Ölü basdırarlar axı məzardə,
 Diri basdırmazlar axı, ay haray!
 Yerdə mən, göydə sən, sən sal hay-haray.
 Bir bax, goreşəntək eşilib torpaq,
 Qorxunc bir kalafa görünür ancaq.
 Çıxarıb atıblar nə`şi kənara,
 Ona sahibi də heç yiyə durmaz,
 Adətlə dəfn edib yaxxana qurmaz.
 Çıxarıb atıblar nə`şi kənara,
 Çıxarıb atıblar bilinmir hara...
 Səngsər meydanı elə yerdə ki,
 Görünür Bağdadın hər guşəsindən.
 – Çay səsötürəndir, axı, bir də ki,
 Aydın eşitmədin bəs fəryadı sən
 Rəsafədə ikən hələ, biz səhər? –
 Deyə baxdı mənə Nicat mükəddər, –
 Daşqalaq sabah da olacaq deyən,
 Qanlı töküntüdən... hiss edirəm mən.
 Qəsdən salınmayıb sahmana meydan,
 Daha da dəhşətli görünsün divan.

– Sabah belə səhnə görünməyəcək,
Sabah el dəhşətə bürünməyəcək.
Nə Kərx, nə Rəsafə, nə bütün Bağdad
Eşitməyəcəkdir inilti, fəryad.
Dəclə axarını itirməyəcək,
Ürəklərə nalə yetirməyəcək.
Sabahın hökmünə Nəsimi zamin...
Nicat təəssüflə dedi: – Baxarıq...
Nicat köks ötürüb söylədi: – Amin!

MÜRSƏLİN HEKAYƏTİ

Gözümdə səngsər dəhşəti,
 Könlümdə Fədanın həsrəti,
 Fikrimdə Mürsəlin surəti,
 Boynumda Səttarın minnəti
 Ahəstə yeriyə-yeriyə,
 Nicatla dönüncə geriyə
 Səttarı görürük həyətdə,
 Görürük sevincək halətdə.
 Axtarış baş tutub, deməli,
 O tapıb gətirib Mürsəli.
 Bizdən çox sevinir o özü...
 Yerinə yetibdir dost sözü.

Biz içəri girəndə bir gənc durdu ayağa,
 Elə bil ki, Fədanın o, əkiz qardaşıydı.
 Bağdad yağışa həsrət... yağış yağdı otağa,
 O, kərküklü Mürsəlin gözlərinin yaşığıdı.

Yox, Mürsəl əyilmədi tavan alçaqdır deyə,
 Fədanın dustaqlığı onun qəddini bükdü.
 O, çiyinini verərdi lap yeddi qatlı göyə...
 Dünyanın hər yükündən dost dərdi ağır yükdü.

Yoxsul ərəb Səttarın səbətə bənzər evi,
 Elə bil ki, Mürsələ paltar kimi dar idi.
 Deyirdin qurcalansa uçurub tökər evi...
 Ancaq qəddi qüssədən əyri ixtiyar idi.

– Mən Nəsimi Şirvaniyəm, kərküklü Mürsəl!
 – Qaibanə tanıyırdım mən sizi, ustad!
 – Mən Fədanın giryaniyam, kərküklü Mürsəl!
 – Bu sözünlə lap yandırdın sən bizi, ustad!
 – Mən fələyəm, çərxim döndü Fəda naminə,
 Sən külək ol, çərx çəvir mənzilə sarı.
 Odda yanmaz səməndərin ehtişaminə
 Çıncı hardan, necə düşdü, nağıl et, barı!

Mürsəl:

– Şükür, halalıma qatmayıb haram,
 Qismətdən bir tikə ruzu tapıram.
 Tən yarı Bağdadın balığı məndə,
 Əmir sarayının özünə belə...
 Balıq aparıram, hərdən düşəndə.
 Əmir Təbrizlidir, bizim ellidir,
 Bizim ləhcəlidir, bizim dillidir...
 Bu başqa söhbətdir. Ruzu dedim mən.
 Ruzusuz əl götür evdən-eşikdən.
 Özgəyə möhtacsə əhli-əyalın...
 Uşağın qarnı ac, ayağı yalın...
 Onda e`tiqadı bir kənara at.
 Nə bilim ki, “vəhdət”, “kainat”, “həyat”...
 Yaxşı bilirsiniz məndən min kərə,
 Seyyid Nəsimi!
 Ruzudan başqa

Bir şövq, bir e`tiqad, bir zövq gərəkdir
 Cümlə bəşərə,
 Seyyid Nəsimi!

Mənim də qəlbimdə cücardi toxum,
 Coşqun bir şe`rlə çağladı ruhum.
 Dərin mətləblərə baş apardım hey...
 Yazmaq da istədim, çıxmadı bir şey.
 Çıxmadı, küsmədim öz taleyimdən,
 Şe`ri sevməyimlə fəxr elədim mən.
 Nə isə qəlbimdə tufan coşurdu
 Namə`lum, mücərrəd bir ehtirasla.
 Nə isə qəlbimdə ümman daşırdı
 Namə`lum, mücərrəd bir ehtirasla.
 Bir az əxildən²⁶ tutmuşdum xəbər,
 Bir az tanış idi həm hürufilər.
 Rumidən²⁷ ibrətli sözlər bilirdim,
 Əli ül Ə`lanı əzbər bilirdim.
 Günlərin bir günü, elə bu dəmlər
 Mənə balıqçılar verdi ki, xəbər
 Culfa karxanası²⁸ açılıb təzə,
 Lap Kazimiyyəylə durur üz-üzə.
 Dedim ki, bəd olmaz təzə müştəri,
 Getdim, sövdələşim, əlyeri qoyum,
 Böyürdən çıxmasın qoy özgələri.

Mən Fədayla karxanada görüşdüm əvvəl,
 Elə bil ki, doğrudan da əkiz idik biz.

²⁶ Əxilər – azadlığı, şəxsiyyəti aşkar, qol gücünə müdafiə edənlər.

²⁷ Cəlaləddin Rumiyə işarədir.

²⁸ Culfa karxanası – indiki mənada baş şalı toxuyan sex. Orada başqa geyimlər də tikilirdi.

Bir-birinə nəşə dedi gözümüz, di gəl...
Deyiləni möhürlədi ürəklərimiz.

Əkiz adi məşələdir. Bir də ki, söz var:
Yer üzündə hər adamın eyni yaşayar.
Bəli, eyni bir zəncirin həlqələritək,
Yə`ni itsə əsil, nəsil, uzaq qohumluq...
Surətimiz surətlərdə yaşasın gərək.

Mən təvazö cizgisindən çıxıram deyən,
Unuduram Nəsimiyə danışdığımı.
Axı həmin eyniyyətdən başlamışam mən,
Karxanada Fəda ilə tanışlığımı.

Bir də... zahir ayrı sözdür, batin ayrı söz,
Üstü bəzək, altı təzək demiş atalar.
Zahirdə də, batində də vahidmişik biz...
Yer üzündə hər adamın tamam eyni var...

Karxana təzəydi başdan-ayağa,
Heç qurumamışdı rəngi, suvağı.
Dəzgahlar, alətlər təptəzəydilər,
Boyaq çəlləkləri lap təzəydilər.
Təknələr, qazanlar rəng tutmamışdı,
İpliklər cövhərə heç yatmamışdı.
Parçalar topatop qalanmışdılar,
Qayçılar müntəzir dayanmışdılar.
İynələr saplarda yellənirdilər,
Düymələr iplərdə yellənirdilər.
Gördüm: təzə idi əmələlər²⁹ də,

²⁹ Əmələ – fəhlə, xidmətçi, usta.

Çoxunu, inanın, heç görməmişdim
 O günkü günəcən mən bu şəhərdə.
 Tək-tükü yaşlıydı, qoca da yox ha!
 Yerdə qalanları igid, əjdaha.
 Soruşdum: – Karxana sahibi hanı?
 Mənə göstərdilər bu vaxt Fədanı.
 Əksi əks eyləyər bir güzgü necə...
 Güzgüdə eyni əks olduq eləcə.
 Diksindik, uçunduq bu əlamətə,
 Dayandıq göz-gözə, daldıq heyrətə.
 Dedi gülə-gülə: – Dünyada yə`ni
 Surətdaş da var?..
 Əlüstü səhv salar səninlə məni
 Bütün adamlar.
 Səhv salmaz, adımız başqadır yəqin.
 Mən Fəda,
 – Mən Mürsəl.
 – Dəyişik düşmərik, əmin ol, əmin.
 Bəli, sövdələşdik: günaşırı mən
 Bura təzə balıq gətirməliyəm.
 Çırpına-çırpına diri balıqlar,
 Balaca, miyanə, iri balıqlar...
 Ayrılıb gedəndə dedi ki:
 – Qardaş!
 Dedi ki:
 – Qardaş yox, elə surətdaş!
 İşin balıq tutub satmaqdır ancaq?
 Başqa bir sevdadan uzaqsan? Uzaq?!
 E`tiqad, əqidə, inam, dəyanət...
 Qəlbi təlatümə gətirən sənət...
 Üsyançı bir şe`r ruhuna yarmı?
 Söylə belə şeylər səndən kənarmı?

“Ümmanə girən eşq ilə dürdanəyə uğrar,
 Şükranə verən canını cənanəyə uğrar.
 Yanmağdan əgər qorxub isən, şəm`ə yapışma,
 Gör atəşi kim, neçəsi pərvanəyə uğrar”.
 Fədanın sualı, bir də ki şe`r
 Sanki pıçıldadı: – Ay Mürsəl, xeyr,
 Bu, o karxanadan deyil, deyəsən,
 Dayanıb söz demək istəyəndə mən,
 Xəfif işarəylə: – Get! – dedi Fəda. –
 Heç tələsmə, ay çox, gün çox dünyada.
 Doğrudan ay da çox, gün də çox imiş,
 Bəli, o şe`r də sizinmiş, ustad,
 Çox şeydən xəbərim, demə yox imiş.

Günlər keçdi, balıq döndü bir bəhanəyə,
 Sonra bildim karxana da xala-xətirdi.
 Fəda yandı, mən çevrildim bir pərvanəyə,
 Şə`m – pərvanə... hansı cibə xeyir gətirdi?

O, Nəsimi söylədikcə hər kəlməbaşı,
 Görürdüm ki, adınızla qanadlanırdı.
 Gözlərini yandırırdı gözünün yaşı,
 Gözlərini yumur-açır, sizi anırdı.
 – Yanmaq azdır, anmaq azdır, – deyirdi Fəda, –
 Nəsimini tanıyandan dərk etdim ki, mən,
 Ülvi insan şəxsiyyəti nədir dünyada...
 Bir səhər ki, ayrıldınız Bəst yolunda siz –
 Sonrasını danışırım, fikir veriniz:

Fatiməgil neçə gün qaldılar Ərdəbildə,
 Şeyx Səfi məscidində.

Asudəlik amanı aldılar Ərdəbildə,
Şeyx Səfi məscidində.

Bəstə qədəm qoyalı, fitva qaldı kənara.
Onlara əl vurmağa kim nəkara-nəkara?
İstər Bəstin içində, istərsə ondan qıraq,
Ömr elə səksəkəsiz, alnıaçıq, üzü ağ.

Ölüm ayağında hin axtarır can...
Elə ki, qurtuldu – cahan istəyir,
Bəstdə yaşasınlar bəs nə vaxtacan?
Diri məzar deyil... meydan istəyir.

Fəda Fatiməgilə dedi: – Yoldayıq səhər.
Gilana gedəcəyik, razı olsanız əgər.
Xəzərin ləpələri Gilanı öpər, oxşar,
Dənizi olan yerin həmişə ruzusu var.

Gör nə vaxtdır əsəblər çəkilibdir tarıma,
O izdiham, o tonqal hələ də gözümüzdə.
İndidən dalğa səsi gəlir qulaqlarıma,
Qağayıya dönürük deyəsən özümüz də.

Xəzər sahilinə gətirdi Fəda
Uzaq Savalandan Fatiməgili.
Gilanda onlara dedi: – Əlvida!
Çağladı gözündə ayrılıq seli.

Sabahı namə'lum cavan hürufi
Dənizə baxdıqca daldı xəyala.
Ruhu başdan-başa üsyan hürufi
Yenə Ərdəbilə qayıtdı dala.

Ərdəbildən Təbrizə
 Gizli yolla gəldi Fəda.
 Çoxda ki, Bəst aman verib...
 Nə olmur ki, bu dünyada?
 Bir də Fəda dinc qalacaq?
 Bəst amanı gəlsin kara?
 O qüdsi yer zamin deyil
 Təzə-təzə "günahlara..."

Fəda gördü Miranşahın əlindədir yenə Təbriz...
 Fəda ümid etmişdi ki, çıxar xoşbəxt günə Təbriz.
 Yenə həmin qayda-qanun, yenə həmin siyasətdir,
 Bu mühitdə gözgörəsi ələ keçmək cinayətdir.

Fəda bildi Sultan Üveys – İraq hakimi
 Miranşahın qənimidir, qanlı qənimini.
 Fəda bildi Miranşahdan qaçan fərari,
 Yox, ümitsiz qaytarılmaz Bağdaddan geri.
 Fəda bildi düşmənindən yaxa qurtaran
 Düşməninin düşmənində tapacaq aman.

Təbrizdəykən öyrənmişdi Fəda Bağdadı,
 Bağdad azad şəhər idi Təbrizə görə...
 Açıq idi əqlin, fikrin, hissini qanadı,
 Bağdad rahat şəhər idi Təbrizə görə...
 Rəsafə yox, münasibdi ancaq Kərx ona,
 Fəda həmin bu Kərxdə də açdı karxana.
 Pulı vardı, dili vardı, cür`əti vardı,
 Qılığı var, mehri vardı, ülfəti vardı,
 Yazmağı yox, ruhu vardı, ürəyi vardı,
 Mərhəməti, səxavəti, çörəyi vardı.
 İlk sözü də, son sözü də siz idiniz, siz,
 Nəsimiydi, Nəsimiydi, Nəsimiydi hey.

Lap dilinin əzbəriydi sizin şe`riniz,
 Kəlamınız, əqidəniz onunçün hər şey:
 “Adəmi-fəzli xuda bil adəmi,
 Kainata kəndxuda bil adəmi”.

Gözlərində bir sehrli cazibə vardı,
 Ürəkləri, fikirləri tez oxuyardı.
 Mən bir şeyə məəttələm, indi də, şair!
 O, işçini necə tapıb seçmişdi bir-bir.
 Əmələlər Fəda ilə həmfikirdilər,
 Karxanada, kənarda da çünki birdilər.
 Fəda sizin şe`rinizi yayırdı hər an,
 Nə Bağdada, nə Bəsrəyə, bütün İraqa.
 Fəda bərkdən deyirdi ki, Allahdır insan,
 Həm hökm edir, həm can verir göyə, torpağa.
 Neçə qadın səngsərdən edildi azad
 Bu qənaət, bu e`tiqad, bu ehtirasla.
 Neçə kəndli vergilərdən edildi azad
 Bu qənaət, bu e`tiqad, bu ehtirasla.

Mədainin daşlarına, divarlarına
 Əxilərə həkk etdirdi çox şe`rinizi.
 O dözəcək təbiətin rüzgarlarına...
 Silmək olar daşdan keçən qüdrətli sözü?..
 Karxanada o nəşr etdi divanınızı...
 Nüsxə-nüsxə, nüsxə-nüsxə, hey dönə-dönə.
 Hamıdan çox o bəxş etdi divanınızı
 Dilimiz bir, ruhumuz bir Kərkük elinə.

Balıqçılar arasında Fədanın sağ əli idim,
 Fədanın lap özü idim, sözü idim, dili idim.
 Dəclənin göy sularında çəkiləndə neçə avar,
 Dəclənin göy sularında ağaranda neçə yelkən:

“Məndə sığar iki cahan...” oxuyardı
 balıqçılar...
 “Mən bu cahana sığmazam...” hay gələrdi
 sahillərdən...

Gözlərimin qabağında
 Külli İraq torpağında
 Sənin şe`rin ayaq tutdu, gəzdi, ustad!
 Sənin şe`rin qanad açdı, gəzdi, ustad!
 Fəda sənin fədakarın, divanəndi,
 Şagirdindi, aşiqindi, pərvanəndi.
 – Çox da Bağdad Təbriz deyil, – dedim, – Fəda!
 Unutma ki, övliyələr yatır burda.
 Gözlə, səni çulğamasın bir qan-qada,
 Rühənilər belə işi qoymaz yerdə.
 Sultan Üveys qardaşınmı, atanmı, nə?
 Nə olsun ki, sığınacaq verib sənə?
 Bədəbəddə... heç üçüncü vəzirinə əlin çatmaz...
 Ehtiyatlı tərپən bir az.
 Fəda baxdı gözlərimə gözlərində nüfuz, inam.
 – Qırılanda qırılacaq – pıçıldadı aram-aram,
 Məhbusları xilas üçün hələ nəqşə cızırdı o,
 Başında bir qan çanağı dolanırdı, gəzirdi o.
 Dedim: – Məhbəs qalasına quş da qonmaz
 xəbər var?
 Gülə-gülə: – Məgər dustaq qurtarandır, – dedi, –
 quşlar?

Qaraqoyunlu Yusif Sultan Üveyslə bu dəm
 Danışıqlar apardı, saziş bağladı möhkəm.
 İki kəllə... iki güc... iki qoşun bir oldu,
 Miranşahın ordusu qırıl-qırıl qırıldı.

Fəzlullahlar qatili Miranşah öldürüldü.
 Çox günahlar baisi Miranşah öldürüldü.
 Ancaq ki, qaynamazdı bir qazanda iki baş...
 Yusif Sultan Üveysi tərətədi yavaş-yavaş...

Bu vaxtlar... karxanaya işə girdi bir cavan,
 İşə girmək qəsdini gizlətmədi Fədadan,
 Dedi: – Qardaş, barəndə eşitmişəm, bilmişəm,
 Haqqın havadarının ayağına gəlmişəm.
 Mənim atam Kərkükdə qəbilə rəhbəriydi,
 Haqq-ədalət, mərhəmət dilinin əzbəriydi.
 Düz deyiblər el üçün ağlayan göz kor olar,
 Gözümçixdıya saldı onu qəlbiqaralar.
 Üstünə şər atdılar, qolunu bağladı şər,
 Kişini gözgörəsi tutub dustaq etdilər.
 Atamı xilas üçün gümanım sənsən, Fəda!
 Sən bu beş-on nəfərlə qoşuna tənsən, Fəda!
 Fəda dedi: – Qardaşım, xoşlamıram minnəti...
 Çoxdankı niyyətindir ürəyinin niyyəti...

Bir qala mə`murunun bizdə sifarişi var,
 O, həm üzüyoladır, həm də bir az tamahkar.
 Gözətçi dəstəsinin rəisidir həm də o,
 Sadədir – lap səqqaya³⁰ oxşayır görkəmdə o.
 Mın cür bəhanə ilə salıb onu get-gələ,
 Könlünü ala qələ.
 Hərdən-hərdən söyləyək:
 “Karxana qurban sizə,
 Qurban nəinki sizə, qurban nökerinizə”.

³⁰ Səqqə – tuluqda su satan

Qalanın cik-bikini soruşaq gülə-gülə,
 Guya ki, saymazyana, guya ki, elə-belə.
 Hər şey nöqtəbənöqtə aşkarlandı min dəfə...
 Gecələrin birində hücum etdik hədəfə...

Həmin gecə bütün İraq çaxnaşmadaydı,
 Dəclə-Fərat elə bil ki, qaynaşmadaydı.
 Həmin gecə bir-birinə dəymişdi Bağdad,
 Həmin gecə Sultan Üveys mat olmuşdu, mat...
 Həmin gecə Qara Yusif dümağ geydi, ağ...
 Taxta çıxdı... tə`zim etdi ona bu torpaq.
 Təzə hakim cinayəti əfv etmir heç də.
 O demir ki, qanunları ayaqla, keç də,
 Təzə hakim... köhnə hakim, qiyam qiyamdır...
 Təzə hakim... köhnə hakim, qiyam – e`damdır.

Qaladakı qiyamın məş`əlləri alışdı,
 Qaşla göz arasında amansız söndürüldü.
 Azadələr, məhbuslar bir-birinə qarışdı,
 Qaçan qaçdı, tutulan amansız öldürüldü.
 Fəda da ələ keçdi, oğlan da ələ keçdi,
 Oğlanın atası da... filan da... ələ keçdi...
 Gözətçi dəstəsinin rəisi də zay oldu...
 Xaintək damğalandı, satqıntək rüsvay oldu.
 İplər, bağlar, cığırlar karxanaya yönəldi,
 Culfa karxanasından siyasət iyi gəldi.
 Rühənilər havanı hamıdan çox qoxladı...
 Mə`murlar karxanayı ələk-vələk yoxladı...
 Qiyamçıların çoxu e`dam edildi gecə,
 Bəs Fəda barəsində tədbir görülsün necə?
 Rühənilər, hakimlər, mə`murlar dayandılar,
 Alışdılar, yandılar:

“Fəda özgə təəbəmə... əmirin hökmü lazım,
 Həbsdən özgə hökmə haqqımız yoxdur bizim...”
 Rühənilər düşündü, rühənilər daşındı,
 Qaşları düyünləndi, peysərləri qaşındı:
 “Qorxun ki, işlər tamam tərsinə dolanmasın,
 Əmirin kölgəsində Fəda daldalanmasın.
 Yusif də Təbrizlidir, Fəda da, bəli, bəli,
 Qorx, Qaraqoyunlunun qətlə varmasın əli.
 Təzə Əmir qürbətdə həmyerlisinə qıymaz,
 İxtiyar sahibidir, heç məhbəsdə də qoymaz.
 Bir də Bağdadda indi başqa bir dəstə də var,
 İmadəddin Nəsimi bu dəstəyə havadar.
 Hürufi mübəlliqli³¹, hürufi müdərrişi
 Bağdadda yuva salan fitnə-fəsad bəisi.
 Fəda onun sözünü daş-divara qazdırıb,
 Ürəyi soyumayıb lap sulara yazdırıb.
 Miranşah hürufilər qənimiydisə əgər,
 Miranşahın kökünü Yusif kəsmədi məgər?”

Susdu Mürsəl, alnında tər, kirpiyində nəm,
 Hər şey bizə aydın oldu, hər şey aşkar.
 Gərək Qaraqoyunluya... minnətə gedəm,
 Tezdən Əmir sarayına! Bircə əlac var!..

Səttərgildən çıxırıq gecənin bir aləmi,
 Bəli, sükançı çaşıb... çaya oturub gəmi.
 Bağdadın göylərində Ay dolanır, batmayır,
 Dəclə gümüş içində, qovur cilvə-cilvəni.
 Mən Fədaya əyanam... ona görə yatmayır,
 Səsi axır Dəclədə, deyir: – Xilas et məni!”

³¹ Mübəlliq – təbliğ edən.

Gecənin sükutunda fəryad qopur bu zaman,
 Ay, ulduzlar qırılır, yerə düşür səmadan.
 Bu qadın naləsiydi, bu qadın fəğanıydı.
 Zülmətin pəncəsində zülmətə üsyanıydı.
 Bu nə işdir, soruşdum:
 Mürsəl dedi: – Səngsər!
 Nicat dedi: – Səngsər!
 Dəclə dedi: – Səngsər!
 Fərat dedi: – Səngsər!
 Bağdad dedi: – Səngsər!

Gəlib gördük, nə gördük:
 Həmin Səngsər yeri;
 Bir qadını torpağa basdırıb diri-diri
 Bıgıburma üç adam.
 – Dayanın! – əmr eylədim qəlbimdə məchul inam...
 Balaca əl saxlayıb sonra dedilər:
 – Niyə?
 Niyə qahmar çıxırsan bu fəsada, asiyə?
 Bir də sən kimsən axı, bizlərə əmr edəsən,
 Olmaz başın səlamət öz yolunla gedəsən?
 Qaziyül-qüzzat³² yazıb bu hökmü, bu fərmanı,
 Daş yağmurunda çıxsın gərək fəsadın canı.
 Bir xətayə³³ gedərək dilim dolandı belə:
 – Sizin təzə fərmandan xəbəriniz yox hələ?
 Qaraqoyunlu Yusif ləğv edib daşqalağı...
 Diri insan qəbrinə daha çevrilməyəcək
 Külli-İraq torpağı.

³² Qaziyül-qüzzat – qazilər qazisi, baş qazi

³³ Xəta – risk mə`nasında

Mən Əmir sarayının əmr edirəm adından:
Əl çəkin, diz üstündə üzr istəyin qadından...
Dəclə heyrət içində axdı... sanki dayandı...
Cəllad heyrət içində baxdı... sözsüz inandı...
Məhkum torpaq içindən qanadlandı, quş oldu:
Dedi: – Bu nə mö`cüzə, bu nə qurtuluş oldu?!
“Xəbər bilən xəbər³⁴ xəbəri özündən olmaz,
Nə derəm sana, eşit gəl, bu xəbər əcəb xəbərdi”.

³⁴ Yəni yaxşılıq naminə, həyəcanla uydurulan xəbərə inan, onsuz da çin olacaqdır.

QARAQOYUNLU

Yusif nədən biləydi Fəda kim, Nəsimi kim,
Min bir ərzi-hal ilə axın gəlir saraya...
Hamı ümid içində – rəhm edər təzə hakim...
Sultan Üveysdən qaçan yaxın gəlir saraya...

Qara Yusif nabeləd, Qara Yusif tazə şah,
Hamı bu tazəliyin damarından yapışır.
Günah yerinə səvab, səvab yerinə günah,
Fürsətdir, haqlı, haqsız bir-birinə qarışır.

Lakin Yusif bələddi... siyasətə bələddi...
Eybi yoxdur, ölkəni vəzirlər də göstərər...
Bu xalqın qılığıdır, aşır qoy aşsın həddi,
Bu hədd üsyana keçsə... çarəsi yoxdur məgər?..

Niyə yoxdur çarəsi? Qılınca nə gəlib ki?
Üsyan seli önündə hansı şah kövrəlib ki?
Təxti-tacından ötrü ağıl-qaralı Yusif
“Uf!” deməz, min baş kəsər olsa haralı Yusif.

Axın niyə çəkilsin, mən yeriym irəli?
Hələ mühafizlərin hasarlanmış sırası!..
Saray əhli tanımır bəs balıqçı Mürsəli?!
İmadəddin, darıxma, tapılıbdır çarəsi...

Mürsəl başa düşdü ki, burda yetişsə dada,
 Bir yol tapıb saraya məni ötürsə əgər,
 Elə bil ki, həbsdən buraxılıbdır Fəda,
 Mən Əmirlə görüşsəm, yerdə qalan düzələr.

Mürsəl başa düşdü ki, bütün andı-imanı,
 Bizlərə sədaqəti burda isbat olmalı...
 Bu çıxılmaz ayaqda Nəsiminin gümanı
 Sədaqətli Mürsələ birə-min qat olmalı...

Nə etdi, nə etmədi... Mürsəl Nicatla bahəm,
 Nə aldı, nə verdisə... onlar sabaha kimi...
 Rüşxət verdi qəbula, – dedi, – Əmiri əzəm:
 – Gəlsin, buyursun gəlsin İmadəddin Nəsimi!

Mühafizlər iki cərgə durub üz-üzə,
 Qoç kəlləsi şəkliyədir dəbilqələri...
 Elə bil ki, gələcəklər buynuz-buynuza,
 Elə bil ki, tərənirlər irəli-geri.

Ərəb deyil mühafizin biri də əsla...
 Yoxsa Yusif ərəblərə etmir e`tibar?
 Bunun özgə bir səbəbi varsa, yoxsa da,
 Mən nə bilim... mən duyuram hədsiz iftixar...

Hər tərəfdə qoç təsviri: qoç... qoç... qara qoç...
 Sanki saray amadəydi qoç döyüşünə.
 Öz-özümə söylədim ki: keç, Nəsimi, keç!
 Keç inamla, keç qürurla, keç, döy döşünə.

Yusif elə bil indicə qalxıb da yəhərdən,
 Yusif elə bil indicə enmiş yerə atdan.
 Qırpımdaca³⁵ gördüm bunu alınıdakı tərdən,
 Gördüm bunu məstindəki³⁶ bir çəngə göy otdan.
 Gördüm bunu dincəlməyə həsrət dolu gözdən,
 Gördüm bunu yorğunluğun öz təntənəsində.
 Gördüm bunu mən qaşdakı, kirpikdəki tozdan,
 Şəklən... o görünmürdü Əmir dəbdəbəsində...
 Gördüm ki, əzikdi və çox adiydi əbası...
 Zərsizdi, filansızdı qəbası,³⁷
 Tac yoxdu başında.
 Yəqin düşünüb: "Tacımı kim istəsə görsün,
 Görsün bu qılınca, bu zəfərdə, bu qoşunda".

Başında qara qoyun dərisindən papaqdı,
 Çoban papağı kimi adi, saçaq-saçaqdı.
 On üç yaqut yanırdı, lakin saçaq üstündə
 Yaqutun biri böyük... qalanları miyana.
 On üç iqlim xəracı vardı papaq üstündə,
 İşarəydi Əliyə, həm on iki imama...
 Söykənmişdi qılınca... çomağa söykənəntək...
 Fikir ver təmkin dolu... zəhm sağılmış gözə!
 Qəbzədən əl götürdü məni hüsurda görcək,
 Hörmət ahəngi verdi yə`ni söhbətə, sözə...

Qalxdı vəzir-vəkillər, qalxdı qəzayül-qüzzat,
 Baş vəzir, baş müşavir, baş sərkərdə, baş hakim.

³⁵ Göz qırpımı.

³⁶ Məst – ayaqqabı növü

³⁷ Qəba – canlıq

Mənə təbəssümlərlə tə`zim etdi o saat,
Bütün bu alilərə təvazöylə baş əydim.

Qara Yusif:

– Girdmandan xoş gəlib şair Nəsimi Dəcləyə,
Xalçalar, güllər sərəydik keçdiyi yollara kaş.
Müntəzirik söyləyə, hər ərzi varsa söyləyə,
İstəsin hökm eyləyək mərcana dönsün qara daş.
Vermərəm əş`arını minbir qılıncın bərqinə,
Həm dərindir, həm şirindir, həm dilimdir çünki o!
Kim əziz etmiş qədəmlər?! Bir varın siz fərqinə!..
Şirvanım, həm Təbrizim – vahid elimdir çünki o!

Mən:

– Mübarək xətti-tacın, barigahın, şanlı-şövkətlim!
Mənim qüdrətli sərkərdəm, azərbaycanlı Şövkətlim!
Miranşahın kökün kəsmiş, ey adlı-sanlı Şövkətlim!
Qılıncı mərdü-mərdanə döyüşdə qanlı Şövkətlim!
Müdam: – Allah, Məhəmməd, ya Əli! İmanlı Şövkətlim!
Alıb Fəzlullahın qanın, sağaldıb sinəmin dağın,
Qəbul etmiş təvazöylə məni ərkanlı Şövkətlim!
Hürufiyəm, ənəllahəm, İmadəddin Nəsimiyəm...
Bilir iranlı, Şövkətlim, bilir turanlı, Şövkətlim!
Qaramanda mən evləndim, həyat qurdum bir az əvvəl...
Olubdur qismətim həqdən yenə şirvanlı, Şövkətlim!
Tədarüklə Şamaxıya dönüncə Ağsaraydan biz,
Səbəb Bağdadı göstərdi – fələk fırlandı, Şövkətlim!
Böyük bir xahişim vardır, böyük bir minnətim sizdən,
Əgər mümkünsə olsun qoy bir az pünhanlı, Şövkətlim!

Qara Yusif əlini əlinə çaldı,
 Bircə anın içində ətraf boşaldı.
 Xəfif güldüm çaxnaşan müşavirlərə,
 Vəzir-vəkil – bir yana çəkildi hərə...
 Mühafizlər addım da atmadı ancaq.
 Zənn etdilər bu işi qəfil bir sınaq...
 Əmir mühafizlərə əmr etdi: – Dağıl!
 Bir mən... bir Qara Yusif.
 Qaraqoyunlu dedi:
 – Şair, nağıl et, nağıl!

Danışdım Əmirə olub-keçəni,
 Lap başdan başladım bu günə kimi.
 Hökmdar təmkinlə dinlədi məni,
 Gördü Fəda üçün yanan qəlbimi...
 Dedim: – Bağışlayın Fədanı mənə.
 Dedi: – Ölüm düşür bu cinayətə.
 Dedim: – Bağışlayın qurbanı mənə,
 Dedi: – Qurban olsun böyük xilqətə...

Dedi: – Fəda-füda tanımıram mən,
 Təbrizli, bəsrəli, canidi cani.
 Seyyid Nəsimini tanıyıram mən,
 Açaram göstərsə hansı zindanı.

Fəqət, böyük şair, deyəsən sən
 Səhvin də böyükdür şöhrətin qədər.
 Həqqə nə dəxli var hər yol ötənin?..
 Heç eyni deyildir hələ əkizlər.
 Bütün insanlara deyirsən Allah,
 Bax bu mən Yusiflə eynidi təlxək?

Günah işləyirsən, çox böyük günah,
Gec-tez bu fikirdən dönəsən gərək.

Eyni olmamışdır, olmayacaq da
Gəda padişahla, qul bəzircanla.
İstər lap yaxında, istər uzaqda,
Nə fərqi, eynimi tikan reyhanla?

Hamı eyni olsa, hökmdar bir heç,
Gəl, öz aramızda bu işdən daşın!
Mən səndən keçmirəm... sən özündən keç!
Şairsən, şəirtək ucalsın başın!

Şair, qanun-qanun, biz də hökmdar,
Süd gətirməmişəm dimdiyimdə mən.
Fədanı xəlvəti mən buraxdırar,
Təbrizə göndərrəm sizsiz gecəyкən.

Şairin boynuna minnət olmasın,
Təzə əmir üstə gözlər də təzə.
Çox da üzbəüzə cür`ət olmasın,
Vay onda qarışqa kürəkdə gəzə.

Şairəm, tapmıram söz təşəkkürə,
Sevincdən gözlərim yaşarır bu dəm.
Söz nədir, söz azdır, az, təşəkkürə,
İstərəm önündə çökəm, diz çökəm.

“Can fəda, canlar fəda ənfasinə³⁸,
Səcdələr qıldım qədü-balasinə³⁹”

³⁸ Ənfəs – nəfəs, ruh, mənəvi aləm və s.

³⁹ Qədü-bala – əzəmət, vüqar, ucalıq və s.

Düşdü aləm həq sözün qovğasinə,
Cahil irməz Fəzli həq yektasinə.⁴⁰ ”

Dedim: – Bir xahişim, sözüm də qalır,
Boynum qıldan nazik tutsa qəzəbin.
Dedi: – Şərəfinlə başım ucalır,
Nəsimi! Nə xahiş... nədir tələbin?!

Dedim: – Dünən səngsəri dayandırdım
Kərxdə mən.
Adınızdan cəlladları inandırdım
Ərklə mən.
Bir qadın da getməyəcək diri-diri torpağa:
Təzə əmir, adil əmir razı deyil – eşidin!
Diri insan qəbristanı söyləsinlər İraqa.

Əmir dedi: – Xahişin rəsmiləşər bu saat.
“Nəsimi əfvi” kimi ağızda-dildə gəzər,
Canına, vicdanına dua edər camaat.
Qorxulu nağıllarda qalar ancaq səngsər...

Yusif əlini çaldı əlinə,
Vəzir-vəkillər qayıtdı yenə.
Müşavirlər də, ə`yan da gəldi,
Qaziyül-qüzzat-filan da gəldi.
Gəldi baş hakim, gəldi sərkərdə,
Mühafizlər də hasarlandılar... əvvəlki yerdə.

Sağında baş vəzir, solundasa mən,
Qarşısında isə qaziyül-qüzzat.

⁴⁰ Yekta – mahiyyət, sirr, əsas cövhər

Bağırılar çatlayır bu təntənəmdən,
Baxışlar həsəddən yanır bu saat...

Əmir:

Əmirliyin, hökumətin möhtərəmləri,
Səlahiyyət sahibləri, möhtəşəmləri!
Bəs biz, təzə ə`yan-ərkan, təzə təxti-tac
Cəmaətin ürəyini ala bilmərik?
Siz biləni, yə`ni yoxdur buna ehtiyac?
Xalq içində biz rəhmli ola bilmərik?
Qanun qalır, qalacaq da, nə söz, nə söhbət,
Cəzasına münasibdir hər bir cinayət,
Ancaq, gəlin səngsəri ləğv edək daha.
Diri gözlü qadın dəfni, qadın zilləti
Xoş getməyir nə bəndəyə, nə də Allaha.

Qazi halbahal oldu, baş hakimsə birtəhər,
Yusif e`lan eylədi:
– Ləğv edilir səngsər!
– Ləğv edilir səngsər! –
Təkrar etdi cərgələr.
Torpaq, İraq, oğul, uşaq,
Neçə bacı, neçə ana,
Neçə gəlin, neçə sona.
Dedi: – Ləğv edilir səngsər!
Dəclə dedi,
Fərat dedi,
İmamların pak ruhuyla qüdsilənən Bağdad dedi:
– Ləğv edilir səngsər!

Əmir dedi:

– Möhürlənsin bu fərman qoy “Nəsimi əfvi” tək,
Şairin şərəfinə onu ərməğan edək!

Əmir dedi: – Qalada qiyam qopubdur deyən
Şəhərə girəndə mən.

Baş hakim ayaq üstə quruyub dedi: – Əfsus,
Qiyam yatırılsa da, qeyb olub neçə məhbus.

Əmir dedi: – Qiyamın başçısı da qeyb olub?

Hakim dedi qürurla: – Bəndeyi-həqir ölüb?

Əmir dedi: – Qiyamın başçısı kim olub bəs?

Hakim dedi: – Təbrizli Fəda adında bir kəs.

Culfa karxanasının guya ki, sahibkarı.

Əmir dedi: – Gətirin bura o fitnəkarı,

Bir soruşaq, görək ki, şal hara, üsyan hara?

Hakim, qaziyül-qüzzat oldu kömürdən qara.

– Ey əmiri əzəm! – deyəndə hakim

Çırpınıb yerindən qopdu ürəyim.

– Məhbusu Hələbə göndərmişik biz.

– Niyə?

Saxlaya bilmirdi bir dustağı da

Dustaqخانəmiz?

Kim məsləhət bildi, kim verdi izin?

Varmı belə işə haqqınız sizin?!

Varmı?

Nə`rə çəkdi Qaraqoyunlu,

Rüsxətsiz bu hökmə qol çəkən gərək

Olsun yeddi başlı, yeddi boyunlu.

– Qazi həzrətlərdən oldu məsləhət.

Qazi çiyin çəkdi: – Şeytanə lə`nət.

Əmir:

– Özün get, cəllada söylə ki... hakim!
Get!
Qazi, sən cənabla başqadır işim.

Get, sən də hələlik sarayı tərək et,
Şair!
İş xahişə qalıbdır...
Bağdad bir, Hələbsə bir.
Vəzir, xahişnamə yaz!
Xahiş bir, tələbsə bir.
Gözlərini gözümə zillədi Yusif...
Qılınc düşdü... havadan asıldı əli...
Söz demədi, başını yellədi Yusif:
Yə`ni özün görürsən, ta neynəməli?!

ƏLAMƏTLƏR

(Müəllifdən)

Axşam qanad gərir böyük şəhərə,
 Qonur günbəzlərə, minarələrə,
 Qonur azançının çiyinlərinə,
 Qonur sükançının çiyinlərinə.
 İrili-xırdalı min əlvən gəmi
 Axşam toranında bir rəngə çalır.
 Dəclə yorğun-yorğun axır, sustalır,
 Bağdadın ən böyük fəhləsi – Dəclə,
 Həyatın əbədi nəğməsi – Dəclə!

Bir dan söküləndə, bir qürub çağı
 Od vurub yandırır daşı, torpağı
 Qərib gəmilərdən gələn sədalar...
 Həzin musiqilər, dalğın nəvalar
 Udun kəlmə-kəlmə hekayətləri,
 Neyin nalə dolu şikayətləri,
 Çılğın ahu-zarı sarı simlərin
 Səslənir kamanı, tarı kimlərin?
 Hansı bəhriyyəli⁴¹ çəkərək zilə
 Dəclədən Fərata vurur zəngülə?
 Hansı qoca zənvər, dilində Allah
 Ahəstə-ahəstə çağırır segah?

⁴¹ Bəhriyyəli – dənizçi

Hansı müflis tacir pul sorağında?
 Hansı cavan tacir yar fərağında?
 Yandıra-yandıra oxuyur hərə.
 Musiqiylə axşam qoşa qanadla
 Qonur günbəzlərə, minarələrə.

Ucqarın özündən də hələ bir qədər uzaq,
 Yarıuçuq, xərabə, həyətində ot-alaq,
 Gündüz qurd-quş, gecələr cin-şəyatin yığnağı,
 Bir məscid hücrəsinə girib bu axşam çağı,
 Beş-altı səksəkəli görən hansı səbəbə
 Əlləri əsə-əsə məktub yazır Hələbə?
 Başlarının üstünü kəsdirib bir kəşik baş...
 Baş donquldandır... onlar yazırlar yavaş-yavaş.
 Baş hakimin başıdır, gəzir hücrəni künc-künc,
 İntiqam ehtirası onu buraxmayır dinc...
 – Əstəğfürullah – deyib qazi çəkir salavat:
 – Ruhun şad olsun, əl çək, – baş qeyb olur o saat.

Qabaqlamaq istəyir Qara Yusifi qazi:
 – Onun xahişnaməsi çatanacan ünvana...
 Gərək Hələb müftisi alsın bizim kağızı...
 Fədanı pərsəngiylə⁴² tanıtırsın sultana.

Hələb... ərəb və məmlük, bir də dinsiz hürufi...
 Beləsinin özü heç, kölgəsinin sözü var.
 Baxma Yusifin hökmü, baxma Bağdadın ruhu
 Başımızın üstündən kafərə çıxdı qahmar.

⁴² Pərsəngiylə – üstünə qoya-qoya, artıqlaması ilə

Düz eylədik buradan itirəndə məl`unu.
 Hələb düşərgəsinə ötürəndə məl`unu.
 Qaraqoyunlu bizi uşaq bilib, yoxsa nə?
 Tac yox, çoban papağı yaraşır əslən sənə.
 İmadəddin Nəsimi guya böyük bir matah,
 Az qalmışdı bir dərviş önündə diz çökə şah.
 Hücrədə rühanilər səsləndi birdən-birə:
 – Qazi, nə “matah”, nə də dərviş de o şairə,
 Him etsəydi, qıradı Yusif bütün ə`yanı...
 Lap əvvəl başdan səni,
 Şükr et, qaldın səlamət.
 Getdi hakimin qanı,
 Söhbət “himdə” də deyil, söhbət dərindir, dərin,
 Nəsimi başçısıdır bütün hürufilərin.
 Gəliniz məktubda da Nəsimidən danışaq,
 Onun müqabilində Fəda-gədə oyuncaq.
 Fəda bir dam içində bir danə⁴³ olsun gərək,
 Nəsimini tutmağa bəhanə olsun gərək.
 Əmir onun sözüylə ləğv etdi səngsəri,
 Əcəb günə çıxmısan, Şəttülərəb diyarı!
 Yalnız şe`rlərində hürufi olsaydı o,
 Öz-özüylə danışıb özündə qalsaydı o,
 Deyərdik cəhənnəmə, boş sözün nə ziyanı,
 Şirvandan Bağdadacan qarışdırıb dünyanı.
 Ha, ha, dinin bünövrəsi! Hi-hi-hi, İmadəddin,
 Adına bax mürtədin!
 Vallah gözlərində də cazibə var birtəhər...
 Əlamətləri burdan başlayır rühanilər:
 Təsvirlənilir şairin müdrək, nurlu surəti...
 Başdan-ayağa kimi bütün qəddü-qaməti.

⁴³ Dam içində danə – tələdə yem.

Yazırlar ki, balaca açılan kimi səhər
 Bağdaddan çıxacaqdır səkkiz, doqquz, on nəfər...
 İki zorlu kişiyyə rast gələcəksiz öncə,
 Onların arxasınca dörd nəfər əxi gəncə.
 Yeganə bir kəcavə, onu görməkmi çətin,
 Arvadını gəzməyə aparır İmadəddin...
 Kəcavənin solunda qızın bilmirik kimi,
 Kəcavənin sağında... sağındasa Nəsimi.
 Bir bələdçi qabaqda, bir bələdçi arxada,
 Bilmirlər ki, yolda yox... var, Hələbdə var xəta...
 Kişilərin libası çölçü Qaraman dəbi...
 Rühənilər xəbərdar eyləyirlər Hələbi...
 Dəstəni görən kimi bir qilü-qal yaramaz,
 "Kimsiz, nəçisiz" deyə sorğu-sual yaramaz.
 Hələb açıq şəhərdir – gəlir min bir, gedir min.
 Fədaya baş qoşmayın, Nəsimini izləyin.

Övcüylə örtə-örtə solğun şam şö`ləsini,
 Pıç-pıçla bir-birinin boğa-boğa səsini
 Rühənilər oxuyur yazdıqlarını bir-bir.
 Uçuq məscid hücrəsi... gecə yarıdan keçir...
 Kəsik baş donquldanır bu dəm havada yenə:
 Deyir: "Qaziyül-qüzzat, canımı qaytar mənə,
 Ucbatından tökülmüş qanımı qaytar mənə".

Xırtildayır siçovul... divardan qopur mala,
 Rühənilər diksinib dəli olur az qala.
 Divarların çatında kölgələr kəsik-kəsik,
 Əlamətlər məktubu imzalanır tələsik.

MƏDAİNDƏ SON GECƏ

Zəhranın ürəyi qanə dönübmüş,
 Sən demə.
 Göz yaşı leysanə dönübmüş,
 Sən demə.
 Yarımca gün sarayda yubanmaq
 Onunçün hicranə dönübmüş,
 Sən demə.
 Nigaran-nigaran titrəyib
 Nanəyə, reyhanə dönübmüş,
 Sən demə.

Dayısının qəsrində sanki əsirdi Zəhra
 Son xəbər eşitməyə çox tələsirdi Zəhra:
 – Azad elətdirdimi İmadəddin Fədanı?
 Allah hardan çıxardı bu Fədanı-bəlanı?
 Əmirə nə e`tibar, əmirdən nə umacaq,
 Bəlkə köhnə dustağa qatılıb təzə dustaq?

Qəsrin pillələrində Zəhra görüncə məni,
 Kənara tullayaraq utanmağı, pərdəni...
 Camaatın yanında boynuma qol saldı o,
 Nigaranlıq bir yana, onsuz da bihaldı o...
 Zəhra səssiz ağladı, ağladı oldu rahat,
 O, heç bir şey soruşub bilmək də istəmədi.
 Neçin ki, qarşısında durmuşdum sağ-salamat...

Zəhra soruşmasa da mən verməliydim cavab,
 Deməliydim ki: Fəda dönüb olubdur sərab.
 Yadındamı Bağdadı sərab örtmüşdü necə,
 Fəda burdan Hələbə ötürülüb gizlicə.
 – İndi nə fikirdəsən? – Zəhra baxdı üzümə,
 Nicat, İsbat, Mürsəl də müntəzirdi sözümə...
 Qəsrin həyətindəki köşkə keçdik hamımız,
 Büllur piyalələrdə narınc şirəsi gəldi.
 Suzundan, həyəcandan getmişdi aramız,
 Bir balaca toxtadıq, əhvalımız düzəldi.

– Sübh tezdən Hələbə! – dedim, müxtəsər, kəsə..
 Ancaq mənə qoşulmaq
 Məcbur deyil, vacib deyil, hökm deyil heç kəsə...
 Gözlərimin içinə baxdılar məzəmmətlə,
 Baxdılar sədaqətlə!..

Bu, son gecəmizdir İraqda, Zəhra,
 Sübhdən əlvida, Bağdad şəhəri!
 Görək nə şəkildir o Taqi-Kəsra –
 Nə deyir Mədain xərəbələri.

Ən adil, ülfətli sülalənin də
 Güzgüsü qırılıb tökülüb necə.
 Ən güclü, qüvvətli sülalənin də
 Özülü sarsılıb tökülüb necə.

Şan-şöhrətli Mədain xərəbələri,
 Xərəbənin özündə əzəmətə bax!

Lap bəlkə də görübdür o, peyğəmbəri⁴⁴,
Viranə yadigara, əmanətə bax!

Qədim Sasanilərin qədim paytaxtı.
Əfzələddin babamın yanıqlı şe`ri...
Nuşirəvan, Keyxosrov, Pərvizin⁴⁵ taxtı...
Cümlə "Mənəm! Mənəm"ə bir ibrət yeri.

Mədain üzərində Ay fikirli dolanır...
Ondan mə`lum olur ki, dolanır... buludlanır...
Arabir də çevrilib dönür dəcəl uşağa,
Ay başlayır bizimlə gizlənpaç oynamağa.
Qonur mərmər sütunun çəpəki qırığına,
Girir bir kaşanənin yüz arşın yarığına.
Ay bizimlə elə bil oynayır gözbağlıca,
Kaftar viranələri müzəyyən edir necə.
Sütunsuz, sürahisiz eyvanları tərpekdir.
Bütün Mədəindəki yarıuçuq tağları
Birləşdirib sehrli təkər kimi hərlədir.
"Təkərin" altındakı xıncım-xıncım daş-kəsək
Xırıltılar içində səslənir inləyərək:
"İbrətlə bax, ey könlüm, bu aləmə gəl bir an
Eyvani-Mədəini ayineyi-ibrət san.

.....
Sarsıtdı kim? Əflakə qalxan belə eyvanı?
Göylərdəki qüvvətmi etdi, ya fələk viran?"

⁴⁴ Mədain şəhəri Məhəmməd anadan olan ili dağıdılıb.

⁴⁵ Qədim Sasani hökmdarı.

Mədain təkərində dövrə vururuq biz də...
 Ayla bəhsəbəhs edir məş`əllər əlimizdə...
 Ayın aydınlığına çox da olmaz e`tibar,
 Aydınlıqları da var, qaranlıqları da var...
 Kişilər dövrələmə, aralıqdadı Zəhra,
 Onunla addımlayıb biz də gedirik elə.
 Budur, Ay işığında tərənir Taqi-Kəsra,
 Hər sütun bir hökmdar şəklində gəlir dilə.
 Sınıq bürc dişlərindən saray qalıqınadək
 Xərabələr səslənir qorxunc, yanıqlı, titrək:

Ənüşirəvanın səsi:

– Ədalət toxumunu Allahdan mən almışam,
 Yer üzündə ədalət bağını mən salmışam.
 Bəs hanı solmaz bağım, hanı eyvanlı qəsrim,
 Mən heçəmsə, heç deyil fani aləmdə bəs kim?

Ne`manın səsi:

– Mən Sasani nəslinin qanrılmaz zorlu qolu,
 Damarlarımdakı qan Dəclə kimi dopdolu.
 Aslan nədir, pələng nə, döşümə durmazdı fil,
 İnsanlara igidlik bəxş etdim nəsil-nəsil.
 Güləşdə arxasını yerə qoyanda filin
 Təbil gurultusundan,
 Sinc səmindən batırdı
 Qulaqları Babilin...
 O güc-qüvvət, o təbil
 Hanı, o sinc bəs hanı?
 Eşit, ey lovğa-lovğa ayaqlayan dünyanı!

Pərvizin səsi:

– Pərviz⁴⁶ idim, Hatəm⁴⁷ nəydi müqabilimdə,
 “Yox” kəlməsi olmamışdı mənim dilimdə.
 Sarayıma əgər qonaq düşsəydi hər kim
 Səxavətdən pərvazlanıb uçardı qəlbim.
 Qızıl qabda qızıl tərşun süfrəmə zinət,
 Həmin zinət hədiyyəydi qonağa əlbət.
 İndi kaşığı parçasıyam, daşam, kəsəyəm,
 İndi ancaq ibrət üçün ərzə gərəyəm...

Padşahlarla birgə səslənir bu vaxt
 Bu ulu viranə, bu qədim paytaxt:
 “Biz ədl sarayıkən... zülm ilə xarab olduq,
 Zalimlər olan qəsrə gör neynəyəcək dövrən.
 Bir vaxt bu eyvanın astanasını üzlər
 Saldıqları nəqş ilə etmişdi nigarıstan.
 Burda nöker olmuşdu Babil şahı illərcə,
 Bu qəsrə qulam olmuş bir vaxt şahi-Türküstan.
 Zənn eylə o əyyamdır, fikr ilə nəzər sal gör,
 Dərgah həmin dərgah, meydan həmin meydan.
 Hər bülbülü bir bayquş, hər nəğməsi bir növhə
 İnlər, bu cahan içrə olma buna gəl, heyran”.

Dedim: Ey Mədain, müdrik Mədain!
 Qulaq as, nə deyir gör İmadəddin.
 Gəlsə də, getsə də tək-tək adamlar,
 Xərabə qalsa da min-min Mədain,
 İlahi bir qüvvə daima yaşar,

⁴⁶ Nüşişirəvanın nəvəsi Xosrov Pərviz

⁴⁷ Hatəm – səxavət rəmzi.

Onda dır iksiri bütün hikmətin,
 İnsan olmaq üçün həmişə yanır...
 Yeddinci səmada mələklər belə.
 İnsanın sehriylə dör-dör dolanır
 Əlçatmaz, ünyetməz fələklər belə.
 Sən də əbədisən, sən də yadigar,
 Ayineyi-ibrət! Ərzə gərəksən.
 Sorğuya tutacaq səni insanlar,
 Sən əsrlər boyu dillənəcəksən...
 Axı, danışırısan bizimlə, budur,
 Ölümü danışar, yoxsa ki diri?
 Bütün mahiyyətin insan ruhudur...
 Möhtəşəm Mədain xərəbələri!
 Hərlənir Mədain, hərlənirik biz,
 Sanki süd gölünün üzündə üzən
 Qıpqızıl qönçədir məş`əllərimiz.
 Mürsəl: – İmadəddin! – söyləyir birdən –
 Daşda yazı var...
 Oxuyuram mən,
 Yazı iskanəylə daşa yazılıb,
 Yazı köhnə deyil, təzə yazılıb:
 “Arif qatında dünyanın miqdarı yoxdur zərrəcə,
 Mizanə çək miqdarını, gör kim nə bimiqdar imiş⁴⁸
 Nəzmi Nəsiminin yəqin Allahi nurun şərhidir,
 Ol nuru hər kim bilmədi həqdən nəsibi nar imiş⁴⁹”.

Baxıram, fəxr edirəm, gülmək də tutur məni,
 İskənəylə saldırıb tarixə Fəda məni.

⁴⁸ Yə`ni, yüksək səviyyəli adamın nəzərində dünyanın keçici cəhətləri, zahiri dəbdəbəsi bir heçdir, gərəksizdir, miqdarsızdır.

⁴⁹ Yə`ni, Nəsimi insanın üzündəki qüdsiyyət nurundan danışır. Onu görməyən – Allahı tanımayan cəhənnəmlidir...

İskənəylə yazılan pozular iskanəylə,
İnsan əbədiləşər bəs haçan, necə, nəylə?..
Xərabələr elə bil təzədən yırgalanır,
Ay göydən yerə enib qənşərimdə dayanır.
Söyləyir Taqi-Kəsra,
Söyləyir yanıq səhra,
Söyləyir yazıq Zəhra.
Məş`əl şölələri də dilə gəlir bu saat,
Dilə gəlir dövrəmdə Mürsəl, Nicat və İsbat:
– Nəsimi! Sualın çətindir, çətin...
Nəsimi! Sualın əzabdır, əzab...
Əsrarı nədədir əbədiyyətin?!
Sənə öz taleyin qoy versin... cavab...

BABÜL HƏDİD

Yollar! Bizi axır ki, ünvana çıxar, qurtar,
 Ünvana çıxarmırsan, bir yana çıxar, qurtar.
 Tilsimli şəridindən səbrim daralır, billah...
 Dar köynək olur səhra, bağrım qaralır, billah...
 Cənnətmi, cəhənnəmmi... əlqissə... bilək, çatdıq,
 Əflakə bilək çıxdıq, dəryayə bilək, batdıq.
 Yollar bu şikayətdən insafamı gəlməkdə?
 İnsafamı gəldikcə sür`ətlə gödəlməkdə?
 Yangınlı qürub içrə... görsəndi Hələb şəhri,
 Candan süzülüb çıxdı yorğunluğun öd zəhri.
 Hər şey görünür sivri, hər şey gözə girməkdə,
 Bax, say da budaqlarda naringini tək-tək də.
 Yox, burda sərab yoxdur, bir çöp də görünmür tərs,
 Çaşbaş görünən bir şey fərz istəyər, ancaq fərz...
 Yox burda böyük çaylar, yox burda dəniz, yox dağ.
 Çəkmiş gözün, aldanmır ilğımlara sərt torpaq...
 İlğımda batar səs də – çək nə`rə, sərab udsun,
 Çaxsın dəli şimşək lap, bir zərrə, sərab udsun.
 Aydınca gəlir hər səs, hər söz də çatır aşkar,
 Aydınca çapır atlar, aydınca ötür quşlar.
 Lakin, bu həmin səslər mis səsləridir sanki,
 Misgərdi Hələb, misgər, önlük taxıb oddan ki...
 Başında qürub eynən misdən dəbilqədir nə?
 Həm misgərə bənzər, həm heybətli pəhləvanə.

Babül hədid⁵⁰ – dəmir qapı, baş qapısı Hələbin...
 Deyir: – Gəl, gəl, xoş gəlmisən, şöhrətli İmadəddin –
 Həm sağ layın, həm sol layın həlqələri dikəlik.
 Qopub çıxır oynağından, mənə sarı tən gəlir...
 Biri keçir sağ qoluma, sol qoluma – digəri,
 Cingiltiylə... ötürürlər dəstəmizi içəri.
 Ağır “hörmət” həlqələri qollarımı salır, ah.
 Gözgörəsi gözüm qancır yerlərində qalır, ah.
 Babül hədid əjdahatək çəkir bizi kanına,
 Düşürük mis dənizinin qaynar burulğanına.
 Babül hədid eyzən misgər dükanı.
 Sanki Hələb şillələnir, şillə verir mis səsi.
 Qürubun son qızartısı üzünə çıxan qanı,
 Göylərin ilk qaranlığı gözlərinin kölgəsi.
 Nəkarəyik, nəçiyik biz – soruşmadı bir kişi,
 Axı kimin nə azarı, axı kimin nə işi?
 Əksinə biz xəbər aldıq karvansaray hardadır?
 Hardadır ən münasibi, sahmanlısı, təmizi?
 Söylədilər – Elə gedin, belə dönün, ordadır,
 Babül fərəc qapısına yönəldilər həm bizi.
 Dilənçiyə oxşamayan bir dilənçi küçədə
 Yüz dilənçi arasından aralandı naqafil.
 Gözlərini üstümüzdə gəzdirərək necə də
 Baxışıyla o yeyirdi bizi tək-tək elə bil,
 Pul da verdik, yenə əli uzanaydı, uzana.
 Düşündüm ki, dilənçinin sırtığından keçmə ta,
 Kölgəmizə kölgə oldu dolandıqsa hayana,
 O, casusmuş, xəbərçiymiş... nə biləydik biz daha...
 Eh... Onsuz da Şamaxıdan ayrılalı qərirdim,
 Bəli... köhnə dərviş idim, köhnə cəlayi-vətən.

⁵⁰ Babül hədid – dəmir qapı

Ev-eşiksiz, od-ocaqsız sevdalı müztəribdim,
 Ancaq bunu dərk etməyə vaxt tapmırdım düzü mən.
 Yox, yox, axı qalmırdı heç bu möhnətə ehtiyac,
 Bir doğmalığ dolanırdı oymaq-oymaq mənimlə.
 Bəli, Şirvan torpağıydı bütün ellər gözümdə,
 Öz dilimdə danışırdı yaxın-uzaq mənimlə.

Doğmalığa nöqtə qoydu gördüm Hələb şəhəri,
 Babül hədid dilimizi buraxmadı qabağa...
 Doğmalığa nöqtə qoydu Məmlük⁵¹ – ərəb şəhəri...
 Onda bildim düşdüyümü özgə – qərib torpağa...

⁵¹ Məmlüklər – bir sıra ərəb ölkələrində, o zaman xüsusən, Misirdə tam hökmranlıq edən müxtəlif millətlərdən yığılma hərbi feodal zümrə.

FƏRƏC

Oşyanın da, sözün də, rəngin də təlqini var,
 Ruhu öldürər biri, gözü güldürər biri.
 Yerdə qara qapılar, göydə qara buludlar...
 Ümitsizlik səmtinə dartar həmişə fikri.
 Babül hədid – həm özü, həm sözü vahiməli.
 Babül fərəcə – ümid, imdad qapısı yə`ni...
 – Ən yaxşı karvansaray – yanaşdıqsa hər kimə
 Babül fərəc tərəfə çəkdi bizim dəstəni,
 Şəhərin bu çevrəsi sərraf, zərgərdir eyzən.
 Gözümə dərzilər də sataşır arabis.
 Bu yer mənə Konyanı xatırladırdı eynən,
 Bu yer yox! Bu məhəllə! Bu yer qürbət Hələbdir.

Karvansaray...
 Yaxşısı da, yamanı da
 Karvansaray...
 Sahmansızı, sahmanı da
 Karvansaray...
 Darısqalı, gen-bolu da
 Karvansaray...
 Hücrələri zülmət dolu, nur dolu da.
 Karvansaray...
 Lap ucuzu, bahalısı.
 Karvansaray...

Havasızı, havalısı.
 Karvansaray...
 Girər yellər bu qapıdan,
 Çıxar yellər o qapıdan.
 Gələr ellər bu qapıdan,
 Çıxar ellər o qapıdan.
 Karvansaray–
 Körpələrə beşik olmayıb,
 Böyüklərə ev olmayıb, eşik olmayıb.

İmadəddin, bir məkanın olmayacaq bəs?
 Dörd divarın, bir tavanın olmayacaq bəs?
 Qapın-bacan, od-ocağın olmayacaq bəs?
 Bir ünvanda bənd almağın olmayacaq bəs?
 Zəhra niyə taleyini mənə bağladı?
 Durdu, durdu, qaldı, qaldı Şirvanlı Murad,
 Özlüyündə balasına ağ gün ağladı...
 Zəhra ana olacaqdır bu gün, ya sabah
 Karvansaray hücrəsində, aman, ay Allah!

Hələbdə karvansaray addımbaşındır, fəqət
 Fərəc karvansarayı hamısından qiyamət.
 Hovuzu, fəvvarəsi, bağçası var, bağı var.
 Hücrələri işıqlı, eyvanı dörd tərəfli,
 Burdan Hələb qalası görünür lap aşkar.
 İkimərtəbə "Fərəc" ağayanə... tə`rifli.
 Bu böyük karvansaray fəqət yaramır bizə,
 Buxovdur, məngənədir balaca dəstəmizə.
 Bu mühit, bu şərait lap oxşayır məhbəsə,
 Yanaşib ürək açmaq mümkün deyil bir kəsə.
 Bizi bura gətirən Fədanın taleyiykən...
 Ondən bir səs, bir soraq ala bilərəmmi mən?!

Yusifin məktubunu cibimdə kəsibdi qat...
 Onu üzə çıxarmaq lazımdır mı bu saat?
 Qaş düzəldən yerdə bəs gəlməzmi zaval gözə?
 Bu qürbətdə bir xəttər toxunsa dəstəmizə...
 Nə xeyri var Fədaya, nə xeyri var bizə həmə?
 Bizə bir nəfər gərək e`tibarlı və möhkəm.

Hələ Zəhra... bəs onun bu halı necə olsun?
 Hər saat çətinləşən əhvalı necə olsun?
 Axı münasib deyil ona karvansaray heç,
 Heç bilmirəm canımı hara qoyum, hara heç...
 Həya edib o mənim özümdən də utanır,
 Bu mis rəngli Hələbdə alov içində yanır...
 Ana-bacı gərəkdir – ana-bacı xidməti,
 Hardan tapım onları? Olubmu... anam-bacım?..
 Bu məqamda... qadına möhtac qadın isməti...
 Kəviz tutsun Nəsimi?!
 Nəsimi kəviz tutsun?
 Yoxdur özgə əlacım.

Od düşür dan yerinə,
 Oyanır şəhər.
 Fəcrin şəfəqlərinə
 Boyanır şəhər.
 Pəncərə qabağında
 Zəhra ilə mən.
 Odur, Hələb qalası görünür aşkar
 bizim hücrədən.
 Dörd dövrəsi su dolu
 Xəndəyi dərin.
 Hələ sayıq gözü heç
 Gözətçilərin.

Şəhər içində şəhər
Hələb qalası.
Möhtəşəmdir nə qədər
Hələb qalası.

Ağır məhbuslar orda,
Ağır məhbəslər orda.
Ali-ali alilər,
Müftilərlə, valilər,
Qanun divanı orda.
E`dam meydanı orda,
Qırx arşın quyu orda,
Düşdünmü, uyu orda,
Qurtuluşdan gözünü çək orda.
Məmlüklər canişini
Hələb əmiri Yaşbək orda...

Zəhranın gözlərini sarır ürkək bir təlaş.
– İmadəddin! Qorxuram, – söyləyir titrək, yavaş.
Haqq bizə olsun kömək, haqq bizə versin fərəc...
Fədaya da, sənə də, mənə də qılsın əlac.

TƏSADÜF – ZƏRURƏT

(Müəllifdən)

Bütün ümmanların adası vardır,
Səyyahlar görməyib adasız dəniz.
Bütün insanların adası vardır –
Tale ümmanında ümidlərimiz...

Bütün ormanların talası vardır,
Səyyahlar görməyib talasız meşə,
İz bilsə azmağın xatası vardır,
Talaya gətirər səni həmişə...

Bir ada axtarır, bir tala gəzir
Ümmanda, ormanda çaşan Nəsimi.
Gözləri azacıq nura müntəzir...
Zülməti başından aşan Nəsimi.

Təsadüf – zərurət daban-dabana!
Gəl ki... göz qaradan, ağdan ibarət...
Zidd rənglə baxırıq əlvan cahana –
Qaramı təsadüf, ağmı zərurət?..

Nəsimiyə Bağdaddan Hələbə gələnlərin,
Şairə ehtiramı zərurət bilənlərin
Biri Əjdər əxiydi – o, dərziydi həmçinin.

İstəsəydi dəbində paltar tikə bilərdi
 Həm Firəngin, həm Çinin.
 Xoş təsadüf üzündən həmin bu dərzi Əjdər
 Köhnə bir tanışıyla qarşılaşdı bir səhər.
 Hələb türküydü Mədəd... dərziydi Əjdər kimi.
 Suda ada... meşədə tala... tapdı Nəsimi.
 İki həmdil, həmsənət, iki dost, iki yaxın!
 Zərurətin doğduğu təsadüfə bir baxın!
 Bəli, fərəc tapdılar, ayrıldılar "Fərəc" dən⁵²,
 Yığışib Mədədgilə köçdülər həmə-n-həmə-n.
 Elə "Mədəd" sözü də özlüyündə əlamət,
 Bir barədə təsadüf, bir barədə zərurət.
 Daha incə mətləbin fərqinə varaq, gəlin,
 İncəlikdə incə bir mə`na axtaraq, gəlin.
 Uzaqlaşdıqca vətən, dərinləşdikcə qürbət...
 Ellinin lap pisiyçin... gözün dörd olur əlbət...
 Dil – laylalı bir ana... qürbət – kövrək bir uşaq...
 Ana nəvazişiyə körpə toxtayar ancaq.

Danışır Nəsimi, danışır Mədəd,
 Uyuşur söhbəti müsahiblərin.
 Dərzi, illah da ki, Təbrizə bələd,
 Uyuşur ülfəti müsahiblərin.

Mədəd xatırladır Əminəddini,
 Söz açır hürufi taqiyəduzdan...
 Fikrən dolandırır İmadəddini
 Hələbə gətirir uzaq Təbrizdən...

⁵² Yəni "Fərəc" karvansarayı.

Dərzi Nəsimini tez başa düşür,
Axı, özü mail hürufiliyə.
Dərzi Nəsimini düz başa düşür,
O, nabaləd deyil hürufiliyə.

Paltar geyindirmək mümkün hər şeyə,
Nəyi istəyirsən sal dondan-dona...
Paltar geyindirmək müşkül bir şeyə,
E`tiqad! Əndazə tapılmır ona.

Mədəd Nəsimiyə söyləyir: – Seyyid!
Sənə şeyxim kimi verdim əlimi.
Nə deyir, nə arzu eləyir Seyyid,
Mən əsirgəmərəm yardım əlimi.

Mənim əzizimdir bütün dəstəniniz,
Anamdır, bacımdır əhli-əyalın.
Evinizdəsiniz – hesab ediniz,
Heç nəyin çəkməyin fikrin-xəyalın.

Dərzinin oğlu var Zamin adında,
Cavandır, oxuyur o, mədrəsədə.
Ənəlhəq – hürufi e`tiqadında
Üstünlük, coşqunluq görür nəsə də...

Ağarmış təndirdi gənclik həvəsi,
Hər nə tutuzdursan yapışacaqdır.
Quru ot kimidir gənclik nəfəsi,
Oraq tiyəindən alışacaqdır.

Qənaət, əqidə, inam, e`tiqad!
Kimə nə verilib sənənin bahana?!

Ey əqidə əhli, sizdən quru ad,
Qanlı rəvayətlər qalıb cahana.

Camaat işində-gücündə olub,
Doğub törəyiblər, gəlib gediblər.
Min yol piyalələr boşalıb-dolub,
Sizi bir əhli-kef yad edib məgər?

Qaş-göz arasında İmadəddinə
Zamin isinişdi, alışıdı möhkəm.
Bu hal yada saldı Fədanı yenə,
Çağladı şairin gözlərində qəm.

Köçürdü Nəsimi divanını o,
On nüsxə, yüz nüsxə dəftərləyərək...
Oxudu şairin kəlamını o,
Avazla, ahənglə əzbərləyərək.

Daşdı... Mədrəsəyə sığmadı cavan...
Sığmaz məcrasına baharda çaylar.
Öz mövlanəsini, tapınca imkan
Zamin Nəsimidən etdi xəbərdar.

HƏLL-HƏLL!

Ata olasıyam bugün-sabah mən,
Nəsli yaşayacaq Nəsimilərin.
Bəs könlüm günəştək tutulur nədən
Qara buludunda qəmin, kədərin?!

Günah işləyirəm, deyəsən, günah,
Müqəddəs sevincə lap biganəyəm.
İynə üstündəyəm bu şəhərdə, ah,
Fəda sorağında lap divanəyəm.

Mədəd: – Səbr et! – deyir mənə hər səhər, –
Xəbər biləcəyəm, – deyir, – Fədadan.
Hələb qalasına yol tapmaq məgər,
Ay başına dönüm, asandır, asan?

Deyir ki, qalada bir müştərim var,
Özgə dərziləri yaxın buraxmaz.
Bir yanaşım, görüm nə çarə qılar...
Səbr eləyək bir az, səbr elə bir az.

Çarə deyəndə ki: olsa olası
Xəbər verə bilər, o bizə ancaq.
Məmlük pətəyidir Hələb qalası...
Ağlına gəlməsin dustaq qaçırmaq...

Mədəd dönə-dönə tə`kid eylədi:
 Mən özüm qalaya yaxın durmayım.
 Hündürdən söylədi, asta söylədi,
 Mən özüm-özümə tələ qurmayım.

Ki... bizim barədə onsuz da Hələb
 Pünhani yollarla çoxdan xəbərdir...
 Bir bəhanəyə bənd, himə dotələb,
 Lap himsiz də tutar, əmirə nə var.
 Hökumətə nə var, pir olasan, pir...
 İstəsə bir nəslin kökünü kəsir.

Doğru məsləhətə, düz məsləhətə
 Mən qulaq asmadım, asa bilmədim...
 Təmkinim, dözüümüm çıxdı qəhətə,
 Vallah, hövsələmi basa bilmədim.

Qalanın başına dönüb dolandım
 Ümitsiz-ümidlə... hər axşam-səhər.
 Asma körpülərə yaxın dayandım,
 – Uzaq! – Gumbuldadı dolu xəndəklər.

Aşkar: qorxurdu özüyçün dərzi,
 Üzə vurmasa da, görürdüm ancaq.
 Elə bil deyirdi: “Ay kişi, bizi
 Şərindən-şüründən etsənə uzaq”.

Oğlu Zamin üçün lap əsirdi o,
 Tək övlad – tək gözdür... xudanəkərdə...
 Canının dərindən tələsirdi o,
 Çox da yubanmayım mən bu şəhərdə.

Yenə də yönəldim qalaya sarı,
 Burda sakitlikdən qulaq batırdı.
 Məmlük pətəyinin... cır arıları...
 Məzar sükutuna dalıb yatırdı...

İndisə qorpmuşdu burda qiyamət,
 İnsan ümmanında batırdı qala.
 Baxışlarda qəzəb! Üzlərdə dəhşət!
 Sanki özülündən yatırdı qala...

Qıpqırmızıydı xəndəklərdə su,
 Xəndəklərdə su insan qanıydı.
 Nə hay-haraylı izdihamdı bu?
 Sən demə, demə xalq üsyanıydı.

Bir sağdan-sola, bir soldan-sağa
 Fır-fır fırlanır üzbəüz axın...
 Qala bənzəyir tilsimli dağa,
 "Dağ"ın ətəyi od tutur, baxın!

E`dam edilib qalada bu gün
 Nəftənaz⁵³ kəndli üsyançıları.
 Bu müsibətə e`tiraz üçün
 İldırımlaşır insan axarı...
 Şe`rlə yağır hiddət yağmuru
 – Həll-həll⁵⁴! – çağırır camaat, – Həll-həll!
 Şe`rlə yağır nifrət yağmuru,
 Döyülür sinə... nəqərat: Həll-həll!

⁵³ Nəftənaz – Hələb yaxınlığında kənd.

⁵⁴ Həll-həll! – coşqunluq məqamında nəqərat, gücləndirici təkrir – hey-hey, ey-ey, hoy-hoy və sair mənada ərəb xalq ifadəsi.

Əmr etmişdi əmir Yaşbək –
 Qiyamçının qanı gərək...
 Xəndəklərə axıb dolsun,
 Başqasına ibrət olsun.

Qanlı qala çevrəsində
 Xəndəklərin suyu qandı.
 Qanlı qala dövrəsində,
 Demə, qorxub el dayandı.

Allaha edir şikayət: Həll-həll!
 İmdad diləyir cəmaət: Həll-həll!
 Olmaz belə bir cinayət: Həll-həll!
 Olmaz belə bir rəzalət: Həll-həll!

Beş-on nəfərin zarıq əlində,
 Həll-həll!
 Yox çarə ki, naçarıq əlində,
 Həll-həll!
 Məmlüklərin ağlarıq əlində,
 Həll-həll!
 Yaşbəklərin həm xarıq əlində,
 Həll-həll!
 Həll-həll sədalarıyla alışıb-yanıram mən,
 “Qan su yerinə axır” deyirdim ki, məsəldir.
 Qan su yerinə axır, görür, inanıram mən.
 Dolandıqca dəstələr xəfiflənir... qan gölü...
 Fədanın da qanı var bu göldə sanıram mən.
 Qoşuluram izdihama mən də: “Həll-həll!”
deyə-deyə.
 Öz şe`rimi oxuyuram, kinim sığmır yerə-göyə.
 Soyuq əqlə üstün gəlir odlu hissım, həyəcanım.

– Zalimlərə yalvarmayın, – iqrar edir bu
kəlamım.

İtaətə çağırırmı, ya üsyana,
Həll-həll!
Həll-həll?!
Yar qalanı, tut cəlladı, çək meydana,
Həll-həll!
Həll-həll!

“Həqqə münkirdir fəqih, inanma ol şeytanə kim,
Yoxdur ol cinxilqətin zatında iqrar istəmə.
Bir əmin məhrəm bulunmaz, ey Nəsimi, çün bu gün
Xəlqə faş etmə bu sirri, kəşfi-əsrar istəmə”.

“Dalğa” məni ixtiyarsız ön cərgəyə atır demə,
Sözüm-sovum qurğuşunlu qulaqlara çatır demə.
Qədim Hələb qalasının hər daşında səsım qalır,
İzə düşən fəqihlərin yaddaşında səsım qalır.
Məmlüklərin pətəyinə göz yaşardan tüstüm dolur,
Qazilərin əbasına odum dolur, istim dolur.

QARA MÜJDƏLƏR

(Mədədin dilindən)

Mənim evim bu şəkildə qalaydı kaş,
 Qalaydı kaş... əsrlərdən-əsrlərə.
 Ən şərəfli ziyarətgah olaydı kaş,
 Olaydı kaş nəsillərdən-nəsillərə.

Qopmayaydı dırnaq boyda suvağı da...
 Qopanda da göz yaşıyla suvanaydı.
 Solmayaydı həyatində gül bağı da,
 Solanda da göz yaşıyla sulanaydı.

Şimşəklərdən düşməyəydi şərər ona,
 Ağ buludlar eyvanında dayanaydı.
 Bir tərəfdən toxunduqca rüzgar ona,
 Bir tərəfdən əlvan fəcrə boyanaydı.

Bizim evdə, bir xoş gündə, xoş saatda
 Zəhra ana, İmadəddin ata oldu.
 Nə yaxşı ki, tarixlərə bu həyatda
 Nəsimidən bir nişanə əta oldu...

Yer üzünə oğul gəldi – nəsil gəldi,
 Bir oğlun da sayı artdı – bu şəhərdə.
 Bir xas gəldi, xalis gəldi, əsil gəldi,
 Əritsən də o, əriməz ərəblərdə...

Fikir verdim gözlərinə mən şairin,
 Coşqun gözlər yer tapmırdı heç özünə.
 Hansı arzu bu arzudan olar şirin,
 Bir də başdan qayıdırsan yer üzünə...

Mənim sövqüm bir sehrlı şüa oldu,
 Nəsiminin ürəyinə axdı, axdı.
 O, körpəni anasından ehmal aldı
 Həm qürrəylə, həm qüssəylə baxdı, baxdı.

Ata baxdı, körpə dindi sanki: – Ata!
 Axı artıq ata oldun sən ki... ata!
 Bu qırmızı mis qazandan çıxar bizi...
 Yerimizə, yurdumuza apar bizi,
 Yığ gözünü sonsuz yoldan, izdən, ata!
 Bəsdı... burax dərvişliyi, bəsdı, yapış
 bizdən, ata!

Fikrin nədir, qəsdin nədir, məramın nə?
 Gəlin anam yazıq-yazıq baxır sənə.
 Anam Zəhra yazıq olub qalar sənsiz,
 Yazıq nədir, anam Zəhra ölər sənsiz.

Nəsiminin qucağında ağlayır çağa,
 Zəhra gəlir çağasını ovundurmağa.
 Ərkyana ədalara bürünür gəlin...
 Nə sövdalı, nə bəxtəvər görünür gəlin –
 İmadəddin Zəhra ilə dayanıb tən.
 Dünyanın tən ortasında lap elə bil...
 Fədanın son xəbərini bilirəm mən...
 Ancaq hələ açıb demək insaf deyil...

Nəsimigil Hələbə gəlməzdən bir az qabaq,
 Bağdadın fitvasıyla e`dam edilib Fəda.

Gizlətdim bu dəhşəti şairdən on gün ancaq,
 Mənsiz də qulağına çatasıydı bu səda.
 İki mə'naya görə, iki səbəb üzündən
 Mən daş bağlamalıydım ürəyimə, neyləyim?!
 İki əmmaya görə, iki tələb üzündən
 Həmin qara xəbəri vacibdi ki, söyləyim.

Kələfin ucu Fəda idisə,
 Kələfin özü Nəsimi idi.
 Ocağın külü Fəda idisə,
 Ocağın közü Nəsimi idi...

Cığırda ləpir Fəda idisə,
 Bəs cığır, ancaq Nəsimi idi.
 Bir qırıq sətir Fəda idisə,
 Min dolu vərəq Nəsimi idi...

Tək, odlu ürək Fəda idisə,
 Odumuz bizim Nəsimi idi.
 Şairə gərək Fəda idisə,
 Tarixə gərək Nəsimi idi...

Bir subay cavan Fəda idisə,
 Bir cavan ata... Nəsimi idi...
 Olmuş bir bəla Fəda idisə,
 Olası xəta... Nəsimi idi.

Ya zəlzələdən, ya vəlvələdən,
 Öldür özünü... ölü dirilmir.
 Əlləşirəm mən, tələsirəm mən
 Bircə Hələbi tərək etsin şair...

Həm gözüm ağı-qarası Zamin,
Həm ürəyimin parası Zamin,
İyirmi yaşlı tazə cavanım,
Mənim pənahım, mənim gümanım,
Nəsimi bizə gələndən bəri
Tamam atmışdı kitab-dəftəri...
Uşaq havalı olmuşdu bir növ,
Uşaq sövdalı olmuşdu bir növ.
Mədrəsə-məktəb qalmışdı yanda.
Zamin – dotələb – şair hayında,
İmadəddinin divanını hey
Köçürürdü o, dizi üstündə.
Əsib titrəyir, coşurdu hey-hey
Bircə kəlməsi, sözü üstündə.
Mədrəsədəki mövlanəsi də
Onun başına qoymurdu ağıl.
Demirdi: “Asta!” Demirdi: “Yavaş!”
Demirdi: “Sənə nə olub, oğul?”
Zamin Hələbi dör-dör dolanır,
Başında “həll, həll” sövdası gəzir.
Oğlum özgənin oduna yanır,
Başında əcəl sövdası gəzir.
Dəstə başında görəndən bəri
Nəsimini, lap divanə olmuş.
Yanar bir oddur Hələb şəhəri,
Zamin bu oda pərvanə olmuş.
Özü də şair olubdur uşaq,
Nə olar olsun, buna yox sözüm.
Bu şairlikdən bu saat ancaq,
Aləm yığılsın, su içmir gözüm.

Zamin olubdur bir qızıl şahin,
 Hələb üstündə açıbdır qanad.
 Bəs kim olacaq Zaminə zamin?..
 E`dam fitvası verilən saat?!
 İkinci Fəda?! İkinci qurban?!
 Batsın əlli min, yüz min təriqət,
 Oğlum ölsün ki... Allahdır insan...
 Yox, burda, qardaş, gəl, məni əfv et.
 Tez getməlidir burdan Nəsimi,
 Tez getməlidir... lap tez... Hələbdən.
 Getsə, qurtarar dardan Nəsimi,
 Biz də qurtarıq həmin səbəbdən...

Üz tutub şairə dedim: – Nəsimi!
 Ey canım-ciyərim, ey gözüm mənim.
 Möhkəmsən, bilirəm, qayalar kimi,
 Sarsıtmaz ruhunu bir sözüm mənim.
 Bilirəm dərinsən dəryalar qədər,
 Ürəyin zərifdir güldən, çiçəkdən.
 Edib-etməyə də könlünə əsər
 Sənə qara müjdə verməliyəm mən.

Siz Hələbə çatmazdan bircə gün qabaq
 Fəda e`dam edilib, kəsilib başı.
 Bu xəbərdən Nəsimi oldu ağappaq,
 İşıqda işıldadı gözünün yaşı.

Sükut, sükut, hamını bürüdü sükut.
 Yalnız körpə susmadı Zəhranın qucağında.
 Ah çəkdi İmadəddin, ahından yandı bulud,
 Göz yaşı yox, od seli çağladı yanığında.

Qəzəb dalğalarında batdı-çıxdı Nəsimi,
Ən yaxın sahilə də üzüb çata bilmədi.
Odlu ildırımlara döndü, çaxdı Nəsimi,
Zülmətin zirehinə, xeyr, bata bilmədi.

– Qaraqoyunlunun bəs xahişnaməsi?! Dayan!
Hökmdar ağız açıb, zarafat deyil ki, bu –
İmadəddin cibindən sanki sıyırdı bu an
Bükümünü qat kəsmiş, saralmış bir məktubu...

Məktub açıldı, fəqət, məktub ölüydü, ölü,
Məktubdan Qara Yusif baxırdı üzüqara.
Əl atırdı qılınca çata bilmirdi əli,
Yə`ni “səsim çatmadı, şair, özgə diyara”.

Bu dəm bir qara lövhə sallandı göydən yerə,
Qaranın üzərində qanla yazılmış yazı.
Baxdı Bağdad qazisi istehzayla şairə:
“Fəda azdır...” səyridi qazinin iblis gözü.

Sağında Nəsimi, solunda Zəhra
Dayandı ortada Nicat mükəddər.
Dedi: – Getməliyik, Hələbdə daha
Bizim qalmağımız hədərdir, hədər.

Bacısı qızıyla İmadəddinin
Boynuna doladı qollarını o.
Baxdı ətrafına gözlərində kin
Göstərdi Qaraman yollarını o.

Dedi: – Günü sabah düz Ağsaraya!
Pozulmaz qüdrətdən yazılan yazı.
Yetişə bilmədik, qardaş, haraya,
Sabah Ağsaraya!
Nəsimi susdu,
Körpə ağlayırdı...
Zəhra ağlayırdı,
Nəsimi susdu.
Nəsimi razıydı, razıydı, razı...

Müəllif:

Lakin... qafil "lakin", amansız "lakin"
Yırtdı "yelkənləri", dayandı "gəmi"
E`dam kürsüsündən səsləndi Zamin:
Hələbdən qaçırsan yoxsa, Nəsimi?!

ZƏKƏRİYYƏ... MEYDAN... ZİNDAN

Quru ota gərək deyil çınqı, çaxmaq,
Quru ota isti nəfəs kifayətdir.
Quru ota gərək deyil korun ocaq,
Quru ota alovlu səs kifayətdir.

Hələb şəhri ot tayası – qurquru ot...
Sən demə ki, bir sevdadan od aldı o,
Hələb şəhri ot tayası – qurquru ot...
Sən demə ki, bir sədadan od aldı o.

Zəkəriyyə camesi Hələbin göbəyində,
Namaza bura gəlir tən yarısı şəhərin,
Zəkəriyyə camesi Hələbin ürəyində...
Burdadır ən kamili bütün mədrəsələrin.

Hikmət var bu camenin mərmərində, daşında,
Hovuzdan mehrabacan səs dalğaları yayır.
Eşidilir şəhərin az qala o başında,
Əgər burda bir gilə yerə su damcılayır.

Sən demə... mədrəsədə üzbəüz əyləşərək,
Mövlanəsi Zahirlə dizbədiz əyləşərək
Divanımı vəcd ilə... Zamin oxuyur əzbər,
Mövlanənin əlində çevrildikcə vərəqlər
O, afərinlər deyir fərəhlə şagirdinə,

“Yaşa, səndəki yaddaş, var ol, səndəki sinə!”
 Mövlanə heyrət edir: –“Əzbər?! Bu boyda divan?!
 Xalqın səhər yediyi axşam çıxır yadından” .
 Sözlər yerli-yerində, beytlər mirvaritək,
 De ki, bir yerdə Zamin çaşır kəkələyərək?
 Zamin elə coşur ki, Zamin elə daşır ki...
 Bir dəli fəvvarəyə dönür dilində divan.
 “Fəvvarə” mənbərlərin lap üstündən aşır ki...
 Came diksinməzdimi bircə qəfil damcıdan?

“Mördəyə canlar nisar eylər dilim,
 Kafü nundan yoxu var eylər dilim.
 Bülbülü-aşiqi-zar eylər dilim,
 Kim Ənəlhəqdə qərar eylər dilim⁵⁵”.

.....
 “Həqqə münkirdür fəqih,
 İnanma ol şeytanə kim,
 Yoxdur ol cin xilqətün
 Zatində iqrar, istəmə”.

.....
 “Bildüm tanıdım əql ilə
 Həm elmilə həqqi
 Şöylə bilirəm anı ki,
 Qur`an bilür ancaq.
 Heç kimsə Nəsimi sözünü
 Fəhm edə bilməz,
 Bu quş dilidir,
 Buni Süleyman bilür ancaq”.

Sözü sözün oduna Zamin yandırır gedir,
 Mehrabların tağını dalğalandırır gedir.

⁵⁵ Dil – həm də ürək mənasında.

Dümağ mərmər döşənmiş camenin həyatıyla
 Qızıl həlqələr kimi, ildırım sür`ətiylə
 Cing-cing cingildəyərək axır gedir beytlər,
 Günorta namazına deyən ləngiyir şəhər...
 Niyə mövlanə Zahir Zaminə demir: – Dayan!
 Niyə demir, ay oğul, dayan, qan tökülər, qan.
 Zamin başsız küləksə, mövlanə cilov gərək,
 Mövlanə sehrlənib, coşduqca coşur “külək”.
 Susur Zəkəriyyənin uca minarələri.
 “Külək” bükür-bürüyür azançılar qarışıq
 Necə minarələri.
 Oxuyur kəlamını Hicaz üstündə Zamin
 Tərpədir... cəmaəti... namaz üstündə:

“Həqbin nəzəri bayəd, ta ruye tora binəd.
 Çəşmi ke, bevəd xudbin key ruye xoda binəd”.
 Həqqi görün göz gərək baxsın həqqin üzünə,
 Həqq mənəm – hər xudbinin görünməyəm gözüne...
 Ülvyyəət məqamını kəşf etməyən bir nəfər
 Allahın surətini, nurunu nə cür görər?..

“Del ayineyi u şod ku nəşnəyi-didari
 Ta həm çu Kəlimullah⁵⁶ bər Turliqa binəd”.
 Allahla görüşməyin həsrətindəsə... hər kim
 Onu göstərən ayna mənim qəlbimdi... qəlbim.
 Necə ki, Tur dağında nur şəkilində Allah...
 Musa Kəlimullahın gözüne oldu aqah.

“Əz məşriqi didarəş anra ki, bevəd dide
 Ənvari-təcəllira peyvəstə çu ma binəd”.
 İnsan gözəlliyini... dərk eləsə şəxs əgər
 Təcəlli nurunu da ancaq o zaman görər.

⁵⁶ Kəlimullah – Musanın ləqəbi. Allahla danışan.

Bütün yerlər və göylər insan üzündə bariz,
Surətin şafəqində Allahu görürük biz.

“Anra ke çu ma sine xali şod əz alayəş
Dər came dil əz mehrəş çün sübh səfa binəd”.
Kimin ki, könül camı dopdoludur səhərlə,
Bərq vuracaq gözləri cilvəli şafəqlərlə.
Kimin ki, qəlbi təmiz safdır bulaq suyutək
Ömrün-günün, dünyanın səfasını görəcək.

“Şərhi yədi – beyzara Musi sifəti bayəd,
Ta həyyəi timsara dər dəst əsa binəd”.
Musa peyğəmbər kimi ilahi nurlu insan
Əlindəki əsanı... döndərib edər ilan...
Düşməne göstərdiyi mö`cüzələri – dəhşət!
Dosta rəva bildiyi mö`cüzələri – şəfqət!

“Çün sonbuli pur çinəş bər bərgi-qoli-nəsreyn
Məhrəm nətəvanəd şod çeşmi ki xəta binəd”.
Çəp göz incəliklərin fərqinə vara bilməz,
Tükü tükdən seçməyi əsla bacara bilməz.
Görməz qırçınlarında danə dolu sünbülü,
Görməz necə titrəyir... ətirli nəsreyn gülü.

“Çun covri pəri ruyan mehrəstü vəfadari,
Xorrəm dil an aşiq gəz yar cəfa binəd”.
Mə`şuqunun cövrünə dözən aşiq mətindir,
Yarın zülmü, zilləti sənin səadətindir.
Gözə çətin görünsə Allahın da ziyası,
Elə bəlkə bundadır mə`naların mə`nası...

“Can dər tələbi-vəsləş bayəd nə konəd fəryad,
An gəz ləbi u hər dəm səd qune şəfa binəd”.

Allahın vüsalına can atırsa can... ürək...
 Haqqın ağır yolunda fəryad etməsin gərək.
 Vüsala yetəndə də... sevincindən çaşmasın...
 Şad-naşad mətin olsun, bir dəm uşaqlaşmasın!

“Ey çəşmi Nəsimira əz ruyetə binayi,
 Anra ki to mənzuri geyr əz to kera binəd”.
 Surətinin nurudur gözlərimin işığı,
 Allah! Sənsən aləmin cövhəri... yaraşığı.
 Sən də, mən də, Nəsimi, ilahi vəhdətlik biz,
 Yoxdur nə axırımız, yoxdur nə əvvəlimiz...

Baxır şagirdinə heyrət edərək
 Fikirli-fikirli, həsədlə Mövla.
 – Əfsus, Nəsimini mən indiyədək
 Görməmişəm, – deyir həsrətlə Mövla.
 Deyir: – Bildiklərim, eşitdiklərim
 Bu nöqtəyə kimi heçmiş ki, mənim,
 Böyük bir şairdən yoxmuş xəbərim,
 Ömrüm hədə yerə keçmiş ki, mənim.
 Sən də, mən də, Nəsimi, ilahi vəhdətlik biz,
 Yoxdur nə axırımız, yoxdur nə əvvəlimiz.

– Yox, vardır axırınız, gəlibdi axırınız,
 Gedibdi qalayınız... qalıbdı paxırınız...
 Günbəz boşluğuna doldu bu sözlər,
 Əks-səda verdi camedə hər yan.
 Həyətə döşənmiş ağappaq mərmər
 Çilik-çilik oldu at nallarından...

Məscid həyətidə bu atlar nədir,
 Kandarına başmaq toxunmayıb, vay!
 Böylə qəbahətə ixtiyar nədir,
 Məscid əldən getdi haray, ay haray!
 Başmaqçı döşünü verir qabağa.
 İnsan at döşünə dayanarmı heç,
 Atlılar kişini tutur şallağa:
 – Şənqəşül Hənəfi⁵⁷ əmr eləyib, keç!
 Allah danılarsa Allah evində
 Ora at nədir ki... it də girər, bil!
 Allah danılarsa... Allah evində
 Tapdayıb keçərik, kənara çəkil.
 İki mə`mur atı, iki qara at...
 Ağ mərmər üstündə qalxıbdı şahə.
 Başmaqçı bağırir: – Gəlin, camaat!
 Şənqəşül yol verməz belə günaha...
 Adamlar həyətdə dolunca bir-bir
 Atlar başmaqçını ayaqlayırlar.
 Ağappaq mərmərə al qan çilənir...
 Atlar sinə üstə... oynaqlayırlar...
 Adamlar yığışır, nə xeyri, fəqət
 Bircəsi irəli çıxaydı barı.
 Fikirləşirlər ki, bir səbəb əlbət
 Məscidə gətirib bu mə`murları.
 Fikirləşməyənin qanlı cəsədi
 Ağ mərmər üstündə buğlanır, baxın!
 Bu ibrətdən sonra hünəri nədi
 Bir kəs mə`murlara dayansın yaxın?
 Girir mədrəsəyə mə`murlar bu an,
 Yaxalanır Zamin, mövlanə Zahir.

⁵⁷ Şənqəşül Hənəfi – Hələb fəqihlərinin (ən mürtəcə ən radikal din xadimlərinin) başçısı

Bir göz qırpımında qapılır divan,
 İlk sual bu olur: – Kitab kimindir?
 Şagird: – Mənim! – deyir, müəllim: – Mənim!
 Mə`murlar: – İki baş, bir xəncər, – deyir, –
 Bura at sürənə haqq olmaz qənim,
 Bizi vadar etdiz siz kafər – deyir. –
 Cəmaət, görünüz bu zindiqləri!
 Xələdar edirlər Allahı, dini.
 Səsləri götürüb bütün şəhəri,
 Sizə burdan-bura çatmayır yə`ni?
 Tez-tez mə`murların dolanır gözü,
 Zamini, Zahiri süzürlər dərin.
 Baxırlar görsünlər vardımı izi
 Bağdaddan deyilən əlamətlərin...
 – “Həq bin, həq bin, Allah mənəm” sözə bax, sözə,
 Darıxmayın biz “həqbin”i göstərrik sizə,
 Cavan kafər, dinsiz qoca, imansız köpək,
 Şənqəşülün əmri vardır – sizləri harda,
 Harda tutduq məhkəməsiz gərək qətl edək.
 Hansınızın pəstahıdır, söyləyin, “həqbin”?
 Düz meydana, düz e`dama, tez olun daha.
 Camaatın gözlərində təəccüblü kin:
 Necə yə`ni? Bu bəndələr ürək eyləyib
 Lap məsciddə ağ olublar dinə, Allaha?

Zəkəriyyə camesindən azacıq kənar
 Təzə bazar açılıbdır, örtülü bazar.
 Zəkəriyyə camesinə yaxındır deyə
 Bazara da ad veriblər “Suk⁵⁸ Zəkəriyyə”.

⁵⁸Suk – bağlı, örtülü deməkdir. Səkinə kimi tələffüz etdiyimiz qadın adı – Suk – eynə. Yəni gözü bağlı, gözdən pərdəli deməkdir. Bazar 600 il əvvəl tikilib.

Əhsən onun me`marına... fikir ver ki, sən:
 Işıq düşür tavadakı bir pəncərədən,
 Həm kəşisir başqa işıq şüalarıyla,
 Dağ içindən yola bənzər örtülü bazar
 Şəfəqlənir oynaq Günəş şüalarıyla.
 Heç bilmirəm mən tarixin harasındaayam,
 Bu nə Təbriz bazarıdır, nə də Çaharsu,
 Mən bir gecə nağılları arasındayam...
 Dar keçidlər təlqin edir vahimə, qorxu.
 Çölü daşdır, içi daşdır, hər yanı daşdır.
 Taxtapuşu... döşəməsi, tavanı daşdır.
 Alanına, satanına, malına görə,
 Saxsısına, qızılına, şalına görə,
 Saqqızına, darçınına, hilinə görə,
 Baltasına, yabasına, belinə görə,
 Yağlısına, yavanına, piyinə görə,
 Kimyasına, cövhərinə, iyinə görə,
 Almasına, heyvasına, narına görə,
 Sənətinə, peşəsinə, karına görə
 Cərgə-cərgə, sıra-sıra uzanır bazar,
 Alır-verir, veyillənir gəzir adamlar.
 Səhər tərk edəsiyik Hələbi, səhər,
 Hələbə gəlməyimiz necə də hədə...
 Körpə uşaq... uzun yol... odlu qum... isti külək,
 Yola azuqə gərək, yola ehtiyat gərək.
 Hərlənərək bazarı baxırdım dörd yanıma,
 Birdən başmağın mıxı batmadı dabanıma?..
 Düyü boyda bir mıxın gör nə ağrısı vardı...
 Ağrıdan çox, əsəbdən lap gözlərim yaşardı.
 Yanaşdım pinəçiyə, çıxardım başmağımı,
 Bir haray cingildətdi bu zaman qulağımı.
 Silkələndi adamlar,

Bir səmtə döndü bazar
 Lap yaxın meydanların birindən gəlirdi səs,
 Pinəçi, tez ol, tələs!
 Səs Zaminin səsidir, nə olub, necə yə`ni?
 Bəli, açıq-aşkar oğlan səsləyir məni.
 Bəlkə yanılıram mən, bəlkə yanılmıram mən.
 Səs Zaminin səsidir, aydın gəlir.
 O birdən:
 "Həqbin nəzəri bayəd..."
 İldırım sür`ətiylə, ildırım alovuyla
 Bu bələli başımın başa gəlməz lovuyla...
 Atılıram bazardan, atılıram qırağa
 Mənim oduma yanan bir gənci qurtarmağa...

Meydan dolub, meydan daşır,
 Meydan oğrun pıçıldaşır:
 – Vallah, bunlar günahsızdır.
 – Nə günahsız, allahsızdır.
 Zamin ilə Zahir qoşa,
 Cəllad balta ovxarlayır
 Birdən-birə iki başa.
 Mə`murların əlində hökm:
 Məhkəməsiz e`dam gərək.
 Mə`mur deyir: – Deyin görək,
 Kiminkidir axı divan?
 Bir divanı birdən-birə
 Yazmamış ki, iki insan?!
 Deyin görək, heç olmasa
 Birinizə verək aman.
 Zamin deyir divanımı
 Tamam əzbər bilirəm mən.

Bu barədə şəkkinizi,
Şübhənizi silirəm mən.
Bütün yerlər və göylər
İnsan üzündə bariz.
Surətin şəfəqində
Allahı görürük biz.

Camaatın gözünə düşür baltanın bərqi,
Eh, camaat, camaat... camaatçın nə fərqi...
Yarıram cəməəti, yeriyrəm irəli.
Baltanın dəstəsindən qopur cəlladın əli.
Ağır balta kötüyə pərcimlənir çəpəki...
Deyirəm:
– Ey yerlərin adamı,
Ey göylərin fələki!
İmadəddin Nəsimi Şirvani mənəm, baxın!
Bu günahsız, bu sadıq insanları buraxın.
Onlar mənim şe`rimlə vəcdə gəlirlər ancaq,
Hər adamın işimi böylə divan bağlamaq?
Ənəlhəq şüarıyla iqlimlər aşmışam mən,
Ənəlhəq vüqarıyla ellər dolaşmışam mən.
“Həqbin” mənim kəlamım, mən – Allah, Allah
da mən,
Cəlladlar! Əl götürün siz bu mərdanələrdən.

Zamingil buraxıldı... yaxşı çatdım haraya,
Zamingil buraxıldı, mən alındım araya.
Baş mə`mur e`lan etdi:

– Nəsimini əlüstü e`dam etmək qədəğən,
Onu ancaq məhbəsə göndərə bilərəm mən.
Onun bizdə təsviri... aşkar əlamətləri,
Nəkarəyik qətl edək bu cür “əmanətləri” ...

Baş mə`mur süzür məni:
– Nəsimi, söz ustadı!
Şirvandan Misirədək
Eşitmişik bu adı.
İşə bax: Fir`on, Harun...
Allah ola bilmədi.
Allah olmaq imiş bəs...
Bir şairin muradı...

Min-min donuq göz baxır
Mənə heyrət içində.
Bir gəlin fəryad edir
Bu dəm dəhşət içində...

QALADA BİR QUYU VAR...

Qalada bir quyu var... qırx arşın quyu,
 Bu quyunun ömründə olmayıb suyu.
 Dünyada iki cürə kor olur insan:
 Biri anadangəlmə... biri sonradan.
 Həmin quyu anadangəlmənin kuru,
 Canlı torpaq deyildir onun çuxuru.

Yanı daş, yörəsi daş, dibi sal qaya...
 Bir daş qutu salıblar sanki qalaya.
 Gözünə işıq düşür, düşməsə yaxşı...
 Üzünə hava dəyir, dəyməsə yaxşı...
 Qupquru divarları sürüşkən şüşə –
 Qarışqalar ilişmək fikrinə düşə,
 Xilas üçün can ata... bihudədir bu!
 Qalada bir quyu var... qırx arşın quyu.

Mənə “hörmət” etdilər, “ehtiram”, “hörmət”.
 Geydirdilər əynimə əcərri⁵⁹ xələt.
 Dedilər o soyxatək dönməyib geri,
 Heç yerində görünmür qan ləkələri.

⁵⁹ Əcərri – geyinilməmiş, qatı açılmamış, ilk dəfə geyilən paltar.

Coddu ancaq xələtim, coddu cecimtək,
 “Cecim” də pörtür bədən, bişirdi ürək.
 Kəsik başlardan düşən... təsəklər nə çox...
 Başıma qanlı təsək qoymadılar, yox.

“Təzə” təsək dəyirman daşıydı ancaq,
 Sanırdım ki, bu saat boynum sınacaq.
 Paslı-puslu buxovu bayaq atdılar...
 Əl-ayağıma təzə buxov çatdılar...

Necə sığdın quyuya bəs,
 Ey cahana sığışmayan?
 Məkan oldu sənə məhbəs,
 Ey məkana sığışmayan!

Necə sığdın daş səbətə,
 Məhdudluğu günah bilən?
 Məmləkətdən-məmləkətə,
 Ey özünü Allah bilən?

Həs-rətisən bir şüanın,
 Ey kəhkəşan iddialı!
 Söylə, nuri-təcəllanın
 Bu zülmətdə kefi, halı?

Ruhi-rəvan bağışlayan,
 Bir qəfəslik mehin hanı?
 Səhraları yağışlayan!
 Bir qətrəcik şəhin hanı?

Ey aləmi əks eyləyən!
Bu daşlıqda əksin hanı?
Yerdə, göydə səs eyləyən!
Bu boşluqda səsin hanı?

Öz-özümə gülüb dedim:
Tələsirsən məhkəməyə?
Öz sözümə gülüb dedim:
Tanıdırsan məni mənə?

Cismim burda dustaq mənim,
Buxov mənim biləyimdə.
Ruhum azad, ancaq, mənim
Sövdələrim ürəyimdə.

Baş bədəndən düşər ayrı,
Fikir başdan ayrı düşməz.
Lap olsa da gecə yarı
Yer Günəşdən ayrı düşməz.

Gözüm kimi görürdüsə
Yenə görür, inan, inan!
Şanlı nuri-təcəllanı
Yenə görür bu quyudan.

Qara daşa Məcnuni-zar
Saçdı gözün ziyasını.
Qara daşda gördü aşkar
Leylasını, Leylasını...

Daş içində göyərçinəm,
Daş cismdir, göyərçin ruh.
Mən diriyəm, düzəm, çinəm...
Daş mislidir qaragüruh.

Buzdan kuzə... içində su...
O bir donur, bir əriyir.
Vəhdət-vücuda adlanır bu,
Şəkil başqa... mahiyyət bir.

Açılır şəbəkə... enir nərdivan...
İstintaq... məhkəmə... özgə nə var ki?
Mə`murlar çıxarır məni quyudan,
Yeriməyə qoyur heç buxovlar ki...

MƏHKƏMƏ

Hələb qalasının divanxanası
 Müdhiş məngənədir, müdhiş qəlibdir.
 Çoxunun vayına durub anası,
 Çoxunun hökmdən... ödü gəlibdir.

Yaşıldır döşəmə, yaşıldır tavan,
 Burdan gecə-gündüz öd seli... axıb...
 Həm də min ə`fini sıxıb bir azman,
 Yaşıl zəhərini bura buraxıb.

Bütün əmmamələr burda yaşıldır...
 Bütün sifətlərə çökübdür bu rəng.
 İlan gözü kimi gözlər işıldar,
 Hamının ruhunda zəhərli ahəng.

Yaşıldır pəncərə şüşələri də,
 Şüşələrdən süzən şüa da yaşıl...
 Fəqihlər qəlbinin güşələri də,
 Tavandan asılan hava da yaşıl...

Bir kətil görürəm bir küncdə fəqət,
 Sərilib üstünə qırmızı məxmər.
 Bir hovuz zəhərə, deyirsən, əlbət,
 Qoparılib düşüb qanlı bir ciyər...

Kətilin üstündə divan-kitab var,
Bildim nə söhbətədi, nə işdi bu hal.
Lələklər, davatlar, bəyaz kağızlar,
Məcəllə... istintaq, min sorğu-sual...

Bir dolaq qırmızı, bir dolaq qara,
Əmmamə dolayıb katibi-təhrir⁶⁰.
Qara – dəlalətdir o, günahlara,
Qırmızı – təqsirə e`dam göstərir...

Şənqəşül Hənəfi tən ortada tək,
Dövrədə qazilər, mə`murlar-filan...
Yeri görünsə də görünmür Yaşbək⁶¹,
Fəqihlər başçısı dinir bu zaman:
– Müttəhim Nəsimi qoy bəyan etsin,
Ədalət divanı verir ixtiyar...
Nə dildə istər ki... məhkəmə getsin?
Nə dildə istərsə dilmancımız var...

Mənim zəhləm gedir hər sün`ilikdən,
İllah ki... illah ki, sün`i qürurdan...
– Məhkəmə ərəbcə getsin, – dedim mən,
Bunu lovğalığa yozdular, inan...

– Mənim mühakiməm bütün Hələbin –
Dedim – gərəkdir ki, çata ağına.
Mən nəciyəm, kiməm – bütün Hələbin –
Dedim – gərəkdir ki, bata ağına...

Hələbdə türklər⁶² az, ərəblərsə çox,
Bu işdə çoxluğu seçəsən gərək.

⁶⁰ Katibi-təhrir – indiki mənada protokol yazan məhkəmə katibi.

⁶¹ Yaşbək – Hələb əmiri.

⁶² Türklər – geniş mənada türkdilli xalqlar.

Hələbdə ərəbcə bilməyən türk yox...
Ancaq türki bilən ərəbsə tək-tək.

Gördüm qurcalandı Şənqəşül ehmal,
İstəhzayla dedi: – Ay bərəkallah!
Təqdirə layiqdir bu ruh, bu əhval...
Qazilər! Eşidib oldunuz agah?!

Şairə yaraşan şairanə sövq,
Ərəb lisanına hörmət, ehtiram.
Şəriət ləfzinə hakimənə şövq,
Bu dildə yazılıb müqəddəs kəlam.

Allahı, Qur`anı, şəriəti sən,
Onda məhkəməni başa sal ki, bir,
Nə üçün danırsan özünə ziddən?
Səhifə otuz beş, katibi-təhrir!

Katib oxuyur:

– “Rövzeyi-rizvan yüzündür, vəssalam!
Surəti-rəhman yüzündür, vəssalam!
Ərşü fərş, ey can, yüzündür, vəssalam!
Lövh ilə Qur`an yüzündür, vəssalam!”

Sən kimsən, nəçisən, nəkarəsən ki,
Hardan hara gələn avarəsən ki,
Bir ünas⁶³ üzünə Qur`an deyirsən,
Üstəlik qayıdıb rəhman deyirsən.

⁶³ Ünas – qadın

Sən ərəb dilini bilirsən əgər
De “surəti-rəhman” kimə deyirlər?

Katib oxuyur:

– “Həqqə münkirdir fəqih inanma ol şeytana
kim
Yoxdur ol cin xilqətin zatında iqrar, istəmə!”
Həqqin dərgahında biz dura-dura
Həqqi inkar edən bizi sayırsan?
Kafər, rəxnə salıb əqlə, şüura
Mö`min fəqihləri qabaqlayırsan?
Biz – dilində Allah, əlində Qur`an...
Qaziyül-qüzzata cin söyləyirsən?
Sonra düşünürsən: “istərəm aman,
Keçər günahımdan din” söyləyirsən?
Məhkəmə ərəbcə gedir, çünki, sən
Qur`ani şərifə “hörmət” edirsən...
Bu saat, bu saat,
Olma narahat...
Şənqəşül əl çalır:
– Gədə, Mübaşir,
Bax, o başmaqları yaxına gətir.
Göstər cəmətə, altını göstər
Baxsın üləmələr, baxsın qazilər...
Mən də təəccüblə dedim bəs görək
Şənqəşül sehirli başmaq geyəcək,
Yoxsa ki, işgəncə növüdü başmaq?
İçində yanacaq, donacaq ayaq...
Nə odur, nə budur, heyrət və dəhşət:
Başmağın altında zir-zəbərli xətt⁶⁴,

⁶⁴ Zir-zəbərli xətt – Qur`an kallıqrafiyası, Qur`an hüsnxətti.

Gözlər baxdı, dondu, döndü şüşəyə,
 Mən özüm lap dondum bu əndişəyə.
 Şənqəşül dilləndi, pozuldu sükut:
 – Müttəhim Nəsimi, bax bu da sübut!
 Hər kim başmağına yazıb Yasini,
 Yazdırıb Yasini, yazıb Yasini,
 Özü tə`yin etsin öz cəzasını...
 İlk əvvəl qəzəblə özüm dedim mən:
 – Hökmən...
 Şənqəşül deyəndə sənindi başmaq,
 Oynadı ayağım altında torpaq.
 Yaşıl əmmamələr yaşıl bir ilan,
 Nəfəsim təngidi fişiltılardan.
 Yaşıl əmmamələr yaşıl bir xəncər,
 Məni rizə-rizə rizələyirlər.
 Yaşıl əmmamələr yaşıl bir alov,
 Yaşıl əmmamələr lov qopardı, lov.
 Dayandım vüqarla, dayandım mətin,
 Dayandım fəvqündə bu rəzalətin.
 Dedim axı mən şeyxəm, mən Seyyid Nəsimiyəm,
 Mən peyğəmbər övladı, mən peyğəmbər kimiyəm.
 Bu şəriət rəsmidir. Özgə şey bir kənara
 Bir müsəlman inanmaz bu günah... fitvalara.
 Bu heç, mənim başqadır sizə söhbətim, sözüm,
 Deyirdim bəs böyükdür haqq-hesabımız bizim.
 Ədəbsizlik edənin qulağını burarlar?
 Ədəbsizlik edənin heç boynunu vurarlar?
 İmtahana çəkərlər heç sarsaq adamları?
 Fəqiqlər danışıdırar heç uşaq adamları?
 Ali məhkəmənidən,
 Özünüz özünüzdən
 Xəcalət çəkin barı!

Su çilənir elə bil fəqihlərin üstünə,
Vüs`ətimlə dururam fəqihlərin qəsdinə:

– Qur`anı yaradan adəm övladı,
Bir güclü-nüfuzlu insan şüuru.
Zəkanın, qürurun Allahdır adı,
Heç tapdaq edərəm mən bu qüruru.

Üzümə çəkməyin divanımı siz,
Məgər yazdığımı danıram ki, mən?
Sizin hər sə`yiniz, hər bəhanəniz
Gücsüzdür, əbəsdir sanıram ki, mən.

Könüllü düşmüşəm bu şəhərə də
İnsan xilasının təmənnasında.
Könüllü çıxmışam bu məhşərə də
İnsan xilasının təmənnasında.

Nifrət ürəyi bir, dili ayrıya,
Nifrət içi başqa, çölü ayrıya.
Nifrət özü özgə, sözü özgəyə,
Şənqəşül! Bənzətmə bizi özgəyə.

Allaham, insana həyat verən mən,
Allaham, insana nicat verən mən.
İnsanam, insana gərək olan mən,
İnsanam, insana kömək olan mən.

Əmir Yaşbək məhkəməyə gəldi bu dəm,
Əbasının, qəbasının zəri aləm.

Hamı qalxdı Şənqəşüldən başqa, ancaq.
 Qazilərin salamını o, alaraq
 Öz yerini rahatlayıb süzdü məni.
 Mənim ilə o, "tanışdı" mən biləni.
 Kağız-kuğuz topasına saldı nəzər,
 Birdən-birə dönüb məndən aldı xəbər:
 – Verilmiş olsaydı tövbəyə izin...
 Şair, nə olardı sözünüz sizin?
 Söylədim sadəcə: – Ya əmir, heç nə.
 Qazilər qəzəblə baxdılar mənə.
 Dedim: – Alicənab əmir,
 Eşit, budur cavab, əmir:
 Oğurluq edənlər tövbə eliyər,
 Səhv yola gedənlər, tövbə eliyər,
 Yaxşıya pis deyən tövbə eliyər,
 Qızıla mis deyən tövbə eliyər.
 Quru böhtançılar tövbə eliyər,
 Qara yalançılar tövbə eliyər,
 Namusu satanlar tövbə eliyər,
 Südə su qatanlar tövbə eliyər.
 Yetimə dil verən tövbə eliyər...
 Sələmlə pul verən tövbə eliyər...
 Bəs mənim tövbəmin nə olsun adı,
 Hansı xəta çıxıb əlimdən, deyin?
 Qəbul elədiyim bir e`tiqadı
 Zorla hökm edirəm sizə mən? Deyin!
 Mən zəka sahibi, kəlam sahibi,
 Ürəyi sövdalı ilham sahibi,
 Peyğəmbər övladı, islam sahibi,
 Bəs sizdən, bəs məndən soruşmaz aləm
 Tövbə edirəmsə, niyə edirəm?

Hökmü hazır etdi katibi-təhrir,
Yaşbək sualıma vermədi cavab.
Hökm o dəm şifahi olundu təqdir,
İmzaya gələndə çəkdilər əzab.

Həmin tərəddüdə, əzaba görə
Gözümdə ötəri parıldadı yaş.
Mən insan demirdim bu fəqihlərə,
İnsan elə insan, daş da elə daş.

Nəsə duydum... əmir özgə havadadır,
Əmir özgə fikirdədir, əmir özgə sövdədadır.
Heç bu hökmə qol qoymağa gəlmir əli,
Şəmsəddinə, Nəsiriyə, Malikiyə, Şənqəşülə:
– Qol çək, – deyir kinayəli-kinayəli...
– Böyük şair e`damına qol qoyunuz,
Böyük kafir e`damına qol qoyunuz!

Bu kinayə beyinlərə batdı deyən,
Bu kinayə ürəklərə çatdı deyən.

Əmir:

– Min yol da desək günahı yoxdur,
Allahı danıb, günahı çoxdur!
İslama dəyib kəlamı, oxdur!
Tə`kid eləyir əmarə⁶⁵, qol çək!
Çəkmə yaxanı kənarə, qol çək!

⁶⁵ Əmarə – əmirlik

Şe`rindəki mə`naya baxın bir,
Fikrindəki sövdəyə baxın bir.
Ruhundakı qovğaya baxın bir,
Tə`kid eləyir əmarə, qol çək!
Çəkmə yaxanı kənarə, qol çək!

Guya tək onun niyyətidir, fikridir ali,
Guya tək onun zirvədədir əqli-kəməli,
Guya ona şamil bəşərin dərdü-mələli.
Tə`kid eləyir əmarə, qol çək!
Çəkmə yaxanı kənarə, qol çək!

Karvan dağdan qulduru əfv eylə də, mümkün,
Dəhşət gətirən taunu dəf eylə də, mümkün.
Bundan savay... hər barədə səhv eylə də... mümkün...
Tə`kid eləyir əmarə, qol çək!
Çəkmə yaxanı kənarə, qol çək!

Əmmaməsi tərs dolanmış,
Sir-sifəti torbalanmış,
Gözlərinə qan sağılmış,
Dodağına öd yığılmış
Hilal gəldi məhkəməyə...
Şənqəşüldən yüz qat xəbis
Fövqəlfəqih... böyük iblis
Heç Yaşbəkin təklifinə
Qırpmadı göz...
İmzaladı tumarı tez...
Süzüb məni həqir-həqir:
– Ənəllaha bax, – dedi, – bir.

Sonra qəti xitab etdi:
– Əmir Yaşbək! Daha bəsdir!

Əmir:

– Yox, bəs deyil, əl Hilal Şəhabəddin, hələ dur!
Sən deyəndi, Nəsimi olsaydı adi quldur,
Misir-Məmlük sultanı tumar yazmalı özü...
Asaq?.. Kəsək?.. Yandıraq? Agah etməli bizi.
Şəxsən Sultan Müəyyəd tanış olmalı işlə...
Demə, hər şey qurtardı belə fövrən gəlişlə...

Yaşbəkin gözlərində gizli bir qüssə gördüm,
Yaşbəkin sözlərində gizli bir qüssə gördüm.
Elə bil ki, deyirdi: “Ey kitabı bağlanan!
Əgər olsaydı məndə külli-ixtiyar, inan...
Mən səni öldürməsəm, məni öldürəcəklər,
Məndən sonra qayıdıb səni öldürəcəklər...”

MƏKTUBLARDAN SƏTİRLƏR

Qalada bir quyu var... qırx arşın quyu...
 Bu quyunun ömründə olmayıb suyu.
 Qalada bir quyu var... içində də mən,
 Kim deyir ki, Nəsimi qorxmur ölümdən?!
 Mən qorxuram ölümdən, ölüm yamandır,
 Əbədiyyət milyon il, həyat bir andır.
 Bu bir anlıq həyatdan doyan olubmu?
 Həyat heç! Əbədiyyət?! Deyən olubmu?
 Heç deyən olubmu ki... ömür əbəsdir.
 Elə əbədiyyətə qovuşdun, bəsdir.
 Ölüm – pis hər şəkildə,
 Ölüm – pis hər fəsildə,
 Ölüm lap pis onda ki, sənə görsənir...
 Yatır-durur, ölümlə yaşayırsan bir.
 Ölümə ayağımla, əlimlə gəldim,
 Bu sövdanın axırı ölümdü... bildim.
 Başqasından bu yerdə fərqliyəm bir az,
 Burdan doğur iki söz – qorxaq və qorxmaz!
 Ancaq, bilin, eşidin, siz, ey nəsillər!
 Yalvarmayıbsa şair düşməyə əgər
 Dostuna, yoldaşına gətirib pənah.
 İmadəddin Nəsimi daş olmayıb, ah!
 Qırmızı lə`l... qara lə`l... güzgülü otaq,
 Hələb... Zəhra... Dünyadan xəbərsiz uşaq...
 Qalada bir quyu var, içində şair,
 Şair məktub göndərir dostlara bir-bir.

Müqəddəs türbələri unutmayır həm,
 Şahi-Xəndan... Şeyx Səfi... Rumi möhtərəm...
 Fəzlullahın surəti gəlir gözünə;
 Nəqşi-cahan dəhşəti gəlir gözünə.
 Hardan yadına düşür, bax, elə bu an
 Soyulmuş nar, ağ dəvə... o Piri-Muğan?..
 Lələk... davat... və kağız,
 Xahiş, vida... dil-ağız.

Şirvanşah İbrahimə məktubdan:

Qorudunuz vətəni
 Hədər vuruşmalardan⁶⁶.
 Sizinçin nədir məni
 Xilas eləmək dardan?!
 Qılinciniz kəsərli,
 Siyasətiniz dərin...
 Qurtarın pəncəsindən
 Məni bu məmlüklərin...
 Ey Şirvan torpağının
 Hökmdar ağsaqqalı!
 Kömək edin, fənadır
 Övladınızın halı...

Şahi-Xəndanın türbəsinə:

Fələk nəslimizin son budağını
 Mən dedim qopardı...
 Qoparmadı, yox!
 Külək nəslimizin son yarpağını
 Mən dedim apardı...

⁶⁶ Şirvanşah İbrahimin Teymurla apardığı ağıllı siyasət nəticəsində düz bir əsr Azərbaycanda müharibə olmayıb.

Aparmadı yox!
 Muradsız elədi taleyim məni,
 Mən dedim elədi...
 Eləmədi, yox!
 Övladsız elədi taleyim məni,
 Mən dedim elədi...
 Eləmədi, yox!

Mövlanə Məhyəddinə məktubdan:

İlk müəllim, ilk müdərris, ilk mövlanə!
 Tərbiyənlə gəlmiş idim bu cəhanə...
 Tərbiyənlə gedirəm də... xudahafiz.
 Əcəl zalim, könül məhzun, əməl aciz.

Piri-Muğanın teyfinə:

Ovsarla, gətir, harda qalıb ağ dəvən, ey pir!
 Qoy görsün Hələb ki, necədir dəbdəbən, ey pir!
 Ovsunla bu cəlladları, zahidləri, tez gəl,
 Gəl, hökm elə: "Şair, quyudan ağ nəərə yüksəl".
 Görsən yanırım mən bu qürurun alovunda,
 Ey Piri-Muğan, yanğımı söndürməyə onda
 Meydana gətir gəl, o soyulmuş narı əlbət,
 Mən qanlı və nar qanlı... Və dəhşətli bir heyrət.

Fəzlullahın ruhuna:

Ey ənəlhəq rəhbərim!
 Ey fəzli-həqq rəhbərim!
 Əyan olsun ruhuna,
 Bəyan olsun ruhuna,

Sənin bayrağını mən
Endirmədim üfüqdən.
Qarşında içdiyim and
Bizləri oxşar etdi.
Bizləri tarixlərə
Şanlı yadigar etdi.

Fəzlullahın qızı Fatiməyə məktubdan:

Təbrizdə Fədanın əl-qolu yandı
Səni qurtaranda odlardan, bacım!
Özünün qurtuluş yolu bağlandı,
Qurtara bilmədi o, dardan, bacım!
Yolunda hər şeyi fəda eləyib
Onun sorağıyla Hələbə çatdım.
Bildim o, dünyaya vida eləyib...
O, batan ümmanda özüm də batdım.

Ərdəbildə Şeyx Səfinin məqbərəsinə:

Ulu Şeyxim, nolar ruhun Hələbi də "Bəst" eləsin,
"Bəst" eləsin, qoymasın ki, zalim mənə qəsd eləsin...
Onda gərək başdan-başa məqbərəyə dönsün aləm...
Məqbərələr minnətində ömür sürmək istəmirəm.

Bəzirganlara məktubdan:

Hələb bazarına gəlin, tez olun!
Satılır Hələbdə qul, bəzirganlar!
Bu qiymətli qulu alın, tez olun,
Vallah, əl çirkidir pul, bəzirganlar!

Xaqaninin türbəsinə:

Sələfim, sənə də olmadı qismət
 Axır nəfəsində Şirvan torpağı,
 Ancaq sən Təbrizi saymadın qürbət
 Dedin: – “Elə o da Vətən torpağı”.
 Mənəm qəriblərin ən qəribi, mən...
 Vətəndən didərgin müztəribi-mən.
 Sən yanıb qurtardın axıra kimi...
 Zorla söndürülür... nakam Nəsimi.

Əli ül Ə`laya məktubdan:

“Könül xəstə və mən zarəm səninçün,
 Rəvan məcrühü bimarəm səninçün.
 Əlac eylə, əlindən vardım, ey dost,
 Qəmim yegil⁶⁷ ki, qəm-xarım səninçün.
 Çü bülbül düşübən gülşəndən ayrı,
 Yenə həmsöhbətü xarəm səninçün.
 Nəsimini soyarlar şam içində
 Fəğan eylər giriftarəm səninçün”.

Fərman Paşaya məktubdan:

Fərman paşa, böyük paşa, nurani paşa!
 Sən “Konyadan get” deyirdin, yadında varmı?
 Konya nədir, tərki edirəm cahanı, paşa!
 Məni azad eləməyin mümkün olarmı?
 Sən demişkən: “Qan çanağı” aşdı Hələbdə...
 Ümman kimi dalğalandı, daşdı Hələbdə.

⁶⁷ Qəmim yegil – dərdimə şərik ol

Cəlaləddin Ruminin qəbrinə:

Sənin qəbrin ziyarətğah olub, Mövlanə, Mövlanə!
 Sənin ruhun mənə agah olub, Mövlanə, Mövlanə!
 Sağ ikən məşhur oldun sən, öləndən sonra həm məşhur,
 Gələndən sonra həm məşhur, gedəndən sonra həm məşhur.
 Məzarın nura qərğ olmuş gözündən min-min insanın,
 Sağ idin... vardı ünvanın, yox isən... vardır ünvanın...
 Mənim türbəm, məzarım, başdaşım qalmaz da, qalmaz da.
 Fəqihlər çün, bu sövdəyə məhəl qoymaz da, qoymaz da.

Şirvanlı Murada məktubdan:

Murad babam, muradımız zay oldu,
 Növrağımız, büsatımız zay oldu,
 Nicatımız, xilasımız zay oldu,
 Ayrı düşdük, göz yaşımız çay oldu,
 Körpə nəvən min yetimə tay oldu,
 Rəvadırmı gəlin qızın dul qala...
 Hardan gəlib çıxdım sizin mahala?..
 Tale məni neçin sizlə bağladı?
 Bağladısa... əlinizlə bağladı...
 Nə Şamaxı, nə Ağsaray, Qaraman?
 Bu quyudan çıxa billəm hara mən?
 Fəda məni hardan-hara gətirdi,
 Zəhra məni gözgörəsi itirdi.
 Yaman qopdu başımızda qiyamət,
 Səlamət qal, səlamət qal, səlamət.

Ozanlara məktubdan:

Alın sazı, alın sazı,
 Qaramanın ozanları,
 Çalın sazı, çalın sazı,
 Qaramanın ozanları.

Nəsiminin bəlasına
 Dastan qoşun yana-yana.
 Cümlə bəşər, kim eşitsə
 Bağrı-başı dönsün qana.

Qaraqoyunlu Qara Yusifə məktubdan:

Sənin məktubunu göstərmədim əğyarə, Şövkətlim!
 Baxıb gördüm əsər etməz o bu ruzgarə, Şövkətlim!
 Gecikdik sən demə, namərd duyuq düşmüşdü gizlincə,
 Fəda fövrən və zülm ilə çəkilməmiş darə, Şövkətlim!
 Mənim də həm kitabım, dəftərim bağlandı... bağlandı...
 Çəkib Sultan Müəyyəd qol yəqin tumarə, Şövkətlim!
 Çəkər cəllad bıçağın... həm təkər yad torpağa qanım...
 Qanımdan doymayıb... cismim edər səd parə, Şövkətlim!
 Sənə qalmışdır ümmidim... ümid çox çıxmayan cana...
 Bu qürbətdə Nəsimiyə edərmi çarə, Şövkətlim?!

Zəhraya məktubdan:

Məni əzablarım yandıran deyil,
 Sənin göz yaşların yandırır-tökür.
 Qızılgüllərinin qönçələrinə
 Qəfil yağan qarın yandırır-tökür.
 "Gedək... gedək" deyən yanıqlı dilin,
 O yalvarışların yandırır-tökür...
 Atası məhşərdə... qundağı qara...
 Ovsanasız barın yandırır-tökür...
 Səhra qumlarında ləpiri qalmış
 Yorğun ayaqların yandırır-tökür.
 Həyatda gülüşə... səhrada suya...
 Həsərət dodaqların yandırır-tökür.

Yanır barmaqlarım, yanır əllərim,
Od tutub alışır kağız və lələk.
– Mə`mur! Bir içim su! Yanır ciyərim,
Qızarır daş quyu odlu təndirtək...
Yandım! – çığırırım. Bu zaman mə`mur,
Açır şəbəkəni: – Meydana buyur!

ZAHİDİN BİR BARMAĞIN KƏSSƏN DÖNÜB HƏQDƏN QAÇAR

Hələbin üstündə tozlu bir duman...
Günorta azanı... Allahu əkbər...
Səhər azanından ta bu vaxtacan
Saat meydanına axışır şəhər.

Təbil gumbultusu, şeypur sədası,
Qarğa carçılarının qarılıtları,
Atlı mə`murların müdhiş ədası,
Yalın qılıncların parılıtları...

İnsan axınıyla Saat meydanı
Dolur, ləngərlənir saatbasaat.
– Diri soyacaqlar, – deyir, – insanı... –
İbrət şəbehinə gəlir camaat.

Böyük icraların, mərasimlərin...
Nümayiş yeridir Saat meydanı.
Ən qədim guşəsi, qədim şəhərin,
Ən geniş yeridir Saat meydanı.

“Saat” sözündəki rəməzə bax hələ...
Görülən görülür öz saatiyla.
Xeyirxah əmələ, bədxah əmələ
Verilən verilir düz saatiyla.

“Saat” sözündəki mə`nanı düşün!
 Hər kəsin özünün... öz saati var,
 Başlanır ömür-gün, bitir ömür-gün,
 İşləyir saatlar... yatır saatlar.

Süpürgə çəkilir bütün şəhərə,
 Məxluq bir nöqtədə sıxlaşır bu dəm.
 Hələb qıf şəklində çökəcək yerə
 İndi ağırlıqdan, elə bilirəm.

Şəhadət meydanı⁶⁸ deyil bu meydan,
 O bir qıfılbənddir, bir məngənədir.
 Hava ayazıyır, çəkilir duman,
 Burda olmayan iş – yel əsir nədir?

Qaradan-quradan arınır səma,
 Xalis bir mavilik... ortada Günəş.
 Lap bu meydan kimi görünür səma,
 Mənəm aralıqda sinəmdə atəş.

Yox, yox, fərqimiz var: mavisə göylər,
 Günəş qızılısa, üfüqlər əlvan,
 Mənə başdan-başa ağ geydiriblər,
 E`dam kürsüsü də bəyazdı qardan...

Görmüşəm yaraşır ağa qırmızı...
 Tələsmə... yenə də görəcəyəm mən.
 Ölüm yaraşığıla qoparır bizi
 Ömrün yaraşığı qafiləsindən...

Yerdən xeyli hündür e`dam kürsüsü,
 Dördküncdür, hər küncdə durub mühafiz.

⁶⁸ Təbrizin Şəhadət meydanına işarə.

Hələ boş görünür e`dam kürsüsü,
Hələ hökm altında durmalıyıq biz.

Durub ayaq üstə ortada Yaşbək...
Əmirin qılınıcı parlayır par-par...
O, siyirməqılınıc dayansın gərək –
Qılınıcda qorunur yə`ni qanunlar.

Şənqəşül Hənəfi onun solunda
Biləyində təsbəh... əlində Qur`an...
Şəriət yolunda, Allah yolunda
Yə`ni ayrılmayıp... Qur`an qılınıcdan.

Fövqəlfəqih isə onun sağında –
Durur, Şəhabəddin Əl Hilal, durur.
Ehkam möhürü var qaşqabağında,
Hənəli əlində o, hökmü tutur.

Dayanıb üçlüyün arxasında tək...
Misirdən Hələbə gələn müşavir.
Müşavir... əslində hamıdan yüksək...
Müşavir də bilir, üçlük də bilir...

Onlardan o yana ə`yan... nə bilim...
Hələbin min cürə mö`təbərləri
Maliki, Fəttahi, İzzəddin, kim, kim –
Hamı günbatana... üzləri bəri...

Meydan təntənəli, meydan büsatlı...
Göydə günəş yanar, yerdə mən – yanar.
Meydan üzük qaşığı, dörd dövrə atlı,
Sükut... Fövqəlfəqih oxuyur tumar...

Hökm:

– Əmir Mahmud Seyyid Əli
 İmadəddin Nəsimi Şirvani
 İttiham edilir iki mə'nayə...
 Birinci odur ki, bəni-insani
 O qaldırıb qoyub ərşi-ə'layə.
 Küfr təbliğ edir əş'arıyla o.
 “Ənəlhəq” – mənəm həq şüarıyla o.
 Şirvandan Hələbə yol gələ-gələ
 Sakit zehinlərə salıb vəlvələ...
 Çox zindiq sataşib Allaha, dinə,
 Ancaq tay olmayıb İmadəddinə.
 O, həşərat kimi yerdə yeriyan,
 Qarıncalar kimi artıb törəyan,
 Əsnəyan, asqıran, ağlayan, gülən,
 Gündə saysız-saysız doğulan, ölən,
 Bax, bu biz məxluqa söyləyir Allah,
 Ağır föhş... böyük şər... yuyulmaz günah...
 – Qaradan o yana kim rəng görüb, kim? –
 Kəsdim əl Hilalın sözünü, kəsdim.
 Dedim: – Əgər sizə desəydim Allah,
 Bax, bunu sayardım qəbahət, günah...
 Yaşbəkin qılıncı parladi bu an,
 Hökm davam etdi yenə ucadan:
 – Deyil Nəsiminin fikri mücərrəd,
 Fikri müəyyəndir, şərhü müqəyyəd⁶⁹.
 “Ənəlhəq!” Allaham yə'ni mən – deyir,
 Özünü Allaha tutur tən, deyir.
 Deyil Nəsiminin fikri mücərrəd...

⁶⁹ Müqəyyəd – əsl, qeyd olunmuş, rəsmi və s.

İqrar eləyir ki, hürufi mürtəd:
 Üzümdə zahirdir sirri-kainat...
 Gözümdə çağlayır sövdalı həyat.
 Mə`nalar ümmanı kəmalım, deyir,
 Göylərdən dərinidir xəyalım, deyir.
 Üzünə yazılıb Qur`an da zira...
 Baxın, sifətinə siz baxın bir a!

İkinci mə`nası bu ittihamın,
 Bu ibrət məktəbi, bu izdihamın
 Bir az da dərinidir, bir az da incə...
 Budur mülahizə ona gəlincə:
 Nəsimi ləhcəsi, Nəsimi dili,
 Hürufi əməli, hürufi feli
 Misir dövlətinə atılan daşdır,
 Məmlük qüdrətinə atılan daşdır...
 Şirvandan bu yana bütün türk eli,
 Türki yazı yazan Nəsimi əli...
 Sultan Müəyyədə uzanan bir əl,
 Sultanı sarsıtmaq istəyən əməl...
 Qaraqoyunlular, Fərman paşalar,
 Kərkük, Zülqədriyyə, Məlatiyyə⁷⁰ həm
 Üsyançı şairə çıxıb havadar.
 Misirsə basılmaz, məmlüksə möhkəm.
 Dinə, siyasətə kim salsa nıfaq
 Tənbehi, cəzası ölümdür ancaq.
 Dinə, siyasətə bir asi kimi
 Dabandan soyulsun zindiq Nəsimi.
 E`dam özgə yerdə edilsin yasaq,

⁷⁰ Məlatiyyə, Zülqədriyyə, Kərkük – türk tayfalarından, qəbilələrindən ibarət xırda dövlətlər.

Saat meydanında qoy olsun ancaq.
 Kəsilsin əlləri, ayaqları qoy!
 Bir para hakimə getsin “hədiyyə”,
 Dincəlsin Qaraman torpaqları qoy,
 Bağdad, Zülqədriyyə və Məlatiyyə...
 Hökmün bir sözünü olmaz dəyişmək,
 Hökmün icrasına məs`uldu Yaşbək.

Asta meh küləyə çevrildi sanki,
 Yox elə çevrildi... çevrildi, gördüm.
 Gözümdə kainat devrildi sanki,
 Yox elə devrildi... devrildi, gördüm.
 Təbillər istədi gurlasın əl`an,
 Şeypurlar dodaqda qaldı dotələb.
 Əl Hilal işarə eylədi: – Dayan.
 Cəlladın önünü kəsdi mirqəzəb⁷¹.

Əl Hilal söylədi: – Cəmaət, dinlə,
 O qədər düşməndir Nəsimi dinlə,
 O qədər danıb ki, həqqi-taalanı
 Kimin harasına sığrasa qanı
 O yer yerindəcə kəsilməlidir,
 Hamı eşitməli və bilməlidir.

Dedilər: – Son sözün?
 Dedim müxtəsər,
 Eşitsin, eşitsin bütün fəqihlər:
 “Bulmuşam həqqi, Ənəlhəq söylərəm.
 Həq mənəm, həq məndədir, həq söylərəm”.

⁷¹ Mirqəzəb – e`dam prosesinə, cəlladın hərəkətinə nəzarətçi.

Çarpaz qılıncların altından gərək
 Əyilib keçəydim... əyilmədim mən.
 Onları başımla kənar edərək
 Yeridim... al çeşmə axdı gözümdən.
 E`dam kürsüsünə qalxdım vüqarla,
 Kürsü ağ dəvəyə çevrildi ancaq...
 Piri-Muğan gəldi soyulmuş narla,
 Gələn – cəllad idi əlində bıçaq.

Kimin barmağına sıçradı qanım?
 Kimin barmağına? Düz Əl Hilalın...
 Al intiqamımı, ey yaradanım?
 Di gəl, fəvqəlfəqih, necədir halın?

Meydan uğuldadı: – Gəl, irəli gəl!
 Özün öz hökmünə etmirsən əməl?
 Camaat qabağa... Əl Hilal dala...
 Bir barmaq nədir ki, camaat gülür...
 Yaşbək qəzəblənib dözmür bu hala,
 Üzündən fəqihə ikrah tökülür.

Əmir Yaşbək:

– Kim deyir Əl Hilal qorxaqdır? Boş söz!
 Belə şey şəninə sığışarmı heç?
 Cəllad, tez cənabın barmağını üz!
 Bir barmaq nədir ki... Şəhab, bəri keç!
 Gözü kəlləsinə çıxır fəqihin,
 Qəfil həngamədən tamam büzülür.
 Bir gözündə qorxu, bir gözündə kin,
 İşarə... ta bayaq barmaq üzülür.

“Zahidin bir barmağın kəssən dönüb həqdən
qaçar,
Gör bu məğrur aşıqi sərpa soyarlar, ağrımaz”.

Zahidin barmağı dərya qanımda
Görünür xırdaca saman çöpütək.
Mənə elə gəlir durub yanımda:
– Gücüm buna çatdı – deyir ki, Yaşbək...

Meydan ümman kimi hey dalğalanır,
Qəzəbli baxışlar, dalğın baxışlar,
Kədərli baxışlar, çaşqın baxışlar.
Yanır, yanır, yanır, alışır-yanır.
“Zahidin bir barmağın kəssən dönüb həqdən
qaçar,
Gör bu məğrur aşıqi sərpa soyarlar, ağrımaz”.
Fəqət qanım axır, saralıram mən,
Şənqəşül Hənəfi qayıdır birdən,
İstehzayla deyir gözlərində kin:
– Əgər Allahsansa, axdıqca qanın,
Söylə, bəs nə üçün saralır rəngin?
– Mən eşqin fəcrində qızıl atəşəm,
Zahid, saralmazmı sönəndə atəş?
Mən eşq üfүqündə doğan Günəşəm,
Saralar qüruba dönəndə Günəş!
“Zahidin bir barmağın kəssən dönüb həqdən
qaçar...”

Meydan təkrar edir dəhşətlə, təkrar.
Saat meydanında burulur külək,
Açır sarğısını əmmamələrin.

Onları qanımla bayraq edərək
Tufanlı köksünə sancır şəhərin.

Tufanlı, dəhşətli, çılgın bir gecə,
Hələbin başına sovrulur səhra.
Məş`əllər od saçır ətrafa necə,
Mis təştin içində qovrulur səhra.

Gəlir qulağıma "Həll-həll!.." sədası,
Şe`rim min-min dildə, min-min dodaqda.
Bir şair ömrünün qanlı qəzası...
Yer nalə çəkməkdə, göy ağlamaqda.

Gəlir qulağıma "Həll-həll!.." sədası,
Mənimmi sözümü danışır şəhər?
Bir şair ağlının qanlı bəlası...
Mənimmi dərdimə alışır şəhər?

Məş`əllər qovuşdu fəcrin nuruna,
Gecə işıq oldu sabaha kimi.
Tarix şəxsiyyətin ən məğruruna
Hələbdə rast gəldi – şair Nəsimi!

Balaca bir dəstə dalğın, pərişan...
Fərat sahiliylə qayıdır geri.
Görünür Ağsaray... azad Qaraman...
Bir də Nəsiminin ayaq izləri.

5 aprel 1964 – 10 may 1973

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

BİRİNCİ HİSSƏ

Heyrət.....	9
Qiymət.....	13
Şahi Xəndan.....	18
Hüseyni.....	25
Mən tək qaldım.....	33
Qırmızı gözlər.....	40
İslaməddin, İkrəməddin, İmadəddin.....	43
Ənəlhəq.....	46
Çaharsu.....	63
Mən bu cahana sığmazam.....	70
Ayrılıqlar.....	78
Mənim bəyaz səltənətim.....	84

İKİNCİ HİSSƏ

Şair Sariban.....	91
Günəşdə surətlər.....	100
Həndəvər.....	108
Cavidannamə.....	111
Ehkamçı.....	117
Balıqçı nəğmələri.....	122
Atəşpərəst.....	128
Zaviyə.....	135
Bəzirganlar.....	140
Xanəgah.....	151
Fəzlullahın qətli.....	159
Enişlər.....	168
Məqbərətüş şüəra.....	171
Qardaş.....	182
Papaqçılar – fədailər.....	186
Xəncər və məktub.....	195
Darüləmarə.....	203
Pusqu.....	211
Fəzlullahın vəsiyyəti.....	214

Rəşidiyyə.....	228
Haray.....	235
Ümidgah.....	240
Səməndər quşu.....	246

ÜÇÜNCÜ HISSƏ

Safiyələr.....	255
Əlvan şəhər.....	264
Əli ül Ə'la.....	267
Səlimiyyə.....	277
Çövkən.....	282
Məş`əllər.....	292
Ərzurum yurdsuzları.....	300
Fərman paşa.....	310
Qaraman.....	320
Ozanlar.....	329
Şirvanlı Murad.....	344
Zəhra.....	359
Ağsaray.....	365
Cisri-Müseyyib.....	391
Sərab.....	399
Kərx və Rəsafə.....	402
Nəsim nahiyəsi.....	404
Səngsər.....	411
Mürsəlin hekayəti.....	417
Qaraqoyunlu.....	432
Əlamətlər.....	442
Mədaində son gecə.....	446
Babül hədid.....	453
Fərəc.....	456
Təsadüf-zərurət.....	460
Həll-həll!.....	464
Qara müjdələr.....	469
Zəkəriyyə... Meydan... Zindan.....	476
Qalada bir quyu var.....	487
Məhkəmə.....	491
Məktublardan sətirlər.....	501
Zahidin bir barmağın kəssən dönüb həqdən qaçar.....	509

QABİL

ƏSƏRLƏR
(YEDDİ CİLDƏ)

I
CİLD

Çapa imzalanmışdır: 17.03.2017
Formatı 60x90 1/16
Həcmi: 32,5 ç.v.
Sayı: 500
Sifariş: 000
Qiyməti müqavilə yolu ilə

«Adiloğlu Çap Evi»nin mətbəəsində
çap olunmuşdur.

Ünvan. Bakı şəh., Ə.Salamzadə 9c